ISSN 1302 - 6938 76

GÜNEY

76

ÜÇ AYLIK KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

nisan · mayıs · haziran '16
nîsan · gulan · hezîran '16
8 tl · 5 euro

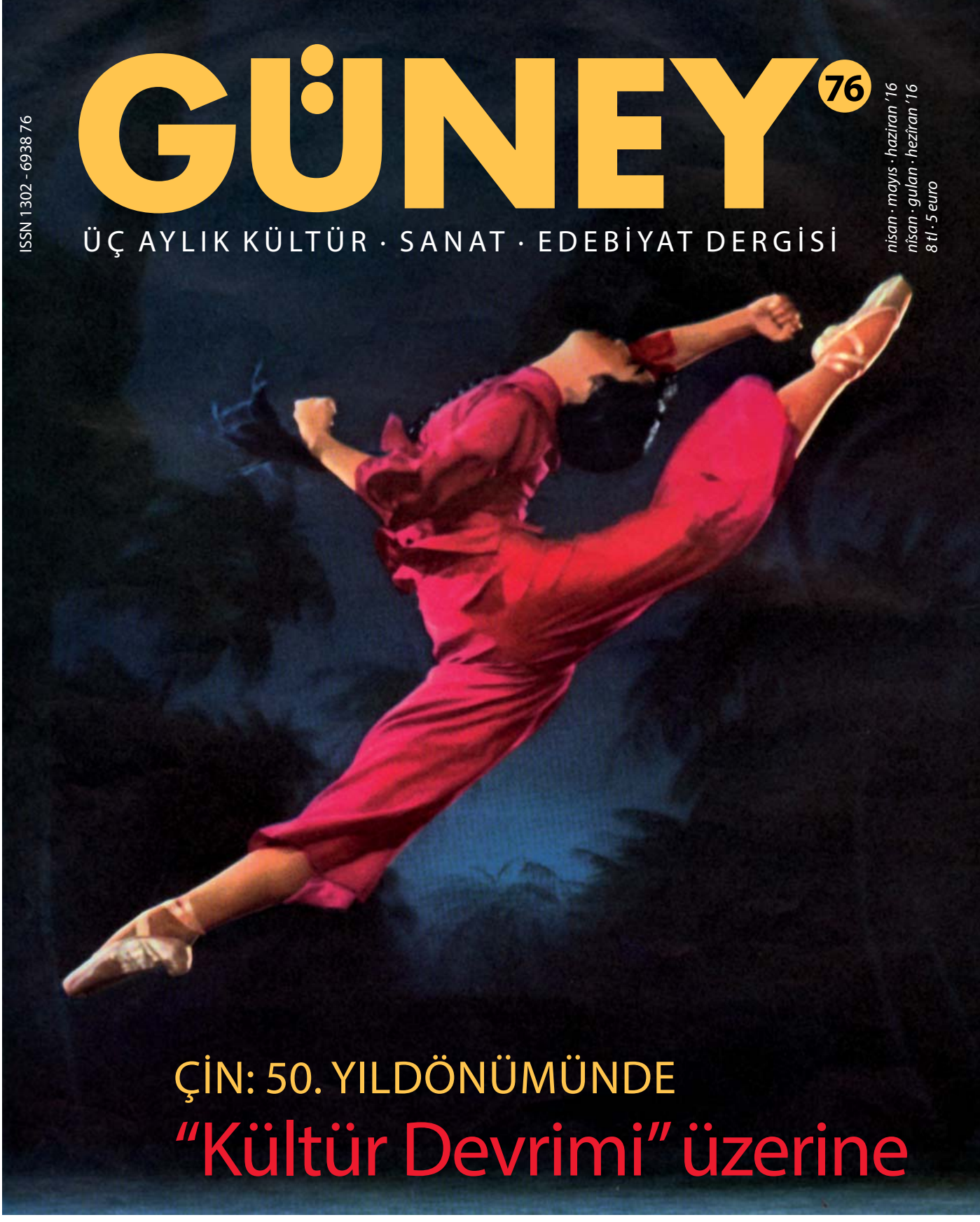

ÇİN: 50. YILDÖNÜMÜNDE
"Kültür Devrimi" üzerine

- Maksim Gorki incelemesinde sanatın işlevi
- Sinema Notları: Berlinale 2016
- 101 yıllık nisan hüznü... Soykırım Kurbanı Krikor Zohrab
- Türkiye sinemasında bir milat: Yılmaz Güney
- "Kaldır başını kan uykulardan / Ses ol, ışık ol, yumruk ol"

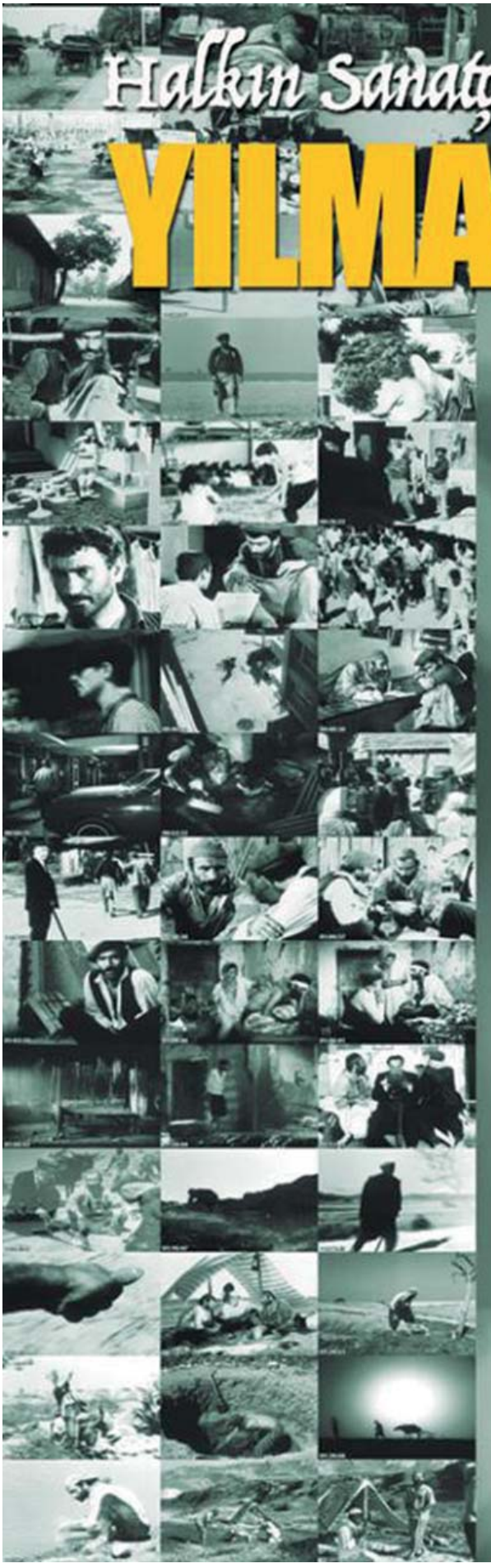

Halkın Sanatçısı Halkın Savaşçısı

YILMAZ GÜNEY

GÜNEY DERGİSİ / ÖZER FİLM
ORTAK YAPIMI

Belgesel (2016)

Konuşmacılar:
Zahit Atam - Tarık Akan -
Elif Güney - Gün Zileli -
Halil Ergün - Ahmet Soner -
İbrahim Ünal - Fatih Aydın -
Avni Bektaş - Hasan Özkök -
Aziz Aydın Doğan - İsmail Yıldırım
Çetin Desde - İbrahim Yirik -
Muharrem Kaya - Mustafa Demir

İlk Gösterim

5 Nisan 2016 Salı
Saat: 20.00

Gösterim Yeri: ŞİŞLİ BELEDİYESİ
KENT KÜLTÜR MERKEZİ
Halaskargazi Caddesi No : 168 Şişli/İstanbul

GÜNEY KÜLTÜR SANAT EDEBİYAT DERGİSİ
Sultaniye Mah. Doğan Araslı Bulvarı, Hanplus İş Mrkzi
No: 150 Kat:12 D.: 316, Esenyurt / İstanbul
GKM İLETİŞİM: 0212- 620 67 57 /
0535 484 13 44 / 0536 760 95 39
e- posta: guneydergisiistanbul@gmail.com
ÖZER FİLM İLETİŞİM: 0533 636 03 95

Giriş Ücretsizdir

güney'den sizlere

Merhaba...

Gönderdiğiniz bir çok ürünün yeraldığı ama en az bir o kadarının yer darlığı nedeniyle gelecek sayı/lara bırakıldığı bir dergiyle sizlerleyiz...

Gönderilen ürünlerin çoğunu giremediğimiz için elbette üzülüyoruz. Ama diğer yandan bu bir gelişmeyi de gösteriyor: GÜNEY Kültür Sanat Edebiyat Dergisi, alanında belirli bir okur yazar kitlesine sahip, uzun soluklu ve kalıcı olmayı başarabilmiş dergilerden birisidir, sevindirici olan budur. Ve sizlerin desteği olduğu sürece GÜNEY, proleter kültürün ve sanatın savunucusu çizgisiyle varolmaya devam edecektir.

***

Gelelim bu sayımıza...

Bu sayımızda 50. Yıldönümünde "Büyük Proleter Kültür Devrimi" üzerine bir dosyamız var. Kapağımızı da bu konuya ayırdık. Yavuz Aközel arkadaşımız Maksim Gorki incelemesinde sanatın işlevini irdeliyor. Savaş, barış, baskılar ve katliamlar, mülteci pazarlıkları gibi güncel gelişmeleri Derya Gümüş arkadaşımız değerlendirdi... Mehmet Desde soykırımının 101. yıldönümünde "Nisan hüznü"nü, Sinema Notları bölümünde Anuş Pazarcıyan siz GÜNEY okurları için takip ettiği Berlinale 2016'yı yazdılar.

Sadece bu kadar değil elbet...

Bir çok değerli ürünün yeraldığı, ilgiyle okuyacağınızı düşündüğümüz dolu dolu bir dergi var elinizde... İyi okumalar diliyoruz.

Yeni ürünlerinizin yeralacağı yeni sayımızda buluşmak üzere...

Hoşçakalın...

Kapak resmi: "Kültür Devrimi" üzerine Komünist Partisiyle ve devrimci kurtuluş düşüncesiyle tanışan yoksul köylü kızı Tjing-hua, Kızıl Kadınlar Bölüğü'ne katılmak için dev sıçrayışlarla palmiye ormanının derinliklerine doğru ilerliyor. (Kaynak: China im Bild 3/1975)

GÜNEY

KÜLTÜR · SANAT · EDEBİYAT DERGİSİ

Genel Yayın Yönetmeni:
İlyas Emir

Sahibi ve Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:
Hüseyin Gül

Yönetim Yeri ve Adresi:
Sultaniye Mah. Doğan Araslı Bul.
Hanplus İş Mer. No: 150 Kat: 12 Ofis No: 316
Esenyurt / İstanbul
Tel/Faks: 0212 - 620 67 57

www.guneydergisi.org
e-mail: mail@guneydergisi.org
guneydergisiistanbul@gmail.org

Yayın Türü: Yerel Süreli
Dizgi & Grafik: Güney Grafik

Baskı: Berdan Matbaacılık
Davutpaşa Cad. Güven San. Sit. C Blok
No: 215-216-239 Topkapı/İstanbul
Tel.: (0212) 613 11 12

Banka Hesap Numaraları:
TL Hesabı İçin:
Hüseyin Gül
İş Bankası İstanbul Esenyurt Şubesi
Hesap No: 1247 0336697
IBAN No: TR51 0006 4000 0011 2470 3366 97

Posta Çeki:
Hüseyin Gül Hesap No: 11939375

Abonelik Koşulları:
Yurtiçi: Yıllık (4 sayı): 40 TL
Yurtdışı: Yıllık (4 sayı): 25 Avro
(Posta Ücreti Dahil)

Aboneliğin başlatılması için; yıllık abone bedelinin banka hesap numaralarımıza yatırılması, banka dekontunun, Güney'i göndereceğimiz adres ile birlikte mail adresimize gönderilmesi gerekmektedir.

İlan koşulları:
Ön ve arka kapak içleri (renkli)
Tam sayfa: 2.000.- TL
1/2 sayfa: 1.000.- TL
İç sayfalar: (En fazla yarım sayfa)
1/2 sayfa: 500.- TL
1/4 sayfa: 250.- TL
(Yayınevi ve kitapçılara %30 indirim yapılır.)

Almanya Temsilciliği:
İlyas Emir
Allee Str. 32 · 42853 Remscheid
Tel: 02191- 40401 · Fax: 02191/460 15 20
Cep: 0172 - 75 09 44 0

Yurtdışı (Almanya)
Banka Hesap Numarası:
Sparkasse Remscheid
IBAN: DE40340500000000037325
BIC: WELADEDRXXX

GÜNEY dergisinde yayınlanan tüm yazıların sorumluluğu yazarlarına aittir.
Yazılar mailimize Word dosyası ve ataç olarak gönderilmelidir.
Yayına kapanış süresi: Her sayı için, sayı çıkmadan üç hafta öncedir.

	3	güney'den sizlere	
	5	sizlerden güney'e	
tutsak	**8**	"Tutsak, esir, mahpus, mahkûm, tutuklu veya…"	*Adil OKAY*
	9	Miray Bebek	*Sinan BÜLBÜL*
güncel	**10**	"Ses ol, ışık ol, yumruk ol"	*Derya GÜMÜŞ*
şiir	**15**	cenazemi arıyormuş annem	*Emin Ali / Siyazin Zin*
güncel	**16**	Şu Surlular nasıl insan ya?	*Birsen İNAL*
zimanê	**17**	Roja Zımanê Dayıkê Ya Cîhanê	*Selahattîn ÇAM*
deneme	**18**	Kürtlerin makarnası hep mi havada uçar?	*Gülsen KAYA*
şiir	**21**	İrene	*Nevin KOÇOĞLU*
haber	**22**	Taşla oynayan kadınlar	*GÜNEY / MERSİN*
deneme	**24**	Egemenleşen erke(ğe) karşı özgürleş(tir)en kadın	*Adar JIYAN*
öykü	**26**	Babalar Sokağı	*Ali Özenç ÇAĞLAR*
dosya	**28**	Çin: 50. Yıldönümünde "Kültür Devrimi" üzerine	*GÜNEY*
anma	**38**	Yaşar Kemal'i saygıyla anıyoruz!	*H. DEMİRCİYAN*
deneme	**40**	Kimliğim	*Kemal DİNÇ*
şiir	**41**	Çoban Yıldızı	*Orhan BAHÇIVAN*
deneme	**42**	Gavur olmak mı? Olmamak mı?	*Erol BAKIRCIOĞLU*
	44	101 yıllık nisan hüznü	*Mehmet DESDE*
şiir	**44**	Utanıyorum	*Yurduşen TUNA*
	45	Hrant'a	*Şiyar BUZCU*
	49	Yetmiyor	*Haydar DOĞAN*
öykü	**50**	Altın Yumurta	*Meray ÜLGEN*
deneme	**51**	Umudun ülkesi	*TEFO*
inceleme	**52**	Maksim Gorki incelemesinde sanatın işlevi	*Yavuz AKÖZEL*
kitap	**66**		
çeviri	**68**	'Keup Caddesi Kuaförü'	
röportaj	**63**	Agâh Özgüç İle Sinema Üzerine Söyleşi	*Mutlu HANER*
deneme	**76**	Türkiye Sinemasinda Bir Milat: Yılmaz Güney	*M.Utku ŞENTÜRK*
haber	**79**	Kadın sinemacılar "Artık yeter" dedi!	*GÜNEY*
şiir	**79**	Kandır bizi güneş	*Gülbin SODAN*
sinema	**80**	Sinema Notları: Berlinale 2016	*Anuş PAZARCIYAN*
	83	Toz bezi	*Gülfer UĞUR*
fotoğraf	**97**	Terlik	*Ali Osman ABALI*
karikatür	**98**	Karikatür	*Meray ÜLGEN*

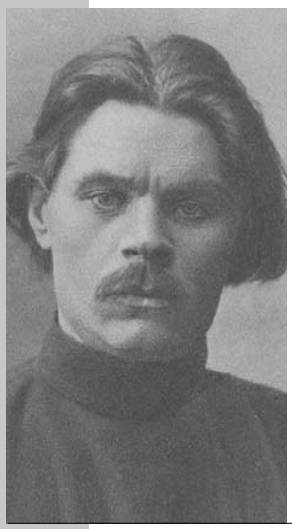

sizlerden güney'e

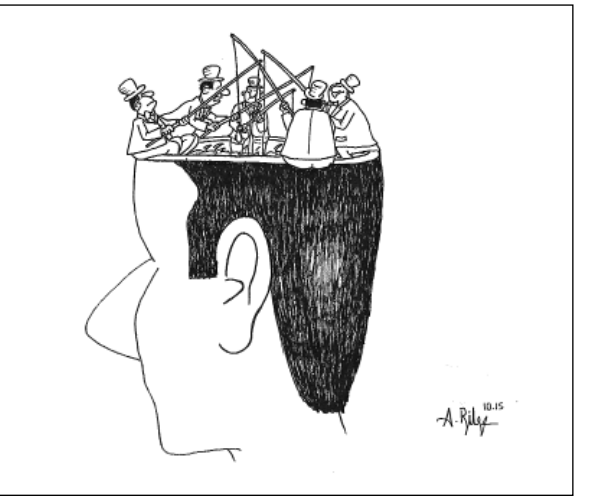

Merhabalar,
Uzun süreden beridir derginiz Güney'i takip ediyoruz. Güney vasıtasıyla duygu ve düşünce dünyamıza renk katıyorsunuz. Emeği geçenlere teşekkür ediyor, yayın yaşamınızda başarılar diliyorum.

Ahmet Bilge

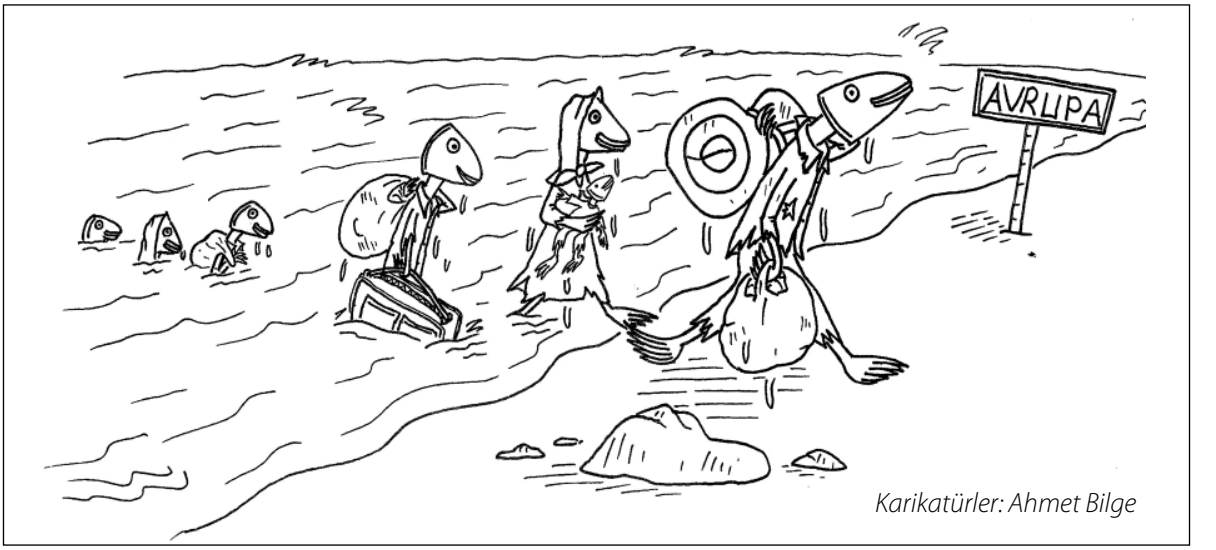

Karikatürler: Ahmet Bilge

Değerli Güney çalışanları
Tüm devrimci coşkumla merhaba diyor, özgürlük özlemiyle selamlıyorum sizleri. Dilerim ki her açıdan iyisiniz. Ben de iyi sayılırım. Hapis koşullarında moral ve coşkumuzu yüksek tutmak durumundayız. Ben de bunu yapmaya çalışıyorum. Sevgili arkadaşlar, Güney dergisinin yeni sayısını aldım. Her zamanki gibi sevindim, heyecanla okudum ve sevdim sizleri. İyi iş çıkarıyorsunuz. Yüreğinize sağlık.

Tekrardan tümünüzü moral ve coşkuyla selamlıyor, mücadeleniz de başarılar diliyorum! Özgür yarınlar da buluşmak ümidiyle! Kalın sağlıcakla!

15.02.2016, ***M. Zeki Deniz***
F-Tipi Kapalı Hapishane, C2/72 - BOLU

Merhaba
Düzenli olarak Güney dergisini alıyorum.

Güney'in sıcaklığını bana/bizlere taşımanız çok anlamlı. Duyarlılığınız için bir kez daha teşekkür ediyorum.

Çalışmalarınızda başarılar diliyor, esenlikler diliyorum.

Saygılarımla.

Serdar Koç

ÇOCUK

Tırnağımla kazdım garabeti
Anaforu geçti kalbim
Utangaçlığım pusu kurmuş
Yalnızlığımı çoğaltıyordu

Seyrini değiştirdi soluğumun rengi
Serzenişte bulunmadı
Kaynağıma ayazlar işlerken
Saltanatını kurdu

Gürbüz bir çocuk doğdu
Benliğimin rahminde
Kırık dökük günlerin kucağında büyüdü
Salıncağı sabır olan
Oyuncağı gerçek olan
Mevsimi bahar yazan
Aşk çocuğu

Serdar KOÇ

Mehmet Boğatekin

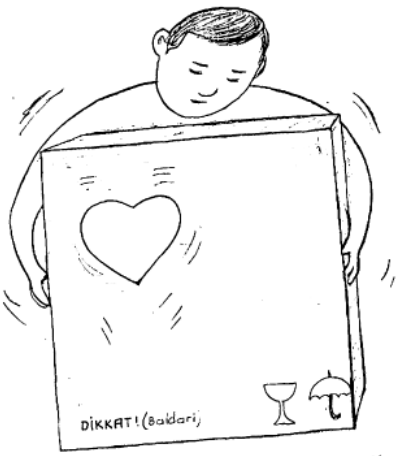

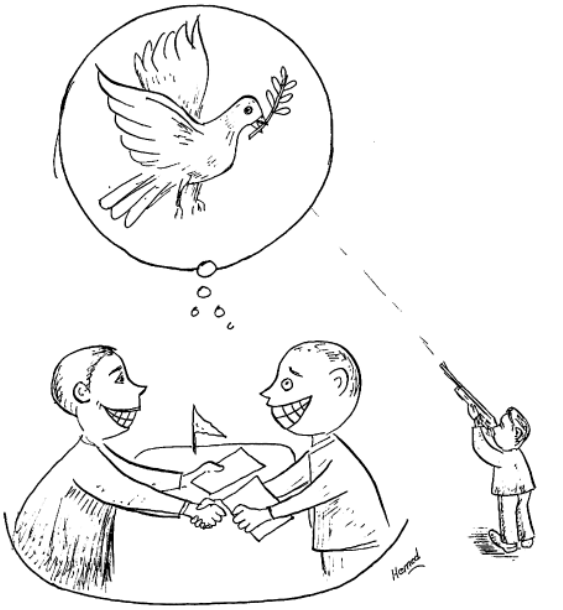

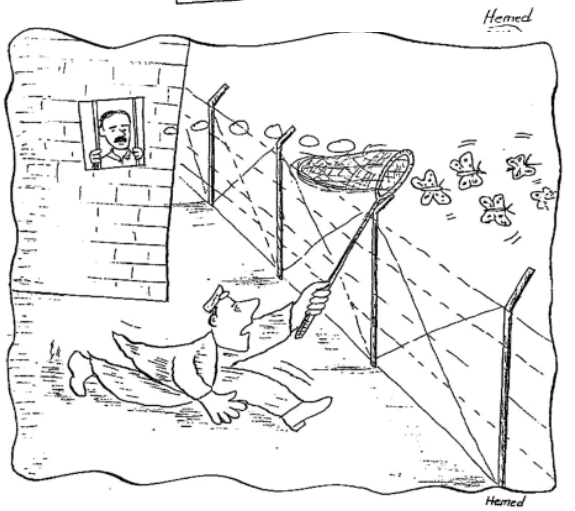

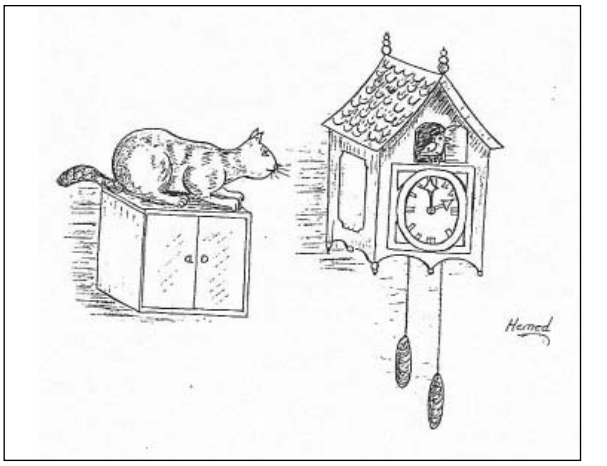

Ömer Raman

F. Oğuz Arslan

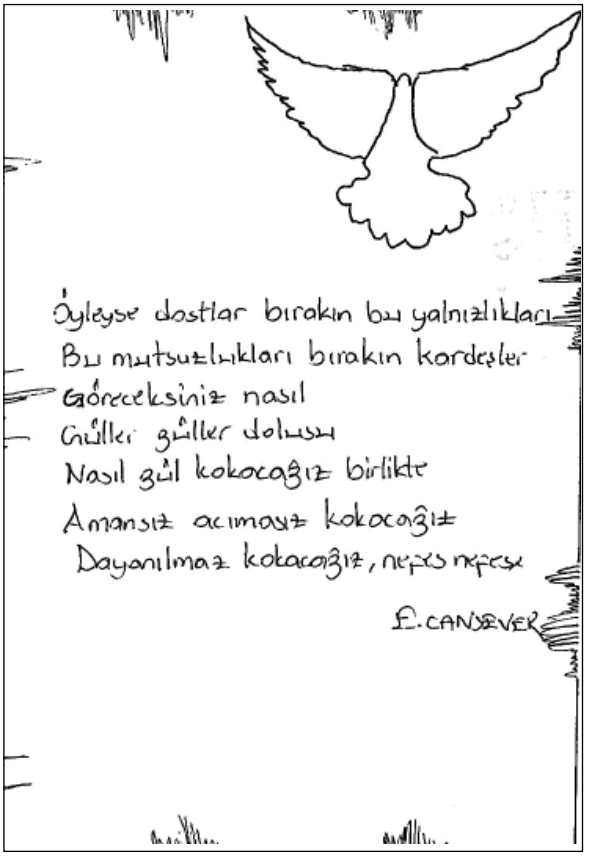

K. Hasan Çoban

Erdener Demirel

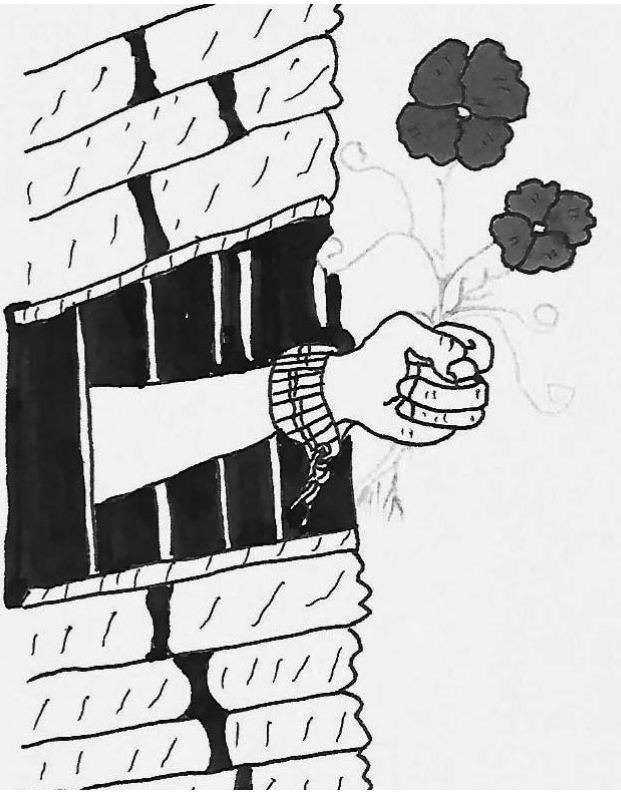

"Tutsak, esir, mahpus, mahkûm, tutuklu veya hükümlü…"

Adil OKAY

Bu saydıklarım Türkiye hapishanelerinde "yatan" insanlar için kullanılan sıfatlar. Bunlara "Rehine"yi de ekleyebiliriz belki. Adları ne olursa olsun, onlar insan. Rakam değil. Sadece raporlarda, istatistiklerde geçen verilerden, deneklerden ibaret değil. Onlar, önce insan. Bizim insanlarımız; dostumuz, kardeşimiz, anamız, babamız, yârimiz, yoldaşımız.

"Hapishane, Cezaevi, Tutukevi, Islahevi, Ceza İnfaz Kurumu, Esir Kampı, Zindan, Mahpus Damı, Tevkifhane, Mahpushane…"

Bu sözcükler de o insanların kapatıldığı mekânlar için tarih boyunca kullanılan isimler. Devletin "Adaleti"nin "Ten'e Cezadan, Tin'e Eza'ya" evirildiği yolda türeyen adlandırmalar. Türkiye'de bu mekânlar için en çok "Cezaevi ile Hapishane" sözcükleri kullanılıyor. "Cezaevi", devletin resmi adlandırması. Politik tutsaklar bu sıfata, "Ceza" kelimesinden türetildiğinden dolayı karşı çıkıyorlar. Onlar daha çok "hapishane" kavramını kullanıyorlar. Adli mahkumlar ise günlük sohbetlerinde "Mahpus damı, mahpushane, hapishane" gibi isimleri tercih ediyorlar. Türkülere, şiirlere destanlara sızıp sembolleşen de bu kavramlar.

"Adli mahkûmlar" demişken bir konuya açıklık getireyim. Şubat 2016'da Ütopya yayınlarından çıkan yeni kitabım, "Hapishanelere Esinti Yollayalım"ın içeriğinde, daha çok politik tutsakların sorunları yansıtılmış gibi görünse de, "Adliler", "Kader Mahkûmları" da siyasiler gibi benzer hak ihlallerine uğramakta, aynı ceza yasalarından mağdur olmaktadırlar. Dönem dönem keyfi cezalardan, baskı ortamlarından muaf tutulsalar da. Örneğin bugün itibariyle "Devletin Savaş Konsepti" sadece siyasilere yönelik. Ama açıktır ki, dışarıda ve içeride verilecek mücadele sonucu, siyasi tutsaklar için yapılacak her "iyileştirme"den, doğal olarak adli mahkûmlar da yararlanacaktır. Nitekim çalışmamın bir amacı, ara sıra gazete haberlerinde ya da sosyal paylaşım ağlarında rastladığınız o insanları (tutsakları- mahpusları), yaşadıkları mekânı ve onlara uygulanan zulmü size yakından göstermektir. Elbette "İnsan Hakları Örgütleri"nin bin bir emekle hazırladığı raporların yararı vardır. Ama okuyucu sadece rapor ya da gazete/dergi haberi okuyarak empati yapamıyor. Bu nedenle ben bu kitapla, Türkiye hapishanelerinde "yatan" sayıları giderek çoğalan 173.000 insanın yaşadığı sorunları; hak ihlallerini, sürgünleri, keyfi cezaları zindanlardan gelen mektuplardan yola çıkarak aktarmak istedim.

"Rakamlar ve harfler", birinci ağızdan tanıklıklarla canlanıp zindan kokusunu – kalın duvarların ve dikenli tellerin boğmaya çalıştığı çığlığı size ulaştırsın istedim.

Bu çalışmamla, gizlenen ya da çok az insanın gördüğü/görebildiği bir eza deryasının, zulüm evlerinin fotoğrafını –içeriden tanıkların sesleriyle– betimlemeye çalıştım.

Böylelikle "Tutsakların–Mahpusların" kanayan yaralarını yakından görecek, onlara dokunabilecek, onlarla konuşabilecek, onlarla beraber sorgulayıp yanıt arayabileceksiniz.

İçeriden tanıkların gözüyle/diliyle resmedilen bu trajedileri gördükten sonra okuyuculardan, 'Ne yapılabilir' sorusu gelebilir. Ki bu konuda araştırma yapan, önermelerde bulunan siyasi örgütlenmeler olduğu gibi, Demokratik Kitle Örgütleri de var. Kanımca bu soruya yanıtlar ararken ve "Nihai Çözüm" için düşünce üretirken, ivedi olarak yapılacak iş "Hapishanelere Esinti Yollamak" olmalıdır. Hapishaneler için en büyük gıda kaynağı da mektuplardır.

Eski bir mahpus ve firari olarak hapishanelerde "legal", "illegal" haberleşme araçlarını ben de çok kullandım. İçeriden dışarıya şifreli/kodlu

Miray Bebek

Sinan BÜLBÜL

Kar ipek yumuşaklığında yağıyordu.

Gözüm pencerede.

Dalıp gidiyorum cama vuran kar taneleriyle Miray'ın gözlerinde usulca yola çıktım.

Yol buz kesilmişti.

Dışarısı buz!

Soğuk tenimi bıçak gibi yardı. Yüzüm kızardı. Yavaşça soğuk tüm vücuduma yayıldı. Hızlı adımlarla kendimi aşağı bıraktım. Nefesim soğuğa karıştı bir adım daha derken karşımda yarı yıkılmış, yarı parçalanmış Miray'ın gözleri belirdi. Yana yana gözleri etrafında dönüm.

Gözleri kale sur'ları.

Gözleri simsiyah, kocaman büyüklükteydi. Etrafında birkaç kez dolandım. Büyüleyici, sihirli, mistik, loş koytuluktaydı gözleri. Ilık ve yakıcıydı. Daha yakında bakmak, görmek, dokunmak, içmek ve içine dalmak istedim.

Dokunmak,

Görmek,

İşitmek,

Hissetmek,

Dahası içinde dans etmek büyüleyici olacaktı benim için.

Gözleri sürükleyerek beni aldı içine. Tahnen mefhumu içinde nefis görkemli delice sonsuzluğa uzandım.

Kendime geldiğimde bedenim kaskatı, susuz bir nehir gibiydi.

Sonrasında herkesi var eden gözleri nasıl yavaşça bildiğim korkularla büyüdüğünü fark ettim. Bu korku deniz dalgaları gibi habire kaygılarımı döverek, benden azar azar parçalar kopardı. Benimle birlikte böylece Miray'da son nefesini verirken, öyle derin derin nefes çekmeden meleklerin kanatları altında göğe yükseldi.

Susmak,

Saygı duymak,

Yalnızca şükran duymak nispeten huzur verecek.

Yoksa…

Miray'ın gözlerini kuşatan bu saplantılı ruh, al şafaklardan gün maviye dönüşmeden, gözlerdeki geleceği elimizden alınması tamamlanmamış hikayelere benzer. Oysa hikayeler yeni başlıyordu. Her hikaye bir göz yaşından ibarettir. Göz yaşlarımı büyük bir kutsallıkla serptim narin bedenine, tekrar yeni bir mevsimde filizlensin diye. Göz yaşlarında eksiğimiz umutlar yeşerecek ve tekrar adım adım mevsimleri örerek tamamlayacağız nefesini verdiğim karlı havalarda.

9 Nolu Kapalı Ceza İnfaz Kurumu C-2/9
Silivri / İstanbul ✎

mektuplar yolladım ve aldım. Mektubun verdiği morali bizzat yaşadım. 1980 yılında Adana hapishanesinden firarımdan sonra, kaçak/sürgün hayatım boyunca da devam ettim mektuplaşmaya. Ve o gün bu gündür, mahpuslarla dayanışma amacıyla (ama bu kez legal) mektuplaşmalarım devam ediyor. Hapishaneden aldığım çok sarsıcı mektuplar oluyor. Elle hazırlanmış zarflar.

Ellerinde bulunan sınırlı boyalı kalemlerle süslenmiş mektuplar. Gazetelerden kestikleri resimleri ya da onlar için çok kıymetli olan, zor temin edebildikleri kurutulmuş çiçekleri mektup kâğıdının kenarına yapıştıran sevgi dolu insanlar.

Şikâyet etmeyen, kendilerini, çocuklarını, özlemlerini dolaylı anlatan, kimi zaman da hapishanelerdeki yönetimin keyfi uygulamalarını, tecrit içinde tecridi, yasakları ve cezaları betimleyen tutsak mektupları.

Sözlerimi kurucuları arasında yer aldığım 'Görülmüştür Ekibi'nin (www.gorulmustur.org) temel sloganı ile bitiriyorum: *"Sizin hâlâ bir mektup arkadaşınız yok mu? Ama onlar sizin için hapisteler, unuttunuz mu?"*

okayadil@hotmail.com ✎

ŞİDDET SARMALINDAN KURTULMAK, ZULMÜ RÜZGÂRLARA SAVURMAK İÇİN...

"Kaldır başını kan uykulardan Ses ol, ışık ol, yumruk ol" *

Derya GÜMÜŞ

Türkiye… Üzerinde yaşadığımız, üç yanı denizlerle çevrili kara parçası... Yazlar kurak ve sıcak, kışlar soğuk ve yağışlı iklimin hüküm sürdüğü memleket... Batısında Yunanistan, kuzeydoğusunda Gürcistan, doğusunda Ermenistan, güneyinde...

Hayır hayır, Türkiye'yi tanımlarken bunlar doğrudur da başka şeyler de vardır, Türkiye üzerine söylenecek olan, söylenmesi gerekli olan...

Türkiye: Üzerinde yaşadığımız değil, yaşamaya çalıştığımız kara parçası! Zulüm iklimlerinin ülkesi... Her yöne düşman bir devletle yönetilen ülke... Üç yanı denizlerle, dörtbir yanı baskıyla, zulümle çevrili kara parçası... Başkalarına yaşam hakkı tanımayan, tanımak istemeyenlerin, başka ulusların topraklarını, haklarını ve özgürlüklerini çalanların ülkesi! Sömürgeci konumlarını sürdürmek için onyıllardır her türlü baskıyı, şiddeti, katliamı uygulamayı kendisine hak görenlerin, uygulayanların.. ülkesi! Üzerinde 'paryalar' dışında 'tek milletin yaşadığının söylendiği, tek bayrağın dalgalandığı... tekçi düşüncenin hakim kılınmaya çalışıldığı, bunun için şiddetin azgınca hükmünü sürdürdüğü... şovenizmin azdırıldığı... din ile insanların uyuşturulup bilinçlerin esir alındığı memleket!

Şiddetin sarmaladığı ülke: Türkiye!

Burası hemen her dönemde katliamlarla anılan ülke... 'En büyük terörist devlettir' sözünü hakeden ülkelerden birisi... Devlet terörünün sistemli bir biçimde uygulandığı coğrafya! Çünkü sömürgecilik ancak bu yolla korunuyor bu topraklarda! Demokrasi kültürünün yerleşmediği bu topraklarda şiddet tüm dehşetiyle boy veriyor; halkların hak mücadelesi silahı elinde bulunduran gücün terörüyle bastırılıyor...

Devlet toplumu şiddetle yönetiyor! Kurulduğundan beri bu devlet böyle işliyor. Ve bu da karşılığını buluyor tabii ki… Şiddet toplumun içine sinmiş ve toplumun hemen her kesiminde bir şiddet eğilimi/kullanımı var. Devletin polisi, jandarması, korucusu vuruyor… Evde anne-baba, koca vuruyor… Sokakta kimin gücü kime yeterse vuruyor!

Ve nerdeyse her hanede kadınlara ve kızlara şiddet uygulanıyor! Erkek yemek tuzlu olmuş diye vuruyor, parayı nereye harcadın diye vuruyor, "kime baktın" diye kıskançlıkla vuruyor, canı sıkkın olduğu için vuruyor, ya da hiç sebepsiz yere vuruyor! İşkence boyutlarına varan bu zulümden kurtulmak için kadın adım attığında, boşanmaya kalktığında ölümle tehdit ediliyor. Kıskanç eşin ya da sevgilinin, namus düşkünü kardeşin, gerici babanın... elinden geliyor ölüm... 'Ya benimsin ya kara toprağın' sözü yaşama çoğu zaman galip bu ülkede...

Şiddet toplumu öyle çok da seçici değil, her yerde, her zaman karşılaşabileceğiniz bir olgu; hiç gerekmediği halde birden bire karşınıza çıkabiliyor, gereksiz bir tartışmada bir yumruk olarak, bazen bir küçük tartışma olarak, bazen iki spor kulübün taraftarlarının tartışması olarak, kimi zaman bir polis jopu, bir gaz fişeği olarak karşılaşabilirsiniz onunla...

Onunla Artvin yaylalarında madene karşı verilen bir çevre eyleminde, bir Kürt şehrinde saldırgan bir özel harekatçının yargısız infazında da karşılaşabilirsiniz... Toplumsal boyutlarda yaşananı en tehlikeli olanı: Gelişimi ve etkileri açısından çok daha kapsamlı, kalıcı ve çok daha yıkıcı...

Bu coğrafyada her zamankinden daha fazla bir zulüm rüzgârı, bir ölüm rüzgârı esiyor, Kürt şehirleri üzerinde... Dün Sur'daydı ölüm, sonra Cizre'de, İdil'de, Nusaybin'de, Yüksekova'da… Bugün Kürdistan'ın bir başka kentinde, yarın bir başkasında…

Savaş: Şiddetin zirvesi…

Barbarca yürüyen bir savaş yaşanıyor!

Şairin dediği gibi insanlar katlediliyor, 'ağaçlardan ve danalardan / daha rahat / daha kolay / daha çok.' (Nazım Hikmet)

Daha geçtiğimiz günlerde sadece Cizre'de altmıştan fazla insan katledildi… Bombalanarak, kurşunlanarak, yakılarak... Son üç ayda Kürdistan'ın çeşitli şehirlerinde katledilen insan sayısının 700'ün üzerinde olduğu bildiriliyor…

Cizre'de onlarca kişinin katledildiği 'üçüncü vahşet bodrumundan' sağ kurtulmayı başaran Serhildan, adım adım aynı sokaklarda ve yerde dolaşarak onlarca insanın nasıl infaz edilip yakıldığını anlatıyor: "Evi sarmışlardı. Görüşmeler sonucu ambulans için dışarı çıkan herkesi infaz ettiler. Askerlerle yüz yüze gelip 'biz sivili', 'ateş etmeyin', 'burada silahlı kimse yok' diyen arkadaşlarımız zırhlı araç bir dakika boyunca bizi taradı. Ben dışarı çıkmadığım için taramadan kurtuldum."

İdil'de öldürülen 13 yaşındaki Fatma'nın babası Mehmet Elarslan anlatıyor: "Kızım daha küçük bir çocuk. Silahı eline bile alsa silah ondan büyük olur. Bunun yanı sıra onun sesinden bile korkar. Ama gelin görün ki biz hepimiz onlar için bir örgüt üyesi, onlar için bir teröristiz. Şu an İdil'de, Cizre'de yaşananların aynısını uyguluyorlar. Çocuk, kadın ve yaşlı demeden öldürüyorlar. Evleri ateşe veriyorlar. Sonra da 'Terörist öldürdük' deyip gidiyorlar. Oysa kızım daha 12'sini bile bitirmeyen biri. Nasıl olur da terörist olur?"

"Yasemin çok sevilen bir çocuktu. Liseye gidiyordu. Elbiselerini, her şeyini hep arkadaşlarıyla paylaşırdı. Herkesin her derdine çözüm bulmaya çalışırdı. Benim kızım çok güzeldi, çok akıllıydı, çok iyi bir insandı. Ama ben kızımı bulduğumda o güzel gözleri yoktu. Çıkarmışlardı. Kızım naylon gibi yanmıştı. Tüm vücudu yanmış olmasına rağmen yüzüne hiçbir şey olmamıştı. Düşünmeden duramıyorum acaba benim kızım o bodrumda ölmedi sonradan mı getirildi? Yoksa o bodrumda mıydı? Gözleri ne zaman çıkarıldı ölmeden önce mi sonra mı? Vücudu nasıl ve ne zaman yandı? Acaba tüm bu işkenceleri yaşarken canlı mıydı? Her gece dua ediyorum, kızım ölürken çok acı çekmemiş olsun diye."

Bu sözler Cizre'de katledilen Yasemin Çıkmaz'ın annnesine ait… Devlet bir ulusun evlatlarını hayattan koparıyor, barbarca... Bu yüzden bu coğrafyada yaşayan bir çok ana baba bu devletten bir evlat alacaklıdır...

Cesedi yakılmış, gözleri çıkarılmış olsa da yüzü tanınacak haldedir Yasemin'in; toprağa verildiğinde mezartaşında ismi yazacaktır hiç olmazsa… Bunun olmadığı durumlar da vardır bu coğrafyada. Son aylarda katledilen Kürtlerin bir bölümünün cesetleri yakılarak tanınmayacak hale getiriliyor ya da cesetler parçalanarak parçalar farklı bölgelere atılıyor… Ya da bulunan ceset parçaları ise numarayla bir 'mezarlığa' defnediliyor! Bu coğrafyada cenazeye verilen değer bu kadardır: Kürtsen, Aleviysen, 'teröristsen'… 'ölümü haketmişsindir ama defnedilmeyi asla!' dercesine bir uygulama yürürlüktedir! Bu uygulamanın etnik ve mezhepsel nedenleri yanında bir neden de yaşatılan vahşetin izlerinin silinmesi çabasıdır.

Barbar bir savaştır yürüyen savaş!

'Erkekçe' yürüyen bir savaştır!

Katledilen, öldürülen kadınların cestlerinin soyulması, görüntülerinin medyaya servis edilmesi; bu yolla düşmana mesaj gönderilmesi... Kürtlere karşı barbar bir 'erkek' savaşı yürütüldüğünün açık bir örneği değil midir?

Egemen kültür burjuvazinin sadece sınıf olarak kültürü değil, cinsiyet olarak da erkeklerin hakim kültürüdür... Yürüyen savaş da 'erkekçedir'.. Buradan da barbarlık dışında bir şey çıkmıyor.

Evet, barbarlıktır uygulanan!

Ama daha kötüsü bu durum toplumun çoğunluğu tarafından hiç de yanlış bulunmamasıdır…

Şiddetin, barbarlığın kanıksanmış halidir yaşanan!

Sadece Kürdistan'da yaşanmıyor şiddet.

Türkiye'nin her tarafında yaşanıyor artık: Ankara'da, Sultanahmet'te, Taksim'de… Son birkaç ayda patlayan bombalamalarda ölen insan sayısı 150'nin üzerinde… Yarın kimbilir nere/ler/de pat-

layacak o canlı bomba/lar?

Şiddet sarmalındaki Türkiye'nin neredeyse 'normal' halidir bu!

Bu noktadan sonra artık insanlık, eşitlik, kardeşlik, vicdan, empati, din, iman, akıl, mantık… hızla yitmektedir! Vicdanların sustuğu, zulmün arttığı zamanlardayız… Ne yazıktır ki, gözleri kör eden bir karanlık ayrıştırmaktadır toplumu kendi istediği, işine geldiği biçimde… Artık bizimkiler ve ötekiler vardır, artık düşmanlık vardır, daha fazla kan, daha fazla akan gözyaşı, daha fazla şiddet vardır! Daha da yaygınlaşan bir savaş vardır!

Bu öyle bir ateştir ki, sadece düştüğü yeri yakmıyor, her tarafı yakıyor; tenimize kadar, canımıza kadar hissediyoruz… Sur, Cizre, İdil… yanarken, Ankara, İstanbul, Adana, Mersin… barış ikliminde yaşamıyor, yaşayamıyor! Buralarda patlayan

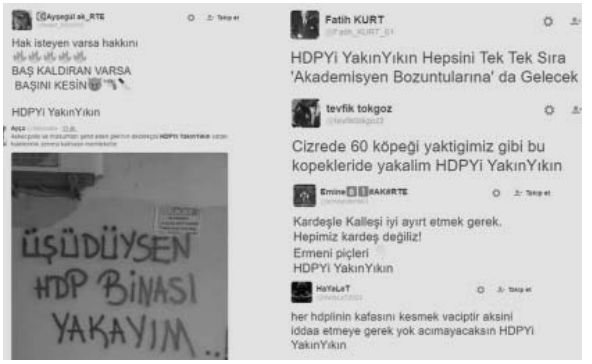

kör bir bomba sadece insanları almıyor hayattan, insanlığı da alıp götürüyor… Yerine konulan ise azdırılan milliyetçilik oluyor… Kürde düşmanlık kışkırtılıyor, parlamentodaki bir partinin milletvekillerine tehditler yağıyor, parlamentodan atılmakla, dokunulmazlıklarının kaldırılmasıyla, koğuşturma ile, hapisle tehdit ediliyorlar.

Bu öyle bir ateştir ki, sadece düştüğü yeri yakmıyor, her tarafı yakıyor; tenimize kadar, canımıza kadar hissediyoruz… Sur, Cizre, İdil… yanarken, Ankara, İstanbul, Adana, Mersin… barış ikliminde yaşamıyor, yaşayamıyor! Buralarda patlayan kör bir bomba sadece insanları almıyor hayattan, insanlığı da alıp götürüyor… Yerine konulan ise azdırılan şovenizm ve bir ulusun diğerine düşmanlığı… Patlayan her bombanın bir tortusu da azdırılan milliyetçilik oluyor … Kürde düşmanlık kışkırtılıyor, parlamentodaki bir partinin milletvekillerine tehditler yağıyor, onlar parlamentodan atılmakla, dokunulmazlıklarının kaldırılmasıyla, koğuşturma ile, hapisle tehdit ediliyorlar.

"Savaşta verilen ilk kayıp gerçeklerdir"

Antik Yunan oyun yazarı Eshilos'un dediği olgu Türkiye'de yürüyen savaşta da yaşanmakta; gerçek vurulmaktadır ilk önce...

Zalim devlet bir norm belirlemiştir 'gerçeğin' ifadesinde: Kendisinden yana olan, kendisine biat eden bir medya vardır. Bu kesimi kimilerinin yalaka, kimilerinin yandaş, kimilerinin 'havuz medyası' olarak adlandırıyorlar.. Bu yandaş medya ırkçı şoven propagandanın gönüllü uygulayıcısıdır. Savaşta bırakalım devletin zulmünü doğru aktarmayı, gözlerden gizlemenin aracı bir rol üzerleniyor öncelikle... Muhalif medyanın verdiği gerçekleri çarpıtmak, en basit gerçekleri bile gözlerden gizlemek, hükümeti-devleti allayıp pullamak bunların görevidir. Bunlar için 'gerçek', devletin verdiği

emirdir: Örneğin devletin verdiği manşeti hep birden manşete taşırlar; 'Teröristlere diz çöktürülmelidir' manşete yazılacaktır ama gerçekte olan Kürtlerin, sivil insanların katledilmesidir, tek suçları Kürt olmalarıdır, Kürdistanlı olmalarıdır...

Devlet Cizre'de vurduğu 3 yaşındaki çocuğa, hamile kadına, torununu hastaneye yetiştirmeye çalışırken vurulan 70'lik dedeye 'terörist' damgası vuruyorsa, yandaş basın bunu bilinçlere 'terörist' olarak sokmalıdır... Tanklarla bombalanan bir şehrin bodrum katlarında yaşam savaşı vermeye çalışan sivil insanlar devlet tarafından 'terörist'

İnsan hakları? Ya da ortaya 'karışık' bir yazı...

Zaten pek dikkate alındığı yoktu ama şu sıralar insan hakları da, insan haklarının evrensel ideal ölçülerini belirleyen, alanında en kapsamlı belgelerden birisi olan İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi daha bir 'unutuldu' sanki!

İnsan haklarının çiğnendiği bir dünyada hemen tüm ülkelerin altına imza attığı bildirgenin ve savunduğu ilkelerin esamesi okunmuyor desek abartmış olmayız! Tam da daha çok ihtiyaç duyulduğu bir dönemde, demokrasiyi ve insan haklarını dilinden düşürmeyen devletler, insan haklarını da, insan hakları bildirgesini de 'hatırlamak' istemiyor!!!

Biz kısa bir hatırlatma yapalım istedik... Yalnız araya kimi haber başlıkları karıştı dizgiyi yaparken... Bu nedenle birçok maddeyi 'es' geçtik, bazılarını biz de 'yok saydık'... Ama anlaşılmaz değil, eğer isterseniz anlayacağınızdan eminiz... Bu arada okumada yardımcı olsun diye **haber başlıklarını bold yazdık**. İşte o yazı...

İNSAN HAKLARI **EGE'DE: FACİA**

(...) Madde 1- Bütün insanlar özgür, onur ve haklar bakımından eşit doğarlar. Akıl ve vicdana sahiptirler, birbirlerine karşı kardeşlik anlayışıyla davranmalıdırlar.

Madde 2- Herkes, ırk, renk, cinsiyet, dil, din, siyasal veya başka bir görüş, ulusal veya sosyal köken, mülkiyet, doğuş veya herhangi başka bir ayrım gözetmeksizin bu Bildirge ile ilan olunan bütün haklardan ve bütün özgürlüklerden yararlanabilir.

Ayrıca, ister bağımsız olsun, ister vesayet altında veya özerk olmayan ya da başka bir egemenlik kısıtlamasına bağlı ülke yurttaşı olsun, bir kimse hakkında, uyruğunda bulunduğu devlet veya ülkenin siyasal, hukuksal veya uluslararası statüsü bakımından hiçbir ayrım gözetilmeyecektir.

Madde 3-Yaşamak, özgürlük ve kişi güvenliği herkesin hakkıdır.

"Ege'de mülteci faciası: 35 ölü!" (8 Şubat 2016, Gazeteler)
"Ege'de mülteci faciası; iki botta 31 ölü" (5 Ocak 2016, Gazeteler)
"Ege'de mülteci faciası: 18 ölü" (6 Mart 2016, Gazeteler)

Madde 4- Hiç kimse kölelik veya kulluk altında bulundurulamaz, kölelik ve köle ticareti her türlü biçimde yasaktır.

"Erdoğan'ın pazarlık tutanağı ortaya çıktı: 3 milyar avro ise hiç konuşmayalım"
"Yunanistan ve Bulgaristan sınırlarınnı açıp mültecileri otobüslere bindirip göndeririz. "
"Eğer iki yıl için 3 milyar avro verecekseniz hiç konuşmayalım." (8 Mart 2016, Gazeteler)

Madde 5-Hiç kimseye işkence yapılamaz, zalimce, insanlık dışı veya onur kırıcı davranışlarda bulunulamaz ve ceza verilemez. (...)

Madde 13.1- Herkesin bir devletin toprakları üzerinde serbestçe dolaşma ve oturma hakkı vardır.

"Başbakan Davutoğlu: 'Suriyeliler için AB'nin vereceği 3 milyar euro yetmez...'" (22 Ocak 2016, Gazeteler)
"Mülteci pazarlığı kızıştı!
AB -Türkiye Zirvesi öncesi talep trafiği arttı."
(3 Mart 2016, Gazeteler)

2. Herkes, kendi ülkesi de dahil olmak üzere, herhangi bir ülkeden ayrılmak ve ülkesine yeniden dönmek hakkına sahiptir.

"Türkiye'yle mülteci pazarlığı Avrupa Birliği'ni ikiye böldü" (8 Mart 2016, Gazeteler)

Madde 14.1- Herkesin zulüm altında başka ülkelere sığınma ve sığınma olanaklarından yararlanma hakkı vardır.

"Mülteci pazarlığı kızıştı…" (3 Mart 2016, Gazeteler)
"Erdoğan'dan AB zirvesi yorumu: Umarım parayı alır dönerler." (5 Ocak 2016, Gazeteler)
"Davutoğlu: AB ile Kayserili pazarlığı yaptık." (8 Mart 2016, Gazeteler)

"Ege'de 27 ölü…
"... 18 ölü…
"... 23 ölü…
"... ölü…

…ölü…
… pazarlığı yaptık...
…ölü…
… pazarlık…
…ölü…

Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi…
İnsan hakları…
… mı dediniz?!
"Kayserili pazarlığı"nda…
öldü...
…rül
…dü!

16 Mart 2016 ✎

olarak tanıtılıp yerinde infaz ediliyorsa yandaş basının görevi devletin bu bilgisini 'gerçek' olarak servis etmektir, bilinçlere 'teröristlerin etkisiz hale getirildiği'ni işlemektir.

Bu ülkede 'ya bizden yanasınızdır, ya da bize karşı olacaksınız' deniliyor ve toplum ayrıştırılmaya, birbirine düşman edilmeye çalışılıyorsa yandaş medyanın görevi bellidir: Yalanla, dolanla halkları birbirine düşman etmek için çalışmak, ırkçılığı, şovenizmi azdırmaktır... Tersini beklemek saflıktır!

Savaşın hükmünü sürdürdüğü bu ülkede basın özgürlüğünden bahsedilemez. İşte Can Dündar ve Cumhuriyet gazetesi örneğinde gördük: Bu ülkede gerçekleri açıklamanın bedeli koğuşturmadır, 'vatan hainliği' ile suçlanıp cezaevine konulmadır; muhalif, devrimci ve komünist gazetecilere yönelik baskı ve sindirme, korkutma ve sindirme çabasıdır.

Bu sistemde basın gerçekte hiç bir dönemde özgür olmamıştır, olmayacaktır da... Medyanın şu veya bu sermaye gurubunun elinde olduğu bir "basın özgürlüğü" lafta basın özgürlüğüdür. Basın özgürlüğü adına savunulan yalan yazabilme, kitleleri kandırabilme, gerçekleri gizleyebilme; kitlelerin 'algılarını yönetebilme' özgürlüğüdür. Kapitalist sistemin egemen olduğu bir ortamda özgür basın, kendisini sermayenin yanında konumlandıran basındır.

Eğer gerçekten basının özgür olması isteniyorsa, sistemle hesaplaşılmak zorunluluktur.

Azdırılan milliyetçilik sarmalındaki ülke: Türkiye

Bizim işimiz düşmanlık olmamalıydı… Fabrikada, atelyede sömürülürken kimliğimize bakmayan patrondan hakkımızı almak için haklı bir mücadelenin savaşçıları olması gerekenler birbirlerine kinle nefretle bakmamalıydı! Hepimiz daha iyi bir yaşamı hakediyoruz ve hepimiz daha iyi bir yaşamı birlikte sürdürebiliriz… Sömürünün olmadığı bir dünyayı yaratabiliriz.

Bunun için ama sınıf kardeşliğini kurmamız gerekir… Oysa bunu yapması gerekenler birbirlerine düşman ediliyorlar, 'bölücü' devlet tarafından… Parçalanıyoruz ve bu onların sömürü ve zulüm düzenini daha rahat sürdürmesine yolaçıyor!

Bu savaşta kazanan emekçiler mi? Hayır… Bu savaşta kazanan Kürtler mi? Hayır… Bu savaşta kazanan Türk emekçiler mi? Hayır!!!

Zaten savaşı çıkaranlar egemenler, ölen ise yoksullar değil mi? Bu hep böyle olmadı mı?

O halde savaşa karşı durulmalı, barış istenmeli ve kazanılmalıdır bugün!

'Barış ama nasıl bir barış?' deniyor… 'Türk devletiyle, düşmanla barış olmaz' deniyor… 'Haklı savaş, haksız savaş ayrımı yapmıyorsunuz, sınıf savaşını unutuyorsunuz' deniyor; itiraz ediliyor barış talebine, karşı çıkılıyor!

Saray savaş istiyor, gerekçeleri var; çünkü iktidarlarını böyle sürdüreceğini biliyor ve ona uygun savaşı körüklüyor, yaygınlaştırıyor…

Peki gecekondudaki neden karşı çıkar barışa?

Hayır, çeşitli ulus ve milliyetlerden emekçilerin lafa değil, barışa ihtiyacı var… Sınıf savaşının yolunun açılması silahların susmasından geçmektedir bugün. Evet, 'saraylara savaş, kondulara barış' için "birisi barışı başlatmalıdır, tıpkı savaşı başlattığı gibi." (S. Zweig). Bizim de barışı barış talebini sahiplenip yaygınlaştırmamız gerek!

Evet, barış hemen şimdi!

Şunu aklımızdan çıkarmamak kaydıyla: Bu sistem sürdüğü sürece kalıcı barış mümkün değildir. Kalıcı barış için başka bir dünya, başka insanlar gerek... Onun için mücadele etmeye değer!

'Si vis pacem, para bellum' Eğer barış istiyorsan mücadeleye hazırlan

Zulüm ülkesinde barış öyle istemekle gelmiyor. Barış için de bir mücadele verilmesi gerekiyor. Bugün üzerinde yaşadığımız coğrafyada barışı dillendirmek, barışı savunmak şiddet kültüründen beslenenlere karşı çıkmayı gerektiriyor… Zulüm ikliminde barış savunuculuğuna soyunmak 'terörizme yardım ve yataklık etmek'ten hakkında koğuşturma açılmayı, 'terörist' olarak yaftalanmayı, 'vatan hainliği' ile suçlanıp cezaevlerine konmayı, bir barış bildirisine imza koydun diye işinden atılmayı, Ankara'da olduğu gibi barış mitinginde bombalanmayı göze almak demektir!

Herşeye rağmen bugün barışı savunmak görevimizdir. Güçlü bir barış hareketi yaratma mücadelesine katılalım! Barışı getirecek olan da, zulmü rüzgarlara savuracak olan da, yeni bir dünyayı kuracak olan da kitlelerin örgütlü mücadelesidir…

Örgütlenelim, mücadele edelim ve kalıcı barışın olduğu yeni dünyayı yaratalım!

18 Mart 2016 ✎

(*) Dizeler Rıfat Ilgaz'ın, 1968, Karakılçık adlı şiir kitabındandır.

cenazemi arıyormuş annem

Emin ALİ / Siyazin ZİN

Annem cenazemi arıyormuş..!!!
Hangi bodrumda,
hangisi benim
çocuğum diye....
...
Yeni yasalar çıkarmışlar,
bu arada.....
"sahipsiz gömülsün" diye cenazem...
Sahi,
umutlarımı da
öldürebilecek misiniz....?
Yaşadıklarımı, sevdalarımı....?
En çok da ne koyuyor
biliyor musunuz....?
Bu sessizlik ve karanlık....!!
Cesedim,
işkence altında;
anadan üryan soyuldu
ve sosyal medyaya servis edildi,
Duymayanınız yoktur sanırım....
Kaldığımız karanlığın
Sokak başında,
İçi yangın yerine dönmüş
bir annenin çığlıklarını duyuyorum..!!
'Beni de;
beni de vurun diye,'
feryadı figan bir annenin sesi.....
Sokak ortasında,
ansızın çıkan bir akrepten,
ateş açıldı, yığıldım yere,
dün gece.....
Bazen,
sokak başlarında vuruldum,
öylece,
en sevdiklerimin gözleri
önünde....
Bazen tenha bi yerde....
Ulaşamadılar bana,
ip attılar ağır yaralıydım,
tutamadım son nefesimi vermeden...
Bir defasında,
öylece sokakta yürüyordum,
bir araç yaklaştı, kimlik sordular,
Sonra, üst baş aradılar ve yine
vurdular, anne.....
Sonra aldılar araç içine,
ayyan beyan,
birgün sonra cesedimi,
sokak ortasına atıp gittiler öylece
cellatlar.....
Annem cenaze mi arıyor muş...!!
İlkin, işkencehanelerle tanıştık,
„Allah yok, peygamber izinde"
diye yazılıydı, giriş kapısının,
tam üstünde.....
Sonra,
çocukluğumun kapısı önünde,
çocuklarımın gözleri önünde
vurup,
sonra asit kuyusuna attılar,
cesedim tanınmasın diye....
Dokuz ay karnında taşıdığın,
saçlarını okşarken
sevgi denizinde büyüttüğün,
evladın,
asit kuyusunda annem....
Bir parça,
arta kalan çorabımdan mı
tanıyacaksın DNA testinden mi?
Bilinmez.....?
Şimdi de, Cizre'deyim,
ölüm mangaları sarmış etrafımı.....
Bodrum'dayım.!!
Anne,
hani insanların tatil için gittiği
Bodrum değil bu....!
karanlık,
sessiz ve susuz bodrum,
burası....
Bana her yaklaştığınızda,
hani sizi de gözaltına alarak,
korkutmaya çalıştılar ya, işte orada....
0 koskoca karanlığın ortasında,
sen ve çocukluğum aklıma geldi,
annem.....
Hane, görecegimiz,
görmesini özlediğimiz
sevdalarımızı,
düşündüm bir an,
ne çok sevdik biliyor musun...?
Aşık oldum annem aşık,
hemde sırılsklam bir aşk,
bir de hem yaralı,
hem de çok susadım anne.....
İkinci kerbela burası,
Soranlara, öyle anlatın, olur mu,
unutmayın..!!
Neden bir damla su yok annem...
İçim kavruluyor şimdi,
bir damla su, sen ve
babam, bir de vurulan yoldaşlarım....
Ahhh be annem,
sevginle büyüttüğün
evladın ruhunu satmadı, bilesin....
Ve inandı,
sizler de inanın, olur mu,
sakın he, mahçup etmeyin beni...
Kardeşlerime de söyle anne,
harf harf, kelimesi kelimesine....
sen yine de, beni
aramaktan vazgeçme,
olur mu...
Hani göremezsen de beni,
bana benzeyen birini bulursun,
oralarda...Belki sur da,
belki başka yerde.....
Ama sen hiç vazgeçme
olur mu anne...
Beni bulacaksın belki sonunda.....
Ama yaralı,veya şehit,
ama sen hiç susma olur mu,
her yerde ve herkese anlat, bizi...
Belki bir asit kuyusunda,
belki bir sokak ortasında,
belki çırılçıplak meydanlarda,
belki bir taş oyuğunda,
veya, bir toplu mezarda....
Belki de,
kimsesizler mezarlığında,
kimliksiz, resim siz.....
Veya,
bir bodrum karanlığında....
Belki puşimle tanırsın beni
veya, eski bir yara izimle, bilemem...
Ama sevdin ve büyüttün ya,
bir de helal sütünü verdin bana,
ondandır belki de,
inan ruhumu satmadım annem....
Ve aşkıma ihanet etmedim,
anne, ser verdim, sır vermedim.....
Ben hiç susmadım,
sizler de susmayın olur mu....
Her yerde,
cenazemi arıyormuş annem.... ✎

Şu Surlular nasıl insan ya?

Birsen İNAL

— Selam, nereye?
— Selam kaptan, Ayazağa'ya.
— Buralı değilsiniz sanırım...
— Evet, Diyarbakırlıyız.
— Sur'u bilir misiniz?
— Evet.
— Şu Surlular nasıl insan ya?
— Surlular biziz.
— Yok ya, olamaz!

Dedi ve gözleri yerinden fırlamış gibi döndü bize baktı.

….

Bir haftalığına İstanbul'daydım… Bindiğimiz taksi-de, taksiciyle aramızda geçen diyalog böyle başladı ve devam etti tabii seyir halindeki takside on dakikalığına… On dakikada ne anlatırsınız, nasıl anlatırsınız ki Surlu insanın çift başlı canavar olmadıklarını, insanların gözlerinin tepelerinde olmadığını, dört kollarının olmadığını, saf, temiz, mert ve de insan gibi insan olduklarını ama şu anda büyük bir ateşin içinde olduklarını, kentlerinin yıkıldığını, gidecek yerleri ve güçleri olmadan göç ettiklerini, öldüklerini, ölü bedenlerinin günlerce yerlerde yattığını…

On dakikada anlatamadığı Güney emekçisi Sayın Çetin DESDE'nin düzenlediği Güney Kültür Merkezi'ndeki söyleşimde anlatmaya çalıştım gözümün gördüklerini, kulağımın duyduklarını, yüreğimin sızılarını üç saatlik bir süreçte.

Söyleşi 30.01.2016 Cumartesi günü akşam saat yedide olacaktı. Gündüz temelleri Diyarbakır Erkek İlköğretmen Okulunda atılan dostluğun vermiş olduğu bağla Bakırköy'de toplandık. Dostlarla geçirilen her an/çok güzeldir. Biz de bu güzelliği dibine kadar yaşıyoruz fırsat buldukça. Yad edilen eski günlerin etkisiyle gah ağız dolusu gülüştük gah yürek burukluğuyla hüzne gark olduk. Ayrılık zamanı gelmişti ki ben söyleşinin yapılacağı adrese nasıl gideceğimi sordum. Masadaki herkesin ben götürürüm demesi ve Mahmut Uğur ULAK arkadaşımın Surlu edasıyla 'Nereye gidiyorsun? Seni biz adrese teslim etmeden bırakır mıyız?' deyişini taksicinin duymasını ve bu ortamı görmesini çok isterdim…

Güney Kültür Merkezi'nde çok sıcacık karşılama ve ardından yudumlanan çaylar ve demlenen sohbet bana evimdeymişim hissini verdi. Evimdeymişim demem doğrudur zira yaklaşık dört yıldır Güney ailesinin bir ferdiyim. İyi ki bu güzel ailenin içindeyim. İyi ki Yılmaz GÜNEY'in mirası olan kültür hizmetinin içinde olmuşum.

Güney emekçisi Hüseyin GÜL'ün moderatörlüğünde şiirle başladık söyleşiye. Yılmaz Güney'den, Ahmed Arif'ten dizelerle giriş yaptıktan sonra kent insanının yoksulluğu, ezilmişliği, acılarının ana izleğinden oluşan şiirlerimden örneklerin ardından gençler benim şiirlerimi okumak istediler. Melek ÖZER, 'Esmer Çocuk', Dilek KIZILOCAK, 'Şakacıktan Güneş Pembe Doğar mı' şiirlerimi okuyarak söyleşiye renk kattılar. Güney emekçisi Bektaş KIZILOCAK, 'Hewal' şiirini yüreğinin sesiyle okuyarak bizleri duygu seline kaptırdı adeta.

Gecenin büyük sürprizi ise Aysel hanımın söyleşiye gelişi oldu… 2009 yılında yurtdışı bir gezide tanıştığımız Aysel hanım… Yüreği güzel insan. O geziyle ilgili anektodumu paylaşmadan geçemeyeceğim. Zira burada da önyargının zalimliğiyle karşı karşıya kalmıştık. Gurubumuz 18 kişilik küçük bir gruptu. Biz Diyarbakır'dan üç kişiydik bu kafilede. Budapeşte'de panoramik şehir turu atılırken tanışma faslında 'Diyarbakır' sözü geçince bize bakışlar değişti. Bakışını değiştirmeyen sadece Aysel hanım oldu gezi süresince. Bir daha hiç görüşemediğimiz sadece sosyal medyadan takipçim olan o güzel insan gelmişti benim söyleşime. İsteği üzerine 'KATIRCILAR' şiirimi okudum. Yüzünde hüzün ve mutluluk karışımı bir gülümsemeyle izledi söyleşiyi.

Söyleşinin ikinci bölümü 'SUR/AMED' izlenimleriydi. İşte burada o taksiciye anlatamadıklarımı tüm çıplaklığıyla anlatmaya çalıştım. Ne gecemizin, ne de gündüzümüzün kaldığını, gökyüzümüzün tüm renklerinin kana, acıya boyandığını, bir kentin kültürüyle, bilinciyle, düşüyle, umuduyla ve de tüm halklarıyla yok edilişini, en güzel çocuklarının, en güzel kadınlarının, bıçkın delikanlılarının öldürüldüğünü, en güzel gülüşlerinin donduğunu, en güzel günlerinin çalındığını görmeyene yaşamayana nasıl anlatılabilirse işte öyle anlatmaya çalıştım…

Misafir canların katkılarıyla bizim buralarda yalnız olmadığımızı anlayarak yüreklerde umutla, yüzlerde buruk bir gülümsemeyle ve Ahmed ARİF'in bu güzel sözüyle noktaladık söyleşimizi…

'Nerede bir can ölse oralı olur yüreğim. Olmalı, zaten olmasa insan olmaz yüreğim.' ✎

Roja Zımanê Dayıkê Ya Cîhanê

Selahattîn ÇAM

Roja 21'ê sibatê ji alî Neteweyên Yekbûyî ve, di 21'ê sibatê 1999'an de "Roja Zimanê Dayikê Ya Cîhanê" hatiye pejirandin û îlankirin. Girîngî û wateya vê rojê: Di sala 1952' an de Dewleta Pakîstanê, zimanê ûrdû dike zimanê fermî û zimanê bengaldaşiyan qedexe dike. Di 21'ê Sibata 1952'an de, li paytextê Bengaldeşê Dakkayê, xwendekarên endamên Tevgera Zimanê Bengaldeşê dest bi têkoşîna mafê ziman dikin. Xwendekar ji bo ku zimanê Bengalî bibe zimanê fermî û zimanê wan serbest û azad bibe, xebat û têkoşîneke bêhempa dimeşînin. Ev roja watedar û girîng 21'ê Sibatê ji hêla Neteweyên Yekbûyî ve wekî ''Roja Zimanê Dayikê Ya Cîhanê" hatiye îlankirin.

Xwendekar, mamoste, û malbat tev bi coş û peroş vê roja watedar pîroz dikin. Li ser wate û girîngiya zimanê zikmakî tê rawestandin. Panel, sempozyûm, daxuyanî, pêşangeh û şahî tên li darxistin.

Nasname û çand bi xêra zimên bi pêş dikevin. Bê zimanê dayikê insan nikare jiyaneke watedar û birûmet bijî. Nasname ji bo mirovan hebûneke rûmetdar û jêneger e. Û ew bi zimanê zikmakî pêk tê.Zimanzan Anttî Jalava dibêje : ''Zimanê dayika min çermê min e û yên xelkê cil û bergên min in." Çawa ku mirov nikare bê çerm bijî, mirov nikare bê zimanê dayika xwe jî bijî.

UNESCO der barê zimanê dayikê de wiha dibêje: '' Mafê her zarokekî/ê heye ku bi zimanê xwe yê zikmakî perwerde bibe. Her wiha divê kes nikaribe wî mafî Jê bistîne û astengiyan derxe pêşiyê. Divê ev maf di her civakê de rewa be û rê li ber were vekirin da pirdengî, pirçandî û ev daxwazên hêja bibin bingeha pêşeroja me." Ev roj tê wê wateya ku mirov biqebûlkirina mafê zimanê kesên din, helwesteke hevdem û gerdûnî nîşan dide. Nasnameya nûjen ew e ku mirov, çand, wêje û zimanên cihêreng wekî yê xwe bibîne û biparêze.

Mafê her gelî heye ku çand, ziman û nasnameya xwe biparêze û pêş de bibe. Mafê her kesî heye ku navên zarokên xwe li gorî dilê xwe lê bike. Pêwîst e navên eslî yên resen(orjînal) bên parastin û sererastkirin. Her wiha divê navên bajar, navçe, gund,

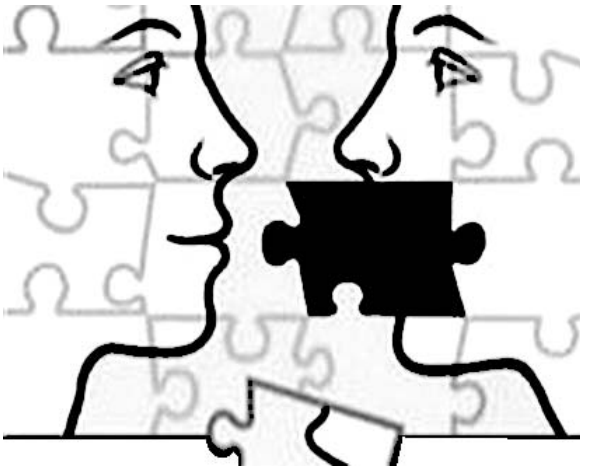

deşt, çiya, çem û kaniyan neyên guhertin.

UNESCO li ser girîngiya perwerdehiya, zarokan a bi zimanê dayikê radiweste û dibêje: '' Divê her zarok bi zimanê xwe yê zikmakî perwerde bibe". Bi zimanê dayikê perwerdehî mafekî xwezayî, gerdûnî û jêneger e. Kesên ku di serî de bi zimanê dayika xwe perwerde nebin; bi zor û zehmetî hîn dibin, ji piraniya tiştan fam nakin. Dema dest bi perwerdehiya bi zimanekî biyanî dkin, peyvên di gencîniya wan de hene, hemû tên jibîrkirin û tecrubeyên ku heta vê demê bidestxistine wenda dibin. Jixwebawerbûn û bi xwe ewlebûna wan nayê geşedan. Agahî û zanînan bi dijwarî bi dest dixin. Tiştên ku dixwînin, jê fêm nakin, korefam dibin. Mirovên ku bi zimanê dayika xwe perwerdehiyê nebînin û zimanê xwe baş nizanibin, ji bo wan zor e ku baş hînî zimanê duyemîn jî bibin.Bi zimanê kurdî perwedehî nayê dayîn,ev kêmasiyeke.Divê di dibistanan de bi zimanê kurdî jî perwerde bê dayîn.

Li gorî raporên UNESCO'yê bi qasî 2000'î ziman ber bi windabûnê ve diçin. Windabûna zimanan zirarê dide tevahiya mirovahiyê; çanda cîhanê xîzan û lawaz dibe. Neteweyên Yekbûyî lê varqiline, heke polîtîkayeke parastinê tune be, dê di nav vê sedsalê de gelek ziman, ji holê rabin. Dema zimanê gelekî winda bibe an jî ji holê radibe, orf, edet, çand û wêjeya wî gelî jî tune dibe.

Her zimanek di nav bexçeyê cîhanê de gulek e, kulîlkek e. Tunebûn û kêmasiya zimanekî, xîzaniya bexçeyê cîhanê ye.

14 Sibat 2016

Kürtlerin makarnası hep mi havada uçar?

Gülsen KAYA

Küçük, şirin, güzel bir şehirde başladım hayatı algılamaya. Muhteşem bir doğası, gürül gürül akan şelaleleri vardı. Ama en güzeli elmaları idi. En sevdiklerim ise en kırmızı ve en tatlı olanlarıydı. O şehir benim küçük dünyamdı. Ben oraya ait, orası bana aitti. Ama zamanla bu aitlik duygusunda bir eksiklik olduğunu hissediyordum. Tam olarak ne olduğunu bilmesem de...

O şehirde yaşayan insanlar bize karşı mesafeli davranıyordu. Ailem de onları benimsemiyordu. Babam her akşam eve gelip kızgın ve kırgın bir şekilde yaşadıklarını anneme anlatıyordu. Ama ben ve arkadaşlarım arasında böyle bir sorun olmuyordu. Mahallenin bütün çocukları hep birlikte oynar, güler, ağlar, kavga bile etsek birlikte kavga eder hiçbir zaman tek bir kişiye haksız yere yüklenmezdik. Okullar kapanıp yaz geldiğinde başka bir şehre giderdik. Çok sıcaktı orası. Oradaki insanlarda çok sıcaktı. Onların evinde kalırdık. Akrabalarımızmış, birçoğunun ismini bile bilmezdim halbuki. Ama benim küçük şehrimdeki tüm komşularımızın ismini ezbere sayabilirdim. Ordaki çocuklarla bazen zor anlaşıyordum. Çünkü onlar farklı konuşuyorlardı. Kaldığımız eve gelen insanlar da farklı konuşuyordu. Ve annem ile babam da onlarla konuşurken hep farklı konuşuyorlardı. Bu şehrin çoğu insanı farklı konuşuyordu. Kürtçe konuşuyorlarmış. Kürt'müş onlar. Annem babam da, haliyle ben de Kürt'müşüm. Ne demek oluyor bu? Gerçi çok da üstünde düşünmeye değmezdi. Zaten benim ismim ve herkesin ismi birbirinden farklıydı. Soyadı ise ailevi bir durumdu. Aynı çatı altındaki insanları başka çatı altında yaşayan insanlardan ayırıyordu. Kürt olmak ise bu şehirde yaşayan insanlara ait bir durum herhalde. İşte anlamadığım anlam veremediğim, biz bu şehirde yaşamıyorduk fakat yine de Kürt'tük. Aslında üstünde düşünmeye çokça zaman ayırmaz adım gibi soyadım gibi kabul eder sorgulamaya gerek duymazdım.

Bu sıcak şehirde Kürt olduğumu öğrendikten sonra, ne zaman ne şekilde oldu bilmiyorum ama benim küçük şirin şehrimdeki tüm sevdiklerimin de Türk olduğunu öğrenmiştim. Bunun benim için bir önemi olmadığı içindir belki de bu ayrımı ne zaman fark ettiğimi bilmem.

Mevsim normalleri dışında bir yaz ayı geçirirdik burada. En sıcak şehir olma ünvanını kazanmıştı. Burası da çok güzeldi ayrıca. Çok güzel karpuzları vardı mesela. Tıpkı küçük şehrimin elmaları gibi kırmızı ve tatlıydı. Güneşi bol olan bu şehirde haddinden fazla sıcağı yaşadıktan sonra tatil bitince haddinden fazla soğuğu yaşamak için kar taneleri bol olan bu şehre geri dönerdik. Belki de bu yüzdendir tek mevsimi sevemedim hiçbir zaman. Kışım ayrı güzel geçerdi yazım apayrı güzel geçerdi. Her mevsim bana farklı şehirlerde farklı insanlarla anılar bırakırdı. Yazlık kışlık elbiseler gibi yazlık kışlık sevdiklerim olmuştu benim…

O yaz tatilin bittiği gündü. Bavullar toplanıyor, hazırlıklar yapılıyordu. Dönme vakti gelmişti. Amcam arabası ile istasyona bırakacaktı bizi. Ama herkesin yüzünde farklı bir telaş vardı. Öfke vardı. Korku vardı. Anlam veremiyordum bir türlü. Arabaya bindik ve şehir merkezinden geçerek istasyona doğru yol aldık. O kısa yolculukta amcamın son sürat kullandığı arabada kısa bir anlık şahit olduğum manzara yıllarca silinmedi hafızamdan. Öncesi sonrası yok sadece o an var. Küçük bir bakkal dükkânında dükkân sahibi ile bir asker tartışırken diğer bir askerin duvardaki raflara ateş açması. Belki de ömrüm boyunca hatırlayacağım o an ise dükkânın içindeki makarna tanelerinin havada uçuşması idi. Sonrası yok, hatırlamıyorum.

Okul tatili bitti. Sınıf arkadaşlarıma da kavuşmuştum nihayet. Kışa doğru yaklaşıyorduk. O akşam televizyonda haberlerde benim sıcak sımsıcak şehrimi gösterdiler. Spiker haberi şöyle anlatıyordu: "İsmini vermek istemeyen hayırsever bir işadamı fakir halka yardım için bir kamyon erzak dağıttı. Halk yardımdan faydalanmak için birbirini linç etti." İzlediğim görüntüler ise spikeri doğruluyordu. Kocaman erzak dolu bir kamyon çamur deryası olmuş

bir alanda durmuş, insanlar etrafında toplanmış ve kamyonun teknesinde bulunan iki kişi aşağıda toplanan insanlara yukardan erzakları fırlatıyorlardı. İnsanlarda o erzakları yakalayabilmek için itişip kalkışıyor, çamur deryasına düşüyor, atılan erzakları yakalamaya çalışıyorlardı. Daha makarnalar insanların elleri ile buluşmadan paketler havada iken patlıyor ve makarna taneleri havada uçuyordu. Haber öylece ekranda uzun süre kaldı.

Ertesi gün okula gittiğimde o haberi sadece benim ve ailemin seyretmediğini anladım. Tüm arkadaşlarım izlemişti. Sınıfa girince hepsi bana güldü. Benimle alay etmeye başladılar. Herkes güneşi bol olan şehri, o sımsıcak insanları ve beni aşağılamaya başladı. Bana çeşit çeşit sorular sorup eğlendiler. Bende hepsine cevap verme zorunluluğu içinde savunma yaptım, fakat kimse beni dinlemiyordu. Sadece gülüyorlardı. Hem ne vardı bunda bu kadar gülecek? Kim onlara benim izlediğim görüntüler dışında ne anlatmıştı? Benim ve ailemin içi burkularak izlediği bu görüntüler neden onlar için küçük bir eğlence olmuştu? Bol bol eğlendi buradaki sevdiklerim oradaki sevdiklerimin müşkül durumunu zikrettikçe. Ama o gün hiç kimse neden o hayırsever işadamının o kamyonu çamur deryasında durdurduğunu paketlerin neden elden ele değil de yukardan fırlatıldığını ve o dönem günlük hayatta sadece düğünlerde gördüğümüz kameranın bir anda nasıl oldu da orda o anı kaydettiğini merak etmedi.

O gün çok kötü bir gün geçirdim. Derslerden hiçbir şey anlamadım. Arkadaşlarımın sorduğu soruları sürekli zihnimden tekrar tekrar geçirip cevapladım. Orası kötü bir şehir değildi. Her tarafı çamur da değildi. Zaten olamaz ki oranın güneşi tüm çamurları kuruturdu. Peki ya orda yaşayan insanlar kötü ve kavgacı mıydı? Hayır değildi. Dilleri farklıydı, ne konuştuklarını anlamıyordum ama kavga etmediklerini anlayabiliyordum. Dil farklı da olsa yaşam tarzları aynıydı. Peki, fakir miydi bu sıcak şehrin sıcak insanları? İşte bu sorunun cevabını bende bilmiyordum. Çok düşündüm en sonunda cevabı buldum. Tatil dönüşü son günümüzde istasyona son sürat giderken makarnası uçuşan talan edilen gördüğüm o küçük bakkal dükkânı tek değilmiş. Demek ki o gün o şehirdeki tüm dükkânların durumu aynıymış. Öyleyse oradaki insanlar fakir değildi; paraları vardı ama karınlarını doyuracak makarnaları yoktu. Ve hayırsever işadamı bu duruma el atmıştı atmasına da onun makarnaları da havada uçuşuyordu.

Gün geçtikçe büyüyor, sorguluyor, düşünüyordum. Sorguladığım dönemler doksanlı yıllara denk geliyor büyüdükçe Kürt olduğum iliklerime kadar hissettiriliyordu. Ben Kürt'müşüm. Kürdüm ben. İyi de ne yapmam gerekir? Makarna mı yemem gerek? Farkım ne? Türkler o güzel, kırmızı, tatlı olan elma da ben yeşil, ekşi elma mıyım? Yoksa ekşi bile değil de biz Kürtler acı mıydık? Neydi farkımız? Ben bu farkı bilmesem de bir fark vardı. Hem de çok büyük bir farktı. Belli ki gözle görülmüyordu ama can acıtıyordu.

Doksanlı yılların sonuna doğru tamamen ayrıldık o çok sevdiğim kırmızı elmaları olan küçük şehrimden. Heyecanlıydım, mutluydum. Artık bir sepetteki kırmızı elmalar arasında tek yeşil elma ben olmayacaktım. Yeşil elmaların olduğu sepete gidiyordum. Artık yalnız değildim. Ama yalnızlığın ne olduğunu çok iyi öğrenmiştim. Bu duyguyu ne tekrar yaşamak ne de bir başkasına yaşatmak istemiyordum.

Dilini Bilmeyen Kürt...

Heyecanlıydım. Yeni bir ev, yeni komşular, yeni okul, yeni arkadaşlar, yeni insanlar, yeni bir şehir. Her şey yepyeniydi benim için. Sil baştan başlıyor gibiydim. Hayatımı yeniden inşa ediyordum. Ama zaman geçtikçe sil baştan olmadığını fark ettim. Silemezdim geçmişi. Silmemeliydim de zaten. Hayatımın inşasına başlamıştım bir kere. Yeni katlar çıkarken temeli yıkamazdım. Evet, yıkamazdım belki ama değiştirebilirdim. Gerçi o dönem bunları çok düşünmedim aslında. Yaşıyordum hayatı hepsi bu.

Okulun daha ilk günlerinde sıyrılmaya başladım diğer öğrencilerden. Gerçi sıyrılmak çok doğru bir kelime olmadı. Sıyrılmak için önce birleşmek gerek. Birleşme aşamasının çok daha uzun süreceğini ilerde fark edecektim. Daha ilk günden göze batmaya başladım desem çok daha doğru bir cümle olacak. Ama tatlı bir göze batmaydı bu. Hoşuma gidiyordu.

Konuştuğum dili kullanma, telaffuz etme kabiliyetim olmuştu dikkat çeken. Türkçeyi sade, şivesiz ve akıcı bir şekilde seslendiriyordum. Öğretmenlerimin hemen dikkatini çekmişti. Arkadaşlarım ise hafiften dalga geçer, espri yaparlardı. Zamanla artık kendimi rahat ifade edebilme özelliğim sayesinde arkadaşlarım arasında grup sözcüsü bile olmuştum.

Sınıf arkadaşlarım Türkçeyi konuşurken o çok beğendiğim kendilerine has şiveleri ile konuşu-

yorlardı. O kadar hoşuma giderdi ki onları dinlerken farkında olmadan hep gülümserdim. Aramızdaki fark aynı şarkıyı seslendiren iki farklı tarzdaki sanatçıların birbirinden farklı yorumları gibiydi. Ben onların yorumunu hayran hayran dinlerken onlarda benim yorumuma hayran oluyorlardı.

Lise ve üniversite hayatım öyle böyle geçti. İş hayatına atıldım ve başka bir şehirde yaşamaya başladım. Bu sıcak şehre çok da uzak olmayan benzer bir kültürün hâkim olduğu bu taştan kenti ilk zamanlar sevemesem de içinde barındırdığı dinler ve diller korosunu keşfettikçe sevmeye alışmaya başladım.

Her tarafı taş olan bu kentte repertuar çok genişti. İnsanlar bu küçük şehirde büyük bir kültürün içinde yaşamlarını sürdürüyorlardı. Arapça, Kürtçe, Süryanice ve Türkçe konuşuyorlardı. Ve aynı dili konuşan insanlarda yöreden yöreye farklı şiveleri ile kullanıyorlardı bu dilleri. O kadar renkliydi ki çocukken yağmur sonrası ortaya çıkan ve seyrederken büyük haz aldığım gökkuşağı gibiydi bu şehrin insanları. Gökkuşağı bana ne kadar yakın olursa olsun hiçbir zaman dokunamadığım gibi bu insanlarla da ne kadar iç içe yaşadıysam da bir türlü bütünleşemedim.

Birçok dostum oldu bu tarih kokan şehirde. Hepsini çok sevdim ve hepsine yüreğimin derinlerinde ayrı bir yer verdim. Onlarda beni çok sevdi. Sevdikleri içinde çok kızdılar bana. Bana kızan, eleştiren can dostlarımın hepsi Kürt'tü. Tepkilerinin sebebi ise Kürt'tüm, ama Kürtçe bilmiyordum. Beni "dilini bilmeyen Kürt" diye tanıtıyorlardı ahbaplarına. Evet, haklı bir eleştiriydi bilmem gerekirdi. Ama onların tepkisi fazlaydı. Beni çok sevdikleri için eleştiriyorlar diye düşünüyor; ben de onları çok sevdiğim için o an kızıyor ama kırılmıyordum. Zamanla tepkiler arttıkça kırılmak bile hissettiğim adlandıramadığım duygular arasında çok hafif kalmaya başlıyordu.

Bir zaman sonra ezilenlerin, ötekileştirilenlerin yanında olan onları savunan bir sivil toplum kuruluşunun yöneticilerinden biri oldum. Can dostlarımdan gördüğüm tepkinin birçoğunu burada ilk tanıştığım insanlarda gösterdi. Adımı, soyadımı, nereli olduğumu sordukları zaman cevapları duymaya başlayınca tepkiler yağmaya başladı. Üçüncü sorunun cevabıydı sıkıntı çıkaran. Adım soyadım Türkçe olmasına rağmen nereli olduğumu söylerken Türkçe ismi ile değil de Kürtçe ismi ile söylemem gerektiğini öfkeyle öğretmeye çalışıyorlardı bana. Böyle hatalar yaparsam karşılaşacağım tepki-

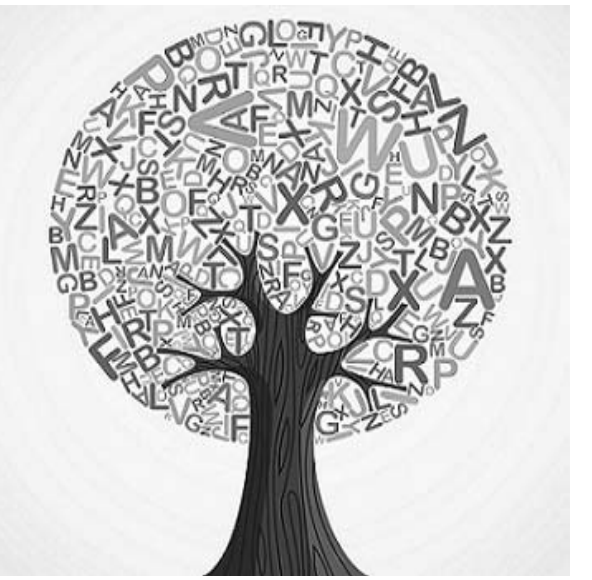

leri uygulamalı olarak bana gösteriyorlardı Ve beni bu konu da uyarıyorlardı. Eğer benim gibi biri bu hatayı yaparsa hakaret edilmesi aşağılanması çok normalmiş. Bu halkın dili yok edilmeye çalışılmış. O yüzden onlarda beni ve benim gibileri yok etmeye çalışıyorlardı. Onları anlamam gerekiyormuş. Ama anlamıyordum, anlayamıyordum işte. Çocukken Kürt olduğumu öğrendiğimde adım gibi soyadım gibi sorgulamadan kabullenmiştim. Adım, soyadım sorun çıkarmıyor ama Kürt olmam kimliğimde yazan şehrin adı hayatım boyunca hep sorun çıkardı bana. Hem Türklere hem Kürtlere sorun çıkardı. Kürtler de Türkler de hiç anlaşmadığı kadar iyi anlaşmışlardı bu konuda…

Hayata gözlerimi açtığım o küçük şehirde Kürt diye çağrıldım. Burada ise Türkçe konuştuğum için Türk diye çağrıldım. Birgün dernekte çay almak için mutfağa gittiğimde derneğin hatırı sayılır bir aktivisti "Türklere çay yok" diye bağırmaya başladı. Artık çayı içmeme gerek kalmamıştı. Kaynar çayın tepemden aşağı döküldüğünü hissetmiştim.

Bu dernek aynı düşüncede olanları çatısı altında topluyordu dil, din, ırk ayrımı yapmadan. Tüzüğünde böyle yazıyordu. O an anladım ki bu dernekteki bazı insanlar bu tüzüğü okumamış ya da okuduysa yanlış anlamış galiba. Ve bana çay vermek istemeyenlerin sayısı gittikçe artıyordu.

Hayata gözlerimi insan olarak açtım. Büyüdükçe Kürt oldum ötekileştirildim. Biraz daha büyüdüm dilini bilmeyen Kürt oldum ve ötekileştirilenlerin ötekisi oldum. Artık büyümek istemiyorum. Keşke hep çocuk kalsaydım…

17. 09. 2015 ✎

İrene*

Nevin KOÇOĞLU

Zahterler uykuda İrene,
ak taneli susamlar, bademler, sardunyalar
ve sarı saçlı günebakanlar
hepsi uykuda...
Kalbimi yasladığım asık yüzlü duvar
ve avuçlarımın terine karışan beyaz toprak
hiçbiriniz duymadınız,
ucu kırık bir taş ne söyler-
terk edilmiş şehirlerin dar sokaklarına?
Çok değil, üç-beş bahar önceydi der;
kambur kedilere yataklık ederdi kırmızı kiremitler
başını en sert kayadan uzatırdı yıldız çiçeği,
mavi mine dökerdi pencereler
ve sokakların kilit taşlarına sarılırdı çimenler…
Üç- beş bahar önce silahlar kınındaydı,
insanlar toprağında…
Uzak yollara giderdi oğlanlar yelesiz tahta atlarla
gülüşü rüzgâra kapılan kızlar ne çok deli kiraz
ve onların dört mevsim yaz sıcağı sinmiş gözleri,
güneşe bakmak gibiydi biraz…
Değirmene hazırlanırdı boynu eğik başaklar,
ayrılmamıştı pamuk henüz çiğitinden
ölü bir çocuğa benzemezdi gelincikler
ve suyunu kana kana içerdi çeltikler…
İrene, kim ekti bunca acıyı kırmızı topraklara
kim doldurdu kilerini en acı hasatla
kim topladı kuş seslerini ağaçlardan
ah şimdi benim eteklerimde ne çok peryavşan…
Aç göğünün kapılarını İrene,
kokusu barutu bastıracak çiçekler savur saçlarından-
bir yudum barışa muhtaç topraklara
sepetinden yağmur bereketiyle serpele zeytinleri
ve şimdi, en çok kanayan yerlerinden öpmeli kelebekleri…

**Yunan Mitolojisinde Barış Tanrıçası*

Taşla oynayan kadınlar

SANATÇILAR TÜLİN ŞAHİN OKAY VE YASEMİN ARSLANTAŞ MERSİN'DE HEYKEL SERGİSİ AÇTI

GÜNEY / MERSİN

"Taşla oynayınca ne olur? Beton olur. Kentsel dönüşüm adına yağma olur. Marina adı altında AVM olur. Ucube bir mimarinin adı TOKİ olur. "Taş atan çocuklar"ın doldurulduğu zindan olur. Ya da sanat olur. Eserlerini henüz sergilenmeden izleme imkânı bulduğum iki kadının yaptığı gibi."

Mersin'de iki kadın heykel sergisi açtı.

Sanatçılardan Tülin Şahin Okay'ın ilk kez Güney dergisinde yer alan "Soma" ve "Ezidi kadınlar" adlı eserleri de sergide yerini aldı.

20 yıldır pek çok kişisel ve karma sergide yer alan, son yıllarda da "Soyut Geometrik" çalışmalar yapan Yasemin Arslantaş, yanıtını bulamadığımız sorulara açıklık getiriyor:

"Genellikle çalışmalarımda rahatsız olduğum çözümü olup da çözümü bizlere bırakılmayan konuları, kenti bana göre en sade anlatabilen imgelerle kentin dokusunu, kent ve yabancılaşma iyimserliğimi yitirmeden ele aldım. Doğa ve kentin, organik ile inorganiğin diyalektik ilişkisini sorguluyorum. İnsan olarak doğayı ve yaşadığımız çevreyi değiştiriyor ve dönüştürüyoruz. Sanırım bu kaçınılmaz bir dönüşüm. Çünkü insan olarak isteklerimiz ve me-

Tülin Şahin Okay

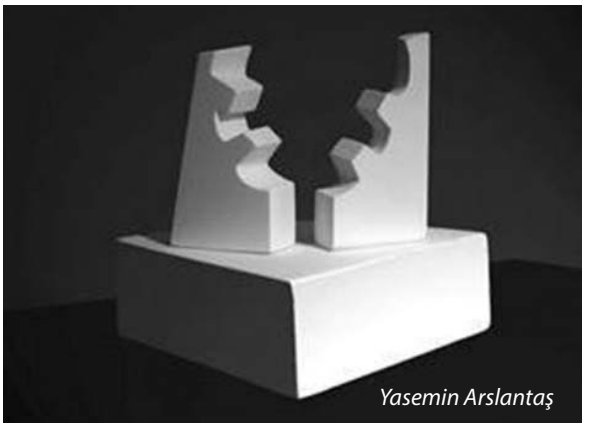
Yasemin Arslantaş

rakımız bitmeyecek. Tüketmeye devam ederken tükendiğimizin farkına varamıyoruz. Bu nedenlerden dolayı doğaya ait ve onun bir parçası olarak biz insanların da doğası değişecek, dönüşecek ve sorunlarla karsılaşacaktır. Unutulmamalıdır ki doğa ve doğal olan çevre tüm canlılar için hayatiyet ve gelecektir. Doğada zekaya sahip insanlar olarak şunu bilmeliyiz ki doğanın bize ihtiyacı yok. Sergim de yer alan yapıtlar, evrensel dönüşümün ve dengesinin nasıl bozduğunun öznel olan nesnelleşmiş imgelerindir. Bizler öznel/özel olandan yola çıkarak geneli anlatırız.

Tülin Şahin Okay, "ne yapıyorum, nasıl ve neden yapıyorum" diye sorup yanıt veriyor:

Sahil yürüyüşlerinde topladığım, denizin yolladığı/denizin dışa vurduğu doğal malzemeleri kullanıp birleştirerek, taşların ve içimin fısıldadığı sözlere formlar vererek yapıyorum heykellerimi; çakıl taşlarından, nehirlerden denize dökülüp sonra sahile vuran dallardan, deniz kabuklarından, kuru yosunlara kadar… Tüketim çılgınlığının had safhaya ulaştığı bu zamanda sadece doğal malzemeler kullanmak da ayrıca beni mutlu ediyor.

İçinde yaşadığımız ve giderek çirkinleşen, hoyratlaşan dünyada olup bitenleri, tanıklık ettiklerimi idrak etmeye çalışırken başım dönüyor kimi zaman; içim bulanıyor, çaresizleştiğimi hissediyorum. Savaş, doğanın talanı, çevre kirliliği, betonla çevrelenen yaşam alanları, çıkar kavgaları, cinsiyet ayrımcılığı, geleneksel ön yargılar, farklı olana duyulan nefret, kapitalizmin yarattığı yabancılaşma ve iletişimsizlik, otoriteye sorgusuz itaat beklentisi, kalıplaşmış güzellik, bütünsellik yargıları… Tüm bu hisettiklerimin ve algıladıklarımın heykellerimi yaparken onlara yansıdığını farkediyorum. Cümlesini kurmakta zorlandığım duygu ve düşüncelerim neredeyse içgüdüsel bir biçimde özgürce heykellerimde varoluyor… Bir tür sağaltım da diyebiliriz buna ve yansıtma, yada yüzleşme belki… Ve elbette bir sorgulama ve tavır alma durumu…

5 Şubat 2016 da Mersin'de açılan sergide yüzlerce sanatsever ve Güney Okurları buluştu. ✎

Egemenleşen erke(ğe) karşı özgürleş(tir)en kadın

Adar JIYAN

İnsanın ve insanlığın ilk doğal tepkisi ölüme karşı yaşama ve direnme refleksidir. Yaşamı anlamlı ve değerli kılan şey ise özgürlüktür. Bu nedenle insanın ilk tepkisi salt yaşama dair bir tepki değil, özgür yaşama dair bir ilişkidir.

Özelde her insanı, genelde ise tarih boyunca tüm insanlığı ilgilendiren sorunlar olmuştur. Ancak bu sorunlara kaynaklık eden evrensel temel sorunlar vardır. Bu sorunların başında da özgürlük sorunu yer almaktadır. Özgürlük sorunu, ezen/ezilen ilişkisiyle ortaya çıkan sömürü sisteminin bir ürünüdür. Kölelik olmasaydı özgürlük, özgürlük de olmasaydı yaşam sorun olmazdı. Kısacası, sorun olan yaşamamak değil; özgür yaşa(ya)mamaktır.

Doğrusu, hiçbir sorun tanınmadan tanımlanamaz. Sorunun doğru tanımlanması ise, sorunun doğru temelde ve doğru yöntemlerle çözülmesi demektir.

İnsanlık tarihinin milyonlarca yıl öncesine dayandığını kanıtlayan arkeolojik bulgular, insanlığın ezen ile ezilen tarihinin de izlerini taşımaktadır. Doğayla tanışan ilk topluluk sınıfsız ve sınırsız bir yaşam sürdürmekteydi. Doğadan ihtiyacı kadar yararlanır, paylaşır ve tüketirdi. "İlkel" (barbar/vahşi diye adlandırılan- daha doğrusu doğal toplumlar/topluluklar- bugünkü "modern" diye adlandırılan toplumlardan çok daha uygar (medeni) iken; "ilkel" diye adlandırılan yaşam ise, "modern" diye adlandırılan bugünkü yaşamdan çok daha sorunsuz ve sömürüsüzdü. Bu nedenle insanlık bir bütün olarak ilerleme kaydederken, paylaşma, anlaşma ve mutlu yaşamda ise dişe dokunur bir mesafe kat etmediği görülmektedir. Kuşkusuz üretim ilişkilerinde ya da üretim araçlarında görülen ilerleme, tümden insanlığın lehine olmadığı gibi ezen sınıfın ve gücün, insan soyunu daha kolay köleleştirmesine, daha güçlü boyun eğmesine katkı sağlamıştır. Gelişmelerin ve ilerlemelerin, insanlığın bütününe değil, güçlü azınlığın ve egemen erkin hizmetinde ve denetiminde olmuştur.

Tarihi sınıflı toplumların ortaya çıkış nedenlerine ilişkin kafa yoran farklı düşünce ve yorumların yanı sıra değişik bilgi, birikim ve oluşumların olduğu bilinmektedir. Ancak bu düşüncelerin bir kısmı hakikâtle buluşmayı amaç edinirken, diğer bir kısmı varsayımlar üzerinden giderek, hakikâtten uzaklaşmaktadır. Burada mitolojik, teolojik ve ideolojik kaynaklardan çok, yaşanan gerçeklikler ve somut veriler üzerinden hareketle konuya açıklık getirmek gerekir.

İnsanın doğayla, bireyin toplumla, toplumun tarihle ilişkisini ortaya koymadan, ezen/ezilen ilişkisini ve buna bağlı olarak kadın/erkek ilişkisini doğru temelde ortaya koymak mümkün olmamaktadır. Bu nedenle erkeğin kaba gücüne dayanan ve gittikçe kurumsallaşan sömürü sistemi, otoriteyi ele geçiren ataerkil zihniyetten ve "erkeklik" kültüründen bağımsız olarak ele alınamaz. Alınsa da eksik ve güdük kalır.

Kadın ile erkek arasındaki ilk çatışmanın tarihine ulaşılmadan, ezen ile ezilen arasındaki ilk çatışma nedenine ulaşmamız mümkün değildir. Keza, erkek ile sömüren güç arasında sağlıklı bir bağ kurmadan, kadın ile sömürge arasında sağlıklı bir bağ kurmamız da mümkün değildir. Buna bağlı olarak devlet ile sınıf arasındaki ilişkiyi anlamadan, kadın ile ezilen arasındaki ilişkiyi anlamamız da pek mümkün olmayacaktır.

Her şeyde olduğu gibi, ezen/ezilen ilişkisinin de bir başlangıcı bir ilki (ilk eli) vardır. Bu ilk el erkek elidir. Doğal toplumdaki kadın erkek ilişkisinde sömürüsüz bir yaşam vardı. Klan yaşamı doğayla insanın, insanla insanın (kadınla erkeğin) uyum içinde birarada yaşamayı başaran insansal bir ilişki vardı. Bu ilişkiyi bozan, hem kendine hem kadına ihanet eden ataerkil (erkeklik) zihniyetidir. Kuş-

kusuz erkek cinsiyeti ile erkek zihniyeti aynı şey değildir. Cinsiyet, doğa tarafından insan verilen bir özellik iken, erkek zihniyeti ise sonradan erkek tarafından üretilen "erk","güç", "kuvvet", "otorite", "egemenlik","üstünlük", "kahramanlık", "yiğitlik", "savaşkanlık", "şiddet" anlamına gelen ve sözüm ona değer verilen erkeksi özelliklerdir. Bu nedenle erkek cinsiyeti doğal olduğundan masum; ancak erkek zihniyeti sonradan oluşan ve bütün kötülüklerin kaynağı olarak görülebilir. Çünkü sömürü, şiddet, savaş, otorite, hegemonya, sınıf, egemenlik, devlet ve tanrı olgularının tümü ve her biri erkek zihniyetinin ürünüdür. Bu bağlamda bütün yasalar kötülüklerin ansı erkekliktir desek abartılı olmaz.. Kötülüklerin tümü adeta erkeklikle (erkekle değil) özdeşleşmiş durumdadır. Erkek egemenlikli sömürü sistemi her şeyden önce kadını düşürmüştür. Kadının düşürülmüşlüğü ise, insanlığın düşürülmüşlüğüdür. İnsanlığın düşürülmüşlüğüne tepkisiz kalan kadın, bu faturanın bedelini ağır ödemiştir/ödemektedir.

Daha açık bir söylemle sömürü tarihi, erkeğin kadına karşı fiziki (kaba) güç kullanarak onu önce maddi yaşamdan sonra da kendi (erkek) eliyle kurduğu sistemden uzaklaştırma tarihidir. Bu tarih, ayrıca insanlığın kadın şahsında özgürlüğünü bıraktığı yerin tarihidir. Daha toplu ve özlü bir ifadeyle bu tarih, insanlığın erkek eliyle, kadının şahsında köleleştirildiği tarihtir. Sömürü tarihi, erkin(gücün) erkekleştiği; erkekliğin egemenleştiği tarihtir. Egemenlik tarihi, kadının yadsındığı, köleleştirildiği, emeğinin sömürüldüğü ya da yok sayıldığı tarihtir. Bu nedenle, erkek ile sömürü kavramlarının karşısına direkt "emek" ile "kadın" kavramı koymak gerekir. Üçlü (tanrı-erkek-devlet) egemen sömürü sisteminin gücü de erkek şahsında somutlaşarak tekleşmiştir. Üçlü gücün her üçü de erkektir; erkeksidir. Kadın bu sistemin kuruluşunda yer almadığı için, kirliliğe bulaşmamış; ya da az bulaşmıştır. Her halükarda sömürü sistemin aracı olmuş; ancak hiçbir zaman ortağı olmamıştır. Ortağı olmaması ise kadını hiçbir zaman sorumluluktan kurtarmaz. Çünkü sömürü, ezen/ezilen ilişkisi sonucu ortaya çıkar. O halde ezen erkek kadar, ezilen kadın da sorumludur.

Elbette kadının bu sisteme müdahil olmaması, onun masum/günahsız olduğunu göstermez. Zira ilk sömürü, kadın/erkek ilişkisinde ortaya çıkmıştır. Erkek, güce dayalı otoriteyi kurarken kendini özneleştirmiştir. Kadın ise, kendini erkeğin hizmetinde, hatta ondan (kaburgasından) yaratıldığına inanan bir varlık olduğunu kabul etmiştir. Kendini bazen tanrı bazen tanrının elçisi olarak sunan ve her şeyin yegane sahibi olarak gören, erkek sinsice ve kurnazca, kadına dayatılan köleliği, tanrı buyruğuna bağlayarak garantilemiştir. Kadın ise kahraman erkekler doğuran, onları büyütüp besleyen ancak hiçbir zaman onların sahibi olamayan bir bakıcıdan başka bir şey değilken, bin yıllarca sessizliğini ve suskunluğunu bozmamıştır. Üstelik hem cinsini (kız çocuğu) doğurmaktan utanç duyarken, karşı cinsi (baş düşmanı olan erkeği) doğurmaktan ise gurur duymuştur.

Ataerkil erkek zihniyeti, o kadar güçlü o kadar etkili gelmiş ki insanlığın en üretken, en değerli öğesi olan kadını hiçleştirirken, kadından olan erkeği de bir başka gücün kölesi haline getirerek hiçleştirmiştir. Böylece insanlığın tümünü köleliğe mahkûm etmiştir. Doğanın dünyaya bağışladığı iki cinsiyetli insan türünün genleriyle oynayan ataerkil zihniyet, kendisine analık yapan kadının cinsiyetine saldırarak insanlığın özüne uymayan onursuzluğu yaşatmıştır. Bu insanlık adına tarihi bir ihanettir. Bu ihanetin bedeli ise başının hiçbir zaman beladan kurtulamaması olmuştur.

Tüm egemenliklerin kaynağında erkekliği görebilirsiniz. Yapılan savaşlar, kurulan devletler, hükmeden imparatorluklar, yayılan dinler, yaratılan tanrılar, krallar, peygamberler, düşünürler, filozoflar, mucitler, kavgalar, işkenceler, ordular, silahlar, işkenceler, yasalar, yasaklar kurallar v.s yeryüzünde gördüğünüz herşey erkek zihniyetinin ürünüdür. Kadın bunlardan münezzehtir. Elin hamuruyla erkeğin (kirli) işlerine karışmamıştır. Kirliliğe fazla bulaşmamıştır. Doğrusu onun doğasına ve nezih yapısına da aykırıdır. Çünkü kadın, doğası gereği barışçıdır; üretkendir, sakindir, olgundur, sağduyuludur, duyguludur, duyarlıdır. Ancak her şeye karşın ne yazık ki o da sömürü sisteminin ahlaksız atmosferinde yaşamaktadır. O da büyük ölçüde kirliliğe bulaşmış ve düşürülmüştür. Bu nedenle sömürü sistemi karşısında masum ve günahsız da olsa sorumluluğu vardır. Onun en büyük günahı dünyayı erkeğin insafına ve vicdanına terk etmesidir.

Kadın, tanrıdan aldığı yetkiyi kullanan erkeğe kanarak aldatılmıştır. Hâlâ kurnaz erkek tarafından aldatılmaya devam ediyor. Kadın, erkeğin cennetinde huri olmayı ve karşılığında hiçbir şey almamayı kabul ederek, üstelik bu dünyada da sadece

erkeğin nimeti olmayı kendine görev sayarak büyük bir suç işlemiştir. Suçunun bedelini ise özgürlüğüyle ödemiştir.

Kadın hâlâ bütünüyle köle olmaktan kurtulamamıştır. Sadece köle olan kadın mı? Hayır. Onu köleleştiren erkek de bir başka gücün köledir. Sömürü sisteminde özgür insan aranmaz. Egemen sınıfın kendisi de dünyaya egemen olan gücün kölesidir. Devletli/sınıflı her toplumun bir kölesi bir de efendisi vardır. Ne yazık ki kadın en düşürülmüş erkeğin de kölesi durumundadır. Somut bir örnekle gerçeğin altını çizebilir. Bugün dünyaya egemen olan gücün temsilcisi olan erkeğin eşi (kadın) dahi, dünyadaki en alt sınıfın her hangi bir erkeği tarafından cinsel tacize maruz kalabilir. Bunu insanlığa reva gören bir erkek ya da kadın özgürleşebilir mi? Asla.

Ancak 21. yüzyıl, kadının özgürlük yüzyılı olacaktır. Artık kadın eski kadın değildir. Ayağa kalkan, silkelenen bir kadın hareketinden bahsedilebilir. Özgürlüğün sırrına ermiş bir kadın uyanışı, bir özgürlük hareketi vardır. Bu kadın hareketi, sadece kadının özgürlüğünü değil, binlerce yıl köle olarak yaşayan milyonlarca erkeğin de özgürlüğünü getirecektir. En az kadın kadar özgürlüğe muhtaç olan erkek, kadına acıyarak değil, onu zayıf/güçsüz gördüğünden ötürü de değil; kendi özgürlüğünün, kadın özgürlüğünden geçtiğine içtenlikle inandığı için kadın özgürlüğünü savunmalıdır. Bu özgürlüğü kendine hak gören her erkek için de elzemdir.

Uygarlıklar tarihi diye adlandırılan ve erkek eliyle yazılan insanlık tarihi, bir nevi sömürü tarihidir. Sömürü tarihini, kadına ve insanlığa "uygarlık" tarihi diye yutturmaya çalışan erkek zihniyeti, kadının direnişine çarptığı anda kadın/erkek arasındaki çatışma, kadının keskin savaşımına neden olacaktır. Kadının erkeğe karşı savaşımı, sömürünün ilk halkasını kırma ilk kalesini düşürme eylemidir. Buradan başlayan mücadele, sömürünün diğer halkalarını zorlayarak, insanın insanca yaşamasını sağlayacaktır. Sömürü sisteminin çökmesi, köleliğin ortadan kalkması; insanlığın mutlak kurtuluşa ermesi, özgürlükle buluşması ve kalıcı bir barışın sağlanması da bu savaşımda gizlidir.

Kadın olsun erkek olsun, insanlık kendi özgürlüğünü ve onurunu, bıraktığı yerde aramalıdır. İlk düşürülen kadın ise, ilk kurtuluşu sağlayacak olan da kadın olacaktır. Zira kadının özgürleşmesi, insanlığın özgürleşmesi demektir. ✎

Babalar Sokağı

Ali Özenç ÇAĞLAR

Adam önce en heybetli halini takınıp, aynaya baktı! Pek beğenmedi kendini; hafif sarkan bıyıklarını çekiştirdi aşağıya doğru. Olmuyordu, bu haliyle de o eski Türk filmlerindeki eskimiş artistlerden Öztürk Serengil'e benzetti kendini. "İğrenç" dedi, sokurdanarak, üstten alnına düşen saçlarını kapatarak hafif yan döndü, kaşlarını çattı; sanki burada biraz Yull Breyner'i andırıyordu. Ama o, benziyecekse Humphrey Bogart'a benzemeliydi ya, pek de tıfıldı bu haliyle. Fakat Yılmaz Güney olabilirdi. Sahi hiç düşünmemişti, aslında tip olarak da benziyordu, benziyordu da göbeği fazla çıkık, boyu hafif kısaydı. Oysa Yılmaz sırım gibi delikanlıydı.

Biraz geri çekildi, üzerinde eski bir trençkot vardı, üstelik traşını da yeni olmuştu. Aslında bıyıkları olmasa en çok da şu Fransız yazar Albert Camus'un tıpatıp aynısıydı. Eh mürekkep yalamışlığı da vardı, hatta öykü, şiir de karalıyordu kaç zamandan beri ve yazdıkları bazı dergilerde bile çıkmıştı; üstelik facebook'ta her paylaştığında yüzlerce 'tıklama' alıyordu; cakalı sigara içiyordu, içki falan. Entel barlara da takılırdı geceleri; yani dört dörtlük entel sayılırdı. Üstelik Camus'un "Veba", "Yabancı", gibi eserlerini okumuştu, ama yine de onun gözü daha yukarılardaydı. "Şöyle Marquez falan mı olmalıydım?" diyordu.

Aynaya yüzünü biraz daha yaklaştırdı, birden karşısında yine Yeşilçam'ın sırnaşık gülüşlü Danyal Topatan'ı görmez mi? Ürküp geri çekildi. Sinir uçları gerilmişti. "Çık ulan oradan!" dedi içinden. Tekrar baktı. Karşıda duran kendisiydi, gülümsedi hafiften. "Oğlum senin mayan sağlam, eğer 'artiz' olacaksan Bogart, veya Charles Bronson, Alain Delon olmalısın. Aklına arkasında topladığı ve ara sıra topuz yaptığı saçları geldi; kolunu geriye atıp sarkan saçlarını tuttu, omuzlarını hafif yukarıya kaldırdı ve biraz hovardalığa çıkan mart kedileri gibi kabardı, sadece

yakaları fırfırlı gömleği eksikti. Şimdi bu haliyle tam 'Goethe' olmuştu. Hani şu Alman Filozof, yani Faust'un yazarı. "Yok yok, bu da değil. Ben olacaksam Heinrich Heine, Schiller, falan olmalıyım. Şöyle şiirlerim uzayın boşluğunda milyon yıl sonra bile yankılansın." dedi ve durdu, yüzüne en ciddi düşünen adam tavrını takındı, gözlerini kısarak: "Müzisyen olmak istersem?" diye geçirdi içinden. Fakat hiçbir isim düşünemedi. Gene de ilk aklına gelen İbo, oldu; ardından Ferdi, Orhan Baba, Müslüm Baba. Birden babalar sarmıştı etrafını. "Bırak oğlum, onlar köprü altlarında yattığın, kollarını, göğsünü ciletlediğin zamanlardaydı. Geçti artık o günler. Sen şimdi giderek anlı şanlı, tüm dünyanın selam çaktığı büyük bir yazar olma aşamasındasın, hedefini iyi seçmelisin!" Öksürdü aynaya karşı, ayna buğulanıverdi. Dikildiği koridor hala aydınlıktı. Üstüne bastığı yolluğun renkleri çoktan solmuş, uçları da iplik iplikti. Yeni gelmişti dışarıdan, tam soyunuyordu ki dalıvermişti işte aynaya. İki saat sonra manitası Şerife de gelecekti. Evi biraz toparlamalı, bilhassa yatak odasına çekidüzen vermeliydi. Kafasını sola çevirdi. Mutfak kapısı açıktı; nedense gözü, kapağı yamulmuş buzdolabına takıldı. Boştu dolap, biliyordu. İçinde sadece -henüz piliçleri çıkmamış- dört beş yumurta vardı. "Acaba Şerife omlet sever mi?" diye sordu kendi kendine; sonra da "Kusura bakmasın bu akşam menüde bir bu var, yanında da yarım şişe kırmızı şarap!" Gülümsedi. Bu duruş şekline göre, açık olan mutfak kapısının camında aynaya yansıyan profilini gördü. Yeniden bir heyecan sardı içini. "Tıpkısının aynısı şu tarih kitaplarda heykellerinden tanıdığım Büyük İskender gibiyim!" dedi, sırıtarak. Sonra da: "İn oğlum biraz aşağılara in! Büyük İskender kim sen kim? Bu halinle Küçük İskender bile olamazsın!" İçi içine sığmıyordu delikanlının.

Hiçbir yerlere layık görmüyordu kendini. Trençkotun yakası yağdan parlıyordu sanki. Saçlarını geçen hafta şehir hamamında yıkamasına karşın, onlar da parlıyordu. Ama Şerife yüzüne vurursa: "Kız senin için saç 'geli' sürdüm, diyecekti. Ne yağlanmasından bahsediyorsun!" Eğildi, girerken birini çıkardığı ayakkabısının diğerini de çözdü, çıkardı, itti duvarın dibine doğru. Mutfağa yürüdü. Aslında omletin yanında biraz salata, yeşillik falan olsaydı hiç de kötü olmayacaktı ya, yoktu işte. Neyse ki manitası Şerife pek aldırmazdı böyle şeylere. "Ne versen yer garibim" dedi, içten bir sevecenlikle. Yüreğinin bir yerlerinden ılık ılık bir şeyler akıyordu; bir hoş olmuştu. "Şu sevda ne güzel bir hastalık yahu!" dedi. Tavaya döktüğü yağ ince cızırtılarla sağa sola sıçrıyordu. Zaten o da üç tane yumurtayı kırmış, bir tasın içinde çırpıyordu tavaya dökmek için. Sol tarafta çanakları, tavaları, kap kaçağı koyduğu tahta dolabın üstünde, ufak, eski tip bir televizyon duruyordu. Açık olan televizyonda yine devletin yaptığı askeri operasyonlardan bahsediliyordu: Bilmem kaç tane terörist ölü ele geçirildi, şu kadar da asker şehit oldu, falan. "Tam seçim üzeri olacak şey değil." dedi, başını iki yana sallayarak. Böylece derin devlete derin bir tahlille kapattı o konuyu. Ortalığı yanık yağ ve kızarmış yumurta kokusu sarmıştı. Şerife de neredeyse kapıyı çalardı şimdi.

Dışarda güneşin son ışıkları çekilmişti artık. Her zaman kentlerin varoşlarında gün erken batardı çünkü. Şehrin bir başka bölgesinde gökdelenleri ve villalarıyla varsıllar bir virüs gibi ülkeyi kemirirken, büyük düşleriyle yaşayan küçük insanlara burası düşmüştü. Şerifeler, Türkanlar, Ahmetler, Ferdiler, Müslüm Babalar, Orhan Babalar(!) burada yaşar. Onların dünyası burasıdır. "Babalar Sokağı." Burada düşler bile faili meçhul cinayetlere kurban gidebilir. Hiç yaşanmamış, yaşanamamış günlerle doludur aslında buralar; arka semtlerin arka sokaklarına gizlenmiş. Çoğu zaman tecavüzler, öldürmelerle gündeme gelen bu semtler, acıyla karışık, kentlerin yüreğinin attığı yerlerdir. En derin yoksulluğa karşın buralarda kahkahalar ve gülümsemeler bir daha sıcak ve insancadır. Çocukları ise, her biri yüreklerinde gül ve isyanı yan yana taşıyarak büyürler... ✎

ÇİN: 50. YILDÖNÜMÜNDE

“Kültür Devrimi“ üzerine

Bürokratik hantallığa, burjuva ve gerici yaşam biçimlerine savaş açan Proleter Kültür Devrimi patlak verdiğinde sadece gençliği değil, yarattığı dinamizm ve coşkuyla yenilikçi olan herkesi hızla etki alanına çekebilmişti. Bu hareket sanat, edebiyat ve kültürün her alanında eskiyle mücadele içinde ve eskinin yadsıması olarak gayet olumlu ve yüksek kalitede ürünler ortaya çıkarmıştır. Çoğu tanınmayan ve unutulan bu ürünlerin, proleter sanat, edebiyat ve kültürün evrensel mirası olarak dikkate alınması, eleştirel gözle incelenmesi ve yeniden değerlendirilmesi önemli bir görevdir.

Bundan 50 yıl önce, 1966 yılında, Çin Halk Cumhuriyeti'nde, bir devrim, "Büyük Proleter Kültür Devrimi" (BPKD) patlak verdi. Etkisi Çin'in sınırlarını çok çok aşan, bütün dünyada dalga dalga yayılan ve özelde gençliği harekete geçiren bu devrim, devasa bir kitle hareketiydi ve Çin'de uzun yıllar süren bir hareketliliği ve durulmak bilmez bir iktidar mücadelesini beraberinde getirdi. Bu devrim aynı zamanda dünya çapında bugüne kadar süren ayrışmaların da patlak verdiği bir dönüm noktası oldu. "Kültür Devrimi" hakkında birbiriyle çelişkili çok şey söylendi. Bugüne kadar, uluslararası burjuvazi ve onunla yarış içinde modern revizyonizm Çin "Kültür Devrimi"ni ve onun tartışmasız önderi Mao Zedung'u yerden yere vuruyor ve "Kültür Devrimi"ni "kanlı kızıl terör", "canilik", "kaos" olarak sıfatlandırıyor. Bunun karşısında da devrimci cephede, "Büyük Proleter Kültür Devrimi"ne sahip çıkma adına kıskançlıkla onun hatalarına da sarılan –ve evet– "Kültür Devrimi"nin sonuç itibariyle "burjuva yolcular"ı iktidardan uzaklaştırma, burjuvazi üzerinde proletarya diktatörlüğü kurma iddiasını gerçekleştiremediğini görmeyenler yeralıyor.

Adı "Kültür Devrimi" olan bu devrim gerçekten bir "Kültür Devrimi" miydi? Eğer öyleyse, kültürel alanda dünya komünist hareketin mirasına kattığı yenilikler neydi? Dünya çapında etkisinden bahsediyorsak, bu devrimin kazanımları neydi? Ve nihayet devrimi sonuç olarak başarısız kılan hatalar ve şartlar nelerdi?

"Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin 50. yıldönümü vesilesiyle bu ve daha başka sorulara yanıt vermeye çalışacağımız, bu dönemi yeniden gözden geçirip bugünkü bakış açımızla değerlendirmelerimizi okurlarımızla paylaşacağımız bir yazı dizisine başlıyoruz. Bu sayımızda "Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin nasıl patlak verdiği ve tarihi geri planının ne olduğu hakkında bir genel değerlendirme yazısıyla başlıyoruz. Gelecek sayılarımızda "Kültür Devrimi" sürecinde yürütülen somut kampanyaları ve "Kültür Devrimi"nin araçlarını irdeleyerek yazı dizimizi sürdüreceğiz.

1949'da Kurtuluş – 1966'da İkinci Büyük Hamle!

1917 Ekim Devrimi'nin açtığı yeni çağ, dünyanın birçok ülkesinde komünist partilerinin kurulmasına ve devrim ve sosyalizm mücadelelerinin boyutlanmasına yolaçmıştı. Bütün dünyada baskı ve sömürü düzenine nefret duyan ezilenler, Sovyetler Birliği'ndeki gelişmeleri izliyor, onun önderliğindeki uluslararası komünist birliğin –Komünist Enternasyonal'in (Komintern)– etrafında birleşiyordu.

Ekim Devrimi örneğinden esinlenen ve Komintern'in yönlendiriciliğiyle desteklenen Mao Zedung önderliğinde Çin Komünist Partisi (ÇKP), bu çizgiyi ustaca hayata geçiren komünist partisi olmuştur. ÇKP önderliğinde 1949 yılında, o dönem yaklaşık 540 milyon nüfusa sahip, hem nüfusu ve hem de coğrafyası açısından muazzam büyüklükteki bu ülkede demokratik halk devrimi gerçekleştirilmişti. Anti-emperyalist ve anti-feodal olan bu devrim henüz sosyalist devrim değildi, fakat sosyalizmi hedefleyen ÇKP önderliğinde gerçekleşmişti ve sosyalizmin yolunu açmıştı.

1950'li yılların ortalarına gelindiğinde Çin Halk Cumhuriyeti'nde demokratik devrimin görevleri esas olarak yerine getirilmişti. Devrimi ilerletmek ve sosyalizme doğru ilerleyebilmek için burjuvazinin tümüyle iktidardan temizlenmesi ve proletarya diktatörlüğünün kurulması gerekliydi.

Fakat, bu yapılmadı. Çin'deki burjuvaziyle işbirliği içinde "sosyalist dönüşüm"ün yapılabileceği yanlış tezleri savunuldu. Ve sonuç itibariyle revizyonist çizginin hakim olmasında marksist-leninistlerin hatalarının rolü büyük rolü oldu. 1956 yılında ÇKP 8. Parti Kongresi'nde 'ulusal burjuvaziyle siyasi ittifak' revizyonist çizgisi kabul edilirken, Mao Zedung'un buna karşı kayda geçen bir direnişi olmamış, bilakis "Halk İçindeki Çelişmelerin Doğru Ele Alınması Üzerine" başlıklı makalesinde bu siyaseti şu şekilde teorik olarak temellendirmeye çalışmıştır:

"Milli burjuvaziyle işçi sınıfı arasındaki çelişme, sömürenle sömürülen arasındaki bir çelişmedir ve niteliği gereği uzlaşmaz bir çelişmedir. Ama Çin'in somut koşullarında, iki sınıf arasındaki bu uzlaşmaz çelişme doğru bir biçimde ele alınırsa, uzlaşmaz olmayan bir çelişmeye dönüştürülebilir ve barışçıl yöntemlerle çözülebilir." (Mao Zedung, "Halk İçindeki Çelişmelerin Doğru Ele Alınması Üzerine", 1957, cilt V, s. 443)

Burjuvaziyle "işbirliği" siyaseti ne kadar uzun süre uygulanırsa, ÇKP'nin revizyonist yozlaşma tehlikesi ve marksist-leninistlerin iktidarı tümüyle kaybetme tehlikesi de o kadar büyürdü ve nitekim Çin'de de böyle oldu.

Mao Zedung, bu tehlikenin farkına çok geç vardı

ve bu sınıf uzlaşmacısı çizgiyi çok geç reddetti.

İşte, "Kültür Devrimi" hatasını farkeden Mao Zedung'un ve onun etrafında birleşen Çinli marksist-leninistlerin, bu hatadan dönme çabaları, palazlanmış ve iktidarda da çöreklenmiş olan burjuvaziyi tümüyle tasfiye etme ve dolayısıyla "sosyalist devrim"i gerçekleştirme hamlesi olarak değerlendirilmelidir. Ne var ki, devrim bu hedefine ulaşamamıştır.

Dünya Komünist Hareketi içindeki ayrışma

1960'lı yıllar, Dünya Komünist Hareketi içinde Sovyetler Birliği Komünist Partisi çevresinde toplanan revizyonist kanatla, Çin Komünist Partisi etrafında toplanan marksist-leninist kanadın ayrıştığı bir dönemdir.

1956 yılında Sovyetler Birliği Komünist Partisinin 20. Parti Kongresi yapılır. Birçok leninist önermenin revizyondan geçirildiği bu Parti Kongresi Dünya Komünist Hareketi açısından da yeni bir dönüm noktasıdır.

Bunu izleyen yıllarda modern revizyonizmin egemenliğine karşın Dünya Komünist Hareketi içinde olduğu kadar Çin Komünist Partisi içinde de iki çizgi mücadelesi yaşanır. Bu mücadele, burjuvaziyle "barış içinde yarış"ı, "barış içinde birarada yaşama"yı savunan Kruşçev tipi modern revizyonizm ile buna karşı esas itibariyle marksist-leninist pozisyonları savunanlar arasındaki mücadeledir.

Dönem, dünyanın "Doğu Bloku" ile "Batı Bloku" olarak ikiye bölünmüş olduğu bir dönemdi. İkinci dünya savaşının ardından dünyanın yüzü değişmişti. Çin'de ve Doğu Avrupa'da demokratik halk devrimleri gerçekleşmiş, Afrika'da ve Asya'da ve Latin Amerika'da emperyalist sömürgecilikten kurtuluş savaşları verilmişti ve daha da veriliyordu.

Sovyetler Birliği önderliğinde birleşen Varşova bloğu ve en büyük emperyalist güç olan Amerika Birleşik Devletler etrafında birleşen Nato bloğu hemen her yerde burun buruna gelmiş durumdaydı. Dünya savaşı bitmişti, ama yerel savaşlar devam ediyordu. Emperyalistler kaybettikleri mevzileri yeniden kazanmak ve sosyalist bloğu geri püskürtmek için ellerinden geleni yapıyorlardı.

Ortam buyken, emperyalistlerle "barış içinde birarada yaşama"yı öğütleyen modern revizyonist siyaset gündeme gelmiş ve Dünya Komünist Hareketi içinde hakim olmuştu. Modern revizyonistler emperyalist dünya ile "barış içinde yarış" siyasetini empoze ede dursun, Amerikan emperyalizminin kışkırttığı ve desteklediği Vietnam savaşı var gücüyle devam ediyordu. 1961'de Küba krizi yaşanıyordu. Dünya çapında özelde gençlik bu durumdan son derece hoşnutsuzdu. Burjuvaziyle işbirliği siyaseti onların tepkisini topluyor, emperyalizme ve her türden gericiliğe karşı mücadelenin sürdürülmesi gerektiğini ve hatta şartların emperyalizme karşı topyekün saldırı için uygun olduğu düşünceleri yaygınlaşıyordu.

SBKP'nin başını çektiği modern revizyonist siyasete başkaldıran partilerden biri Çin Komünist Partisi'ydi. Tüm hata ve eksikliklerine rağmen, ÇKP'nin çıkışları dünya komünist ve gençlik hareketi içinde yankı buluyor ve tartışmaların hararetlenmesine yolaçıyordu.

"Moskova-Pekin çatışması" olarak da adlandırılan ideolojik ayrılık, 1963 yılında artık kopuş noktasına gelmiş ve dünya kamuoyuna da yansımıştı. Dünya çapında komünist partileri ve örgütler bir yandan bu "iki merkez" yanında saflaşmaya başlarken, aynı zamanda istisnasız tüm partiler içinde bu iki çizgi mücadelesi yaşanıyordu. 1966'da Çin'de patlayan "Büyük Proleter Kültür Devrimi" ile dünyada ve Çin'de modern revizyonizme karşı devrimci marksizmin bayrağı yükseltiliyordu. Bu devrimin etkileri kısa süre içinde , bütün dünyaya yayıldı ve 1968 gençlik hareketini tetikledi. Bürokratik, hantal, gelenekçi revizyonist yöneticiler katmanına karşın, gençlik harekete geçirilebiliyor ve bunun sonucunda dünyanın her yerinde genç, dinamik, yenilikçi ve savaşkan komünist parti ve örgütleri doğuyordu. Kuzey Kürdistan-Türkiye'de de gençlik ayağa kalkmış ve bu hareketlenmenin bir sonucu olarak Çin Kültür Devrimi'nden etkilenen İbrahim Kaypakkaya proletarya partisinin yeniden kurulması işine koyulmuştu.

"Kültür Devrimi" nasıl başladı, nasıl gelişti?

Çin "Büyük Proleter Kültür Devrimi" önce kültür alanındaki bir tartışmayla başladı. "Hay Ruy Makamından Kovuldu" başlıklı bir tiyatro oyunu "burjuva zihniyet"in ve "özel mülkiyet"in propagandasını yaptığı şeklinde eleştirilince, sözkonusu tartışma da başlar.

Eleştirilen tiyatro oyununun içeriği özetle şudur:

Ming Hanedanı Suçov köylülerinin topraklarına el koyar. Hay Ruy yüksek bir bürokrat, üst derece-

"Erkeğin kadına üstün olduğu"na dair Lin Biaocu ve Konfüçyanist gerici tezi yerle bir edildi. Erkek ve kadın için "eşit işe eşit ücret" ilkesi hayata geçirildi. Duvar gazetesinde tüm komün üyelerinin çalışma saatleri listeleniyor." (Kaynak: China im Bild 3/1975)

li bir memurdur. Ming hanedanının el koyduğu toprakların köylülere geri verilmesi için mücadele yürütür. Köylülerin topraklarının geri verilmesi için imparatora başvurur. Bu çabalarından ötürü de makamından kovulur.

Tarihsel bir temadan yola çıkarak işlenen oyunda belirli bir siyasi yaklaşım sözkonusudur: Oyunda gayet olumlu olarak çizilen Hay Ruy resmi, Hay Ruy'un sonuçta mülkiyet sahibi köylülerin mülksüzleştirilmesine karşı çıkıp onların özel mülkünün geri verilmesini savunmakta olduğu gerçeğinin üzerini örten bir resimdir. Dönem Çin'de kırda kolektifleştirme politikasında ileri adımlar atılmaya çalışıldığı, toprak üzerinde özel mülkiyetin kolektifleştirme ve komünler de kurma yoluyla özel mülkiyet olmaktan çıkarılmaya çalışıldığı, bu noktada büyük tartışmaların yaşandığı bir dönemdir. Böyle bir ortamda toprak üzerinde özel mülkiyetin savunulmasını olumlayan bir tiyatro oyununun sınıf mücadelesinde hangi bilinci verdiği ortadadır.

İşte bu tiyatro oyunu üzerine başlayan tartışma, burjuvazi ile proletarya arasındaki sınıf mücadelesinin ölüm-kalım mücadelesine dönüştüğü bir devrimin başlangıcı olmuştur.

10 Kasım 1965 tarihinde, Şanghay'da bir gazetede "Hay Ruy Makamından Kovuldu" başlıklı bir tiyatro oyununu ağır bir biçimde eleştiren bir yazı yayınlanır. (Bazı kaynaklarda, bu eleştiri makalesinin bizzat Mao Zedung tarafından yazıldığı, fakat bilinçli olarak –sağcılara karşı kampanyada da önemli bir rol oynamış olan– gazeteci Yao Venyuan adına yayınlandığı iddia edilmektedir.) Eleştiri yazısında tiyatro oyunu burjuva düşüncelerinin yayıldığı "zehirli bir ot" ve "proletarya diktatörlüğüne karşı kapitalist sınıfın mücadelesinin bir parçası" olarak itham edilir. Böylelikle Parti içindeki iki çizgi mücadelesinin kamuoyu önüne taşınması noktasında start verilmiştir.

Oyunun yazarı Vu Han ve onun destekçisi Pekin Parti Komitesi Birinci Sekreteri Peng Chen, bu eleştiriyi boğmak ve başta Pekin basını olmak üzere geniş çapta yayılmasını engellemek için etkinliklerini sonuna kadar kullanırlar. Sözkonusu tartışmanın "akademik bir tartışma" olduğu iddiasıyla önemini küçültmeye çalışırlar. Giderek daha da hararetlenen tartışmada gelen eleştiri yazılarının yayınlanması düpedüz engellenir. Fakat bütün bunlar, tartışmanın daha da genişleyerek başka alanlara da sıçramasının önünü alamaz.

Bu hareket "Büyük Proleter Kültür Devrimi" ola-

rak adlandırılır. "Kültür Devrimi"dir, çünkü sanat/edebiyat/kültür alanında burjuva ideolojisini eleştirerek geleneklerden kopmayı amaçlar. "Eskiye", "gelenekselliğe", "burjuva ve gerici" yaşam biçimine karşı "yeni yaşam"ın yaratılması mücadelesidir söz konusu olan.

Fakat, adı "Kültür Devrimi" olsa da, öncelikle ve esasen siyasi bir devrimdir. Devrimin siyasi olarak gerekçelendirilmesi ise, ÇKP Merkez Komitesinin 16 Mayıs 1966'da tarihli Genelgesinde şöyle yapılmaktadır:

"Burjuvazinin sinsice partimize sızan temsilcileri aslında bir karşı devrimci revizyonistler takımıdır. Zamanı geldiğinde, proletaryanın diktatörlüğünü bir kapitalist sınıf diktatörlüğüne çevirerek iktidarı ele geçirmeye çalışacaklardır. Bu insanların bazıları tarafımızdan açığa çıkarılmış bulunmaktadır, bazıları ise açığa çıkarılamamıştır. Bazılarına tarafımızdan hâlâ güven duyuluyor ve yanımıza sokulan Kurşçev tipinde insanlar ardıllarımız olarak yetiştiriliyorlar." (Aktaran Philip Short, "Mao Zedung, Bir Yaşam", s. 479, 2007 İstanbul, İthaki Yayınları)

Gençliğin önderi Mao Zedung

Mao Zedung ÇKP MK Başkanı olmasına rağmen, görünen oydu ki, ÇKP merkezinde revizyonistler önemli mevkileri ele geçirmişlerdi. Görünen bir çok KP de olduğu gibi Çin Komünist Partisi içinde de marksist-leninistlerin azınlığa düşmüş olmasıydı.

Bu şartlarda, revizyonizme karşı mücadelenin başarısı için yegane çarenin kitlelere dayanmak olduğunu tespit eden Mao Zedung, bunu hayata uygulamaya koyulur. O' Çin Demokratik Halk Devriminin önderi olarak kitleler içinde büyük bir saygınlığa ve sevgi kaynaklı otoriteye sahiptir. Bu otoritesinden yeniden faydalanmak ve gençliğe layık bir önder resmi çizmek maksadıyla bir propaganda gösterisinde bulunur:

Pekin'den 50 gün ayrılan ve nerde olduğuna dair ses-soluk çıkmayan Mao Zedung, 16 Temmuz 1966'da bir gazete manşetiyle yeniden gündemdedir: 72 yaşındaki Mao Zedung, Vuhan'da Yangze ırmağında güçlü akıntıya rağmen 14 km yüzmüştür. Yuan nehrinde yüzen Mao'nun fotoğrafları bütün Çin gazetelerinde yayınlanır. Bundan iki gün sonra Mao, Pekin'e döner, ama Ağustos 1966'ya kadar Çin basınında, Mao'nun Yangze Irmağı'nda yüzmesi büyük bir olay olarak hep gündemde kalır. İleri yaşına rağmen, dinamikliğini sergileyen Mao Zedung kitleler nezdindeki sevgi ve saygınlığını tazelemiştir.

"Devrimci Kültür halk kitlelerinin elinde devrimin güçlü bir silahıdır. O, devrim öncesinde devrimin ideolojik hazırlığıdır; devrim esnasında genel devrim cephesinin gerekli ve önemli bir parçasıdır."

*(**Mao Zedung**'un Çin Kültür Devrimi'nde çokça kullanılan sloganlarından)*

16 Mayıs Genelgesi, parti ve devlet içindeki burjuvazinin temsilcilerine karşı topyekün saldırı çağrısı olarak, aslında "Mao Zedung önderliğindeki Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin gerçek işaret fişeği, başlangıcıdır. Mao Zedung önderliğindeki marksist-leninistler gençliğe, öğrenci gençliğe ve "Kızıl Ordu"ya dayanarak ÇKP'de ve hükümette çöreklenmiş burjuvaziye karşı topyekün bir saldırı hareketini örgütlemeye koyulurlar:

"Büyük Proleter Kültür Devrimi'nde çözülmesi gereken temel çelişme, iki sınıf, proletarya ve burjuvazi arasındaki ve iki yol, sosyalist ve kapitalist, arasındaki çelişmedir. Bugünkü hareketin esas saldırı hedefi, parti içindeki kapitalist yolda giden iktidar sahipleridir." (16.7.1966 tarihli Renmin Ribao'dan aktarıldı, ayrıca bkz. "Büyük Proleter Kültür Devriminin Önemli Belgeleri" s. 294)

Gençlik Harekete Geçiyor

Mao'nun işaretiyle gençlik harekete geçer. Üniversitelerde ayaklanmalar yaşanır, eğitim tamamen durur. İflah olmaz "burjuvalar" olarak itham edilen profesörler, alaşağı edilir. Öğrenciler, kendi oluşturdukları çalışma gruplarıyla "proleter eğitim ve yaşamın" örgütlenmesi için üniversite yönetimlerine el koyarlar. Her yerde, her alanda "Kızıl

Muhafızlar" kurulur. Kendilerini devrimin koruyucusu olarak gören "Kızıl Muhafızlar" lise, üniversite, meslek okulu öğrencileri ve genç öğretmenlerden meydana gelen gençlik kitle örgütüdür. Kollarına taktıkları ve üzerinde "Kızıl Muhafız" yazısının olduğu kırmızı kolluklarıyla Çin Kültür Devrimi'nin sembolü olurlar.

Yaşları oniki ile otuz arasında değişen Kızıl Muhafızların çoğunluğunu lise ve meslek okulu öğrencileri oluşturuyor ve bu gençlik örgütüne sadece işçi ve köylü çocukları alınıyordu. Kızıl Muhafızlar, önderlerini kendileri seçiyorlardı ve seçtikleri önderlerini her an görevden geri alabilirlerdi. Bu gençlik örgütünün askeri bir yapılanması yoktu, silahlı değillerdi. Kızıl Muhafızların kadın kolları da vardı ve bunlar genç kadınları harekete geçirmeye hizmet eden kadın kitle örgütleriydi. Kadın örgütleri toplumda hala varlığını sürdüren feodal ve burjuva zihniyete karşı mücadele ediyor ve patriarkal geleneklerin kökten bertaraf edilmesi hedefini güdüyordu. Kadın örgütlerinin üzerinde önemle durduğu sorunlardan biri kadına yönelik şiddete karşı mücadeleydi. Eşlerine/kızlarına vb. şiddet uygulayan erkekler Kızıl Muhafızlarca kamuoyu önünde sorgulanıyor, ikazlara rağmen şiddet uygulamaktan vazgeçmeyenler teşhir ediliyor ve hatta cezalandırılıyordu.

Büyük bir coşku ve büyük bir atılımla başlayan devrim fırtına gibi bütün Çin'e yayılıyordu. 1967 yazında Kızıl Muhafızlar, ellerinde Başkan Mao'nun yazılarından derlenmiş "Kızıl Kitap"larla, Çin kırına açılmış ve proleter devrim için aydınlatma ve örgütleme kampanyasına girişmişlerdi. Bunun hemen ardından yeni bir kampanyayla partili marksist-leninistler işçi sınıfını devrime kazanmak için fabrikalara ve sanayi merkezlerine yönelmişlerdi. 1968, devrimin keskin ve şiddetli bir biçimde sürdüğü bir yıl, bütün Çin'in ayakta olduğu bir yıl olarak yaşanır.

Kitleleri harekete geçirmenin araçları

Her büyük kitle hareketinde yaşandığı gibi milyonlarca gençliği harekete geçiren Çin "Kültür Devrimi"nde de büyük bir "yaratıcılık patlaması"

"Siyasi (kadın) komiser Cou Ting-cen Lin Biao ve Konfuçyus'u „erkeklerin kadınlara üstün olduğu"na dair gerici safsatalarından örnekler vererek eleştiriyor." (China im Bild 3/1975)

"Kızıl Kadın Bölüğü" Balesi

Proleter kültür, sanatın her alanında devrimci içerik ile yeni biçimlerin buluşturulmasıyla ancak zenginleşebilir ve öncülük görevini yerine getirebilir.

Çin Halk Kurtuluş Savaşı temasını işleyen "Kızıl Kadın Bölüğü" modern dans gösterisi bunun olumlu örneklerinden biridir. Müzik, sahne dekoru, kıyafetler ve dans figürlerinin bütünüyle farklı biçimde kullanılmasıyla klasik baleden tamamen farklı bir dans gösterisidir sözkonusu olan.

İlk olarak 1964 yılında sahnelenen bu bale, "Yönelimi doğru, devrimcileşme başarılı bir şekilde gösterilmiş, sanatsal olarak da iyi." diyen Mao Zedung'un desteğini almıştır(*). Kültür Devrimiyle birlikte bu modern dans gösterisi daha da mükemmeleştirilerek "proleter devrimci sanatın" olumlu örneği olarak yaygın biçimde sahne almış ve ünü uluslararası alana yayılmıştır. Bunu izleyen birçok devrim ve devrimci içerikli modern dans gösterileri gündeme gelmiştir.

Devrimci modern dansın konusu kısaca şöyledir:

Yoksul bir köylünün kızı olan Wu Tjing-hua, despot toprak ağasının baskı ve zulmünden nefretle doludur. Fakat bu talihten nasıl kurtulabilir? Kurtuluş yolunu ona özelde gençleri örgütlemek için köye gelen ve köylüler arasına karışan komünist Hung Tschang-tjing gösterir. Komünist örgütçünün gösterdiği yolda kurtuluş için mücadele etmeyi kabul eden Wu Tjing-hua "Kızıl Kadın Bölüğü"ne katılmak üzere Çin Halk Kurtuluş Ordusu'nun kurtarılmış alanlarda kurduğu "kızıl üs"e gelir. Burada eğitim gören ve öğrenme ve mücadele şevkiyle "Kızıl Kadın Bölüğü"nün parti sekreterliğine yükselir ve cesur bir öncü savaşçı olarak kendi köyünün despot toprak ağasından kurtuluşu için savaşır.

(*) ("China im Bild" -Resimlerle Çin– Almanca derginin 10/1970 sayısı tümüyle bu devrimci modern dansa ayrılmıştır.)

yaşandı. Gençlik, proleter demokrasinin çok çeşitli şekillerini hayata geçiriyordu: Milyonlarca işletme toplantıları, milyonlarca duvar gazeteleri, afişler, bildiriler, sanat ve edebiyat gösterileri, film ve radyonun yaygın biçimde kullanılması - milyonlarca kitlenin harekete geçirilmesinin araçlarıydı ve bunların içinde bütün dünya gençliğini heyecanlandıran çok yeni ve çok da iyi yaratıcılık örnekleri vardı.

Özellikle biri "DAZİBAO" –yani duvar gazetesi– devrimin en önemli araçlarından biri olmuştu. İktidarın bütün basına egemen olması ve sansür uygulayıp, eleştirileri bastırmaya çalışmasına karşı devrimci gençlik de kendi sesini duyurmak için kendi araçlarını yaratmıştı.

DAZİBAO, ilk kez Pekin üniversitesinde gündeme gelir. Üniversite duvarlarına asılan büyük puntolu afişler duvar gazetelerinin başlangıcı olur. Pekin Devrimci Komitesi'nden Nieh Yuan-zu'nun ve yedi arkadaşının imzasının bulunduğu ilk duvar gazetesinde üniversite yönetimi eleştirilmekte ve öğrencilere "bütün Kruşçevci karşı-devrimci revizyonistleri tasfiye etme ve sosyalist devrimi sonuna kadar götürme" çağrısı yapılmaktadır. Buna karşı üniversite yönetimi de karşı saldırıyı örgütler. Ertesi günlerde duvarlara Nieh Yuan-zu'yu teşhir amaçlı afişler asılır. Artık karşılıklı afiş savaşları başlamıştır. Mao Zedung, Nieh Yuan-zu'yu destekleyen bir tavır alır ve Dazibao'nun daha da yaygınlaşmasını destekler. Dazibao, herkesin görüşünü yazabilmesine ve tartışmanın açık ve kitlesel biçimde yürütülebilmesine izin vermektedir. Herkes bu aracı kullanarak devrimci yoldan sapan yetkilileri eleştiriye tabii tutmak imkânına sahiptir.

Kültür Devrimi boyunca Parti, Kızıl Muhafızlar gençlik örgütüne, fabrikalara ve okullara, ücretsiz kağıt ve mürekkep dağıtır. Devrimin gelişmesi sürecinde bütün Çin'de yayılan duvar gazeteleri, 68 gençlik hareketi tarafından da benimsenir. İlk kez Kültür Devrimi esnasında ortaya çıkmış olmasıyla "Büyük Proleter Kültür Devrimi"nin unutulmaz sembollerinden biri haline gelen DAZİBAO, afişler ve duvar yazılamaları olarak bugüne kadar süren bir geleneğin de başlangıcıdır.

Ve devrimin çıkmazı...

Mao Zedung önderliğindeki "Büyük Proleter Kültür Devrimi" esasen 1965/66 ile 1969 yılları arasındaki dönemi kapsar.

Revizyonizmi partiden ve iktidardan tümüyle tasfiye etmeyi ve proletarya diktatörlüğünü gerçekten bütün alanlarda kurmayı hedefleyen "Kültür Devrimi" büyük bir altüst oluşu gerçekleştirebilecek devrimci enerjiyi ortaya çıkarmayı becermişti. 1969'a varıldığında, ÇKP yönetimindeki Liu Şao-çi ve Deng Siao-ping revizyonist kliğine karşı mücadele sonuçlanmış ve IX. Parti Kongresinde bu revizyonist çizgi mahkum edilmişti. Fakat, revizyonizme karşı mücadelenin tam zaferi henüz söz konusu değildi. Bir taraftan bu mücadele sürerken, diğer taraftan da devrimci atılım için sokağa-alanlara dökülen ve bulundukları alanlarda iktidar ve söz sahibi olan gençliğin, "Kızıl Muhafızlar"ın yeniden kontrol altına alınması gerekliliği kendisini dayatıyordu. Gençliği revizyonist yönetimlere karşı mücadeleye seferber ederken sarsılan devlet otoritesi yeniden kurulmak zorundaydı.

"Eskiyi günümüzün hizmetine sokalım, yabancı olanı Çin için kullanılır hale getirelim."

*(**Mao Zedung**'un Çin Kültür Devrimi'nde çokça kullanılan sloganlarından)*

ÇKP yönetimi, otoriteyi yeniden sağlamak amacıyla Mao Zedung'un otoritesine sarılmıştı. İnanılmaz boyutlarda bir "Mao Zedung Düşüncesi" propagandasına başvuruluyor ve kişiye tapma kültü geliştiriliyordu. İyice yaşlanan ve artık geri planda duran Mao Zedung'un bundan sonraki dönemdeki siyasi analizleri ve varsa eğer parti içi mücadelesindeki pozisyonları (bölük-pörçük alıntılar dışında) bilinmemektedir. Ne var ki, ölümüne kadar "Başkan Mao" olarak kalmış olan Mao Zedung'un otoritesinden faydalanarak oportünist ve revizyonist görüşlerin yayılmasına devam edilmiştir. "Kültür Devrimi"yle 9. Parti Kongresi'nde revizyonist kliği iktidardan uzaklaştırmak başarılmış olsa da, proletarya diktatörlüğünü her alanda inşa etme mücadelesi ne yazık ki, bizzat marksist-leninistlerin hataları sonucu olarak da sonuçlandırılamamıştır. Bundan sonraki dönem, Mao Zedung'un kimi hatalı görüşlerine dayandırılarak inşa edilen "Mao Zedung Düşüncesi", parti içindeki iktidar dalaşında teorik temel haline gelmiştir. İktidara ge-

"Huili'de ordu ve halk elele Lin Biao'nun askeriyeye ilişkin burjuva çizgisini eleştiriyorlar." (China im Bild 3/1975)

len her revizyonist klik, kendisini "gerçek", "en iyi" ve "en tam" Mao Zedung Düşüncesi savunucusu ilan etmiş ve iktidardan uzaklaştırılanlar da "Mao Zedung Düşüncesi"nden sapmayla suçlanır olmuşlardır. 1975'de Mao'nun ölümünden sonra da Çin'de aynı gelenek sürmektedir. Gerçi, "Kızıl Çin" çoktan yok olup gitmiş, marksist-leninistler Partiden uzaklaştırılmış ve bir burjuva diktatörlüğü kurulmuştur. Ancak, putlaştırdıkları ve burjuva diktatörlüğü için artık zararsız hale getirdikleri Mao Zedung'un portresi hala asılı durmaktadır.

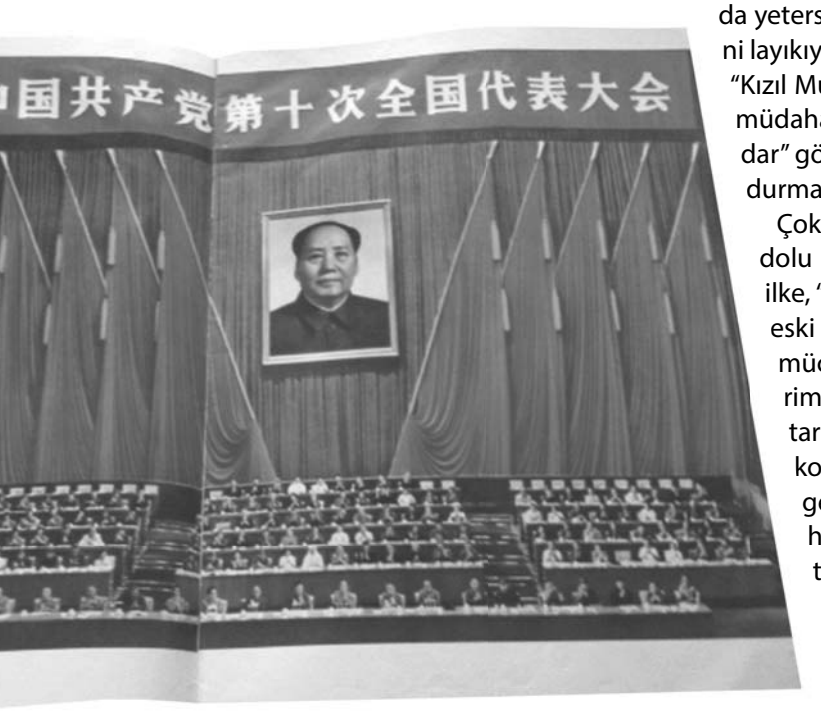

ÇKP X. Parti Kongresinde „Mao Zedung Düşüncesi" revizyonist tezi ile birlikte Mao Zedung'u kişi olarak yücelten kişiye tapma kültü de doruktadır.

"Kültür Devrimi"nin hata ve zaafları

Her büyük devrim ve kitle hareketinde olduğu gibi Kültür Devrimi'nde de aşırılıklar ve –evet– kabul edilemez hatalar da yaşanmıştır. Şüphesiz bu hataların başında, bizzat devrime önderlik eden komünistlerin düştüğü ideolojik-siyasi yanlışlar gelmektedir. Devamen, marksist-leninistler "yeni yaşamın inşası" için "Kültür Devrimi"ne gençliği seferber ederken, pratikte onların hatalarının önünü alma ve aşırılıklarını dizginleme konusunda yetersiz kalmış, bu noktada önderlik görevlerini layıkıyla yerine getirememişlerdir. Öncelikle de, "Kızıl Muhafızlar"ın aşırılıklarına karşı zamanında müdahale edilmemiş, bunların kendilerini "iktidar" görerek uyguladıkları şiddet ve terörü durdurmak noktasında çok geç kalınmıştır.

Çok genç, tecrübesiz, devrimci duygularla dolu "Kızıl Muhafızlar" için proleter devrimci ilke, "eski düşünce, eski kültür, eski adetler ve eski uygu-lamalar"dan topyekün kopuş için mücadeledir. Dünyayı kısa süre içinde devrimle dönüştürme isteğinde olan bu gençlik tarafından, burjuva kültüründen topyekün kopuşun çok uzun süreli bir mücadeleyi gerektirdiği düşüncesi kavranmıyor ve hatta bu düşünce karşı devrimle uzlaşma, tutuculuk vb. olarak görülüyordu. Devrimin patladığı yıllarda Güvenlik Bakanlığı da polise Kızıl Muhafızlar'ın yaptıklarına karışmaması gerektiği direktifini vermişti. Böylece düne kadar ana/baba/ aile/ polis/devlet/parti/öğretmen/profesör vb. otoritelerine baş eğme öğretilen

genç insanlar, şimdi kendileri baş eğilmesi gereken otorite haline gelmişlerdi. Kendilerine verilen bu otoriteyi tanımayan veya bunu sorgulamaya kalkan olursa, onlara karşı şiddet uygulanması devrimin gereği, devrimin yasası idi. Bu temelde öldürme olayları da kısa süre içerisinde sistematik bir hal aldı.

Kızıl Muhafızlar, her türlü eski ve yoz'a karşı mücadele adına, örneğin "Hong Kong tarzı giyime, jeans pantalonlara, salyangoz toplayıcılarına ve yüksek topuklu ayakkabılara" vb. de savaş açtıklarını ilan ettiler. Uygun olmayan saçları düzeltmek için her köşe başında saç düzeltme istasyonları kuruldu. "Feodal" dükkân tabelaları kaldırılarak yerlerine, "Mao Zedung'u savun", "Lin Piao'yu savun" ve "Sürekli Devrim" gibi sözlerin yer aldığı tabelalar asıldı. Sovyet Büyükelçiliği'nin önündeki caddenin adının "Anti-revizyonizm Caddesi" olarak değiştirilmesi; trafik lambalarında "burjuva trafik lambalarının tersine!" kırmızı ışığın "geç" işareti olarak kullanılması gibi sembolik tedbirlerin "proleter devrimci kültür" adına alınması gibi "sol" çocukluklar yapıldı.

Kızıl Muhafızlar, "eski kültür" den topyekün kopma mücadelesini yer yer geçmiş dönemin izlerini örneğin heykel parçalayarak da gerçekleştirilecek bir mücadele olarak da kavrayabildiler. Bu mücadelenin bir parçası olarak örneğin Pekin'de "Yasak Şehir"deki heykelleri parçalamak için ellerinde kazmalarla yürüdüler. Çu Enlay, Yasak Şehir'i korumak için askeri birlik göndemek zorunda kaldı. Yasak Şehir böyle kurtuldu. Bütün Çin'de birçok yerde devrim çoşkusu içinde kent kapıları ve tapınaklar yıkıldı. Mezarlar tahrip edildi. Kimi yerlerde "eski kültüre ait" bronz heykeller ve sanat eserleri eritildi. İbadet yerleri yağmalandı.

Kuşkulu görülenlerin özel mekanları yağmalanmaktan nasibini aldılar. Kentlerden, tapınaklardan, kütüphanelerden, kitapçı dükkanlarından ve özel evlerden çuvallarla toplanan eşyalar ana meydanlara yığılıp yokedildi. Eski kitaplar daha sonra hamur hale getirildi. Song ve Ming hanedanlarından kalan ve Çin'in kültür mirası olan pek çok kitap maalesef yok edildi.

Bütün bu "sol" çocukluk hastalıkları, sonuçta dünya devrimler tarihinde yaşanmış olan en kitlesel devrim hareketi olan "Büyük Proleter Kültür Devrimi"ni küçümsemek ve karalamak için burjuvazi tarafından tepe tepe kullanılmıştır ve hala da kullanılmaktadır.

Mart 2016 ✎

"DAZİBAO"

Çince'de "büyük gazete" anlamına gelen duvar gazeteleri ilk kez 25 Mayıs 1966'da Pekin Üniversitesinde karşı-devrime karşı mücadelenin aracı olarak gündeme gelmiştir. Öğrencilerin bu yaratıcılığı büyük otoride Mao Zedung tarafından destek görünce, duvar gazetelerinin yaygınlaşması eleştiriden rahatsız olan üniversite ve parti yönetimi tarafından engellenememiştir. Mao Zedung'un proleter devrimin aracı olarak desteklediği "DAZİBAO"lar "Kültür Devrimi" boyunca bütün Çin'e yayıldı. Hatta "Dazibao" en geniş kitlelerin fikirlerini ifade etme özgürlüğünün aracı olarak öyle önemli hale geldi ki, 1975'de kabul edilen anayasada dört temel haktan biri olarak yeraldı. Bunu izleyen yıllarda bu özgürlük giderek kısıtlandı ve nihayetinde revizyonist-burjuva iktidarın kullandığı baskılarla 1979'da sona erdirildi.

Duvar gazetelerinde üstün kaliteli siyasi-ideolojik yazılar, yöneticileri ve her türden gerici gelenekleri eleştiren karikatür ve mizah ürünleri yeralıyordu. Fakat herkesin istediğini yazma olasılığına kavuştuğu bu gazetelerde salt iyi ürünler de yeralmıyordu tabii ki, kimileri bu araçları seviyesiz küfür ve haraketlerle içindeki öfkeyi dökmek için kullanıyordu. "Arap Baharı"nda ve "Gezi Mücadelesi"nde bugünün sosyal-medyası hangi işleve sahipti ise, "DAZİBAO"da Çin Kültür Devriminde ve onu izleyen devrimci ve sosyal hareketlerde, –öncelikle de 1968 hareketinde– aynı işleve sahip idi.

YÜREKLİ BÜYÜK ROMANCI YAZAR YAŞAR KEMAL'İ ÖLÜMÜNÜN 1. YILINDA

SAYGIYLA ANIYORUZ!

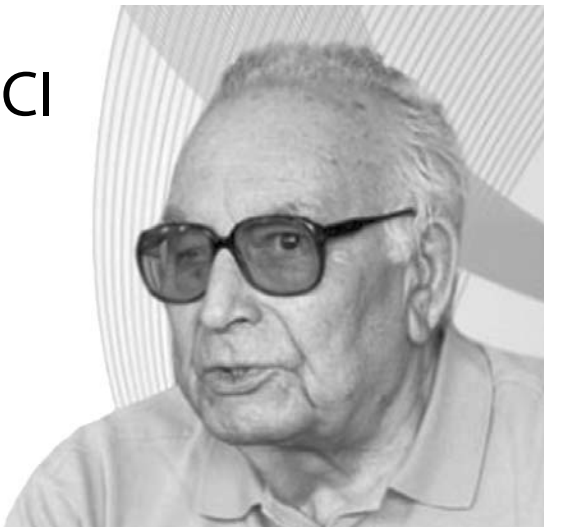

H. DEMİRCİYAN

Evet, büyük romancı, demokrasi dostu **Yaşar Kemal** aramızdan ayrılalı bir yılı aştı. O, 23 Şubat 2015'te hayata gözlerini yummuştu! O, aramızdan madden ayrıldı ayrılmasına ama O'nun bıraktığı eserler O'nu anmamıza vesiledir!

"**Onu okumak yaşanılanı anlamaktır!"**dedik.

"O, Çukurova'da İnce Memed, Ege'de Troyalı halk ozanıdır!" dedik. "O, doğa aşkıyla sarmaş dolaş bir barış güvercinidir!" dedik**.**

"O, üzerinde yaşadığı ülkesi için büyük umutlar besleyendir! Umudunu kesmeyendir!" dedik ve ona olan saygımızı devam ettirmek istiyoruz!

Yaşar Kemal, bizim gibi *"Ben hiçbir zaman ülkemden hiçbir biçimde umudumu kesmedim"* diyenlerdendir. Bugünün savaş koşullarında dahi geleceğe olan inancımızı kaybetmedik!

Faşist T.C. devleti yaksa da, yıksa da, kafasını kaldıranı ezse de, "halkların seçtiklerini meclislerinden atsa da, "öldürmeyi "iyi" becerdiğini tankları topları ve tüm ateşli silahlarıyla gösterse de! Doğrudan demokrasiye olan hasretimizi kör edemez ya! Halklarımızın halk demokrasisi ve sosyalizm için verdiği kavgayı bertaraf edemez ya!

Evet fazla lafa gerek yok! Yaşar Kemal, doğrudan demokrasinin dostlarından biriydi! Biz onu öyle bildik ve öyle bileceğiz! O, yaşadığı ve eli kalem tuttuğu zaman sürecinde Kuzey Kürdistan-Türkiye emekçilerinin yanındaydı! Onların dertlerini tasalarını, kaygı ve sevinçlerini romanları aracılığı ile tüm dünyada paylaştı! Bugün bu paylaşım devam etmektedir. Bu paylaşıma bir nebze katkımız olsun diye O'nun eserlerinde parçalar yayınlamayı, onun okunmasını teşvik etmeyi düşündük! Bu sayımızda Yaşar Kemal'in "***Sarı Sıcak***" isimli eserinin özetinin bir bölümünü bulacaksınız!

"SARI SICAK" ÖZETİ

"*Çocuk: 'Anam' dedi, "anam yarın sabah gün ışımadan uyandır beni."*

"Gene uyanmazsan?"

"Uyanmazsam iğne sok etime. Saçlarımı çek. Döv beni."

Soluk yüzlü, ince kadının kara gözleri sevinçli bir ışıltı içinde kaldı.

"Ya gene uyanmazsan?"

"Öldür beni."

Kadın var gücüyle çocuğu kucağına alıp, bağrına bastı.

"Cannn" dedi.

Uyanmazsam...' Çocuk düşündü. Birden: "Ağzıma biber koy," dedi.

Anası yeniden, aynı sevecenlikle, gözleri yaşararak onu bağrına basıp öptü.

Çocuk boyuna yineliyor: "Bak uyanmazsam ağzıma biber koy ha!.."

Ana: "Can!" diyor.

"Biber çok acı olsun."

Şımarıyor, tepiniyor, ara vermeden boyuna haykırıyor:

"Acı biber, kırmızıbiber… Bir yaksın ki ağzımı... Bir yaksın ki… Hemencecik... Hemencecik uyanayım.

Anasının elinden kurtuluyor, o hızla çardağa çıkıp yatağa giriyor.

Bunaltıcı bir yaz gecesi... Gökte tek tük soluk yıldızlar, kocaman, testekerlek bir ay... Yatak ekşi ekşi ter kokuyor.

Yanına yönüne dönüyor. Sonra bir karar: "Sabaha kadar uyumam" Seviniyor.

Sabahleyin, anası "Osman," der demez, hemen kalkıp boynuna sarılacak. Nasıl da şaşacak bu işe anası! Yatağın içinde sevinçle hopluyor.

Sevinci bir an sönüverip içine korku giriyor: "Ya uyursam." Kendi kendine hep yineliyor: "Uyumam. Uyumam, işte. Neden uyuyum? Ne var uyuyacak?"

Az sonra anası gelip yatağa, yanına uzanıyor. Okşuyor:

"Yavrum," diyor, "uyudun mu?"

Osman hiç mi hiç ses çıkarmıyor. Anası kucaklayıp öpüyor. Osmanın içinden ılık ılık bir sevgi, aşka, dostluğa benzer ağlatıcı bir şeyler geçiyor. Sabahı bekliyor. Anası nasıl şaşacak. Aklı fikri sabahleyin hemencecik uyanıp nasıl şaşırtacağında.

Ana uyumuş, Osman yatakta dönüyor. Gözkapakları ağırlaşıyor. Osman kendini öyle kolay kolay bırakmıyor.

Bir an kalkıp derin derin soluk alan anasının yüzüne bakıyor. Yüz, ay ışığında bembeyaz parlıyor. Örgülü gür saçlar, şimdi daha kara görünüyor. Örgülü uzun saçlar, yastığın beyazlığında çöreklenmiş. Örgülerde pırıltı. Uzun zaman saça, bembeyaz yüze bakıyor. Sonra başı ağırlaşıp yastığa düşüyor.

Gece yarısı, ay çoktan aşmış, ortalık gündüz gibi apaydınlık. Çardağın altında yatan ineğin gevişi, dişlerinin gıcırtısı duyuluyor. Uyku iyiden iyiye bastırıyor. Uyuyuverecek. Dişini sıkıyor. Kollarını ısırıyor. Ne yaparsa yapsın, uyku bir su gibi dört yanını sarmış, boyuna yükseliyor. Kızıyor, sonra gülümsüyor. Kızıyor, gülümsüyor.Sabahleyin anasının boynuna sarılıyor. Kolları anasının boynunda...

Ay, batıdaki ovaya doğru inmiş, bir ucu toprağa değecek gibi. Neredeyse kızarıp batacak.

Doğudaki dağların arkasından ince, ak bir ışık kümesi fışkırırcasına usuldan usuldan dağların tepeleri ağarıyor.Köyün sığırları böğürmeye, köyde herşey canlanmaya başladı.

Ana diz çöküp çocuğun üstüne yumulmuş, kımıldamadan bakıyor.

Çocuğun başı yastıktan yana kaymış, boynu ipincecik, yüzü sarı. Çocuk soluk bile almıyor. Küçücük yüzü, alacakaranlıkta hayal meyal... Ana durup durup içini çekiyor...

Çocuk bir ara bir kolunu çıkarıp dışarı atıverdi. Kol bir başparmak kalınlığında ancak var. Derisi kemikten dökülecekmiş gibi kırış kırış... Ananın gözü kola takıldı kaldı.

Sonra, derinden 'Of!' dedi, 'yavrum ooof...';

Kımıldadı. İki yanına sallandı. Çocuğun yanından kalktı. Ay, gölgesini huğun sazlarının üstüne düşürüyordu.

Ana hışımla, "uyandırmam" dedi. "Uyandırmam. Acımızdan öleceksek de ölelim. Bir çocuğun çalışmasından ne olur?"

Gözleri incecik kolda. Şimdiye kadar, çocuğun bunca zayıf olduğunun farkına neden varmadığına şaşıp kalıyor.

"Acımızdan öleceksek de ölelim."

Uzun, örgülü saçını ağzına alıp hırsla çiğnedi.

Aşağıdan kocası bağırdı:

"Gene uyanmadı mı?"

Kadın, okşar, yalvarır bir sesle: "Ne istersin çocuktan?" dedi. "Daha parmak kadar. Kemikleri kırılacak, öyle ince işte..."

Koca huysuzlandı:

"Bugün mutlak uyanmalı. Uyanmalı diyorum sana! Çalışsın, alışmasın tembel. Çocuklukta pişmeli."

Kadın, mırıltı halinde, korka korka : "Kolu öyle ince ki..." dedi.

Çocuğun başına varıp durdu. Gönlü bu tüy gibi hafif çocuğu uyandırıp, bu çatır çatır sıcakta, işe göndermeye razı olmuyordu.

Aşağıdaki huysuz ses: "Uyandır onu." dedi. "At tokadı. Söz verdik Mustafa Ağalara. Bu gece yarısı nereden çocuk bulurlar sonra?"

Kadın: "Herif," dedi, "hiç yüreğim götürmüyor. Bir ince ki... Onun çalışması bizi zengin mi edecek?"

Erkek: "Şimdiden çalışmaya alışmazsa..." dedi.

Kadın çocuğun saçlarını okşadı. Usuldan: "Osmanım." dedi. "Osmanım. kalk. Yavru kalk. Gün ışıdı Osmanım."

Çocuk inledi. Yavaşça bir yandan bir yana döndü. Osmanım, yavrum! Gün işiyor..."

Çocuğu omuzlarından tutup kaldırdı. Öylesine yavaş tutuyordu ki... Sanki kırılıp dökülecek... Yatağına geri yatırdı.

"Uyanmıyor işte, uyanmıyor. Öldürüyüm mü?"

Hızla çardaktan aşağı indi. Çardak beşik gibi sallandı.

Erkek köpürdü:

"Allah senin de belanı versin, onun da... Uyanmıyormuş!"

"Uyanmıyor işte napayım!"

Devamı gelecek sayıda ✎

K İ M L İ Ğ İ M

Kemal Dinç

-1-

Irkçılığı, egemenliği, edilgenliği nasıl bilirim, anlatayım.

Bizimki "Yukarı" mahalleydi. "Aşağı" mahalle ise taşocakları ve yüksek apartmanların gölgesinde güneş almaz, kuytu ve bataklıklarla çevrili bir yer. "Aşağı" mahallenin tehlikeli olduğu, oralara gitmememiz gerektiği büyüklerimiz tarafından biz çocuklara defalarca telkin edilirdi. Biz de gitmezdik, taa ki aşk başa gelinceye dek… "Aşağılardan" silah sesleri, köpek ve insan çığlıkları bize kadar gelirdi, dillerini anlamazdık. İstanbul'un yağmurları durmak bilmezdi o zamanlar, 70'li yılların sonlarıydı ve Orhan Veli'nin şiirinden çıkma o güzel İstanbul yağmurlarının aşağılara kum, çırpı, çöp, ne varsa yığıp, mahalleyi nasıl bataklığa çevirdiğini yukarılardan izlerdik.

Biraz daha büyüdük ve otoritenin, disiplinin, hazırolun ne demek olduğunu ilkokul öğretmeni Serpil Hanım'dan öğrendik; önce sağ, sonra sol, ertesi gün ise ikisi birden çekilen kulaklarım vücut ağırlığını tartamayıp yarıya kadar yırtılmıştı. Kulaklarım ateşler içinde yanıyordu. Esmer güzeli bir kız mendilini uzatıp ne olduğunu sordu, ''kavga ettim," dedim kabararak, gülümseyip gitti, ben de aşık oldum. Ertesi gün teneffüste yanına gidip mendilini geri verdim. Adı Gül'dü ve şans bu ya, ''Aşağı" mahallede kalıyorlarmış. Gönlün ferman dinlemeyeceği daha o yaşlarda ayan oldu, çamurlu mahalleye iniverdim.

Evler, giysiler, köpekler, organik, inorganik ne varsa griydi Gül hariç… Anlaştığımız gibi beni çitlembik ağacının altında bekliyordu. Evleri yüksek bir kayalığın altındaydı, hayvan leşini görünce afallamıştım. ''Korkulacak bir şey yok," dedi leşi kaldırarak:

''Dün gece düşmüş. Tilki bu. Bazen inek bile düştüğü olur"

Tepeye çıkıp toprağı kazımaya koyulduk. Gül toprağı iyi tanıyordu, benden güçlü olabileceğini düşündükçe parmaklarımı var gücümle toprağa saplıyordum. Mezar tamamlanmıştı. Bir daha hiç görüşemeyeceğimizi hiç düşünmeden, nasıl olsa görüşeceğiz havasıyla oradan ayrıldım. Eve vardığımda nenem matem içindeydi, amcam ve halalarım tutuklanmıştı. Beni Avrupa'ya ailemin yanına göndereceklerdi. Gitmek istemediğimi söylediysem de nafile, anlatamadım. Nedenini hele, hiç söyleyemedim. Pul koleksiyonumu oracıkta paketleyip, Gül'e vermesi için ağzı sıkı bir arkadaşıma verdim.

Yıllar sonra o arkadaşımı Avrupa'da görmüştüm tesadüfen, 'böyle hediye mi olur' deyip pulları satmış! Bizim horozun ötmesine daha çok kala erkenden yola koyulduk. Sağlı sollu sıra halinde dizilmiş askerler arasından geçip Avrupa'nın karla kaplı ıssız şehrine inmiştim. Hali vakti yerinde evler içinde yıkıldı yıkılacak olan ev bizimkiydi...

-II-

Evimiz eskiydi.

O kadar ki bahçeyi eşelediğimde miğfer ve süvari kılıcı çıkmıştı. Ve bu kılıçla Avrupa'nın nezih ve ıssız yollarında nasıl naralar attığımı, olmadı evi yakmaya çalıştığımı düşünün. Böylesi bir ruhla Avrupa kültürüne ayak uydurmak, dahil olmak kolay olmayacaktı.

İki dilli okula başlamıştım. Ağzında Türklüğü

sakız gibi çiğneyenle batı tellallığı yapan seviyesiz hocalardan dersler aldık; her birimiz bir şeylere sığınmaya çalışırken; berber, tamirci, manav gibi yerlerde vasıfsız işçiler olup çıkıverdik. Başarısız bir öğrenci olmayı, meslek edinememiş olmayı pek umursamıyor, gece gündüz bağlama çalıyordum. Fabrikalarda dolandım durdum bir zaman. Düzeni, hiyerarşiyi, cebe el sokmamayı, önlük iliklemeyi, oturmamayı, tehdidi, sıra olmayı, sınıfı, kadınları, zamanı, eşcinselleri, ince ayarlı köleliği oralarda gördüm. Amerika'nın Irak işgalini naklen oralarda izledim. Öğretmenlik yıllarımda çokça dert, geçmiş ve travma dolu yaşanmışlıklar dinledim. Dil bilmezliğin, biganeliğin, kafadaki karalığın, bir anda ''yabancı'' kimliğini taşımanın ne demek olduğunu öğrenmiş, tanıdığım naraların çok daha derinini Gregor Samsa'nın bir sabahında, Franz Fanon'un Martinik Adası'nda, Musa Dağ'ında, Hanzala'da, Kayıp Kuşak'ta, İon'un ''Ağzı Köleler''inde duymuş, yabancılığın altında yatan başka şeyleri sezer olmuştum. 'Yabancıysanız yabancılaşmaya başlar, sizi siyah yapanın beyaz olduğunu hep hatırlar, itilmeye karşı çekilmeyi öğrenirsiniz. Gafil gezmemek gerektiğini gafilken tekme yediğinizde anlarsınız veya annenizin yüzüne ''yabancı'' olduğu için tükürüldüğünde içinize not düşersiniz. Fark etmeye, trafik, tuvalet, okul, iş, pazar, her yerin, her şeyin egemenlikle yürütüldüğünü algılamaya başlarsınız ve size kendiniz gibi olana sığınmak kaldığında çatlaklar oluşur, ayrışma başlar. Bütünün parçası, bir başka bütünü oluşturur. Dinler, milletler, devletler de orada kurulur. Sınıflar, sınırlar çekilir. Cinsin, cibiliyyetin ırkın resmin altına mühürlenip kodlanır. Bir araya gelen, büyüyen kodlar karşısında kişi(lik) küçülür. Gelişmeyen kişilikler ise çareyi egemen kimliğe dahil olmakta arar. Nursuzlardan oluşan ordular, kişiliklerini ''diğerleri''ni yok ederek sağlamaya çalışırlar. Ve aşağı mahallelinin, dağın, nehrin öteki taraftakinin adı, dili, dini de yok'olur.

Bu yüzdendir ki adsızların ahı göklere, dağlara, Kürdistan dağlarına, Munzur'a yazılır. Gül'ün adı Gülistan'dı. Xızır'ı, İlyas'ı İsa'yı çağırıp söylerler, duyarsınız.

Köln, 2015 ✎

Çoban Yıldızı

Orhan BAHÇIVAN

Canım sıkılıyor
Gecenin bu deminde ovada
Yeşil çimenlere sırtüstü uzanıyorum
Mintanım soğuk nefes alıyor
Ellerim de

Başımın üstünde
Kaydırak oynuyor Çoban Yıldızı
Usulca sesleniyorum
Merhaba

Kervanlar gelip geçerken
Destanlar yazılmış
Yaşamın şah damarı gibi

Ezgiler
Yıllara meydan okuyan
Kerem kokulu
Edasıyla
Endamıyla
Kafkaslara sesleniyor

Dağ yamaçlarında
Kaval çalan çobanlar
Sahi
Kavalı sadece çobanlar mı çalıyor
Vefalı dostlar adına
Az sonra kaval çalacağım
Ama çoban değilim

Bu dağlar
Bu gökyüzü yıldızlar
Öylece gözlüyorum
Çoban Yıldızı görünmüyor
Adı bile yok

Nasıl unutulur
Bu güzelim Çoban Yıldızı

Haziran 1986 Göle ✎

Gavur olmak mı? Olmamak mı?

Bu dünyada İsa'ya küstük Muhammed'e yaranamadık. Yüz yıldır ayakta kaldı ölülerimiz. Haydi gelin yüz yıldır katliamların anası olan Ermeni soykırımıyla amasız yüzleşip tazmini noktasında hep beraber mücadele verelim. Mücadele verelim ki insan yaşamının kutsallığını egemen kılalım bu coğrafyada.(...) Haydi hemen şimdi acılarımızı yarıştırmadan, amalara sığınmadan tarihi utancımızla yüzleşmeye. Karşılıklı empati kurarak. Yüz yıldır hangi gününde yoktur bu coğrafyanın tarihinde bir katliam?

Erol BAKIRCIOĞLU

"Bir hırsız diğerinden çaldı, Tanrı gördü şaşırdı." Bu bir Ermeni atasözü. 1915'de soykırıma uğrayan; bir halkın evladı, Ermeni bir annenin, Ermeni bir babanın Kürt çocuğuyum. Ana dilimiz olan Ermenice'yi hiç konuşamadık, tek kelime bilmem. Ana dil olarak öğrenmiş olduğum Kürtçe'ye bugün hâkim değilim; giderek unutmaya başladım. Bugün size bu coğrafyada Ermeni, Süryani, Rum, Yahudi olmanın bedelinin nasıl ödettirildiğini kısa aktarımlarla anlatmaya çalışacağım. 24 Nisan'da Ermeni soykırımının 100. yılını geride bırakıp 101. yıla girmiş olacağız. Dünya'nın birçok ülkesi Ermeni soykırımını kabul ederek meclislerinden geçirdi. Biz ise hâlâ soykırım olmadı, bunun ret ve inkârı üstünden milyarlarca dolarlık bütçeler ayırarak, Türkiye dış politikasını hamaset üstünden yürüterek, Ermenistan-Türkiye ilişkilerini Azerbaycan ikileminde boğarak, açmaza sürüklenmeye devam ediyoruz. 1915 soykırımının kabul edilmediği bu coğrafyada, barışın, özgürlüğün boy verip gelişebilmesinin imkânsız olduğunu, bir asırdır yaşanan bunca katliamların anası olduğunu bilince çıkaramadık. Dünya devletleri geçmişten çıkarmış olduğu sonuçlardan yararlanarak, çağdaş uygarlık düzeyine ulaştılar. Dünyada bunun örnekleri mevcutken, bizler ısrarla yalan üstünden kurgulanmış olan tarihe sırtımızı dayayarak, yarınları kurmak için savaş veriyoruz. Bu yüzyıl içinde yaşanan bunca acı, açmazdan gerekli dersleri çıkaramayıp eskiyi revize ederek her şeyin yerli yerine oturacağı inancını besleyerek; revizyonlarla çözülebilmesi mümkün olmayan ülkenin kanayan yarasını görmemezlikten gelerek, yok sayarak yarınlara uzanmaya çalışmaktayız. Soykırım bu coğrafyada 1915 ile bitmeyip bir asırdır kesintisiz devam ederek günümüze kadar geldi. 1915 soykırımından kurtulup bugüne gelebilenler, yaşamanın diyeti olarak; dillerinden, inançlarından, kültürlerinden vazgeçmek zorunda kaldılar. Yetmedi. 1915'te soykırıma uğrayan bir halkın evladı, sonrasının mağduru ve tanığı olarak, Adıyaman özelinde yaşananların kısa bir özetini sunmakla başlayayım.

Adıyaman'da 1915 sonrası din değiştirenlere dönme denir. Adıyaman'daki dönmelerin çoğu hacca gitmiştir. Beş vakit namazın birini asla kaçırmazlar. Hele hele abdest almaları tam bir görsel şölendir. Alır ibriği eline işyerinin önünde ve gelip geçen herkesin görebileceği şekilde çok ağır ve acele etmeden abdest alıp herkesten önce camide saf tutarlar. Ağır abdest alması bu ritüeli uzatması karşısındaki insanlara yakarıştır. "Yargılamayın kabul edin beni!" Unutulmaz bir nesilden bir sonraki nesile aktarılır. Devletin kırmızı çizgisidir. Vatanın ve milletin bölünmez bütünlüğü adına mahalle bekçisi bile olamaz. İlçeden bir dönme öldüğünde, camiye müslüman ahali ya gelmez, gelse de saf tutmazdı camide. Dönmenin cenazesi dönmelerin camideki namazı eşliğinde mezarlığa gider. 1915 soykırımı ardından her şeyin süt liman olduğu düşünülür. Öyle olduğu düşünüldüğünden mi, katliamdan bir şekilde yaşama tutunanların bugünlere nasıl ulaştığı sorgulanmaz. Araf'ta yaşamak onların kaderi gibidir. İstanbul'daki Ermeni toplumu Kürt diye dışlar. Kürtler, gâvurdur deyip hep dışlamıştır. Bugün köy olan eski Kâhta Osmanlı'da yöne-

tim merkezlerinden biri olup dedem Bersom Ağa bölge yöneticisidir. 45 farklı köye dağılmış olan akrabalarıyla barış içinde bir yaşamları vardır. Kara gün gelip çatmıştır. Babam ve üç amcam, Der Zor sürgün kafilesinden annelerinin bir Kürt ağasıyla evliliği kabul etmesi sonucu kurtulurlar. Amcamın birini, köpeğin parçalaması, bir diğeri hastalık sonucu ölür. Geriye babam ve bir amcam kalmıştır. Yaşama başka köylerde farklı şartlarda tutunan üç amca çocuğu daha soykırımından kurtulmayı başarmıştır. Birbirlerinden haberleri yoktur. Babamın amcasının büyük oğlu Rüştiye mezunudur. Okuma yazma oranının çok düşük olduğu, cumhuriyet ile birlikte latin alfabesine geçilmiş olup zaten olmayan okuma yazma oranı sıfırlanmıştır. Rüştiye mezunu amcamız, latin harflerine çok hızlı adapte olup öğrenip avukat vekilliğine başlar. Osman amcamız, kardeşlerini ve akrabalarını toparlamaya başlamış ve babalarından miras kalan 45 köy için hukuki süreç başlatmıştır. Topraklarının bir kısmını alır. İsimleri, din haneleri, değişmiş, ana dillerini unutmuş. İnançlarından vazgeçilmiş olunması 1942 varlık vergisinden kurtulmaya yetmez. Arkasından varlık vergisi büker bellerini yeniden. Yaşamlarını idame ettirebilecek dört farklı köyde her bir ailenin geçimini sağlayabilecek kadar birer toprak parçası kalmıştır. Dayımlar Holbiş köyüne, Ömer amcam Boğaz köyüne, İbrahim amcam Cımık köyüne, babam ve Ahmet amcamda Damlacık köyüne yerleşirler. Yerleşmiş oldukları köylerde hergün tacizler, yıldırma, baskı devam eder. ilk kurbanını Holbiş köyünde verirler. Yıl 1962. Şevket dayım gece değirmendeyken öldürülür. Katili veya katilleri hâlâ sırdır. Geriye dul bir kadın öksüz bir kız çocuğu ve ana rahminde iki aylık bir bebek kalır. Holbiş'teki aileler Gerger, Siverek, Mardin, İstanbul, İskenderun gibi yerleşim alanlarına, Diasporaya nar taneleri gibi dağılmaya başlar. Ömer amcamın evi her gece silahlı şahıslar tarafından taciz edilmektedir. İki defa ev kundaklanır, ölümden dönerler. Bir gece yarısı evi basılır silahlı şahıslar evi soyup soğana çevirirler. Genç yaşta kendisi ve eşi vefat eder. Daha çok kaldıramazlar bunca zulmü. Geriye dört yetim çocuk kalmıştır. iki kız iki oğlan. Topraklarını yakın köyden bir şeyh satın alır. Parasının yarısı ödenir diğer yarısına vade yapılır, ödenmez o para. 50 yıl mahkeme kapılarında sürünür. Kızlardan biri evlenip Fransa'ya, diğer çocuklar İstanbul'a yerleşir. Bizde mi? Durulur mu Allah rızası için... Malımız, kızlarımız onlara helal kılınmıştır. … Gece yarısı bir grup silahlı adam evi basar. Ablam kaçırılır hem de dost olarak algılanan, evimize rahatça girip çıkan insanlar tarafından. Ağabeyim arkalarından gider. Yaşanan silahlı çatışmada ablam yaralı olarak ellerinden kaçmayı becerir. Bu durum zulmün daha çok katmerleşmesini de beraberinde getirir. Evlerimiz her gece kurşun yağmuru altındadır. Eve dinamit atabilecek kadar gözü karadır bunların… Baskıların ardı arkası kesilmeyince, 1974 yılında köyü bırakıp Kâhta'ya taşınma kararı alınır.1974 Kıbrıs harekâtı başlamıştır. İnsanlar tedirgin, müslüman ahali kendi aralarında kim kimin karısına, kızına, malına, mülküne el koyacak tartışmasındadır. Bu tartışmanın giderek münakaşaya dönüştüğü Gerger'de ki bir kahvede bir dönme tanık olur. Yeniden göç başlar. İki gözü ama(kör)amcamız kalmıştır Cımık köyünde. Evi ateşe verilir. Direnir. Yeniden yakılır. İmece usulü evi yeniden inşa edilir. Her gece kurşun yağmuru altında direnmeyi sürdürür. Topraklarının bir kısmı işgal edilmiştir. Elindeki tapu mahkeme salonlarında bir anlam ifade etmez. Bırakmaz topraklarını, uğruna çok ağır bedeller ödenerek. Yıllarca mahkeme, cezaevi mekik dokurlar.1990'lı yıllara kadar aralıksız devam eder. Bugün Adıyaman bölgesinde Tarım Bakanlığı'nın örnek göstermiş olduğu bir çiftlikleri var ve yaşamlarını orada devam ettirmekte çocukları. Hâlâ hep diken üstünde... Bizler bir defa soykırım yaşamadık. İki defa da kültürel soykırım yaşadık. Kendi ana dilimizi hiç konuşamadan, bilmeden ana dil olarak Kürtçeyi öğrendik. Bugün geldiğimiz koşullarda Kürtçeyi de unuttuk. Bu dünyada İsa'ya küstük Muhammed'e yaranamadık. Yüz yıldır ayakta kaldı ölülerimiz. Haydi gelin yüz yıldır katliamların anası olan Ermeni soykırımıyla amasız yüzleşip tazmini noktasında hep beraber mücadele verelim. Mücadele verelim ki insan yaşamının kutsallığını egemen kılalım bu coğrafyada. Çocuklar çocuk kalmayıp büyüsün özgürlük, barış ve kardeşlik içinde. Haydi hemen şimdi acılarımızı yarıştırmadan, amalara sığınmadan tarihi utancımızla yüzleşmeye. Karşılıklı empati kurarak. Yüz yıldır hangi gününde yoktur bu coğrafyanın tarihinde bir katliam? Günlük yaşamlarımızda barış kelimesini ne çok kullanırız. Barışa olan özlemi çocuklara isim vererek yaşatmaya çalışırız. Barış birgün mutlaka tesis edilecektir. Barışın özgürlükle taçlanmadığı bir coğrafyada hepimiz hep tutsak yaşamaya devam edeceğiz. Özgürlük 1915 de tutsak alındı. Oradan başlayarak özgürlüğe ulaşırız.✎

101 yıllık nisan hüznü
SOYKIRIM KURBANI KRİKOR ZOHRAB

Mehmet DESDE

101 yıl önce, 23 Nisan'ı 24 Nisan'a bağlayan gece 1915'te Osmanlı'nın başkentinde geniş tutuklamalar yapıldı. Her şey önceden planlanmıştı. Tutuklamaların gerçekleşeceği evler zaten daha önce işaretlenip hazırlanmıştı. İlk hamle Pera'daki Taşnaksutyun parti merkezi ve partinin yayın organı olan Azadamard'ın matbaasına olan baskınla başladı. Listelerde isimleri bulunanlar Osmanlı siyasi yaşamına katılmış, Osmanlı Meclisi üyesi olmuş, Osmanlı üniversitelerinde ders vermiş ve hükümet için çalışan kişilerdi. Osmanlı devletinin tutukladığı bu aydınlar, Çankırı ve Ayaş'a doğru yola çıkarıldılar. Ayaş'a gönderilenlerin hepsi öldürüldü. Çankırı'ya gönderilenlerden bazıları bir süre Çankırı'da yaşadıktan sonra öldürüldü, bazıları ise İstanbul'a dönmeyi başardı. 24 Nisan 1915, Ermenilere yönelik soykırımın başlangıç tarihidir. Ölüm yolculuğuna çıkarılanların geri dönmesi için Krikor Zohrab mücadele etti. Sadrazam ve Talat Paşa ile görüştü. Talat Paşa, Krikor Zohrab'a Ermeni partizanların sürüldüğünü, Ermenilere olan güveninin tam olduğunu söyledi! Krikor Zohrab, beş hafta sonra ölüm yolculuğuna çıkarılacağından habersizdi. Bu yazımda Güney okurlarına Osmanlı meclisinin üyesi ve Talat Paşa'nın iskambil arkadaşı Krikor Zohrab'ı tanıtmak istiyorum.

Krikor Zohrab, 26 Haziran 1861'de İstanbul'da dünyaya geldi. İlk ve orta öğrenimini, Mahrukyan, Tarkmançats ve Katolik Lusaroviçyan Ermeni okullarında tamamladı. 1870'de babası yaşamını yitirdi.

Krikor, ilk okulu bitirdikten sonra 1876'da Galatasaray Üniversitesi'ne kaydoldu. Üniversiteyi bitirince, Galatasaray Üniversitesi bünyesinde oluşturulan Mühendislik Okulu'na devam etti. 1879'da yol ve köprü mühendisi olarak mezun oldu. Krikor Zohrab, mühendislik çalışmaları yanında üvey babasının avukatlık bürosunda çalıştı. Daha küçük yaşlarda babasını kaybedince annesi ünlü bir avukatla evlenmişti. Avukatlık bürosunda çalışırken, 1880'de hukuk eğitimine başladı. Krikor Zohrab, Hukuk Fakültesi'ne başladığında öğrenim süresi 3 yıldı. Son sınıfta okurken öğrenim süresi 4 yıla çıkarıldı. Zohrab, o yıl diploma almayı bekliyordu. Zohrab, hukuk eğitiminin dört yıla çıkarılmasını protesto etmek için sınıf arkadaşlarıyla birlikte okulu terk etti. Bir süre sonra, yeni bir yönetmelik çıkarıldı. Üç yıl hukuk öğrenimi

Utanıyorum

Yurduşen TUNA

Canımdan, ciğerimden
Avlumdan, ocağımdan
Koparıp aldığınız komşularımı
Verin diyorum
Tuz alıp verdiğim
Borç alıp veremediğim komşularımı
Agop'u verin
Vardanyan'ı, Silyan'ı, Kevork'u, Hrant'ı
Verin diyorum

Tam yüzyıl oldu..
Dört çeyrek, iki yarım
Bir tam koca yüzyıl
Sayın bakın vicdanlarınızı
Kaç insan ömrü eder, o koca yüzyıl ?..

Susturun bütün sesleri
Rüzgarın fısıltısını, yaprak hışırtılarını
Böceklerin çimenlere bıraktığı ayak seslerini
Bi cümle yaşamı bi susturun
Geceyi bi dinleyin, dinleyin sessizliği
Dinleyin duyacaksınız
Süngü uçlarında parçalanan çocuk çığlıklarını
Anaların ahını amanını
Seyre duran tanrıların ölüm sessizliğini
Küf tutan, çürüyen tarihin iniltilerini
Duyacaksınız

Yeter diyorum
Koca bir yüzyıl, kaç insan ömrü
Kaçbin yıl gecelik bir uyutma bu?...

gören öğrencilerin il merkezlerinde kurulacak bir kurul önünde sınava girip başarılı olmaları halinde avukatlık yapabilmelerine olanak tanındı. Krikor Zohrab, 1884'te Edirne'deki kurul önünde sınava girip, hukuk diploması alarak avukatlık yapmaya hak kazandı.1885'de Klara Yazıcıyan'la evlendi. Dört çocukları (Dolores, Hermine, Leon ve Annen) oldu.

Krikor Zohrab, kısa sürede İstanbul'un önde gelen avukatları arasında yerini aldı. Türkçe ve Ermenicenin yanında, çok iyi derecede Fransızca konuşuyordu. Ofisi Sirkeci'de Mimar Kemalettin Caddesi'ndeki Kayseri Han'da idi. Zohrab, siyasi ve ceza davalarının aranan ismiydi. 21 Haziran 1905'de Ermeni militanlar, Yıldız Camisi'nde Cuma namazı çıkışında Sultan Abdülhamit'e suikast girişiminde bulundular. Bu suikast sonucu özel soruşturma heyeti oluşturuldu. Zohrab, bu özel soruşturma kapsamında 18 Eylül 1905'de gözaltına alındı. Krikor Zohrab, aynı zamanda Rus vatandaşı idi, Rus Büyükelçiliği hukuk müşavirliği görevini de yürütüyordu. 25 Eylül 1915'de serbest bırakıldı. Rus vatandaşı olduğu için Osmanlı mahkemelerinde avukatlık yapması yasaklandı. Bunun üzerine Zohrab, Paris'e gitti. Paris'te, "Osmanlı Hukukunda Milletler Ayrılığı Sebebiyle Mirasın Taksiminden Doğan Engeller" konulu çalışmasını Fransızca olarak yayınladı.

23 Temmuz 1908'de İkinci Meşrutiyet ilan edildi. Bu tarih, Kanun-i Esasi'nin yürürlüğe koyulduğu tarihtir. Ermeniler Meşrutiyeti coşkuyla karşıladılar. Meşrutiyetten bir yıl sonra Adana Katliamı yapıldı. Katliamda İttihatçıların parmağının olduğuna dair ciddi şüpheler vardı. Adana katliamının olduğu dönemde Ermeniler Meclis'te İttihatçılarla kol kola görünüyordu. İkinci Meşrutiyet'in ilan edilmesi aynı zamanda 'Hürriyet'in ilanı olarak literatüre geçti. 23 Temmuz 1935'e kadar 'Hürriyet' bayramı olarak da kutlandı. Ermeniler, İttihat ve Terakki'nin özgürlük getireceğini, kendileri üzerindeki baskıların kaldırılacağına inanmışlardı! Meşrutiyet'in ilan edilmesiyle birlikte, Abdülhamit rejiminin baskısından kaçmak zorunda kalan çok sayıda aydın gibi Krikor

HRANT'A

Şiyar BUZCU

Tek bir harf bile slogan yazılmamış
duvarlar var şehrimde
Gelirsen bölüşürüz duvarları,
çay da ısmarlarım sana
Sen Ermenice gülersin, ben... susarım biraz
Sensiz çok sustum, seninle susmayı da
özlemişim
Sen gideli buralar hep aynı, değişen bir şey yok
Demokrasi mi, yok daha bekliyoruz
Özgürlük mü, yakalayamadık halen
Geç otur, ayakta kalma Hrant
Sana ağlatacaklarım uzun sürecek ... ✎

Bana komşularımı verin diyorum
Canımdan koparıp aldığınız komşularımı
Toprak emekçisi Dikran amcayı
Sütünü emdiğim ince belli gelini
Aşkından yandığım buğday tenli güzeli
Mühendisleri, müzisyenleri, taş ustalarını
Verin diyorum
Ellerini tutmak
Ellerimle kanayan yaralarına dokunmak
İstiyorum
Birlikte ağlamak acılarımıza
Sevinçlerimize birlikte sevinmek
İstiyorum

Bana komşularımı verin diyorum
Agop'u ,Vardanyan'ı, Silyan'ı, Hrant'ı
Ama veremezsiniz
Biliyorum
Biliyorum veremezsiniz
Kuleler yaptınız, insan cesetlerinden
Kan kuleleri!....
Sizin süngü uçlarıyla parçaladığınız
Çığlıkları
Ben kaya diplerinden
Dipsiz uçurumlardan
Dilsiz patikalardan
Topluyorum
Sizin, şan şeref nişanı yaptığınız
Kanlı apoletlerinizden
Ben, bir yüzyıl adına
Uyutulduğum onbinlerce gün adına
Tarih adına
Gelecek günler adına
Ben, bir ulus adına
..... Utanıyorum....

19 ocak 2016 ✎

Zohrab da yurda döndü ve Osmanlı Mahkemelerinde avukatlık yapabilme imkânına yeniden kavuştu. Krikor Zohrab, Ceza Hukuku konusunda uzmandı. Hukuk Fakültesi yönetimi 1908 Kasım ayında Zohrab'ı Ceza Hukuku dersini vermek üzere fakülteye davet etti. Krikor Zohrab 20 Kasım 1908'de ilk dersini fakültede verdi.

İkinci Meşrutiyet'in sağladığı eskiye oranla bir özgürlük ortamı vardı. Krikor Zohrab'da çeşitli yayın organlarında siyasi içerikli yazılar yazmaya başladı. Ermenice Lırakir'de ilk yazıları yayınlandı. Hayrenik (Vatan) gazetesinde yazmaya başladı. Dönemin Ermeni basınının en önemli yayınlarından haftalık Masis (Ağrı Dağı) gazetesini çıkaranlar arasında yer aldı. Nor Or (Yeni Gün) gazetesini yayınlamaya başladı. Ermeni Cemaat Meclisi'ne en yüksek oyu alarak seçildi. Azadamart'ta (Özgürlük Mücadelesi) yazmaya başladı. O, bir edebiyatçıydı. Roman, şiir, eleştiri, makale ve kısa öyküler yazdı. Yapıtları Türkçeye de çevrildi. Krikor Zohrab 11 Aralık 1908'de yapılan seçimlerde, Osmanlı Meclisi'ne seçildi. Krikor Zohrab, üç dönem milletvekilliği yaptı. Osmanlı Meclis-i Mebusanı'nın "sosyalist" olarak anılan, en aktif milletvekillerinden biri ve etkileyici konuşmalarıyla ünlüydü. Krikor Zohrab, seçim kampanyasındaki konuşmalarını " Siyasi Nutuklar" başlığı altında Türkçe olarak yayınladı.

Krikor Zohrab, sadece hukukçu değildir, aynı zamanda yazardır. Ermeni edebiyatındaki eserleriyle de dönemini aşan bir etkiye sahiptir. Batı Ermeni edebiyatının yaratılmasında, Ermeni dilinin gelişmesinde önemli bir isimdir. Savaş karşıtı olan Zohrab, farklı kimliklerin Osmanlılık temelinde birlikteliğini savundu. Ermenilerle Türklerin kardeşliği için mücadele ediyordu. Kendini hem Ermeni, hem de Osmanlı olarak tanımlıyordu. Sadece Ermeni toplumunun sorunlarını dile getirmiyor, aynı zamanda bir bütün olarak Osmanlı toplumunun ve devlet yapısının modernleşmesi için çalışıyordu. Krikor Zohrab, ömrünü Osmanlı topraklarında hukukun yerleşmesine adayan, Anayasa'nın hayata geçmesi için mücadele eden, milletvekili kimliği taşıyan, hukuk fakültesinde ders veren, ünlü avukat, gazeteci, yazar, siyasetçi ve edebiyatçıdır.

Zohrab, 2 Haziran 1915'de Orient Kulübü'nde Talât Paşa ile birlikte yemekte idi. Ardından kâğıt oynadılar. Zohrab, gitmek üzere ayağa kalktığında Talât Paşa da kalktı ve Zohrab'ı yanağından öptü. Şaşıran Zohrab "Bu iltifat neden?" diye sordu. Talât Paşa da "İçimden geldi" dedi. Talat Paşa, iki gün önce Krikor Zohrab'ın ölüm yolculuğuna onay vermişti. Zohrab, evine gider. Evde akşam yemeği yenildikten sonra kapı çalınır. İki kişi Krikor'u alıp götürür. Erzurum mebusu Vartkes Hovhannes Serengülyan'la birlikte Zohrab'ı Diyarbakır Divan-ı Harb'de yargılamak üzere Haydarpaşa'dan trene bindirdiklerinde, karısı Klara ile İttihatçı gazeteci Hüseyin Cahit (Yalçın), Talât Paşa'nın evine gider. Talât Paşa, Zohrab'ın eşi Klara'yı dinler ve "Soruşturma bitince dönecektir" cevabını verir.

Krikor Zohrab, Erzurum mebusu Vartkes Hovhannes Serengülyan'la, önce Konya'ya daha sonra Adana ve Halep'e götürüldü. Bu dönemde Halep Valisi Mehmed Celal Bey'dir. Mehmed Celal Bey, aynı zamanda Krikor Zohrab'ın yakın arkadaşıdır. Mehmed Celal Bey, bu iki milletvekilini bir otele yerleştirir. Bu iki milletvekilinin serbest bırakılması için Talat Paşa ve Cemal Paşa nezdinde girişimlerde bulunulur. Ancak tüm girişimler sonuçsuz kalır. Çünkü karar en baştan zaten verilmiştir. Ölüm yolculuğu 47 gün sonra noktalanır. 19 Temmuz 1915'te Urfa yakınlarında İttihatçıların tetikçisi Çerkez Ahmet ve Nâzım tarafından Krikor Zohrab'ın başı taşla ezilerek öldürülür. Vartkes Hovhannes Serengülyan da silahla öldürülür. Hükümet Zohrab'ın ölüm ilanını ve dini töreninin yapılmasını yasaklar.

Yolda, eşi Klara'ya yazdığı 15 Temmuz 1915 tarihli mektubu şu sözlerle bitiyor:

"Sevgilim, bir tanem, artık bizim için son perde başlıyor. Daha fazla gücüm kalmadı. Sağ kalmazsam, çocuklarıma son öğüdüm şu ki daima birbirini sevsinler, sana tapsınlar ve kalbini acıtmasınlar ve beni de hatırlasınlar." ("1915 Bir Ölüm Yolculuğu Krikor Zohrab", Nesim Ovadya İzrail, Pencere Yayınları, Mayıs 2011)

Krikor Zohrab'ın ölümünden kısa bir süre sonra, eşi Klara Yazıcıyan ve çocukları Dolores, Hermine, Leon ve Annen'in, Bulgaristan yoluyla Avrupa'ya gitmelerine izin verildi.

Nazaret Dağavaryan, Krikor Zohrab, müzisyen Gomidas Vartabed vb. gibi aydınlar bu topraklardan sürüldü. Bir toplumu bitirmek için önce aydınlarından arındırılması gerekiyordu. Aydınlar sürüldükten sonra topyekûn bir halkın yok edilmesine sıra gelmişti.

101 yıl geçti... İnkâr siyaseti hâlâ sürüyor! Ermeniler 101 yıldır yas tutuyor. Sevdiklerini kaybettiler, acılar yaşadılar. Canlar alındı, hayatlar çalındı. Evlerinden, topraklarından kovuldular. Ölüm yolculuğunda vahşet yaşadılar. Malları talan edildi. Koyun gibi kesildiler. 100 yıl evvel bu topraklarda 2,5/3 milyon nüfusları vardı. Bugün kala kala 60 binlere düştüler. Nereye gitti bu insanlar? Çoğalmaları gerekirken, neden hep azaldılar? 1915-1923 yılları arasında Ermeniler, yaşadıkları topraklarda yok edildi. Sürgün yollarında, soyuldular. Ölüm yolculuğunda kurtulanlar Doğu Ermenistan'a ve dünyanın çeşitli ülkelerine yayıldılar. Nisan hüznü devam ediyor.

Mart 2016 ✎

Krikor Zohrab'ın kızı Dolores Grigori Zohrab-Liebmann, babasının evden alınması ve sonrasında yaşadıkları zorlukları anlatıyor.

DOLORES GRİGORİ ZOHRAP-LİEBMANN'IN TANIKLIĞI (D. 1892, İSTANBUL)

Her şeyi hatırlıyorum. Son gecenin her dakikasını hatırlıyorum. Babam Grigor Zohrap yemeğe geldi. Yemeğimizi daha yeni bitirmiştik ki, kapı çalındı; iki kişi gelip babamı götürdü. Türkçe ne konuştularsa bilmiyorum; ben genç bir kızdım. Türkçe iki-üç kelime biliyordum. Şimdi onları da unuttum; hatırlamak da istemiyorum zaten.

O zaman annem Klara ve kız kardeşim Hermine evdeydiler. Erkek kardeşlerim Avrupa'daydılar; orada öğrenim görüyorlardı. Biz iki kız ve iki erkek kardeştik. Neyse ki, erkek kardeşlerimden biri Almanya'daydı, diğeri İsviçre'de. Hepimiz iyi Fransızca konuşuyorduk: Ben Fransızca konuşurken beni Fransız sanıyorlardı. Fransız okuluna gitmedim; Alman okuluna gittim; Ama iyi öğretmenlerim vardı; çok seyahat ederdik. Annem bizi alıp Avrupa'ya, İsviçre'ye götürürdü. İstanbul Ayazpaşa'da oturuyorduk. Alman Büyükelçiliği'nin yanında bulunan, Avrupa yakasındaki mahalledeydi Azaryan'ların apartmanı; içinde oturanları tanıyorduk; onlardan biri diplomattı. Azaryan diğer evini iki kızına ve damatlarına vermişti; öyle ki, bina dostlarla doluydu.

Evimizi pek çok dost ziyaret ederdi. Babamın kendi bürosu vardı; ama eve de gelirlerdi. Çoğu zaman gelip: "Efendi bir dostum var; Van'dan gelmiş. Birkaç dakikanızı ona ayırabilir misiniz?" derlerdi. Babam hem en meşhur insanları hem de Vanlı mütevazı adamı yan odada kabul ederdi. Adam gelip babamı görür; hem onun kendisine verdiği öğüdü, hem de babamın verdiği bir miktar parayı alır, kalkıp giderdi.

Annem Ermeni idi; adı Klara Yazıcıyan'dı ve İstanbulluydu. Babamız götürüldüğünde, annem Rus Büyükelçiliği'ne gitti; orada, böyle böyle bir şey oldu diye anlattı. Annem elimden tutup, beni de tanıdık Türklerin evlerine gidiyorduk. Annem onlara: "Yalvarırım bize yardım edin! Grigor Zohrap gibi bir mebusa elinizi sürmeye hakkınız yok" diyordu. Ama kimse onu dinlemiyordu.

Evimize kadar gelen Talat'ı [Paşa], onu o kadar iyi hatırlıyorum ki, babam götürüldükten sonra bir gün sokakta beni gördü, tanıdı, eliyle selamladı; ama ben kafamı çevirdim. O hep bizim evimize gelirdi.

Pek çok insan evimize gelirdi. Talat gelip babamla kâğıt oynardı; kulüpte görüşürlerdi; iyi dosttular; ama Türklerin dostluğuna güvenilmez.

Ondan sonra bizi de sürmek istediler, annemi, kız kardeşimi ve ağabeyimin Almanya'dan yanında getirmiş olduğu küçük köpeğimizi. Ama biz büyükelçiliklerde tanınıyorduk. Büyükelçiler bir araya gelip: "Bu ailenin sürgüne gönderilmesine izin veremeyiz; yapabileceğimiz bir şey var: o da onları ülkeden çıkarmak" dediler ve gerekeni yapıp, ülkeyi terk etmemiz için bize gerekli evrakı verdiler. Avrupa'ya gittik. Avusturya'ya vardık. Sınıra vardığımızda ben bir Alman gibi Almanca konuştum. Alman adam: "Niye ülkenizi terk ediyorsunuz? diye sordu." Ona: "Şu sınırı geçmemize izin verirsen sana söylerim" dedim. Ama iyi Almanca konuşuyordum; bir Alman gibi konuşuyordum. Ebeveynim hiçbir şeyimizi eksik etmemişti. Küçük bir kızdım ve çok iyi piyano çalıyordum. Babamın dostları geldiklerinde: "Gel biraz piyano çal!" derlerdi. Babam her zaman bizimle ilgilenirdi. Boğaz'a bakan pencereleri-panjurları olan harikulade bir yatak odası vardı. Babam erken yatar, bir daha sokağa çıkmak istemezdi. Bir gece ben okuduğum kitabı ona Ermenice anlatırdım; bir gece de kız kardeşim. Biz çok kitap okuyorduk. Babam bize para vermezdi; am, iyi bir Alman kitapçısı vardı. Annem gidip onlara: "Kızlarım kitap almak isterlerse, verin; ama iyi kitaplar verin" demişti. Karşımızda güzel bir pastane vardı. Annem oraya gider: "Kızlarım okuldan gelirlerse, istediklerini verin; hesabı bana gönderin" derdi. Ama cebimde para yoktu. Burada Amerika'da, yeni doğmuş bir bebeğin cebine para koyuyorlar. Ben böyle bir şey bilmezdim. Zaman zaman, yatarken cüzdanımı odanın kapısına asardım; babam cüzdanın boş olduğunu anlar içine bir altın koyardı.

Kendisi savaş döneminde memleketin halinin kötü olduğunu hissediyordu; ama biz politikayla ilgilenmezdik. Babamı sofraya oturduğumuzda, yemek yerken görürdük. Babamın bütün dedikleri aklımdadır. Ondan bana öğüt vermesini isterdim: "İyi çalışın; yabancı dil öğrenin" derdi. Evde Ermenice konuşurduk; ama babam yolculuğa çıktığında mektuplarını Fransızca yazardı; zira biz Ermenice okuma- yazma bilmiyorduk. Babam Paris'e, Avusturya'ya giderdi.

Babam bizi çok severdi; ama bize karşı o kadar

da sertti; iyi çalışmamızı isterdi. Layık olduğumuzda dayak bile yerdik. Bir gün çalışma odasına gitmişti; orada kırmızı deri kaplı mobilyalar vardı; üstleri kapalıydı.

Babam bize: "İçeri girin" dedi. Erkek kardeşlerim o gün evdeydiler; onlar girdiler ve birer parti dayak yediler. Kız kardeşim girdi; o da bir parti dayak yedi. Ben kapının karşısındaydım.

- Yaklaş! dedi bana.

- Nasıl yaklaşayım? Ben de dayak yiyeceğim, diye cevap verdim ve dayak yemedim. O bizleri çok sever, ama aynı zamanda bize çok sert davranırdı.

Erkek kardeşlerimden Aram küçük olanıydı; Levon büyüğüydü. Büyük olanı Almanya'da elektrik mühendisliği okuyordu; küçüğü ise, İsviçre'de okula gidiyordu. Kız kardeşimin adı Hermin'di.

Savaş sırasında İsviçre'de kaldık. Ondan sonra, annemle dairemizin ne halde olduğunu görmek için, İstanbul'a gittik. Çok güzel döşenmiş bir dairemiz vardı. Kız kardeşim şöyle dedi: "Ben İstanbul'a gitmem. Bunun üzerine, ben iyi dostluklar kurarım." "Le Temps" isimli İsviçre gazetesinde müzik hakkında yazılar yazan bir muhabir tanırdım, bu durumu ona anlatınca: "Gitmesin" dedi, "ben onu Paris'e götürürüm." Kız kardeşimi Paris'e götürdü; karısı da gerçek bir Fransız'dı. Orada Ter-Nersesyanlar vardı. Sonradan tarihçi, profesör olan Sirarpi Ter-Nersesyan'ı tanır mısınız? İşte onlar da oradaydılar. Annem onlara: "Hermine geliyor; biraz onunla ilgilenin" diye haber yolladı. Öyle ki, Fransızca konuşma konusunda zorluk çektiğinde, annem Sirarpi ve Araksi'ye: "Ne yapalım da bu kız Fransızcayı daha kolay konuşsun?" diye sorardı.

Sonra, babamdan birkaç mektup geldi; ama postayla gönderilmemişti. Tenekeyle yağ gönderiyordu; mektubun teki yağ tenekesinin içine saklanmıştı. Yoksa elimize mektup geçmeyecekti. Bir mektup geldi; babam: "Benim için dua edin. Tanrı bana acısın" diyerek bitirmişti mektubunu. Sonra, kendisi de ortadan kayboldu; bir daha mektup gelmedi.

O apartmanda biz kiracıydık. Apartmanın sahibi Azaryan'ın çocukları apartmanımızda oturuyorlardı. Biz dördüncü kattaydık. Sonuna kadar da onlarla dostluğumuz sürdü; sonraki nesillerde de dostluğumuz devam etti. Onların kızları, torunları ile dostluk bağlarımızı bugüne kadar sürdürüyorum. Ben onu Amerika'ya davet ettim. Ben çok yer, çok ülke gördüm. Annemi kaybettim ve Paris'te evlendim. Erkek kardeşim Bükreş'teydi. Ben ve kız kardeşim oraya gittik. Erkek kardeşimin öyle güzel bir konumu vardı ki; onun şoförünün evini bana verseler mutlu olurdum… o kadar güzeldi, bahçesiyle her şeyiyle.

Kocam Henry ile Rivyera'da tanıştım; kız kardeşiyle birlikte gelmişti. Ondan sonra, erkek kardeşim bana: "Yanıma, Romanya'ya gelin" dedi; oraya gittik. Tabii onun hayatı farklıydı; harika bir evi, hizmetkârları, otomobili vardı; hayatta çok başarılı olmuştu. Amerika'ya gitmek için, gerekli kâğıtlarımın hazırlanması zaman aldı. Kocam bira işi yapıyordu; Amerika'daki üçüncü büyük bira fabrikasının sahibiydi. Kendisi Amerika'da doğmuştu. Ailesinin bir bira fabrikası vardı. Buraya, New York'a gelmiş ve bu ülkede başarıya ulaşmışlardı. Kendisinin burada akrabaları vardı; o akrabalar bana soğuk davrandılar. Onlardan biri, kocamın kız kardeşinin çocuğu Kolombiya Üniversitesi'nde felsefe hocasıydı; o beni beğendi; onun karısı da beni beğendi. O geçen yıl vefat etti.

Erkek kardeşim Aram kalp hastasıydı ve yatıyordu. Durumunun ağır olduğunu duydum. Gidip erkek kardeşimi görmek istedim. Pazartesi yola çıktım; ama Aram beni tanımadı; durumu artık çok kötüydü.

Erkek kardeşim Levon'u Romanya'dan çıkarmak için ise para istediler. Viyana'dan büyük bir bankacı geldi; iyi Almanca konuştuğum için beni sevdi; bana farklı olduğumu söyledi. Dedi ki:

- Ona buna rüşvet vermelisin.

Ben de: "Veririm" dedim. Romanya'da pek çok insana rüşvet verdim; erkek kardeşimi ülkeden çıkardım; ama o artık çökmüş bir insandı. Ben diplomatik çevrelerde tanınan bir kişiydim. Günün birinde bir Hollandalı tanıdım; ona dedim ki:

- Gidip erkek kardeşime bir iş bulalım.

O beni anladı ve şöyle cevap verdi:

- Ona Hollanda'da iş bulurum.

Üç hafta sonra telefon etti:

- Erkek kardeşin için bir yer buldum; onu kabul edecekler, dedi. Bunun üzerine erkek kardeşim kalkıp Hollanda'ya gitti. Hollandaca bilmiyordu; çok iyi Almanca konuşurdu; o yüzden Viyana'ya gitti. Sonra kız kardeşim New York'ta vefat etti.

Sonra, erkek kardeşimin hasta olduğu haberini aldım. Kalkıp Viyana'ya gittim; hastaneye gittim; ama erkek kardeşim öldü.

Annemi alıp Paris'e getirdim. Son gün gözümün önüne geliyor. Annem çok güzel, zarif ve zeki birisiydi.

Yetmiyor!

Haydar DOĞAN

Kelimeler arıyoruz ki, en güzel cümleyi kurabilelim. Yan yana getireceğimiz kaç kelime var, bilmiyorum?

Okulda öğretmişlerdi sıcak ve soğuk renkleri. Pastel renkleri sonbahar ile özetlemişti öğretmen ve sıcaktılar. Çocuktuk düşüncede. En sıcağı kırmızı idi. Düşünce toprağa ya da betona sıyrılan dizimizde o sıcak renk kırmızı akardı. Oysa mevsim ne sonbahardı, ne de yaz... Her mevsimde kırmızı damlardı bir yerimizden.

Tek teselli anne ya da babanın dilindeki o sıcak kelimelerin cümleye evrildiği anlardı. Ki bazen, bakılmazdı gözlere. Dil ile göz ayrı cümleler kurarlardı. Zaman hızla geçti, geçiyor.

Renkler değişmedi ve hâlâ kırmızı en sıcak haliyle akıyor betona. Ve mevsim kışa akıyor.

Kelimeler dağınık şekilde beynimizde.

En güzel cümle, en ağırı olarak bir kız çocuğunun gözlerinde içimize oturuyor.

"Bavooo, ez bımırim."

Çoğalırken boynu bükülmüş bakışlar
Göz göze gelmek
Koparıyor içimizdeki çocukları
Hangi vakit büyüdü
Omuzda el açan sevinç, bilmiyoruz...
Babalarının gözlerine bakarak
Öldürdüler çocukları
Çocuklarının gözlerine bakarak babaları.
Analar ki, hep telaşlı
Hiç yaşamadılar.
Suçlu bir düşünce dolanıyor sokaklarda
Kırılmış kurşunkalemi halkın
Bir tek kurşun kalmış geriye,
Kapatamadı
Dört ayaklı minare
Utancı.
Gördük
Kurşun yarasını ayakta
Kan sızıyordu
Taştan toprağa.
Kapat gözlerini çocuk
Kapat gözlerini
Kapat.

Celladın cirit attığı yerdesin.
Suskun bir ırmağın kayadan inen gürültüsüne uyanan insansın.
Bütün mevsimleri kurşuna dizilen,
Toprağı barut kokulu,
Duvarları delik-deşik edilmiş bir yerdesin.
Kapat,
Kapat gözlerini çocuk… ✎

Birinci Dünya Savaşı'nın sonunda, İstanbul'a gittik; varımızı yoğumuzu sattık. Sonra, duyduk ki, babamın bankadaki paralarını Türkler almışlar; evde sakladığımız paraları da. Babamı götürdükten sonra, gelip sözde belge aradılar; o paraları buldular. Ne buldularsa alıp götürdüler. Türklerden başka ne beklenir? Kütüphanemizi İstanbul'da bıraktık. Sadece bu halıyı yanımızda getirdik. Eğer anılar yüreğimizde olmasa, başka bir şeyin faydası yok.

Benim yüklü bir param vardı; kitapların saklanması amacıyla, kilise için bir enformasyon merkezi kurmak istedim.

Burada, birkaç yıl önce üçüncü caddede yürüyordum; orada küçük bir dükkân vardı. Vitrinde ayakkabı imal eden bir adam gördüm. İçeri girip ona sordum:

- Sen Ermeni misin?

- Tabii Ermeni'yim, dedi.

- Sen Ermeni'ysen ben de Ermeni'yim. Ben Grigor Zohrap'ın kızıyım, dedim.

Adam elindeki çekici attı; iki ellerini ellerinin içine alıp öptü. Böyle bir şey eğitimli insanların gelip bana iki kelime fazla söylemesinden çok daha fazla duygulandırıyor.

Bütün bu anılar kalbimde saklıdır… ✎

("Ermeni Soykırımı, Hayatta Kalan Görgü Tanıklarının Anlattıkları", Verjine Svazlian, s. 625-628, Belge Yayınları, İstanbul, Kasım 2013)

Altın Yumurta

Sen zenginlere daha fazla ver Yarabbi.
Fakirler zaten ayvayı yedi. Amin.

Meray ÜLGEN

Öküzlere ''Oha'' dedi. Gitti, sabanı boyunduruğa bağlayan kayışı çözdü, önlerine biraz mısır sapı koydu.

''Toprak daha tavında değil'' diye düşündü.

''Biraz yağmur yağsa bu kadar zahmet vermezdi''.

Söylenerek içi buğday dolu torbanın üzerine oturdu. Çıkınını açtı. Soğana bir yumruk attı. Soğanın keskin kokusu burnuna kadar geldi. İştahı iyice kabarmıştı. Ekmeğinden kopardığı iri bir lokmayı pekmeze bandı, lokma ile beraber soğanın da bir parçasını ağzına attı. Bir taraftan yiyor bir taraftan düşünüyordu.

''Tezkere, gel tezkere '' demişti. İşte gelip geçmişti o da. Sanki tezkere alınca işler düzeliyordu. Bu köylük yerde yaşamak, yaşamak mıydı sanki. Durmadan öküz peşinde koş, ancak yiyeceğini çıkar. Arada et yiyebilse gene iyiydi. Hiç mi kasabaya inmek istemezdi canı, bir sinemaya gidebilse, vilayete gidip kerhanede volta atabilseydi, ne olurdu sanki.

''Ah felek ah'' dedi. Zehra'sı aklına geldi. Babası ile istetmişti. ''Düşünelim'' demişlerdi. Ne zamana kadar düşüneceklerdi? Vermezlerse ne yapardı? ''Ah'' dedi. ''Biraz param olsa kızı kaçırırdım.'' Köyde çok oluyordu böyle şeyler. Muhtarın oğlu kaçırmıştı işte. Yakın bir köye gitmişlerdi kızla oğlan. Sonradan oğlanın babasıyla kızın babası anlaşmış, üç dört bin lira verip çocukları eve getirtmişti.

''Kör olsun bu paranın gözü'' diye bağırdı.

Üç dört bin lirası olsa ev yaptıracaklardı, Eskiden evleri vardı. Bir kaç kuruşta paraları. Öyle zengin falan değillerdi ama o durumda kızı pek âlâ alabilirdi. Yanmıştı evleri. Her şeyleri yanmıştı. Kasabaya göç eden zengin Hacı'nın evine yerleşmişlerdi. Adam gerçekte iyilik etmişti ama batsındı böyle iyiliği. Bir sürü iş yüklemişti. Her sene kendisine ait işlerin hepsini gördürüyordu Hacı.

''Önce ev almak lâzım, karıyı sonra ayarlarız, napalım.'' Dedi. Karı için, babası çok sıkıştırıyordu. Yaşlanmıştı. ''Torunumu göreyim ölmeden'' diyordu boyuna. Kolay mıydı torun görmek.

Tabağı iyice sıyırdı. Soğan kabuklarını uzağa fırlattı. Üstündeki kırıntıları topladı ağzına attı. ''Allaha şükür'' dedi. Hep şükretmişti ama Allah'ın onu göreceği yoktu galiba. ''Ne olur bizi de gör. Çok çok gör demiyorum ki, azıcık gör. Evi yaptırana kadar gör. Zehra'yı alana kadar gör.'' Allah'ın sanki işi yoktu da onunla uğraşacaktı. Kaymakam uğraşmıyordu koskoca köyle, değil ki Allah küçücük bir adamla uğraşsın. Bir köşede duruyordu işte köy. ''Hey gidi hey'' dedi. Bu kadar şükretse, dua etse, kaymakam onun için kızı bile kaçırırdı.

''Anasını sattığımının dünyası'' dedi. Doğruldu. Gerindi. ''Çalışmak çok çalışmak'' demişlerdi, boyuna. Sanki az çalışıyordu. Bütün gün canı çıkıyordu bu tepelik yer süreceğim diye.

Geçen gün muallimden bir kitap almıştı. Can sıkıntısından okumuştu onu. Altın yumurta yumurtluyordu tavuğu, adamın. Amma işti ha. Hergün bir altın yumurta. Böyle bir tavuğu olsa bilemedin on gün sonra hem evi hem de karısı olurdu. ''Masal kitabında yaşayacaksın işlerin tıkırında gidiyor o zaman'' dedi. Kitabı okuduğunun ertesi günü kümesteki yumurtalara amma bakmıştı, belki biri altındır diye. Bir müddet güldü bu hareketini hatırlayınca.

Öküzler sapı bitirmişlerdi. Boyunduruğa sabanı bağladı. ''Belki bir gün'' dedi, bulurum böyle bir tavuk kim bilir?

''Diiih'' dedi öküzlere. Başladı gidip gelmeğe.

(Meray Ülgen, 1965'te yazılan bir öykü.
Değişen ne, değişmeyen ne ?

Umudun ülkesi

Umutsuzluk diye bir şey bilmiyor bu kuşlar.
Yine ötüyorlar delice..
Baharı müjdeliyorlar kendince.
İnsanın kuş olası geliyor en çok.
Ama memleket için bunu diyemem..

TEFO

Ensemizden başlayıp ayak parmaklarımızın ucuna kadar dondurucu bir his var üstümüzde. Donmak üzere olan birinin uyumaması bilinci içinde vicdanın son kıvranışı var içimizde. Hergün onlarca ölümle yatıyor hergün bir yerde patlamayla uyanıyoruz.Tutuklamalar, yasaklamalar demokratik devrimci kurum ve kuruluşlara hergün baskı silsilesi ne Anayasa işliyor, ne adelet mekanizması görevini yerine getiriyor. Yetmiş sekiz milyon kişinin basireti bağlanmış sus pus her yer. Günlerin tutsaklığı bir yandan bir yanda da Ortadoğu'yu ateş sarmış, alevler evimizin içine kadar geliyor. Görmüyoruz, gözlere inen perdeyle o bana birşey olmaz mantığı ile gerçekler karşısında devekuşulaştığımız, televizyonların her türlü yalanına sarıldığımız aslında sadece komşudaki yangına değil kendi ateşimizin yaktığı canlarada kör olduğumuz; kardeşin kardeşe, annenin oğluna sahip çıkmadığı mahşeri bir kıyamet yaşadığımızı fark etmiyoruz..

Açık kalmış ağzımızla uykunun derin sularında boğulup uyanık geçiniyoruz. Neyin gerçek neyin yalan olduğunun ayırdına varmadan cebimizdeki son meteliği de kaptırıp ya bir inşaatta ya bir göçükte ölüp gidiyoruz.

Neden sömürülüyoruz, bizi neden yok sayıyorlar, bu açlık kimin, kim kimin yurdunda esir? Ve daha birçok soru bizim gerçekte kim olduğumuza dair gerçeği gözümüze sokarken hâlâ ırkçılıkla, tekçi anlayışla, her türlü kutuplaştırmayla içine düşürüldüğümüz cehennemi görmek istemiyoruz...

Ölüyoruz soran yok, öldürülüyoruz hergün gören yok. Kaç çeşidini sayalım bu ölümlerin öldürülmelerin, bir filmi seyreder gibi bakıyoruz olanlara... Sanki uzayda bir yerde işleniyor bu cinayetler, sanki ölenler uzaylı, o kadar umarsız o kadar hayattan kopuk. Çoğunluk Türk mü, Kürt mü diye bakıyor ölümlere eğer Kürtse histerik bir sevinç duyuyor, yok Türkse nedenini sormuyor. Üst üste onlarca katliamın yaşandığı şu kısacık süreçte insanın nasıl insani değerlere yabancılaştığını, vicdanların nasıl kuruduğuna tanıklık etmekle umutsuzluğun dibine yuvarlanıyoruz.

Dişlerimizi sıkmaktan, duvarları yumruklamaktan, başımızı dövmekten beter olduğumuz, gecelerce uyumadan insanların nasıl bodrum katlarında tutsak edildiğini, çoluk çocuk, genç yaşlı demeden nasıl gözlerimizin önünde katledildiğine tanıklık edip çaresizlik kusuyoruz..

Çocuklar öldürülmesin diyen insanlığın çığlığının sahibi bu ülkenin aydın vicdanlarını nasıl linçlere, yargı zulmüne alınıp kan içici mafyaların önüne atıldığını ve onurlu insanların dik duruşlarıyla nasıl faşist siyaseti şaşkına uğrattığını, faşizmin nasıl korkup küfürlerle acizliklerini gizlemeye çalıştıklarınada tanıklık ediyoruz..

Direnmenin her zamankinden daha değerli olduğu böylesi zamanlarda ülkenin nasıl bir uçuruma getirildiğini bir yanında direniş hüküm sürerken çoğunluğun diktasına karşı büyük bir çoğunluğun gözlerine mil, ağzına kilit, ayaklarında pranga vurulmuşçasına nasıl bir kapıya kul edildiklerini, ruhlarındaki teslimiyetle nasıl yalanları yalayıp yuttukları, artık insanlıktan çıkıp bir parça kemik için nasıl kardeşlerinin etlerini çiğnediklerini görüp cehaletin, köleliğin nasıl canavarlaştığını yaşıyoruz.

İnsan umudunu kaybederse herşeyini kaybeder. Hiç sabahın olmayacağı, baharın gelmeyeceği, hep kış ve hep gece olan umutsuzluğun yurdunda güneş hiç doğmaz, hiçbir zaman çiçek açmaz adeta, ölümün hüküm sürdüğü bu yerde herşey bir tekrardan ibarettir, hiçbir zaman hiçbir şey değişmez. İnsan yorgun, solgun, suskun, ışıksız, yarınsız sadece nefes alan bir yaşayan ölüdür.

Umudun ülkesinde ise güneş pırıl pırıl parlar, herkes baharın tazeliği ile dipdiri ve canlı, her insan bir değer, yaşamak bir seyran yeridir.

O güzel günleri umut ediyoruz, diliyoruz onun için direniyoruz..

28.02.2016

tefo_27@hotmail.com ✎

Maksim Gorki incelemesinde sanatın işlevi

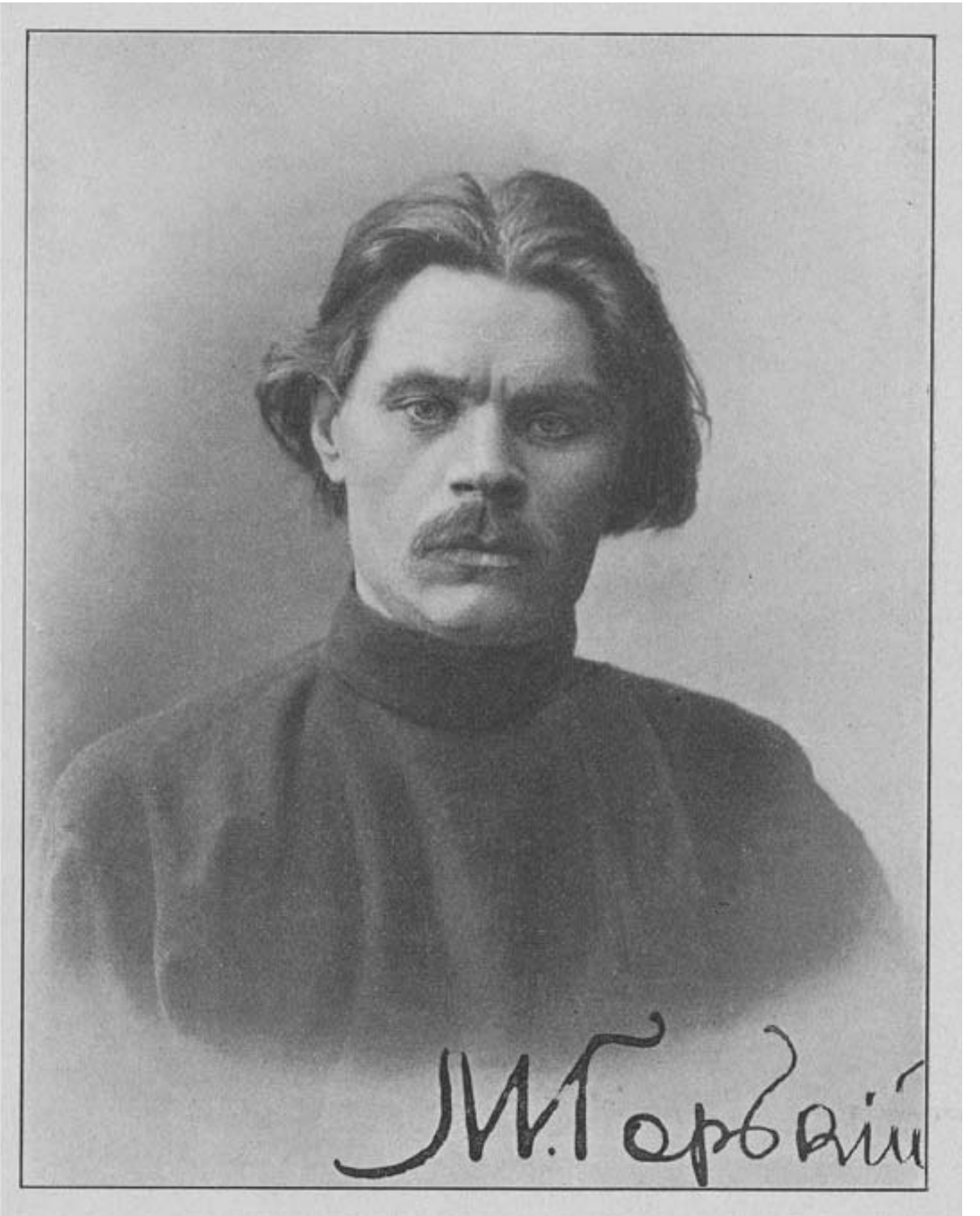

Yavuz AKÖZEL

Bu yazıyı yazmaya giriştiğimde çok tereddütlerim ve çıkmazlarım oldu. Okuduğum bunca sosyalist, ilerici, demokrat geçinen yazarların ve bunlar üzerine kritik yapan hatta edebiyat çevrelerinde saygınlık gören, otoriter olarak kabul edilen kritikerlerin bu tereddüt ve çıkmazlarımda önemli etkinlikleri oldu diyebilirim.

Sanatın işlevi üzerine burjuva sanatı ile demokrat-sosyalist sanat ayrı yollarda yürüyor olmalarına karşın gelinen yerde bu yolların giderek birleşmeye doğru yöneldiğine tanık oluyoruz. Bu birleşmeye doğru yöneliş sanatın işlevini dogmatik bir tekdüzeliğe indirgiyor. Bu şu demektir ki demokrat-sosyalist sanatın işlevi her yeni toplumsal med ve cezirlerde **ana töz'üne** sadık kalarak değişmesi gerekirken neredeyse çürüyen burjuva sanatının kuyruğuna takılarak asıl işlevini yitiriyor.

Bu kuyruğa takılmada marksist eleştirmen ve sanatçı olarak geçinen dünya entelektüelizminin etkenleri ön sıralarda rol oynuyor. Herhangi bir sanat yapıtının kritiği işte bu entelektüelizm tarafından yapılırken bu entelektüelizmin ezici çoğunluğu Marksizmi referans olarak gösteriyor ama birbirlerinden neredeyse taban tabana zıt sonuçlara ulaşabiliyorlar. Söz gelimi Althusser Marksizmi **anti hümanizm** olarak değerlendiriyor. Erich Fromm ise Freud ile Marx'ı barıştırma sevdasına kendisini kaptırmış olarak Marksizmin aynı zamanda **hümanizm** olduğu değerlendirmesini yapıyor.

Bizim de hem 'hümanizma'ya hem de 'yabancılaşmaya' ilişkin olarak görüşlerimizde kafa karışıklığı içerisinde olduğumuz bir dönemin olduğu akılda tutulmalıdır. **'İnsan'a** ilişkin bakış açımızı sömüren ve sömürülen, ezen ve ezilen, köleler ve köle sahipleri, proletarya ve burjuvazi olarak ayrılan somut, sınıfsal bakışı değil de burjuvazinin betimlediği soyut bir insana yani **'hümanizm'** kalıbına giydirerek değerlerdirmek ne derece doğru ne derece sakıncalıdır? İşte bu soruya doyurucu bir açıklama getirmek zorunlu bir gerekliliktir.

Bugün için de kendisine Marksist-Leninist diyen aydın kesimin ezici çoğunluğu sömüren ile sömürülenler arasındaki antagonist çelişkiyi **hümanizm**in **'soyut insan'** girdabında antagonist olmayan bir çelişkiye bilerek veya bilmeyerek dönüştürmekte böylece Marksizm-Leninizm'in en önemli bir ilkesini revizyondan geçirmiş olmaktadırlar.

Maksim Gorki de **'hümanizm'** deyimini kullanmakta, yalnız, hümanizmi **burjuva hümanizmi** ile **işçi hümanizmi** olarak ayrı kategorilerde ele almakta, bunları kesin çizgilerle de birbirinden ayırmaktadır.

O şöyle yazmaktadır:

"Burada, kısaca saydığımız şeylerin temelinde işçi hümanizmasının, Marx ve Lenin hümanizmasının yaratıcı enerjisi vardır. Bu hümanizma, burjuvazinin şu yakınlarda medeniyetinin, kültürünün temelinde bulunduğunu iddia ederek hâlâ övündüğü hümanizma değildir.

Bu iki hümanizma arasında isim benzerliğinden başka hiçbir ortak taraf yoktur. Kelime aynı kelimedir ama, gerçek anlamı tamamıyle farklıdır. Bundan beşyüz yıl önce, bu hümanizma burjuvaziyi derebeylere, kendisi de bir derebey olan kiliseye karşı savunmak hizmetini görüyordu. Zengin burjuva sanayici ya da tüccarlar arasındaki eşitliğin sözünü ederken, sadece kendisinin ya şövalye zırhlı ile kaplı ya da kaftanlar giymiş asalak derebeyi ile eşit olduğunu kastdediyordu. Burjuvazinin hümanizması köleliğe, köle ticaretiyle, derebeyin, damat olan köylüsünün karısı ile ilk gece yatmak hakkı ile, engizisyonla, Touluose Albiegeosis'larının kökünü kazımakla, Giordano Bruno'ya, Jean Hussa'a ve kutsal kitap ile incilde yer alan ilkel komünizm fikirlerini benimsemiş yüzbinlerce «dinden sapmış» ve «sihirbaz» insana, zanaatçılara, köylülere yapılan işkence ile pekala bir arada yaşıyor, gül gibi geçinip gidiyordu." (Maksim Gorki, Küçük Burjuva İdeolojisinin Eleştirisi, s.134-135)

Her nasıl olursa olsun 'hümanizm' kelimesi burjuvazinin her koşulda sığınmış olduğu ve sömürüsünü maskelediği, sınıf mücadelesini yadsıyan, gözlerden gizliyen burjuva ideolojisinin uydurduğu **'insan'** mitosudur.

Yine 1950'lerin Frankfurt okulunun önde gelenlerinden Henri Marcuse, Adorno gibiler Marksizmin 'hümanizm' olduğu kervanına yanlarına Lukacs, Garaudy, Goldman, Lefebvre gibi komünist-sosyalistleri de alarak katılıyorlar.

(Bunu Türkiye somutunda ele aldığımızda da sosyalist harekete bulaşmış hümanizmin nelere kadir olduğunu görürüz. Mehmet Ali Aybar 1962'de TİP'e başkan oluyor. Kendisini marksist olarak gören Aybar, Türkiye'de sosyalist devrimin şiddet yoluyla zora dayanarak değil de seçimlerle mümkün olabileceği, sosyalizmin aslında hümanizm olduğu, özgürlükçü olduğu vb. tezlerini öne sürebiliyor. Mehmet Ali Aybar 1965 seçimlerinde 15 milletvekili ile TBMM'ye girmeyi başarıyor.

Güler Yüzlü Sosyalizm diye bir belgi ortaya atıyor. Aslında bu belgi **Prag Baharı** olarak 1968'de Çekoslavakya'da Alexander Dupçek tarafından başlatılan ve **'insan yüzlü sosyalizm'** olarak öne sürülen sosyalizmde liberalizm doğrultusunda yapılmak istenen bir takım reformları içeriyor. Mehmet Ali Aybar bu Prag Baharı'nın sosyalizmi revizyondan geçiren, bir bakıma da kapitalizme sessiz geçişin bir formülü olan 'hümanist' doktrininden fazlasıyla etkileniyor. İşte bu doktrin 1987'de Gorbaçev'in öne sürdüğü **glasnost ve perestroika**nın da esin kaynağı olmuştur.

Yukarda anımsadığımız Marksizmi önemle yabancılaşma ve hümanizm konusunda değerlendiren filozof ve kritikerlerin her birinin kafasından ayrı bir sesin çıktığı bu kaos ortamında **sanat** üzerine yaptıkları yorumların da birbirinden değişik, bazen birbirini dışlayan ve birbirlerine muhalif olacağı anlaşılmayacak bir şey değildir.

Marksist-Leninst Sanatın Ana Töz'ü: Gerçekçilik

Marx olsun Engels olsun sanat yapıtlarında gerçekçiliği bir kıstas olarak öne sürmüşlerdir. Yazışmalarında sanatçılara getirdiği ana eleştiri yapıtların temelindeki sanatsal ilkelerle ilgili, **"gerçekçilik" bağlamında olmuştur.**

Engels, Ferdinand Lassalle'e **'Franz von Sickingen'** tragedeyası üzerine1859'da yazdığı mektupta Lassalle'i gerçeği idealize etmekle eleştirmekte, drama anlayışı olarak **idealist** olan yerine **gerçekçi** olanı, Schiller adına Shakespear'i unutmamak gerektiğini vurgulamaktadır. (Vurguladığı Shakespear'in gerçekçiliğidir) (Bkz. Sanat ve Edebiyat, Marx, Engels, Lenin s.72)

Engels Minna Kautsky'ye 1885'de yazdığı mektupta onun kahramanlarını idealize etmelerini kınıyordu:

*"Gelelim yan tutmamaya, kusur bulacağım bir şey var, bu da Arnold'a getiriyor beni. Gerçekten haddinden fazla değerli biri, en sonunda bir toprak kaymasıyla ölmesini insan ancak bu dünya için fazla iyi biri olduğunu düşünerek şiirsel bir adaletle birleştirebiliyor. Oysa bir yazarın kendi kahramanına hayranlık duyması hiçbir zaman iyi bir şey değil, bence bir yere kadar burada düşmüş olduğumuz hata da bu. Elsa da idealleştirilmiş, ama belli bir bireyselleştirme onda var hâlâ, oysa Arnold'da kişilik ilkeye kayıyor gittikçe." (*Aynı yapıt, s. 56-57)

Arnold'un fazla değerli bir kişi olarak çizilmesi "bu dünyada eşi görülmemiş iyilikte biri" olarak betimlenişi yine Elsa'nın idealize edilişi eleştiriliyor.

Yine Engels Margaret Harkness'e 1888'de yazdığı mektubunda onun **"City Girl"** adlı yapıtını **'tam gerçekçi'**olmadığı için eleştirmektedir.

Şöyle yazmaktadır:

*"Herhangi bir eleştiride bulunmam gerekiyorsa eğer, o da şu olacaktır sanıyorum, her nasılsa öykünüz tam gerçekçi değil yeterince" (*aynı yapıt, s. 59) diyerek ve aynı zamanda 'olağan sayılmayacak olguları da bağrında yeterince barındırdığı'na örneklerle vurgu yaparak eleştiriyor.

Yine aynı mektubun devamında Engels, Balzac'ı gerçekçiliğin en büyük ustası olarak onun 'İnsanlık Komedisi' adlı yapıtını öne çıkararak gösterirken bu yapıt üzerine yaptığı kısa bir yorumla da '**gerçekçilikten'** ne anladığını, gerçekçiliğin nasıl olması gerektiğine açıklama getiriyor.

Lenin'de de estetiğe bakış açısı Marx ve Engels'ten farklı değildir. Onlarla aynı çizgi ve konumdadır. Gerek Lev Tolstoy üzerine gerek estetike ilişkin yazdığı yazı ve konuşmalarda proleter sanatın **gerçekçi** bir yol izlemesi gerektiğini belirtiyor, gerçeğin idealize edilmesine de karşı çıkıyordu.

Onun Clara Zetkin ile sanat konusunda yaptığı sohbet marksist-leninist literatürde örnek alınan ilkesel öneme haiz bir sohbettir. Batı Avrupa sanatının 'yenilik' adına değişik biçimlerde (expresyonizm, fütürizm, kübizm ve diğer) 'izm'lerin gerçeği idealize edişi Lenin'i öfkelendirmekte ve niçin öfkelendiğini de şöyle ifade etmektedir:

"Biz –put kırmakta– çok fazla ileri gittik. Güzel olan –eskimiş– bile olsa korunmalı ve örnek alınmalı. Sadece eskimiş olduğu mantığından kalkarak, gerçekten güzel olana neden sırt çevirmeli ve neden onu hareket noktası olarak almamalı? Yeni olanı sadece –yeni– olduğu için neden bir tanrı gibi kabullenmeli? Ne saçmalık! Burada büyük bir ikiyüzlülük ve doğal olarak, Batı Avrupa'da egemen sanat akımına karşı duyulan bilinçsizce saygı var." (Sanat ve Edebiyat, Lenin, s. 277)

Burada gerçeğin idealize edilişine bir tepki, bir başkaldırı vardır. Bu anlamda gerçeği idealize eden Batı Avrupa'nın modern akımlarını sırf yeni oldukları için bilinçsizce benimseyerek gerçeği idealize eden, çarpıtan Sovyet sanatçılarına karşı gönderme yapmaktadır. O bu tür **'yapma'** modernliğe karşı ortadoks Marksizmin estetiğe bakış açısını tercih etmektedir.

Lenin, Maksim Gorki'nin **'Ana'** yapıtına büyük

değer vermesine karşın yine de bu yapıtta temel bir yanlışı devrimci aydınların gerçekten koparılarak **idealize** edilmelerini eleştirmektedir.

Anlatılarda Lenin'in sanki yeniliklere karşıymış gibi, hep eskiyi savunuyormuş gibi bir yargı oluşabilir. Önemle bunun düzeltilmesi gerekir. Lenin yeniye, yeni arayışlara karşı değil! Onun karşı olduğu şey bu yeni arayışlar içerisinde yapmacık modernleşmeye ve batılı örnekleri bilinçsizce taklit etme özentisine ilişkin. Lenin'i sinirlendiren de buydu. Clara Zetkin ile yaptığı bir sanat sohbetinde şöyle diyordu: *"Yeni güçlerin uyanması ve bu güçlerin Sovyet Rusya'da yeni bir sanat ve yeni bir kültür yaratmak amacıyla çalışması güzel bir şey dedi, çok güzel bir şey. Bu güçlerin coşkun gelişimi akla yatkın ve yararlıdır. Çağlar boyunca yitirdiğimiz zamanı gidermeliyiz ve bunu bütün yüreğimizle istiyoruz. Alabildiğince kargaşalık, coşkulu bir biçimde yeni sloganların aranması, bugün bazı sanat ve ffikir akımları onuruna zafer şarkıları söylenmesi ve yarın 'bu akımların lanetlenmesi.' Bütün bunlar kaçınılmaz gelişimler."* (Sanat ve Edebiyat, V.İ.Lenin, s. 276)

Niçin Gerçekçilik?

Brecht 'Popülerlik ve Gerçekçilik' yazısında giderek artan barbarlığa karşı tek dostumuzun **halk** olduğunu ve bu barbarlıktan en çok çekenin de **halk** olduğunu vurguladıktan sonra halka dönmenin, onun dilini konuşmanın artık zorunlu olduğunu belirtmektedir. Böylece popüler sanat ve gerçekçiliğin sanatçının doğal müteffikleri olduğunun altını çizmektedir.

Peki Ama Gerçekçi Ne Anlama Gelir?

*"Gerçekçi şu anlama gelir; toplumun nedensel karmaşalarını keşfetmek/egemen olan bakış açısının aslında yönetenlerin bakış açısı olduğunu sergilemek/insan toplumunu sıkıştıran güçlüklere karşı en geniş çözümleri getiren sınıfın görüş açısından yazmak/gelişme öğesini vurgulamak/somut olanı mümkün kılmak ve bundan soyutlama yapmayı mümkün kılmak." (*Estetik ve Politika, s.163)

Gerçekçi sanatçı sanat yapıtında gerçek olan ile hayal gücünü birleştirir. Bu birleştirmede sadece geçmişte ve gelecekte oluşan ve oluşacak olan olayların betimlemesini değil yaşantıların, sezgilerin, heyecanların, kurgu ve hayallerin karmaşasını da sanatsal yaratımında kullanır.

Marksist-Leninist Partinin Gerekliliği Ve Sanatçıların Partili Olmaları

Marksizm-Leninizm'in (ML) bu en bunalımlı döneminde, sesinin çok cılız çıktığı bir dönemde sanatçıların marksist-leninist (m-l) parti çatısı altında organize olmaları, sanatlarını m-l parti çatısı altında icra etmeleri gerekliliktir. Şayet böyle bir partinin olmadığı düşüncesindeyseler sermayeye köle olmamak için, sanat yapıtlarıyla sosyalist devrime gerçekten ivme kazandırmak için bu partiyi yaratmak en azından bunun savaşımını vermek zorundadırlar.

Artık sanatçının m-l partinin bir parçası olup olmadığı göz önünde bulundurulmak, onları parti içerisinde organize edebilmek için savaşım yürütmek oldukça önemlidir.

Maksim Gorki 1905'den beri SBKP üyesi, Nazım Hikmet TKP üyesi, Yılmaz Güney Kuzey Kürdistan-Türkiye'de kendi ideolojik bakış açısına uygun düşen bir komünist partisinin olmadığı düşüncesinden hareketle kafasında şekillendirdiği komünist partisini kurmanın ilk adımlarını hemen atmış bir sanatçıdır.

Bertolt Brecht komünist partisi üyesi değildi ve yaşamının son dönemlerini Demokratik Almanya Cumhuriyeti'nde (DDR) geçirmesine ve sanat alanında saygın bir otorite olmasına karşın yine de komünist parti üyesi olmadı. Belki de bu onun en büyük zaafıydı. Yine de Brecht yaşamı boyunca hep bir parti üyesi gibi davranmış, dünya komünist hareketine çok değerli hizmetlerde bulunmuştur. Güney Dergisi Brecht üzerine yayınladığı kısa ve öz bir makalede Brecht'in komünist partisi üyesi olmayışını ondaki bir eksiklik bir olumsuzluk olarak değerlendirmiştir. Bu elbetteki doğru, yerinde bir değerlendirmedir.

Sanatçıların komünist partilerinde çalışma yürütmeleri, öncelikle komünist partilerin birer işçileri olmaları ve yaptığı işin karşılığında da şan, şöhret, zenginlik vb. beklememeleri istenilen, arzu edilen bir şeydir.

Yine bu konuda Maksim Gorki örnek alınacak komünist sanatçılardan biridir. Yapıtlarından ve önemle yazdığı tiyatrolardan gelen gelirin önemli bir bölümünü RSDİP'e vermektedir. Hatta 1906'da gittiği Amerika'da RSDİP için yardım toplamaktadır. Ana romanını da Amerika'da yazmıştır.

Biz sosyalist, komünist devrim istiyoruz. Tüm çabamız da bu devrimin gerçekleşebilmesi için! Yaşamın, sömürülen milyarlarla ifade edilen baş-

ta proleterya olmak üzere tüm emekçilere anlamlı olabilmesi için sefaletin ve haksızlığın ortadan kaldırıldığı, tüm insanlığın gerçek **'insan'** kimliğine kavuştuğu eşit oranda şansa sahip olduğu hatta 'şans' kelimesinin artık hiç olmadığı ve insanlığın doğanın tüm nimetlerinden yeterince yararlanabildiği, doğaya yabancılaşmış, yabancılaştırılmış değil doğanın doğal bir parçası durumuna gelmiş insanın soluk aldığı bir sosyal düzenin kurulması gerekmektedir. Sanatın görevi, işte bu sosyal düzen için yani sosyalizmin gerçekleşmesi için barbarlığın ve çürümüşlüğün had safhaya ulaştığı bu 21.yüzyılda genel savaşımı kıvılcımdan yangına dönüştürmenin en anlamlı sinyallerini ve çağrışımlarını yansıtabilmeyi başarabilmek için volkanlarını aktifleştirmesidir. Sanatçıdan beklenen ise kitleleri sosyalist devrime götürecek komünist partilerin birer işçisi konumunda olabilmeyi kavraması, bu kavramayı da pratikte uygulama yürekliliğini ve becerisini göstermesidir.

İçinde yaşadığımız dönem gözönüne getirilip de dünyadaki genel ekonomik ve politik görünüm gözlemlendiğinde bunun bir sanatçı için hiç de kolay bir teklif bir istem olmadığı görülecektir. Aslında sanatçıyı partiye girip çalışma yürütmesini engelleyen sadece dünyadaki genel ekonomik ve politik görünüm değildir. Sanatçıyı böyle bir **istem ve fiil**den dıştalayan asıl etmen yani **sanatçıyı proleteryanın partisinde çalışmayı, partinin bir parçası olmayı engelleyen asıl etmen Nietzsche**'nin '**üstün insan'** felsefesinde tam açıklığıyla yansımaktadır. Bu bireyci üstün insan anlayışı gerçek bir aydın felsefesidir ve bu felsefe böyle bir aydının partiye katılmasını hepten engellemektedir. Bu sanatçılar burjuvazi tarafından çok çeşitli ödüllere layık görülmüş olabilirler, yapıtları yüzbinler, milyonlar satmış olabilir. Ama unutulmamalıdır ki biz devrim istiyoruz. Sanatçının ve yapıtının sosyalist devrimin oluşumuna gerçekten katkısı var mı, yok mu? Bu olguya bakmak, bu olguyu detaylı ve hassas olarak değerlendirmek gerekiyor. Sanatçı '**proleter sanatçı'** ünvanını ML partiye yaptığı katkılardan ötürü, m-l partinin bir parçası olduğundan ötürü almaktadır. Sanatçının **'proleter sanatçı'** olması için mutlaka sosyalist gerçekçi olması da bir kıstas değildir. Kübist, dışavurumcu, gerçeküstücü, sihirli gerçekçi vb. olabilir. Ama m-l parti için çalışması, yapıtları ve aktivitesiyle sosyalizmin yığınlar içerisinde sevilmesine ve sosyalizm için harekete geçmelerine yardımcı olması gerekmektedir.

Bunu en yalın şekilde yine Maksim Gorki dile getiriyor, o şöyle yazıyor:

*"Emek dünyası, devrimin gerekliliğini kavrama bilincine vardı. Edebiyatın görevi, ayaklanmış olan emek dünyasına omuz vermektir. Bu destek, ne kadar güçlü olursa 'sendeleyeni' düşürmek onca çabuk olacaktır." (*Maksim Gorki, Edebiyat Yaşamım, s. 171)

Parti, sanat ve sanatçı içinde bulunduğumuz emperyalizm ve proleter devrimler çağında ne anlam taşıyor? Görevi nedir? Klasiklerimiz (MELS) tarafından sanatçı insan ruhunun mimarı olarak değerlendirilmektedir. Tartışılması gereken bu mimarinin ne olduğu, ne olması gerektiği üzerine yoğunlaşmalıdır.

Marksist-Leninist partilerin sosyalist devrim isteyen sanatçılarla beraber çalışmaları can alıcı önemde bir gereklilik. Söz gelimi Maksim Gorki RSDİP(Bolşevik) parti içerisinde çalışarak Lenin'in partisine büyük katkıda bulunmuştur. Zaman zaman hatalar yapmış olmasına karşın konumu göz önüne getirilerek partiden uzaklaştırılmamış, Lenin tarafından zaman zaman eleştirilerek düzelmesi için ona yardımcı olunmuştur.

(… Vertreter der proletarischen (a. ç. Lenin) Kunst, der vieles für sie getan hat und noch mehr für Sie tun kann. (Lenin werke 16, s. 205))

(…Gorki elbette ki proleter sanatın önde gelen temsilcisidir. O bunun için çok şeyler yaptı ve daha da çok şeyler yapacaktır.)

(Gerçekten de, burjuva basınının büyük ölçüde yer ayırdığı, işine geldiği gibi tahrif ettiği ve değiştirdiği bir olguyu yani M. Gorki'nin bu yeni grubun taraftarlarından biri olduğunu gizlemek gereksizdir. Gorki'nin proleter (a. ç. Lenin) sanatın en büyük temsilcilerinden biri durumunda bulunduğu tartışma götürmez bir gerçektir. O bu sanat için çok şeyler yapmıştır ve daha çok şeyler verebilir **proleter sanata..**) (Sanat ve Edebiyat, s. 55)

(…Auf dem Gebiet der proletarischen Kunst ist Maxim Gorki ein ungeheures plus,trotz seiner Sympathie für den Machismus und den Otsowismus. (Lenin werke, band16, s. 206

……Machizm'e ve Otzovizm'e karşı duyduğu yakınlığa (sempatiye) karşın M. Gorki, proleter sanat açısından büyük(fevkâlade) bir destektir.

Lenin'den Maksim Gorki değerlendirmesine ilişkin aynı makale içerisinden alınmış bir kaç alıntı verdim. Bu alıntıdan da görülebileceği gibi Lenin Maksim Gorki'yi **proleter sanat**ın önde gelen

temsilcisi olarak değerlendiriyor.

Görüldüğü gibi yukarıda Lenin'den verdiğim alıntıların hem Almancasını hem de Türkçesini alt alta sıraladım. Şunun için bunu yaptım: Şimdilerde sanatı **proleter sanat - burjuva sanat** olarak ayırmanın **doğru olmadığı** da gündemdeki görüşlerden biri. (Adil Okay, Güney Sayı 68)

Bu görüş yine içinde bulunduğumuz hastalıklı, bunalımlı dönemin bir özelliği olarak yansıyor olmalı. Geriye dönüşün, sosyalizmin geçici yenilgisinin faturası ML'yi revizyondan geçirenlere değil de ML'nin klasiklerine kesme eğilimi göze çarpıyor. Sanatı proleter sanat - burjuva sanat olarak ayırmamak gerektiği savı Marx'ın yabancılaşma kuramından hareketle sömüren ve sömürülen sınıfları neredeyse aynı kategori içerisinde, **sınıfsız** bir toplum olarak değerlendirme eğiliminde olan Frankfurt Okulu'ndan H.Marcuse ait revizyonist bir düşünceyi çağrımlaştırıyor.

MAKSİM GORKİ

Sosyalist gerçekçiliğin büyük ustası, yaratıcısı Gorki, yapıtları ve pratiğiyle yalnız Rus edebiyatının değil aynı zamanda dünya edebiyatının da en büyük yazarları arasında hâlâ en çok parlayan bir yıldız olarak yerini almaktadır.

Lenin çeşitli yazılarında Gorki'yi "proleter sanatın en büyük temsilcilerinden biri" olarak değerlendirmiştir. 1917'den 1929 yılına kadar Sovyetler Birliği Eğitim Komiserliği görevini başarı ile yerine getirmiş olan Anatoli Vasilyeviç Lunaçarski ise "proletarya felsefi ve siyasal açıdan kendi bilimine nasıl Marx, Engels ve Lenin'in yapıtlarıyla ulaşmışsa, sanatsal açıdan da Gorki'nin yapıtlarıyla bilince ulaşmıştır." diye yazmıştır.

Asıl adı Aleksey Maksimoviç Peşkov olan Gorki 1868 yılında Nijini-Novgoro'da doğdu ve 1936'da 68 yaşında Moskova'da doktor raporuna göre zatürreden, 1938'de görülen Buharin'in mahkemesinde ise o sürecin içişleri komiseri **Yagoda**'nın **NKVD** ajanları tarafından öldürüldüğü öne sürülmüştür.

5 yaşında babasını kaybeder, 11 yaşında da annesi ölür. Astrahan'da anneannesi ve büyük babası tarafından büyütülür. Masalları ile büyüdüğü anneannesinin Maksim Gorki'nin üstün bir anlatımcı olmasında önemli bir etkisi vardır.

Büyülü gerçekçiliğin önde gelen temsilcilerinden biri olan 1982 Nobel edebiyat ödüllü Gabriel García Márquez'de tıpkı Gorki gibi büyükannesinin masalları ile büyüyor. Márquez'in anlatımındaki o derin hayal gücünün gizinde büyük annesinin anlatılarının derin etkisi bulunuyor.

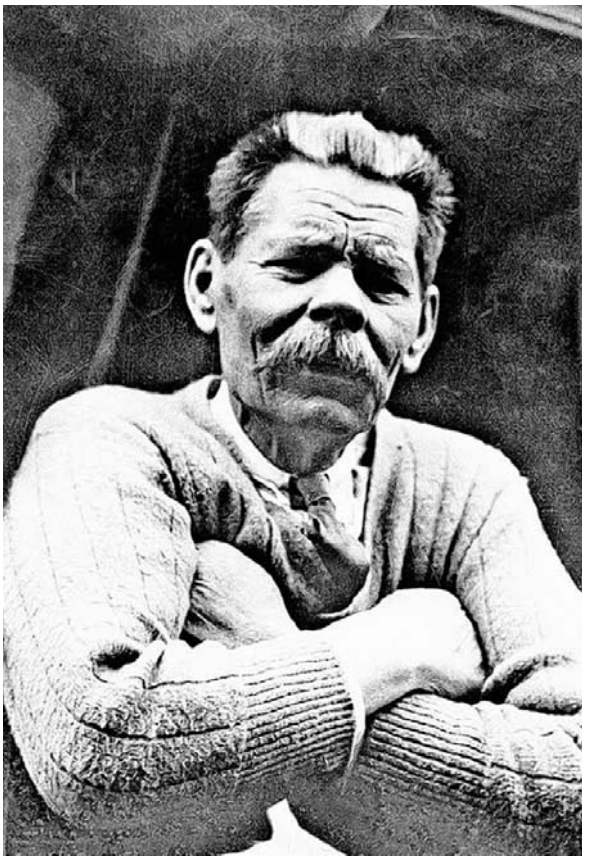

Bu iki yazarı birbirinden ayıran en önemli iki özellik vardır ki bunları burada belirtme gereğini duyuyorum.

Maksim Gorki 1905'den itibaren Komünist Partisi (RSDİP) üyesidir ve sosyalizmin, komünizmin başarıya ulaşması, sömürü sisteminin yıkılması için sanat yapmaktadır. Maksim Gorki sadece parti üyesi olmakla yetinmemiştir. 1905 devrimci hareketinin bir yerde yasal yayın organı olan **Nowaja Shisn** (Yeni Hayat) gazetesinin mali destekçisidir de. (Bilindiği gibi Lenin, m-l sanat ve sanatçıları etkiliyen **'Parti örgütü ve Parti Edebiyatı'** makalesini de yasaklanana kadar 28 sayı olarak yayınlanan Nowaja Shisn'in 12. sayısında yazmıştır. Bu gazetede yakından tanıdığımız A. V. Lunaçarski'de yazı yazıyordu.)

Yine Maksim Gorki Rusya halklarının en altta kalmışlarını, köylülüğü, işçileri ve yine burjuvazinin değişik katmanlarını renga renk hayal gücünü de katarak anlatırken, masalların ancak hayallerde canlandırılabilen zengin renk ve motiflerinin

anlatımdaki o paha biçilmez gizemsel aerosunu kullanmıştır. Bu anlatılarda halka mal olmuş efsanelere, masallara da yer vermiş ancak gerçekleşemeyecek bir düşe yatmamış ve onları yazmamıştır.

Eserleri:

Roman :
Foma (1899)
Ana (1906)
Halk Düşmanı (1907)
Matyev Kojemyakin (1910)
Klim Samgi'nin Hayatı (1936)
Artamonovlar
Küçük Burjuvalar
Arkadaş
Fırtınanın Habercisi
Çocukluğum
Üçler
Soytarı
Ekmek İşçileri
İki Kafadar ve Filler
Düşkünler
Ekmeğimi Kazanırken
Benim Üniversitelerim
Çocukluğum
İnsanlarımız
Danko'nun Yüreği

Öykü:
Yirmi Altı Erkek ve Bir Kız
İtalya Hikayeleri
Yol Arkadaşım
Bozkırda

Oyun:
Ayaktakımı Arasında
Sonuncular
Yazlıkçılar
Vassa Jeloznova
Güneşin Çocukları
Barbarlar
Küçük Burjuvalar
Jegor Buliçov ve Diğerleri

Anı/Otobiyografi
Tolstoy'dan Anılar
Güncemden Yapraklar
Lenin

Maksim Gorki 8 yaşından itibaren çalışmaya başlıyor.16 yaşında gemilerde bulaşıkçılık yaparken okumaya karşı aşırı ilgisi eline geçen her kitabı soluksuz okumasına neden oluyor. 19 yaşında yani 1887'de Büyük Rusya'yı gezmeye başlar. Bu meteliksiz gezmelerin sonucunda tanıştığı değişik milliyetlerden insanları, değişik yurtları ve kültürleri gözlemler, o güçlü kalemiyle de yazmaya başlar.

1892 yılında henüz 24 yaşındayken Tiflis'te Kafkasya gazetesinde **'Acı'** anlamına gelen **'Gorki'** takma adını kullandığı yazıları yayınlanır.

1895'de St. Petersburg'daki bir sanat dergisinde **'Çelkaş'** adlı öyküsü yayınlanır ve bu öykü Maksim Gorki'nin edebiyat çevrelerinde tanınmasına neden olur.

1902'de Lenin'le tanışıyor ve Lenin ölene dek yakın bir ilişki içerisinde bulunuyorlar. Yine Gorki 1902 yılında Rus Edebiyatı Akademisine seçiliyor ancak Çar 2.Nikola buna izin vermiyor. Bunun üzerine Anton Çehov ve Vladimir Korolenko çarın bu tavrını protesto etmek için akademiden ayrılıyorlar.

1905 yılında Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne resmi olarak üye olur ve bolşeviklerle beraber hareket eder.

1905 devriminde önemli bir rol oynayan **'Bilgi'** isimli bir yayınevi kurar.

Gorki başarısız olan 1905 devrimi sırasında kısa süre Peter ve Paul kalesinde tutuklu kalır.

Devrimin yenilgisinden sonra 1906'da Rusya'dan ayrılıp göç etmek zorunda kalan Rus aydınlarının en çok sığındıkları yer olan Capri adasında yaşamaya başlar.

Capri adasındaki evi göçmen işçilerin, öğrencilerin, Marksist aydınların sık uğradıkları bir merkez aynı zamanda bir okul görevini de yerine getirmektedir.

Edebiyat çevrelerinde tanınmasına neden olan Çelkaş öyküsü Maksim Gorki'nin gençlik yıllarında yazdığı ilk öykülerinden biri olmasına karşın oldukça ustalıkla yazılmış; doğayı, öykünün kahramanlarını, olayların geçtiği tersaneyi (dok) ve dok işçilerini olağanüstü başarıyla betimlemiş.

Olay Karadenizin bir liman kentinde geçiyor. Öykünün hemen başlarında gerçekten de Marx'ın 1844 El Yazmaları'ndaki yabancılaşma kuramının neredeyse bir yansıması somutlaşmış olarak karşımıza çıkıyor ki bu öykü yazıldığında Marx'ın 1844 El Yazmaları'nı henüz dünya okumamıştı.(1844 El Yazmaları ilk kez 1932 yılında Leipzig'te ' Karl Marx, **Der historische Materia-**

lismus. Die Früschriften, Hrsg. Von Landshut und Mayer ' olarak yayınlanıyor.

Aktarıyorum:

"Granit, çelik, kereste, körfezin taş kaldırımları, gemiler ve insanlar; hep birlikte Merkür'e adanan bu çılgın ve hırslı ilahinin güçlü nağmelerini oluşturuyorlardı. Ama bunların içinden zorlukla işitilebilen insan sesleri zayıf ve gülünçtü. Bütün bu gürültülerin ilk kaynağı olan insanlar da gülünç ve acınacak durumdaydılar. Sırtlarında taşıdıkları eşyaların ağırlığı altında, boğucu sıcakta ve toz bulutu arasında onları oraya buraya sürükleyen kaygıların ağırlığı altında ezilen, kirli paçavralar içinde, çevik ve küçük vücutları; bu koskocaman çelik canavarlarla, dağ gibi balya yığınlarıyla kocaman kamyonlarla ve bunların yarattığı öteki şeylerle karşılaştırıldığında öylesine küçük kalıyordu ki… Kendi yarattıkları şeyler onları tutsak etmiş ,bireysel yaşantılarını ellerinden çalmıştı." (M. Gorki, Arkadaş, s.129 –Çelkaş öyküsü–)

Çelkaş öyküsü 'Grişka Çelkaş' adındaki azılı bir dok hırsızı ile evlenmek için çalışarak para kazanmak isteyen saf bir köy delikanlısı 'Gavrila' arasında geçen bir günlük serüveni anlatıyor.

Çelkaş hırsızlıkla geçinen yaman bir hırsız olduğu için onu liman muhafızları ve dok işçileri arasında tanımıyan yok gibi. Ama Çelkaş'ın geleceğe ilişkin bir umudu, güzel bir kurgusu da yok. Hırsızlıkta elde ettiği paraları meyhanelerde yiyen, hırsızlıkta insanı hemen zengin edebilecek eline geçen paraları günü birlik har vurup harman savuran bir tip.

Grişka ise 'Marfa' ile evlendikten sonra kayınpederinin kapısında bir köle gibi yaşamamak için gerekli olan 150-200 rubleyi kazanmak için yollara düşmüş:

" - Ekin mi biçiyordun, ha?

- Öyle. On kapik kazanmak için bir kilometrelik bir yeri biçmen gerek! Pis bir iş! İnsanlar…hem de yığınlarla…Kıtlık bölgelerinden yaya olarak gelmişler. Nereye giderlerse fiyatları düşürüyorlar.Kuban'da altmış kapik verdiler. Dediklerine göre geçmiş yıllarda üç, dört, hatta beş rubleymiş…"

(…)

" 'İşte benim hikayem' diye söze başladı delikanlı, 'babam öldükten sonra, bana düşen toprak payım çok küçüktü. Annem de çok yaşlıydı, toprak kurudu, ne yapabilirdim ki? Yaşamak zorundayım. Nasıl yapacağım bunu? Gel de çık işin içinden! İyi bir aileye içgüveyi mi gireyim? Seve seve yapardım bunu… Tabii kızlarının payını verseydiler. Hiç de öyle olmadı. Şeytan kayınpeder yanaşmadı buna. Böylece onun kölesi olacaktım… Hem de yıllarca. Güzel bir durum, değil mi? Ama yüz ya da yüz elli ruble kazanıp kendi ayaklarımın üstünde durabilsem, yüzüne açık açık söyliyeceğim! Marfa'ya kendi hakkını veriyor musun, vermiyor musun? Hayır mı? Peki öyleyse! Tanrıya şükürler olsun ki köydeki tek kız o değil! Yani o zaman tümüyle özgür ve bağımsız olacağım.

'Ah evet' diye içini çekti delikanlı.' Ama evlenip kayınpederimde oturmaktan başka yapabileceğim hiçbir şey yok. Anlıyacağın Kuban'a gidip iki yüz ruble kazanacağımı umuyordum. Bir beyefendi olacaktım! Ama olmadı işte! Beceremedim! Şimdi, sanırım kayınpederim için çalışacağım! Gündelikçi işçi olarak. Çünkü asla kendi başıma bir iş yapamıyacağım" (aynı yapıt, s.137-138)

Çelkaş yaşamından yakınan ve paraya gereksinimi olan bu genç köylü çocuğuna, Grişka'ya iş teklifinde bulunuyor. Grişka'nın görevi Çelkaş'ın emirleri doğrultusunda bindikleri kayıkta sadece kürek çekmek! Gecenin bu zifiri karanlığında yaptıkları İşin ipek balyalarını bir tekneden çalmak olduğunu Grişka iş işten geçtikten sonra anlıyor ancak artık denizin ortasındadırlar ve Çelkaş tarafından da 'kürekleri çek' diye tehdit edilmektedir. Soygun başarıyla gerçekleştiriliyor ve Çelkaş çaldığı ipek balyalarını satarak 540 ruble kazanıyor. Paraları gören Grişka paraların tümüne sahip olmak istiyor. Yerden aldığı bir taşı Çelkaş'ın kafasına atıyor ve onu yaralıyor. Aslında Grişka'nın ruhunda iki duygu savaşım yürütüyor: İyi ile kötünün savaşımı!

Çelkaş ise Grişka'nın anlatımlarında kendi geçmişini köyünü, anasını, babasını, sonra evlenişini, iyi yürekli karısı Anfisa'yı, yakışıklı bir asker olarak gençliğini ve o eski güzel yılları anımsıyordu. Geçmişe dalıp gitmişti ve düşüncelerinde kendi geçmişine ilişkin o eski güzel yılları yeniden dirilten bu köylü delikanlısına her türlü cömertliği yapabileceğini kurguluyordu. Bu pejmurda, azılı hırsız, sarhoş Çelkaş'ın da demek ki acı ile, özlem ile çarpan bir yüreği vardı. Nihayetinde o da en altta kalmışlardan bir insandı.

Sonunda Çelkaş paraları Grişka'nın suratına fırlatıp sahilden kente doğru yürürken sol eliyle kanayan başını tutuyor sağ eliyle de bıyıklarını buruyordu. Üstelik Parayı sadaka olarak, acıma duygusuna kapılarak değil bir zorunluluk olarak veriyordu.

Tam 120 yıl önce yazılmış bu öykü Gorki'nin diğer yapıtlarında olduğu gibi hala soluksuz oku-

nuyorsa bunun nedenlerini Gorki'nin dünya görüşündeki sağlamlıkta ve bir ezilen olarak birçok hayat yaşamışlığının o karmaşık pratiğinde aramalıdır.

Yine 1899'da ilk romanı **"Foma Gordeyev"** yayınlanıyor. Gorki bu ilk romanını çok değer verdiği yazar Anton Pavloviç Çehov'a ithaf ediyor.

Roman, Volga boylarında deniz taşımacılığını elinde tutan tefeci tüccarlarla Rusya'da gelişmekte olan kapitalizmin vahşi sömürüsüne karşı adaleti arayan Foma Gordeyev'in çelişkisi anlatılır.

Foma Gordayev bir işveren olmasına karşın kapitalizmin acımasızlığı ve korkunç sömürü karşısında duyarsız kalamıyor. Bu duyarlılığı kişisel bir pratiğe, eyleme dönüşüyor. Ancak bu pratiğin ve eylemin temeli burjuvaca olduğu için, merhamete dayandığı için sonuç gerçekten ders verici nitelikte oluyor.

Ama aynı zamanda bozuk bir toplumsal düzeni olanca gerçekleriyle eleştiren bu yapıt burjuva adaletinin sahici ve acı bir açımlamasını veriyor.

Bir işveren(patron) olan Foma Gordeyev mahiyetinde çalışan işçilere iyi davranıyor, onlara bol ücret veriyor. Bu olağanüstü durum elbetteki deniz taşımacılığı sektöründeki diğer işverenleri çileden çıkarmaya yetiyor. Egemenliklerinin biteceğinden korkan ve aralarında vaftiz babasının da bulunduğu tefeciler, Foma Gordeyev'i akıl hastahanesine göndermeyi başararak, onun babasından kalan malına-mülküne de el koyuyorlar.

Romanın sonunda Foma Gordeyev meyhane kapılarında içki dilenerek yoksul bir biçimde aç ve çıplak ölüyor.

Roman, yazıldığı dönemin gerçekçi bir panoramasını çizerek kapitalizmin acımasızlığını, adaletsizliğini ve ezilenler üzerindeki korkunç sömürünün boyutlarını motifliyor. Sadece anlatılan tabii ki bu değil. Kapitalizmin barbarlığına karşı kişisel bir baş kaldırının veya adalet arayışının nelere mal olacağını Foma Gordeyev'in acıklı sonu ile betimlerken örgütlü mücadelenin tek çözüm olduğu çağrışımını, burjuvaca bir insan sevgisinin de işe yaramazlığını bize göstermiş oluyor.

Yine 1899'da yazdığı Yirmialtı Kişi ve Bir Kız öyküsü yazıldığı tarih gözönüne getirildiğinde onun ilk öykülerinden biri olmasına karşın kurgusu, anlatımı ve çağrımlaştırdığı düşünceler gerçekten olağanüstü. Bence Gorki'nin en değerli öykülerinden biri.

Bu öyküyü Lenin'in de çok beğendiği Krupskayanın 'Lenin'den Anılar' adlı yapıtında anlatılmaktadır. Öykü şöyle başlar:

"Biz yirmi altı kişi, sanki yirmi altı canlı makine idik. Bir mahzene kapatılmış, orada sabahtan akşama kadar hamur yoğuruyorduk.

Bulunduğumuz bodrumun pencereleri, yol hizasından aşağıda, tuğla ile örtülmüş bir çukura bakıyordu. Çukurun üzerinde de demir ızgaralar vardı. Unla karışık tozlarla kaplı bu pencerelerden içeri güneş ışığı bile giremiyordu.

Patronumuz, pencerelere bu demirleri, ekmeğinden bir parçasını fakirlere, ya da arkadaşlarımızdan işsiz kalıp da açlık sıkıntısı çekenlere vermememiz için koydurmuştu. O topumuza birden <hırsızlar> diyor ve yemeklerde bize et yerine kokmuş işkembe yediriyordu.

Bu taştan kutu içinde, hafif kurum ve örümcek ağlarıyla kaplı basık ve ağır tavan altında yaşamak çok zordu.

(…)

*Daha doğru dürüst uyumadan, sabahın beşinde kalkıyor, sersem sersem, her şeye karşı ilgisiz bir tavırla, biz uyurken arkadaşlarımız tarafından hazırlanmış olan hamurdan küçük çörekler yapmak için tezgaha yerleşiyorduk."(*M.Gorki, Bozkırda, s.119-120)

İşte bu sabahın köründen gecenin yirmi iki, yirmi üçüne kadar çalışan 26 işçi birbirlerini artık öylesine incelemiş ve birbirlerini öylesine tanıyorlardı ki! Aralarında konuşacak fazla da birşey kalmamıştı. Yalnız ara sıra hep bir ağızdan şarkı söyledikleri olur, söylenen şarkı ise yüreklerini okşayıcı ve tatlı bir acı ile doldurur, eski yaralar depreşir, tazelenir.

Bu çekilmez, tek düze yaşamda 26 işçiye ışık ve zevk veren yegane şey fırının ikinci katında işleme atölyesinde çalışan Tanya adlı 16 yaşında mavi gözlü küçük bir hizmetçi kızdı.Tanya her sabah erkenden işe çıkmadan bu 26 sefil çörek işçisinin yanına uğrar 'mini mini tutsaklar bana çörek verin' diye onlardan çörek isterdi. Bu sesin duyulması işçilerde bir sevinç, mutluluk oluşturur onu selamlar ve sadece onun için küfürsüz konuşur, daha ağır başlı şakalar yapar, konuştukları kelimelerin güzel ve kusursuz olmasına dikkat ederlerdi. Fırıncı, Tanya'nın eteğine çöreklerin en iyi kızarmış iştah açıcı olanlarını doldururdu.

Tanya bu 26 erkek için bir sevgiliden daha öte ulaşılması olanaksız kutsal bir varlık gibiydi. Onları yaşama bağlayan yegane şeydi.

Patronları bu çörek fabrikasından başka aynı binanın bitişiğinde bir de ekmek fırınının sahibi. Orda çalışan işçilerin yaşam standartları ve kazandıkları para oldukça iyi. Bu fırına yeni bir şef alıyor patronları .Oldukça iyi giyimli ve yakışıklı olan bu askerden dönme genç bizim 26 çörek işçisinin yanına gidip nasıl kazanova olduğunu, elinden hiçbir kadının kurtulamayacağını mutlaka ayarlayabileceğini vb. övünerek anlatıyor. İşte o zaman Pavel mitleştirdikleri bizim küçük, sempatik Tanya'yı 'sıkıysa' ayarlamasını istiyor!

Tabii asker verilen iki hafta süre içerisinde Tanya'yı ayarlıyor:

" – Hey namuslu adamlar! Size bir askerin neler yapabileceğine ilişkin bir örnek göstermemi istermisiniz, diyerek ve gururla gülerek söze başladı. Dışarı çıkın ve tahta aralıklardan seyredin.. Anlarsınız ya?

Hepimiz dışarı fırladık ve birbirimizin üstünden abanarak, avluyu ayıran tahta perdenin aralıklarından birer tanesine gözlerimizi yapıştırdık. Çok beklemedik. Birden Tanya, çabuk çabuk yürüyerek, kuşkulu bir yüzle avluda gözüktü, erimiş kar ve çamurdan meydana gelmiş bir batağa atladı. Yanımızda ki bodrumun kapısından içeri girdi. Biraz sonra acele etmeden, neşe ile asker geldi. Ellerini ceplerine sokmuştu ve bıyıkları oynuyordu..

(…)

Bodrumdan önce asker çıktı; elleri ceplerinde yavaş yavaş yürüyor, keyifle bıyıklarını oynatıyordu. Her zaman ki gibiydi. Peşinden Tanya geliyordu. Gözleri sevinç ve mutlulukla aydınlanmış,dudakları gülümsüyordu. Sanki rüyadaymış gibi sallanarak, düşecekmiş gibi adımlar atarak yürüyordu…

Bu manzarayı sessiz sedasız seyretmek bizim için olanaksızdı. Kapıya hücum ederek, avluya daldık ve hepimiz bir ağızdan bağırarak, ıslık çalmaya başladık. Bizi görünce kızcağız titredi ve ayakları çamur içinde, olduğu yerde kaldı. O zaman çevresini sardık ve yüzüne karşı o anda aklımıza gelen ne kadar edepsizce şeyler varsa söyledik, söyledik. Hiçte acele etmiyorduk, çünkü kaçamazdı, çevresini sarmıştık. İstediğimiz kadar alay edebilirdik. Neden onu dövmüyorduk. Ama git gide artırarak sözlerimizin zehirini ve çirkefini onun üstüne kusuyorduk.

(…)

Bizimkilerden biri Tanya'nın ceketinin kolundan çekti.

O zaman birden bire gözleri parladı, elini başına götürerek saçlarını düzeltti, dimdik yüzümüze bakarak,yüksek fakat sakin bir sesle:

-Siz hepiniz pis ve kötü birer tutsaksınız , dedi.

(…)

Ve gitti. Avlunun ortasında, çamurun içinde, yağan yağmurun ve güneşsiz kül rengi göğün altında, öyle kalakaldık. Sonra sessiz sedasız, taştan, rutubetli çukurumuzun içine daldık. Gene eskisi gibi güneş, hiçbir zaman penceremizden içeri bakmadı ve Tanya hiçbir zaman semtimize uğramadı.(aynı yapıt, s.136-137)

Bu öykü 1890'lardaki kapitalist gelişme içerisindeki Rusya'nın gerçeğe sıkı sıkıya bağlı bir betimlemesini sunuyor. İşverenlerin acımasızlığını, çörek fabrikasında çalışan işçilerin maddi ve manevi nasıl sömürüye yıkıma uğratılmış olduklarını anlatırken okuyucuya da düzene karşı isyanın çağrışımlarını yüklemeyi başarıyor. Maksim Gorki'nin öykü anlayışı Anton Çehov, Tolstoy gibi kendinden önceki kuşağın yazarlarından olgulara sınıfsal pencereden daha bilinçli bakabildiği için ayrılıyor. Gorki'nin öykülerindeki üstün yön proletarya ile burjuvazi arasındaki derin çatışmayı onlardan daha iyi kavramış olduğundan kaynaklanmaktadır.

Gorki,1902'de Lenin ile tanışır ve Lenin ölünceye kadar da yakın ilişki içerisinde olur. Yine aynı yıl Rus Akademisi'ne seçilir ancak Rus Çar'ı 2. Nikola buna izin vermez. Bunun üzerine Anton Çehov ve Vladimir Korelonko 2. Nikola'nın bu tavrını protesto edip akademiden ayrılırlar.

Yenilgi ile sonuçlanan 1905 devrimi sırasında bir zamanlar Çernişevski ve Dostoyevski'nin de tutsak edildiği Peter ve Paul kalesinde kısa bir süre tutuklu kalır.

Gorki yine 1905 yılında Rusya Sosyal Demokrat İşçi Partisi'ne resmi olarak üye olur ve bolşeviklerle beraber hareket eder. Yine 1905 devrim hareketinde önemli bir rol oynayan "Bilgi" isimli bir yayınevi kurar. Devrimin yenilgiye uğramasından sonra 1906'da Rusya'dan İtalya'ya siyasi sürgün olarak gider. Bu yıllarda İtalya'nın Capri adası çarlığa muhalif Rus sürgünlerinin sığınıp kaldıkları bir adadır. Gorki Capri adasındaki sürgün yıllarında Lenin'in önderliğindeki devrimci hareketle bağını koparmaz. Ancak diğer yandan Aleksander Alek Sandroviç Bogdanov çevresinin **"tanrı yaratma"** yani her şeyde din olgusunu öne çıkartan teorilerin etkisinde kalır, bu teorilere bağlanır. 1908 yılında yazdığı **" İtiraf "** adlı romanda Hiristiyanlık ile Marksizmi kaynaştırmaya kalkarak **" tanrı yaratma"** olarak adlandırılan dinsel felsefi eğilime kayması Lenin tarafından **"Marksizmden sapma"**

olarak değerlendirilir. Bu yıllarda Lenin'in Gorki ile yakından ilgilendiği, onunla tartıştığı ve onu yeniden kazanmak için çaba gösterdiği gözlemlenir.

1905'de başlıyan devrim hareketi yenilgiye uğramıştır. Başta proletarya olmak üzere tüm emekçi kesimler üzerinde olağanüstü bir baskı vardır. Yenilginin getirdiği yılgınlık, ümitsizlik, başı boşluk tüm ülkeyi kaplamıştır.

"3 Haziran 1907'de Çar, İkinci Devlet Duması'nı dağıttı. İkinci Devlet Duması'nın sosyal-demokrat fraksiyonunun 65 vekili tutuklandı ve Sibirya'ya sürüldü. Yeni bir seçim yasası çıkarıldı. İşçilerin ve köylülerin hakları daha da kısıldı. Çarlık hükümeti taarruzunu sürdürüyordu.

Çarlığın bakanı Stolypin, işçi ve köylülere karşı kanlı cellatlık faaliyetini ilerletti. Cezalandırma seferlerinde binlerce devrimci işçi ve köylü kurşuna dizildi ya da asıldı. Çarlığın zindanlarında devrimcilere maddi ve manevi işkenceler uygulandı. İşçi sınıfı örgütleri, özellikle bolşevikler sürekli takip ediliyordu. Çarlığın hafiyeleri, Finlandiya'da illegal yaşayan Lenin'i de arıyorlardı. Aralık 1907'de Lenin büyük tehlikeleri göze alarak yeniden yurtdışına çıkmayı, göçmenliğe gitmeyi başardı.

(Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Tarihi,http://kutuphane.halkcephesi.net/stalin/Bolşevik)

Ana romanı işte bu yenilginin getirdiği yılgınlık, ümitsizlik ve başı boşluk ortamında 1906'da Amerika'da yazılıyor. Estetiksel olarak bazı zaaflar taşımasına karşın roman fazlasıyla yankı getirir, birçok dile çevrilir, sadece Rusya'da değil tüm dünyada ve 1905 yenilgisinin şokunu üzerinden atamamış aydın kesimin, kitlelerin, emekçilerin, proleterlerin asker ve öğrencilerin heyecanla okuduğu, etkilendiği bir baş yapıt oluyor. (Ana romanı 1938'de Bertolt Brecht tarafından tiyatrolaştırılmıştır.)

Yenilgiye uğrayan devrimci hareketin yeniden ivme kazanmasında, yenilginin o malum güçsüzlük psikolojisini üzerinden atamıyan proletaryanın yeniden yumruklarını sıkmaya başlamasında, bilinçlenmesinde önemli bir etkinliği olmuştur. Lenin, Gorki'nin **' Ana'** romanında estetik olarak sorunlar olduğunu bildiği halde romana başka bir açıdan bakabilmiş, estetik kaygulardan öte bu romanın böylesi bir kritik dönemde proletaryaya ve devrimci harekete **ne kazandırabileceği** bakış açısıyla değerlendirme yapmıştır.

Maksim Gorki ile Lenin arasında "**Ana Romanı"** üzerine şöyle bir diyalog geçer: Maksim Gorki anlatıyor : *" …son derece canlı gözlerinde okşayıcı bir parıltının yanıp söndüğü bu dazlak kafalı (R sesini boğazdan söyleyen) ufak tefek, sağlam yapılı adam (yani Lenin-ben-) hemen Ana adlı kitabımın hatalarından sözetmeye koyuldu. Kitabın müsveddesini Ladijnikof'tan alıp okumuştu. Kendisine acele yazdığımı söyledim. Ancak daha bunun nedenini yansıtma zamanını bulamadan, Lenin başını onaylayıcı bir şekilde salladı ve bunun gerekçesini kendisi açıkladı: Acele etmekle iyi yapmıştım. Kitap çok yararlıydı. İşçilerin çoğu devrimci harekete bilinçsizce, içgüdüsel olarak katılmıştı. Ana'yı büyük bir ilgi ile okuyacaklar, eserden katkılanacaklardı.*

*"Kitap tam zamanında yayımlandı" dedi. Yaptığı bu biricik iltifat benim için son derece değerliydi."(*Sanat ve Edebiyat, Lenin, s. 269-270)

Sanatta estetik kaygının ve hassasiyetin sanatçıdan beklenilen, aranılan bir öncül olduğu muhakkak. Ancak sömürülen halkları, sömürülen milyarları **'ebedi'** yani **'ölümsüz'** olma kompleksini üzerinden atmış kendisini kutsal Olimpos'un Zeus'u olarak görmeyen mütevazi yapıtlar harekete geçirebilir, onlara katkı sağlayabilir. Yapıt gerçekten ezilen halkların arkasında olan, onları dürten, uyaran, harekete geçiren bir işlevi üstlenmiş olduğu gibi burjuva aydınlara özgü **edebi yüceliği ve güzelliği** yakalama kuşkularını üzerinden atmış bir anlayışı da üzerinde barındırmalıdır. Bu kıstaslar yeterli mi? Emperyalist kültürün tüm dünyamıza en modern teknoloji ve olanaklarla egemen olduğu, saldırdığı bir dönemde artık yeterli değildir. Böyle bir dünya sermayesi organizasyonuyla ancak örgütlü bir dünya organizasyonuyla savaşım yürütülebilir. Bunun en sağlıklı çözümü de yukarıda açımlamaya çalıştığımız kıstaslara ek olarak dünya proletaryasının ve sömürülen, ezilen halkların kendi ülkelerinin ML partilerinde organize olmaları da bir ilkedir. Sanatçının bağımsızlığı ancak yaratılarındaki sınırsızlıktır. Organize anlamında bir bağımsızlıktan söz etmek olanaksızdır. Bir tarafta organize olmayan diğer tarafta sermayenin saflarında organize olmuş demektir! Buna organize olmak da denilemez: Zincire vurulmuşluk, sermayeye sadık bir köle olmuşluk denir.

Dolayısıyle ML sanatçıların ML'yi kavramaları, ülke pratiğine uyum içerisinde bir çözümlemesini yapmaları ve kendilerine ML diyen partilere bu kavrayış temelinde yaklaşarak organize olmaları, parti içerisinde görev almaları gerekir. Kendilerini ve yapıtlarını sermayenin kölesi olmaktan, bir

meta olmaktan ancak örgtlülük kurtarabilir. Üstelik proletarya için, ezilen halklar için sanat yapan bir sanatçının geniş kitlelere ulaşma şansı da yok denecek kadar azdır. Bu sanatçıları ve yapıtlarını başta proletarya olmak üzere sömürülen geniş halk kitlelerine ulaştırabilecek yegane güç, organize olmuş ML bir partinin gücüdür. Başka bir alternatif yoktur.

Ana Romanı

1906'da ABD'de yazılan roman aynı yıl New York'ta yayınlanmıştır. Yazıldığı dönemde sadece Rusya ve Amerika'da değil neredeyse tüm dünyada olağanüstü yankı uyandırmıştır. 1908 yılında da Türkçeye kazandırılan roman aynı tarihte Tanin gazetesinde iki yıla yakın süreyle tefrika edilmiştir. 'Ana' yapıtında diğer öykü ve romanlarında olduğu gibi işçi sınıfı- yoksul köylülük ile burjuvazi arasındaki uzlaşmaz çelişki romanın merkezine oturtulmuştur. Rusyada aristokrasi ve burjuvazinin karşısında en ilerici ve devrimci güç olan proletarya'nın sosyalist hareketinin giderek nasıl filizlendiğine ve geliştiğine de işaret etmektedir. Kitlelerin sosyalist uyanışının ve sosyalist başkaldırının romanıdır.

Roman 1 mayıs 1902 yılındaki gösterilerde tutuklanan gençlerin yargılanma süreçlerini konu alır. Bu süreç içerisinde romanın baş kişisi olan Pelageya Vlasova(Ana)'nın devrimci hareket içerisinde aktif rol oynayan oğlu Pavel'i korumak için girmek zorunda kaldığı devrimci harekette nasıl geliştiğini ve sosyalist düşüncelerle nasıl dolup taştığını anlatmaktadır.

Maksim Gorki Ana romanında sosyalist gerçekçiliğe ilişkin devrimci romantizm, olumlu kahramanlar ilkelerini en belirgin bir şekilde ortaya koymuştur. Bu romanın öncülü olarak Çernişevski'nin 'Nasıl Yapmalı' sını gösterebiliriz. Sosyalist gerçekçiliğin ve Ana Roman'ının olumlu kahramanlar ve devrimci romantizm ilkeleri aslında Çernişevski'nin 'Nasıl Yapmalı' romanında daha önceleri işlenmiş, Maksim Gorki 1934'de ki Sovyet Yazarları Birinci Kongresi'nde bu doğrultuda sosyalist gerçekçiliğin ilkelerini çizmiştir.

Komünist partisi üyesi olmayan Bertolt Brecht'in bu durumu onun en zayıf ve eleştirilecek yönü olmasına karşın o yaşamında komünist partisinin bir üyesiymiş gibi davranarak bir komünistin duyması gerekli tüm sorumluluğu ve bu sorumluluğun ona yüklediği tüm görevleri ML'ye yaraşır bir tarzda yerine getirmiştir, haklı olarak da dünya proletaryasının derin saygınlığını kazanmıştır. Kuzey Kürdistan-Türkiye'de Nazım Hikmet, Yılmaz Güney yine sanatlarıyla proletaryaya ve ezilen halklarımıza manidar hizmetlerde bulunmuşlar ve onların derin sempatilerini kazanmışlardır. Bundan dolayı da Kuzey Kürdistan-Türkiye proletaryası onları proleter sanatın ustaları olarak bağırlarına basmışlardır.

Nazım Hikmet TKP üyesi olması ve kendini **komünist partisinin** bir neferi olarak görmesi ile onu pek çok komünist ve devrimci sanatçıdan daha da üstün bir konuma getirmektedir. (O dönemdeki TKP'nin niteliğinden bağımsız olarak)

Yine Yılmaz Güney yaşadığı dönemde TKP'nin revizyonizmini gördüğü için ve başta TKP-ML olmak üzere Kuzey Kürdistan-Türkiye komünist ve devrimci hareketlerinin teori ve pratiklerini gözlemleyip bunlardan –kendince– dersler ve sonuçlar çıkarmaya çalışarak Fransa'ya iltica ettiği dönemde Berlin'de yayınlanan 5 sayılık **Mayıs** dergilerinde yeni bir **komünist parti** kurma girişiminin ilk adımlarını atmıştı.(Berlinde yayınlanan **Mayıs Dergisi** 1983 tarihli 2. sayısında **'Yeni Tipte Devrimci Bir Örgütlenmenin Zorunluluğu ve Bizi Bekleyen Acil Görevler'** bu girişimin ilk adımı olarak gösterilebilir. Bu yeni bir komünist parti kurma girişiminin güdüklüğü ve teorik yetersizliği ne olursa olsun Yılmaz Güney'in parti kurma düşüncesi ve girişimi onun teori ve pratiğindeki ilkeli bir uyumluluğu göstermektedir.

Dünya burjuvazisi bu despot, bezirgan, soyguncu, emek düşmanı, düzenin hep böyle devam etmesi için her türlü yola baş vuruyor. Sanat sömürüsü burjuvazinin öncelikli, ilkesel öneme haiz alanlarından önde gelenlerindendir. Bunun için sanatçıyı starlaştırmakta, starlaştırdığı bu sanatçıyı yapıtlarıyla birlikte bir metaya dönüştürmektedir. Bugün metalaşmamış sanat ve sanatçı yok denecek kadar azdır. Bu az sayıdaki yazar ve sanatçılar belirli güdük komünist-devrimci-demokrat organizelerde her türlü olanaksızlığa karşın savaşım yürütüyor ve ezilenlerin saflarında, proletaryanın saflarında aydınlık dolu bir geleceğin 'Paris Komünü'nde' tutuşturulmuş ateşinin burjuvazinin söndürmeye gücü yetmediği içten içe yalazlanan kıvılcımlarını bir volkanın yeri göğü saran lavına dönüştürmek için tüm güçleriyle çabalıyorlar. Hapishanelere, işkencelere ve öldürülmelere karşın!

Diğer tarafta ise burjuvazinin teslim aldığı sanat-

çı sermayenin doğal yasaları gereği starlaştırılarak zincire vurulmuş, köleleştirilmiştir. Evet, burjuvazinin güdümündeki sanatçı ne kadar yetenekli olursa olsun insanlığın özgürlüğe doğru uzanan o umut dolu yolu tıkayan birer engel, köleleri kurtuluş yolundan saptıran, yanılgıların kara deliklerine sürüklüyen birer sahte rehber olup çıkmışlardır, çıkmaktadırlar.

21. yüzyıl sanatçısı acil olan şeyin ne olduğunu bilmiyor. Bu onların dünyayı değiştirmek için ilk elde neye gereksinim olduğunu kavrayamamalarından veya kişisel egolarına yenik düşmelerinden kaynaklanıyor.

Sanatçının özgürlüğünü burjuvazi kendi özgürlük sınırları içerisinde sıkıştırmış, kendi özgürlük anlayışlarını onlara da dayatmış ve onaylatmıştır. Bu dayatılan ve onaylatılan anlayışın temelindeki özgürlük anlayışı sermayeye dayanmaktadır.

Maksim Gorki Ve 1934 Sovyet Yazarları Birliği Birinci Kongresi

Maksim Gorki başkanı olduğu Sovet Yazarları Birliği'nin 1. Kongresini öğleden sonra yaptığı kısa bir konuşmayla açıyor.

"Gorki, alkışlar arasında kısa bir hoşgeldiniz konuşmasıyla kongreyi açtı:

Kongre 17.08.1934 -01.09.1934 tarihleri arasında 26 oturum ile devam ediyor.

Bu kongreyi yabancı ve yerli 377 delege temsil ediyor.Sovyetler Birliği'nden katılanlar arasında Gorki'nin yanı sıra Radek, Buharin, Pasternak, solochov vb. var.

Yine yabancı ülkeleri temsilen çok tanınmış isimler de var. Aragon (Fr), Yakup Kadri (Tr), Rifkli (Tr), André Malraux vb. gibi.

Gorki'nin kısa olarak yaptığı açılış konuşması özetle şöyle:

Gorki alkış tezahürleri arasında kısa bir konuşma ile kongreyi açar ve bu konuşmasında Kongrenin temel bildirgesindeki ilkeyi açıklar: *Biz dünyadaki tanrısal ayrıcalıklara sahip burjuvazinin düşmanıyız. Biz dünyayı köleleştiren hayvansallaştıran bireyciliğinin düşmanıyız.* (Sozialistisce Realismuskonzeptionen Dokumente zum 1. Allunionskongress der Sowjetschriftsteller, s.19)

Bu kongreye katılan yazarların içerisinde Aragon gerçeküstü bir yazar ve sanatçı. Şiirleri, romanları var. Aynı zamanda Fransa Komünist Partisi üyesi.

Kongrede alınan 'sosyalist gerçekçilik' ve ilkelerine ilişkin kararlara bir itirazı olmuyor. Yine bu kongrede Solochov gibi sosyalist gerçekçi yazarların yanı sıra Pasternak gibi sosyalist gerçekçilik kalıplarına hiç de uyum içerisinde olmayan şiirler ve romanlar yazan, hatta ilk şiirleri sembolist ve fütürist olan yazarlar da vardır.

Sovyet Yazarları 1. Kongresi'nde alınan kararların bizim bazı yazılarımızda 'olumlu kahramanlar ve devrimci romantizm' ilkeleri eleştirilmiştir. Bu eleştirilerimizin doğru olduğu düşüncesindeyim. (Bkz. Sessizliğin devi Kafka, Güney Dergisi sayı 68, 69, 70, 71, 72) Bu eleştirilerin daha da geliştirilmesi ve genişletilmesi gerekir mi? Aslında bu konu hâlâ devrimci demokrat yazar ve sanatçılar arasında bir ikilem oluşturuyor. Bunun için de yeniden gündeme oturtulması gerekir diye düşünüyorum.

Bu gündeme oturtulurken öncelikle Lukács tarafından itiraz edilen parti edebiyatına, günümüzde marksist eleştirmen olarak geçinen Terry Eagleton tarafından itiraz edilen 1934 Sovyet yazarları 1 Kongresi'ne, Maksim Gorki'ye, sosyalist gerçekçiliğin ilkelerine yeniden değinmek gerekiyor.

Lukács, Kruşçef'in revizyonist 20. Parti Kongresi'nin ardından 6 yıl sonra Mayıs 1962'de şöyle yazıyor:

"Sözgelimi, iki yıl önce Druşba Narodov(1960, sayı 4) adlı Sovyet dergisi, Krupskaya'nın şimdiye kadar bilinmeyen ve Lenin'in ünlü ***Parti Örgütü ve Parti Edebiyatı*** *adlı yazısında —benim uzun zamandır inandığım gibi— güzel sanat olarak edebiyatı kastetmediğini açıklayan bir mektubunu yayımladı. Lenin'in bu yazısı Stalin'in ve Jdanov'un ideolojik diktatörlükleri sırasında sanat alanındaki yobazlığın kutsal kitabı sayıldığı için Krupskaya'nın açıklamasının önemi çok büyüktür. Bu mektubun yayınlanmasının bu kadar az dikkati çekmesi ise hem garip nem de ilginçtir."* (G. Lukács, Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, s.10)

Bu eleştiri Lukács tarafından sadece Stalin dönemine, Jdanov'a yöneltilmiş bir eleştiri olarak değerlendirilemez. Sosyalist gerçekçiliğin birincil sorumlusu ve kurucusu olan Maksim Gorki'ye de yöneltilmiş bir eleştiri olarak kabul edilmelidir.

Ama Lukács'ın yönelttiği bu eleştiri, tıpkı kaleme aldığı ve değişik hata ve eksiklikleri içinde barındıran bunun için de eleştiri topuna tutulan **Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı**'na özgü ayakları havada olan bir eleştiridir. Lukács eleştirisine referans olarak Lenin'in bu konuya ilişkin yazısını değil de Krupskaya'yı göstermektedir. Bunun için de yazı-

nın **aslı** çok açık bir biçimde önümüzde duruyorken gelen ikincil itirazların fazla bir değer taşımadığı düşüncesindeyim.

Gelelim Terry Eagleton'a...

O şöyle yazmaktadır:

"Marksist eleştiriye biraz aşina olanlar bile, yazardan sanatını proletaryanın amacına adamasını istediğini bilir. Başka bir deyişle, Marksist eleştiriye dair bu kaba izlenim, neredeyse tamamen Stalinizm olarak bildiğimiz dönemin edebi olayları tarafından şekillendirilmiştir. Devrim sonrası Rusya'sında, burjuva etkilerinden arındırılmış, (lideri Bogdanov'un ifadesiyle "salt proleter ideolojinin bir laboratuvarı" olan) saf bir proleter kültürü yaratma amacındaki ***proletkült*** *vardı; "Raphael'i yakın" sloganında özetlendiği üzere, Fütürist şair Mayakovski geçmişteki bütün sanatın yıkımı için çağrıda bulunuyordu; Bolşevik Merkez Komitesi'nin 1928 yılında aldığı karara göre edebiyat, yazarları inşaat alanlarını ziyaret etmeye gönderen ve sistemi göklere çıkaran romanlar üretmelerini isteyen partinin çıkarlarına hizmet etmeliydi. Tüm bunlar, Stalin ile Gorki tarafından uydurulan ve Stalin'in kültürel haydutu Jdanov tarafından ilan edilen " sosyalist gerçekçilik " görüşünün resmi olarak benimsendiği 1934'teki Sovyet Yazarları Kongresi'yle zirve noktasına ulaştı.*

(…)

Bir zamanlar sanatsal özgürlüğün sadık bir savunucusu olan Maksim Gorki'nin sesi, aynı kongrede artık Stalinist bir uşak olarak çıkıyordu ve dünya edebiyatında burjuvazinin rolünün çok abartıldığını, çünkü dünya kültürünün aslında Rönesans'tan bu yana çöküş içinde ilan etmişti." (Terry Eagleton, Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi, s. 53-54)

Marksist eleştirmen geçinen Terry Eagleton'un Maksim Gorki'yi iki döneme ayırıyor. Lenin döneminin Gorkisi, Stalin dönemi'nin Gorkisi. Birinci dönemi için **sanatsal özgürlüğün sadık savunucusu,** ikinci dönemi için ise **Stalinist bir uşak** değerlendirmesinde bulunuyor. Biz Maksim Gorki'nin sanatsal verilerini elimizden geldiğince tarih tarih vermeye çalıştık ve Gorki'nin 1934 Sovyet Yazarlar Kongresi'ndeki sosyalist gerçekçiliğe ilişkin alınan ilkesel kararların sadece Gorki'ye ilişkin birşey olmadığı onun tarihinin Çernişevskilere, Belinskilere kadar gidip dayandığını da gösterdik. Maksim Gorki'nin daha ilk öykü ve romanlarında devrimci romantizmin, olumlu kahramanların varlığı kendisini gösterir. Söz gelimi 1906'da yazdığı **ANA** romanına bakalım: Pelageya (Ana) olsun, oğlu Pavel olsun devrimci hareket içerisinde örnek alınması gereken iki olumlu tipi oluşturmuyor mu? Yine roman gerçekçiliğinin yanı sıra geleceğe ilişkin güzel kurgular içerisinde olmuyor mu? Soyut insanın gerçek insana dönüşümünün bir kurgusunu Pelageya ana ve oğlu üzerinden bize de yaptırmıyor mu?

Dolayısıyle Maksim Gorki'ye Stalin'in uşağı demeden önce onun yapıtlarının tarih içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir, bu çok önemlidir. Bu yapılmadığı takdirde Maksim Gorki'nin Jdanov'un da uşağı olduğu sonucuna dahi ulaşılabilir.

Aslında sosyalist gerçekçiliğin yaratıcısı da, kongreye sunup kabul ettiren de Maksim Gorki'nin bizzat kendisidir.

Maksim Gorki'nin sosyalizme, komünizm uğrundaki savaşımda yaptığı paha biçilmez katkılara sahip çıkmak, bazı hata ve eksikliklerini de eleştirip, onlardan da öğrenmek bizler için ilkesel öneme haiz bir görevdir.

Urla,13. 07. 2015 ✎

Kaynaklar:

— *Maksim Gorki, Arkadaş, Oda Yayınları*
— *Maksim Gorki, Ana, Goa Yayınları*
— *Maksim Gorki, Bozkırda, Yücel Yayınları*
— *Maksim Gorki, Küçük Burjuva İdeolojisinin Eleştirisi, Özgün Yayınları*
— *Terry Eagleton, Marksizm ve Edebiyat Eleştirisi, İletişim Yayınları*
— *Georg Lukács, Çağdaş Gerçekçiliğin Anlamı, Payel Yayınları*
— *Eugene Lunn, Marksizm ve Modernizm, Dipnot Yayınları*
— *Lenin, Bir Adım İleri İki Adım Geri, Sol Yayınları*
— *Lenin, Sanat ve Edebiyat, Payel Yayınları*
— *Marx, Engels, Lenin, Sanat ve Edebiyat, Evrensel Yayınları*
— *K. Marx, F. Engels, Alman İdeolojisi, Evrensel Yayınları*
— *K. Marx, Kapital 1, Sol Yayınları*
— *Walter Benjamin, Epik Tiyatro Üzerine Üç Metin, Agora kitaplığı*
— *Walter Benjamin, Pasajlar*
— *Slavoj Zizek,S.Budgen,*
— *S.Kouvelakis, Yeniden Lenin, Otonom Yayınları*
— *Herbert Marcuse, Tek Boyutlu İnsan, May Yayınları*
— *Gabriel García Márquez, Yüzyıllık Yalnızlık, Can Yayınları*
— *Gabriel García Márquez, Kırmızı Pazartesi, Can Yayınları*
— *Maksim Gorki, Edebiyat Yaşamım, Payel Yayınları*
— *E. Bloch, G. Lukács, B. Brecht,*
— *W. Benjamin, T. Adorno, Estetik ve Politika, Alkım Yayınları*
— *J. V. Stalin, Sovyetler Birliği Komünist Partisi (Bolşevik) Tarihi, Halk Cephesi Kütüphane (İnternet)*
— *Sozialistische Realismuskonzeptionen Dokumente zum 1.Allunions - Suhrkamp Verlag*
— *Kongreß der Sowjetschriftsteller*

KİTAP GÜNEY

BU KİTAP OKUNUR…

‘Sosyalizmden Geri Dönüş Sorunu”

Dünyanın her köşesinde sosyalizmi/komünizmi savunan, mücadele yürüten insanlar, örgütler var. Sosyalizm/komünizm, aslında sömürücü azınlık ferdi olmayan, sömürü düzeninden zarar gören her insan için gayet anlaşılır ve istenilir bir toplumsal sistemlerdir. Hangi işçi ve emekçi emeğinin sömürülmesini ister? Hangi emekçi, insanın insan tarafından sömürülmediği bir düzen istemez? İnsanlıktan nasibini biraz almış hangi insan, emekçilerin milliyet, din, mezhep gibi farklılıklar nedeniyle birbirlerini yemelerini, gerici savaşlarda kırdırılmasını ister? Hangi emekçi kendi emeğinin ürünlerinin küçük bir azınlığın zenginliğini arttırmak için kullanılmasını ister? Hangi emekçi, adaletin hüküm sürdüğü, toplumu ilgilendiren bütün sorunlarda kendisine danışıldığı bir toplumu istemez. Hangi işçi, hangi emekçi toplumsal zenginliğin kaynaklarının gürül gürül aktığı, toplumsal zenginliğin her bireyin kendi belirlediği ihtiyacına göre paylaşıldığı bir düzenden yana olmaz? Hangi emekçi kendisinin en yetenekli olduğu ve kendisine zevk veren bir işte çalışmayı, bu iş üzerinden topluma katkıda bulunduğu bir sistemde yaşamak istemez? Hangi işçinin ve emekçinin doğal dengelerin bozulmasından, yaşam temellerinin dibinin oyulmasından çıkarı olabilir? Bu sorular daha çok uzatılabilir. Fakat sonuç değişmez! Sosyalizm/komünizm, işçiler ve emekçiler için kurtuluştur. Sade onlar için değil, sonuçta insanlığın geleceğidir sosyalizm/komünizm. Veya gelecek karanlıktır, barbarlık içinde çöküştür.

Komünizm “akla uygun olandır” diyor Brecht.

Bu böyle olmasına rağmen, sosyalizm/komünizm düşüncesi bugün işçi ve emekçi yığınlar içinde fazla rağbet görmüyor. Sosyalizm/ komünizm davasını savunanlar, bu yolda mücadele edenler, işçi sınıfı ve emekçi yığınlar içinde fazla etkiye sahip değiller.

Bunda kuşkusuz 20. yüzyılda yaşanmış sosyalizm kurma deneylerinin tümünün “geri dönüş”le sonuçlanmış olması büyük rol oynuyor. Burjuvazinin sosyalizm/komünizm düşüncesi iyi olsa bile, onun gerçekleşmesi imkansızdır yönünde propagandaları sosyalizm/komünizme en yakın işçi ve emekçileri bile etkileyebiliyor.

Bu yüzden bir zamanlar sosyalist iktidar olarak görülen iktidarların gerçekte sosyalist olup olmadıkları, sosyalist olanlar varsa bunların neden ve nasıl geri dönmüş oldukları sorularına ikna edici cevaplar verilmedikçe; yapılan hatalar varsa bunlar ortaya çıkarılıp açıkça adlandırılmadıkça, geri dönüşün “kader” olmadığı, sosyalizm/komünizm teorisinin bir ütopya değil bilimsel bir öğreti olduğu kanıtlanmadıkça... sosyalizmin işçi sınıfı içinde yeniden bir alternatif olması sağlanamaz.

Geri dönüşün nedenleri ve nasılı sorusuna bugüne kadar verilmiş birçok cevap, yazılmış pek çok makale, yapılmış pek çok araştırma, yayınlanmış epey kitap vardır. Bunların sosyalizmi savunmak adına olanlarının temel yaklaşımı, sosyalizmin bir zamanlar hüküm sürdüğü ülkelerde siyasi iktidar sahiplerinin yozlaşmasının geri dönüşü beraberinde getirdiği biçimindeki yaklaşımdır.

Sosyalizmden Geri Dönüş Sorunu
H.Yeşil,
Dönüşüm Yayınları

H.Yeşil, Sosyalizmden Geri Dönüş adlı kitabında, çok genel alındığında doğru olarak değerlendirdiği bu yaklaşımın eksik bıraktığı yanları tamamlama işine soyunuyor. “Geri Dönüş”ün maddi, ekonomik temellerini, sınıfsal dayanaklarını ortaya koymaya

çalışıyor. Bunu yaparken dayandığı temel kaynak, bütün dünyada sosyalist ve halk demokrasili ülkelerde yüksek okullarda ders kitabı olarak okutulan "Politik Ekonomi Ders Kitabı"nın sosyalizmin politik ekonomisi üzerine olan bölümü. Bu kitapta savunulan görüşlerin sorgulanması yoluyla, bugüne kadar Dünya Komünist Hareketi içinde fazla tartışılmamış ve çözülmemiş sorunları tartışıyor. Yeni şeyler söylüyor.

Bu kitap sosyalizme/komünizme sempati duyan herkesin mutlaka okuması gereken, tartışması gereken bir kitap. H.Yeşil, kitabın, bu kitabı okuyan herkesin, denetimine, eleştirisine, katkısına açık olan bir ÖNERİ olduğunu özel olarak vurgulayıp, okuyucuları tartışmaya katkı sunmaya çağırıyor.

Sosyalizm/komünizm ancak bu kitapta tartışılan soru ve sorunların doğru cevaplarının bulunması ile ütopya olmaktan çıkabilir, işçi sınıfı elinde ve onun eyleminde silah haline gelebilir. Ve ancak bu yolla, yine Brecht'in deyimi ile "Basit, ama yapılması güç" olan başarılabilir.

Ancak bu yolla sosyalizmin komünizmin kızıl yıldızının üzerindeki paslar temizlenebilir. ✎

Ahçik'in kedisi

Can Bal
Murat Kitabevi
Şiir

Her sene sıkılmadan
Bir dize ektim bu sevdaya
Ama sıkıldım her sene
Eylülde doğmaktan
Bir kerecik olsun
Nisanda doğsam yanında kıvrılıp

Beni unutmuştur deme sakın
Ölmüştür diye düşün
Yine unuttuğumu düşünme
Aramadım belki
Ya da sormadım halini
Elbet dedim bir gün gözlerine bakarak
Kutlarım doğum günü ✎

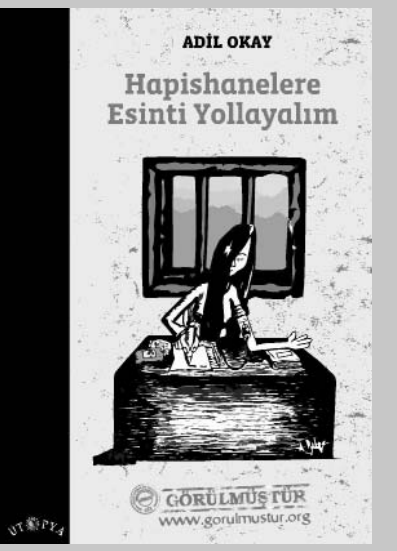

Hapishanelere Esinti Yollayalım, Adil Okay, Ütopya Yayınevi

Hapishanelere Esinti Yollayalım

"F Tipi'ne geçildiğinden beri onlarca kitap yayınlandı cezaevlerinden. Şiirler, öyküler, romanlar, bilimsel araştırmalar, siyasal değerlendirmeler... Ne tecrit dinlediler, ne tretman, ne sürgün. Kimse hayattan kopartamadı onları. Son 15-16 yılı F tipi hücrelerde olmak üzere, 25. yılını dolduran da var aralarında, AKP ceberutluğunun "slogan attı, halay çekti, poşu taktı" diye örgüt üyeliğinden içeri attırdığı gençler de... Sayıları her geçen gün artıyor. Beton duvarlar arasında buldukları her çatlaktan hayata boy atan inatçı, direngen çiçekler...

Bu kitapta onların seslerini duyacak, yazdıklarını okuyacak, çizdiklerine bakacaksınız. Umuyorum ki, okuduklarınız, gördükleriniz, duyduklarınız cezaevlerindeki dostlarımızı hayatlarımızdan silip atmaya, onları kesif bir unutulmuşluk pusu içerisinde terk etmeye yönelik suskunluk duvarını yıkma kararına sürükler sizi de...

Siz de tutsak dostlara ses verenler, "hapishanelere bir esinti yollayanlar" arasına katılırsınız." — ***Sibel Özbudun*** ✎

Keup Caddesi sakinleri ve esnaf, yıllarca haksız biçimde topluca suçlu olarak şüphe altında kaldılar.

‘Keup Caddesi Kuaförü‘

“KEUP CADDESİ KUAFÖRÜ“ FİLMİNİN REJİSÖRÜ MAUS İLE RÖPORTAJ

Ocak 2016, WDR (Batı Almanya Radyosu)
http://www1.wdr.de/themen/aktuell/interview-film-keupstrasse-100.html

Almanya’da 2000-2007 yılları arasında sekizi Türkiyeli, biri Yunan vatandaşı ve bir Alman polisi öldürüldü. 4 Kasım 2011’de ölümlerin yanı sıra, çok sayıda soygun gerçekleştiren NSU (Nasyonal Sosyalist Yeraltı) terör örgütünün varlığı ortaya çıkarıldı. NSU üyelerinden Uwe Böhnhard ve Uwe Mundlos, 4 Kasım 2011’de bir banka soygununun ardından saklandıkları karavanda ölü bulundular. Beate Zschaepe ise NSU üyelerinin son kullandıkları hücre evini ateşe verdikten sonra polise teslim oldu. NSU terör örgütü, 9 Haziran 2004’de Köln’de Türk mahallesi olarak bilenen Keup Caddesi’nde çivili bombalı saldırı düzenledi. Keup Caddesi’ne yapılan saldırının filmi çekildi. Bu film Almanya genelinde 25 Şubat 2016’da gösterime girdi. ‘Keup Caddesi’ndeki Kuaför’ filminin rejisörü ile Batı Almanya Radyosu bir roportaj yaptı. Bu roportajı Türkçeye çevirerek okuyucularımıza sunuyoruz. — **GÜNEY**

Köln Keup caddesi sakinleri yedi yıl boyunca, gerçekte aşırı sağcıların yaptığı bombalı saldırıyı yapmakla suçlandılar. Bu dönemde mağdurların hangi cehennem ateşinden geçtiğini çarşamba günü (27. 01. 2016) ilk kez gösterime girecek bir sinema filmi gösteriyor.

Polis başından itibaren şu konuda hiçbir kuşku duymuyordu: 9 Haziran 2004’te Köln Keup caddesinde, bir kuaför dükkanının önünde patlayan bomba, Türk çetelerinin birbiriyle kavgasında yeni bir kanlı doruk noktasıydı. Ancak 2011 yılında soruşturmacıların “Nasyonal Sosyalist Yeraltı” diye adlandırılan aşırı sağcı üçlüyü keşfetmeleriyle gerçek suçluların nerde aranması gerektiği – ve söz konusu bombalı saldırının aşırı sağcı kaynaklı seri cinayetlerden biri olduğu– ortaya çıktı. Rejisör Andreas Maus, “Keup Caddesi Kuaförü” filminde mağdurları konuşturuyor ve soruşturmalar hakkında bir dizi iç karartıcı detayı gün yüzüne çıkarıyor.

WDR.de: Siz ve co-yazar Maik Baumgärtner kaç sayfa soruşturma dosyası incelediniz?

Andreas Maus: Çok, 1000 sayfa kadardı: Sor-

gu tutanakları, dosya kayıtları, araştırma komisyonunun tutanakları. 2014 yazında nihayet Keup Caddesi'nde çekimlere başlayabildik.

WDR.de: Film özellikle derinden sarsıcı, çünkü mağdurlar kamera önünde hisleri hakkında da çok açık konuşuyorlar. Mağdurların hepsi başından itibaren bu film projesine hazır mıydılar?

Maus: Tam tersine: Başlangıçta zordu. Keup Caddesi sakinleri hayal kırıklığı yaşıyordu – Keup Caddesi konusunun keşfedilmesinin ertesinde kamuoyunca hemen unutulmuş olması nedeniyle. Ben de, mağdurlara yer veren –özellikle polisle ilgili olarak yaşadıklarını anlatabilecekleri– bir film yapmak istediğimi açıkladım. Kabul etmelerinden sonra, inanılmaz bir açıklık gelişti.

WDR.de: Mağdurların yedi yıl boyunca hep yeniden katlanmak zorunda kaldıkları polis sorguları ile ilgili sahneler çok iç karartıcı. Polisin özellikle kuaför salonundan iki kardeşi nasıl ağır bir baskıya tuttuğunu, onlara yönelik hangi tüyleri havaya diken ithamlarda bulunulduğunu gösteriyor.

Maus: Anlatımlardan, polisin yıllar boyunca aile üyelerini ve tüm topluluğu nasıl birbirine karşı kullanmaya çalıştığını gösteriyor – gözetlemeyle, gizli soruşturmacılarla. Bunlar insanlara ağır travma yaşatmış. Bununla ilgili olarak, Almanya'daki birçok Türk insanının Alman polisine büyük bir güveni olduğu bilinmeli – Türkiye'de yaşadıklarının tersine, ki orada polisi rüşvetçi ve insanları hiç sebepsiz olarak tutuklayabiliyor şeklinde değerlendiriyorlar. İşte bu güven tamamen yıkılmış durumda, tamamen beklenmedik bir biçimde. Bombanın patladığı gün, onların da ayağının altından zemin kaymış.

WDR.de: Bombanın önünde patladığı kuaför salonundan Özcan ve Hasan Yıldırım kardeşler, çok dokunaklı biçimde yıllar yılı yaşadıkları uykusuz gecelerden, dökülen gözyaşlarından ve aşağılanmışlıktan bahsediyorlar. Bunlar hakkında ilkesel olarak Türkçe konuşuyorlar – Almanca altyazıyla. Neden?

Andreas Maus

1964'te Wuppertal doğumlu, önce Köln Tiyatro Topluluğu'nda rejisörlük yapıyor. 20 yıldan beri televizyon, radyo ve basın için serbest gazeteci olarak çalışıyor, yine ARD (Almanya Genel Yayın) magazini "Monitor" için de düzenli olarak çalışıyor. İlk sinema filmi olan"Ballada" (2009) Lada araba markası üzerinden Rus güncel tarihinin bir belgeseli.

Maus: Çünkü nerdeyse Almanca konuşamıyorlar. Bu, onların 1990'lı yılların ortasında Almanya'ya gelmeleri ve hemen çalışmaya başlamalarından kaynaklanıyor. Kuaför salonunu açmışlar ve bugüne dek her gün sabah saat 9'dan akşam saat 21'e kadar dükkandalar, cumartesi dahil. Bu durumda onlara dil olarak entegre olacak zaman kalmamış.

WDR.de: Polis sorgusu sahnelerinde iki kardeş ve eşleri oyuncular tarafından canlandırılıyor.

Maus: Başlangıçta malzemeleri, belgeleri ve sorgu tutanaklarını incelerken, bizim için şöyle bir „dosya sound"u oluştu: Polislerin sorularını formüle ettikleri dil, bunu ifade etme biçimleri. Bu dil soruşturmaların anatomisi hakkında çok şey anla-

Özcan Yıldırım, Kuaför kardeşlerden biri

Oyuncu Aylin Esener polis sorgusundaki eşi oynuyor.

tıyor, sorgulananlar sistemli bir biçimde köşeye sıkıştırılmak isteniyor –ki, daha sonra bunun tamamen yanlış bir yön olduğu ortaya çıkmıştı. O an, bunun filmin bir unsuru olacağı bizim için açığa çıktı. Aynı zamanda, o zamanki gerçek mağdurların kendi sorgulanmalarını kendilerince tekrar konuşturamayacağımız da açıktı.

WDR.de: Saldırıdan on yıl sonra, Cumhurbaşkanı Joachim Gauck'un 2014 yazındaki „Birlikte" dayanışma eğlencesinde kuaför salonunu ziyareti sahnesi de görülüyor. Politikacılar ve gazeteciler gittikten sonra, Özcan Yıldırım ağlayarak sandalyesinde oturuyor. Kamera arkasında böylesi anları siz nasıl yaşadınız?

Maus: Böyle bir tepki beklemiyordum. Bu bana, bu travmanın ne kadar derinde olduğunu gösterdi, bu iki kardeşin olayın üstünden on yıl geçmiş

Yıldırım kardeşlerin kuaför salonunda yaşamı devam ediyor.

olmasına rağmen halen bu sarsıntıyla yaşadıklarını gösteriyor. Her ne kadar günlük yaşamı sürdürebilmek için ayakta durmaya çalışsalar da. Bu an aynı zamanda, hâlâ ne kadar yalnız olduklarını gösteriyordu: Bu andan kısa bir zaman önce bir hareketlilik var, bir nevi onurlandırılma, ama yıllar boyunca yaşadıkları aşağılanmışlıklarındaki acılarıyla yalnızlar, ve bunu kimse onlardan alamıyor.

WDR.de: Film'de mağdurların anılarının arasına NSU-Araştırma Komisyonu'nun tutanağından parçalar da kesilmiş: Bir soruşturmacı orda, aşırı sağcı kesim hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını itiraf ediyor – halbuki mağdurlar hep yeniden bu yönde kuşkularını dile getirmişler. Mağdurlar NSU- Araştırma Komisyonu'yla ilgili hangi umutlara sahipler?

Maus: Sanırım, çok fazla bir şey beklemiyorlar artık –ne araştırma komisyonundan ne de Münih'teki davadan. Hakikatin ortaya çıkartılacağını da beklemiyorlar, bununla birlikte gelebilecek adaleti de. Münih davası onlar için daha çok „Beate-Zschäpe-Show"u, ki bu esasen mağdurların ikinci kez yaralanması demek –Zschäpe'nin davayı götürüş biçimi ve nasıl taktik uyguladığı, susması, ifadeleri okutması. Benim kanaatime göre, Münih'te olup biteni görmeye dayanamadıkları için, Keup Caddesi sakinleri gözlerini ve kulaklarını tıkıyorlar. Araştırma Komisyonu'yla ilgili olarak, birçokları, herşeyin masaya yatırılması için polis dairelerine baskı yapılabilecek araçların elde bulunmadığını farkediyor.

WDR.de: Film NSU'nun keşfedilmesiyle bitiyor – ki bununla Keup Caddesi saldırısının da aşırı sağcıların hanesine yazılması gerektiği ve polisin yedi yıl boyunca yanlış kişileri şüphe altında tuttuğu birden ortaya çıkıyor. Mağdurlar o dönem bu haberi nasıl karşılamışlar?

Maus: Filmin ortalarında bir yerde Özcan Yıldırım, rahatlamanın ne kadar büyük olduğundan bahsediyor. Kurtuluş gibi bir şey, diyor, haklı olduklarının ortaya çıkması ve yalan söylemediklerinin ya da aldatmadıklarının dünyaca görülmesi. Ama daha sonra farkediyorlar ki, yaşanmış olanlar bununla silinmiyor ya da unutulamıyor, bu acı gerçekten de kişiliklerinin bir parçası olmuş. Buna bir de korku ekleniyor, yeniden kimi sağcı grupların hedefi olabilirler, şimdi artık tanındıklarından. Bütün bunların sürekli içlerinde taşıdıkları birbiriyle çatışan hisler olduğunu anlatıyorlar.

WDR.de: Keup Caddesi sakinlerinin başka hangi beklentileri var?

Maus: Bu iki kuaför Türkiye'ye gitmeyi düşündüler, başka cadde sakinleri de. Devlet dairelerinden veya mahkemeden birşey çıkacağı beklentisi yok bence. İyi olan –ve bunu Keup Caddesi'ni yaşadığımız yıllarda kendimiz de hissettik: Cadde sakinleri, filmin de etkisiyle, artık saklanmamaya başladılar. Topluluk olarak kendileri için de bunun üzerine konuşmanın, tartışmanın, nerde durduklarının ve çevrenin tepkilerinin nasıl değerlendirilmesi gerektiğinin ne kadar önemli olduğunu farkettiler. Sokak sakinlerinin bu meseleyi kendi ellerine almaları gerektiği kavrayışına vardıkları, hissediliyor. Dışardan yardım geleceğine dair beklentileri yok artık, fakat mağdur oldukları, başkasının gelip onları bundan kurtaracağı duruşundan artık sıyrılma sürecini yaşıyorlar.

Bu röportajı Nina Magoley yaptı.
(Almanca'da çevrildi.) ✎

"Gerçek sinema kamera objektifinin gördüğü yerdir..."

AGÂH ÖZGÜÇ İLE SİNEMA ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Röportaj: Mutlu HANER

M. Haner: Agâh bey, 100. yılını geride bırakan yerli sinemamızda kayıp filmler olduğunu biliyoruz. Bu kayıp filmlerle ilgili bize neler söylemek istersiniz? Örneğin dönüm noktası filmlerinden sayılabilecek Muhsin Ertuğrul'un 1923 te çektiği Ateşten Gömlek filmi de bu kayıp filmler içinde...

Agâh Özgüç: Şöyle bir olay var, Mimar Sinan Üniversitesi arşivindeki bütün filmleri kontrolden geçirilmesi lazım. Fakat onlar da enteresan bir olay, -hiç bir şekilde- Mimar Sinan Üniversitesi'nde hangi filmlerin olduğunu bir atom sırrı gibi saklıyorlar. Tabii bu pozisyonda bu da kayıp filmler arasında. Ama belki bu filmin bir kopyası Mimar Sinan Üniversitesi'nde olabilir. Yazık ki dışarıya tam bir liste vermedikleri için böylesi karışık bir olay söz konusu. Şu anda kaç tane kayıp filmin olduğu bu sebeple bilinmiyor. Ama kayıp var. 2000'e yakın olduğu ortada görülüyor. Ve bunların kaç tane olduğu neler olduğunun Mimar Sinan Üniversitesi bir dökümünü vermesi gerekiyor.

M. Haner: Yani şunu diyorsunuz, Mimar Sinan Üniversitesi en hatırı sayılır arşivi barındırmakta...

Agâh Özgüç: Muhakkak öyle! Orada hangi filmler var, bilemiyoruz. Hangi filmlerin olduğunu, ne olduğunu bilmiyoruz yani böyle şey, bir açıklama yapmıyorlar vermiyorlar istediğin zaman.

M. Haner: Niçin vermiyorlar?

Agâh Özgüç: Bilmiyorum bunu onlara sormak lazım. Niye vermediklerini, niçin vermediklerini.

Bu arşivlerin Mimar Sinan Üniversitesi'nde mevcut olmasının sebebi; ilk filmleri Mimar Sinan Üniversitesi mi çekti? Veya ilk gösterimle burada mı yapıldı?

M. Haner: Niçin Mimar Sinan Üniversitesi?

Agâh Özgüç: Hayır hayır, Mimar Sinan Üniversitesi yerleşkesi evvelde film arşivi olarak vardı, sonra ismi değiştirildi ve şimdi gene Sami Şekeroğlu Sinema-Tv Merkezi Kütüphanesi'ne çevrildi. Bütün elde olan filmleri orada topladılar muhafaza etmek için. Çünkü birçok filmler vaktiyle depolarda oraya buraya atıldı. Ondan sonra bazı kopyalar o dönemde video için Almanya'ya bütün dünyaya gitti, oralarda kaldı kayboldu. O yüzden bu açıdan o bir arşiv bu açıdan bakıldığında çok faydalı bir işlevi de var yani. Onları sen muhafaza edemezsin çünkü. Bunları korumak için gerekli teknik bakım ünitesi var. Onlar da bunu yapıyorlar. Ancak hangi filmlerin olduğunu maalesef söylemiyorlar bize.

M. Haner: Geçtiğimiz sene vefat eden dublajın asırlık çınarlarından Nevin Akkaya'yı biliyorsunuz. Hiç karşılaşmanız tanışıklığınız oldu mu?

Agâh Özgüç: Nevin Akkaya ile hiç tanışıklığımız olmadı ama tabii bazı toplantılarda bir araya gelmişliğimiz oldu. Onlar bu mesleğin altın yıllarındaki insanlardır. Onların yerini kimsenin alması mümkün değildir, onlar gibilerin yetişmesi mümkün değildir.

M. Haner: Eski Yeşilçam filmlerini izlerken seslendirmelerde öne çıkan bir husus da dönemin dublaj sanatçılarının, aktör ve aktrisleri "öz Türkçe" ile seslendirmesi. Buna dair görüşleriniz?

Agâh Özgüç: Gayet tabii. Onlar bir kere Türkçe'yi çok iyi kullanıyorlar. Sadece dublajda değil, o yıllardaki herşey başka idi. Teknoloji çok faydalı olan birşey fakat şu anda maalesef şu anda bütün o doğallığı kaybetmiş vaziyette. Bakınız eski filmleri seyrediniz, -siyah beyaz- 1950'li ve 60'lı yıllardaki filmleri seyrettiğiniz zaman, seslerin hâlâ gür olduğunu göreceksiniz. Şimdikiler öyle değil, şimdikiler yapay geliyor bir yerde.

M. Haner: Günümüzde böyle dublaj sanatçıları yetişebiliyor mu?

Agâh Özgüç: Kesinlikle yetişmiyor. Bir Nevin Akkaya, bir Abdurrahman Palay, bir Jeyan Mahfi, Ferdi Tayfur, Adalet Cimcoz, onların yerini alabilecek kimse yok günümüzde. Onun için yani, imkan yok, o düzeye varmak mümkün değil, her açıdan...

M. Haner: Geleneksel Yeşilçam öldü mü? Veya Yeşilçam'ın doğum ve sona eriş tarihi var mıdır?

Agâh Özgüç: Resmî tarih olarak 1914 olarak kabul edilmiş. Aslında bu bütün araştırmalara rağmen bu film de zaten bulunamadı. Şöyle bir olay var, dünya sinemasında nasıl ki "ilk film gösterimi" baz alınmışsa bizde de böyle kabul edilebilirdi. Net bir belge de yok bu konuda ama hâlen devam ediyor sinema. Fakat 2000'lerden sonra, film gösterimlerinin yerini, dijital ortamlara düşen filmlerin sinema salonlarından önce düşmesiyle geleneksel sinema dönemi bitmiştir.

M. Haner: Kültür Bakanlığı'nın sinemamıza katkıları en çok hangi dönemlerde oldu?

Agâh Özgüç: Katkılar derken maddi açıdan yardımcı olması önde gelir. Yıllardan beridir bir takım katkılarda bulunuyorlar. Ama bunun dönemsel olarak bir çizgisi yok. En son Türkân Şoray'ın yönettiği film var. Ona maddi bir takım maddi katkılarda bulundular. Bu açıdan bir zaman dilimi söz konusu değil.

M. Haner: Bedia Muvahhit, Neyire Neyyir?

Agâh Özgüç: Bedia Muvahhit ile Neyyire Neyir'in özellikleri tiyatro oyuncusu olarak ilk defa sinemada, sinema oyunculuğuna başlamış olmalarıdır, yani ondan önce böyle bir olay yoktur yani profesyonel olarak onlar başladılar, sonra da Cahide Sonku, bir sürü insanlar devam ettirdi.

M. Haner: Niçin onlardan önce, yani 1923 öncesi Müslüman Türk kökenli oyuncular sinemada oynayamazdı?

Agâh Özgüç: O zaman zaten Müslüman Türk kadın oyuncuların sahneye çıkması, filmde oynaması gibi böyle bir olay yoktu yani. Ancak bu, cumhuriyetten sonra gerçekleşti ve böylece Bedia Muvahhit ile Neyyire Neyir ilk sinema oyunculuğuna başlayan ilk kadın oyuncular Müslüman olarak. Daha önce tabii Eliza Binemeciyan var, Madam Kalitea var, yani gayrimüslim uyruklu kadın oyuncular vardı ve tiyatro egemenliğindeydi sinema.

M. Haner: Önceki yıl, sinemamızın 100. yılı münasebetiyle çeşitli tartışmalar da boy gösterdi. Örneğin ilk filmin "Aystefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" olup olmadığı tartışıldı. Buna dair ne söylemek istersiniz?

Agâh Özgüç: İlk film çalışmaları zaten Manakis Kardeşler'in yaptığı çalışmalar olarak gösteriliyor, onlar da Balkan uyruklu olmalarına rağmen neticede Osmanlı tebaasında idiler, ancak Türk olarak ilk çekim Fuat Uzkınay'ın "Ayastefanos'taki Rus Abidesi'nin Yıkılışı" filmi olarak gösterilir. Fakat yazık ki onun da ne kopyası var, ne bir fotoğrafı var, yani hiçbir belge yok ortada... Yani o filmden bugüne somut bir belge kalmamıştır.

M. Haner: Bir abide resmi var filmin künyesinde ama...

Agâh Özgüç: Ayastefanos'un abidesini dinamitleyen albayın anılarında yazdığı yazıda da nedense hiçbir şekilde ne bileyim o yıkım esnasında film çekildiğinden söz etmiyor, çok enteresan bir olay. Sadece yıkım halindeki fotoğrafları çeken var, o fotoğraflar var... Onun dışında başka bir belge yok. Ama kamera çekerken çekilmiş bir fotoğraf (belge) yok ortada. Yalnız tabii bu filmin yapılan bir araştırmada kutusu bulunuyor, – yani böyle bir kutu var- ama kutunun içinde filmin olmadığı görülüyor! Tabii o harp zamanında bu film kayboldu da ne oldu bilinemiyor. Ancak varsayım olarak 1914 şu anda da artık 100 yıldır aynı şekilde olduğu milat olarak gösteriliyor.

M. Haner: Peki Sezer Sezin'in ilk kadın yıldız olduğunu düşünüyor musunuz?

Agâh Özgüç: İlk kadın yıldız, Muhsin Ertuğrul sinemasının ilk kadın oyuncularından Cahide Sonku'dur. Sezer Sezin de tiyatro menşeili Ertuğrul sinemasından sonraki, gerçek sinema yapan bir kuşağın yıldızı. Yani gerçek sinemacılar kuşağı dediğimiz Lütfü Akad'ın, Metin Erksan'ın başlattığı sinema geleneğinin ilk kadın yıldızıdır denebilir. Tabi onlar çok filmler çevirmediler. Ama tabi ki Sezer Sezin şu anda Türk Sineması tarihinde yaşayan en önemli yıldızlardan bir tanesi. Yani o dönemin en büyük yıldızlarından birisi şu anda yaşayan.

M. Haner: Nasıl bir oyuncudur Sezer Sezin?

Agâh Özgüç: Kafası çalışan, hatta bazı yönetmenlere de yön veren bir yapıda oyuncu(ydu) aslında Sezer Sezin. Kendisinin şu anda artık sağlık sorunları da olduğu için pek görüşemiyoruz. Yani yaşayan en eski oyunculardan bir tanesidir.

M. Haner: Bahsettiğiniz Ertuğrul kökenli sinemayı dışarıda tutacak olursak sonralarında neden tiyatro oyuncuları, tiyatroyu sinemaya daha çok tercih ettiler, niçin sinemada tiyatro kökenli oyuncuları daha az görür oldu Türkiye seyircisi?

Agâh Özgüç: Şimdi sinema çok yönlü bir sanat tabii. Hiçbir zaman tiyatroya benzemiyor. Çünkü bugün her şekilde bir oyun oynanır ve biter, kalıcılığı ancak o dönem içinde vardır, ama sinema öyle değil, sinema zaten yıllarca kalabildiği için, yarına kalıcı özelliği vardır. Tabii iyi olan filmlerin yarına kalıcı özelliği vardır. Tiyatronun böyle bir imkânı yok. Sinema ile tiyatro oyunculuğu çok ayrıdır. İkisinin ayrı ayrı özelliği vardır.

M. Haner: Peki tiyatro sanatçıları popülerliği daha fazla sevmiyorlar da oyunculuğu mu daha?

Agâh Özgüç: Şimdi şöyle, sinemanın popüler yanı, hiçbir meslekte yoktur. Hem reklam açısından, hem sanatsal açıdan her daim kalıcı bir özelliği vardır.

M. Haner: Siz vaktiyle hemen hemen her filmin setinde bulunmuşsunuz...

Agâh Özgüç: Tabii. Günde 5-6 filmin setine gittiğim oluyordu.

M. Haner: Gerek Antalya film festivallerinde olsun gerekse de işiniz gereği setlerde bulunduğunuz olmuş... Neredeyse tüm oyuncuları tanıyorsunuz. Tanıştığınız oyuncular içinde hangisinin sizde hatırı sayılır bir arkadaşlığı vardır?

Agâh Özgüç: Hemen hepsiyle olan dostluğumun hatırı vardır bende. Yılmaz Güney'de öyle, Fatma Girik'te öyle, Türkan Şoray da öyle. Bu insanları çok iyi tanıyan, yaşayan 3-4 kişiden biriyim.

M. Haner: Ayhan Işık'la tanıştınız mı?

Agâh Özgüç: Tabii tabii. Dostluğumuz vardı. Ayhan Işık enteresandır, Türk sinemasında kuralları getiren, kendi açısından yepyeni kendi kurallar getiren, bir çeşit sistemi getiren oyuncu idi. En büyük özelliği o idi. Çok yapacağı şeyler vardı, fakat birçok oyuncu gibi genç yaşta yitip gitti maalesef.

M. Haner: Peki, Türkiye'de "jön"lük geleneği Ayhan Işık ile mi başladı?

Agâh Özgüç: Esasında "jön"lük olayı Suavi Tedü ile başlar. Ayhan Işık'la da "jön premier" lik yıldızlaşır.

M. Haner: 2000'ler sinemasını nereye koyarsınız? Yeşilçam'a dahil eder misiniz?

Agâh Özgüç: Dönemsel olarak her zaman içinde bulunduğumuz zamanın sinemasına bizler "yeni Türk sineması" deriz. Şimdi 2000'ler sineması da böyledir bir bakıma. Ancak Yeşilçam denilince 60'lı yıllarla ilgili bir olaydır. O yıllardaki çekilen filmleri görüyorsunuz türlü özellikleri bakımından ayrıdır. Ama 2000'ler sinemasında da bayağı iyi yönetmeler ortaya çıkıyor.

M. Haner: Kimlerdir bu iyi yönetmeler?

Agâh Özgüç: Mesela daha çok Fransızların el üstünde tuttukları Nuri Bilge Ceylan, Zeki Demirkubuz, bir Reha Erdem, en son bir Onur Ünlü çıktı ve gene son iki filmiyle çok dikkati çeken Ramin Matin... Böyle çok yetenekli kişiler var elbet günümüz sinemasında... Ama genelde çekilen filmlerin hiç biri, –bir şekilde– ne iş yapıyor, ne de yani her açıdan parlak değil...

M. Haner: Niçin parlak değil?

Agâh Özgüç: Herşey değişiyor artık, bu dijital

teknoloji ürettiği filmler, bir yerde ne oldu, Türk sinemasına gökten zembille inen yönetmenler dönemi başladı. Çünkü iş belli bir yerden sonra kolaylaştı. Ama ne kadar ne yaparlarsa yapsınlar, hiçbir zaman o 35 mm filmlerin, pozitif ve negatif filmin başarısına ulaşmaları mümkün değil. Seyrettiğiniz zaman görüyorsunuz o siyah beyaz filmleri. İleride öyle bir hale gelecek ki artık cep telefonuyla film çekecekler. Gerçek sinema, kamera objektifinin gördüğü yerdir...

M. Haner: Ayşen Gruda'nın bir sözü vardır, kamera motorunun sesini duyduğumda kendimi güvende hissederdim...

Agâh Özgüç: Gayet tabii ki. Sinemada film izlemekle DVD'de film izlemek ayrı bir olay, bu da onun gibidir. Bugün öyle bir hale geldi ki günümüzde, artık yakın zamanda sadece AVM'lerdeki cep sinemaları kalacak, öbür sinemalar yavaş yavaş önemini yitirecek o hale geldi.

M. Haner: Yeşilçam 60'lı yıllardır dediniz evvel, oraya tekrar dönmek istiyorum, niçin 60'lı yıllardır?

Agâh Özgüç: Baktığınız zaman, seyirci açısından da sinemalar doluyordu, yapılan filmlere baktığınız zaman herşey bugüne nispeten başka idi, genel olarak duyarlılık egemendi. Halk sinemaya gidiyordu, şimdi zaten sinemaya halk gitmiyor, değişik bir seyirci profili oluştu. Onun için her açıdan baktığınız zaman, her nereye bakarsanız bakın, her bakımdan 60'lı yıllar başka bir olaydır o bakımdan. Herşey değişiyor tabii ki değişecek yani aslında. Ama oradaki olay başka idi. Duyarlık vardı. Bugün artık yıldız yetişiyor mu? Kesinlikle yetişmiyor. Zaten yıldızlaşma olayı da bitti artık.

M. Haner: Bitti mi yıldızlık dönemi?

Agâh Özgüç: Tabii yani. Yeni genç oyuncular çıkıyor, ama yıldızlık olayı farklıdır.

M. Haner: Neden peki yıldız değiller şimdikiler?

Agâh Özgüç: Yıldız olma olayı başka. Günümüzdeki yıldızlaşmayla 60'lı yıllardaki yıldızlaşma arasında fark var. Örneğin bir Göksel Arsoy göründüğü zaman seyirci ayağa kalkıyordu. Şimdi artık öyle bir seyirci yok.

M. Haner: 60'lı yıllar sinemasının başka ne gibi özellikleri vardır?

Agâh Özgüç: Bugün Türk sinemasının en büyükleri 60'lı yıllarda yetişti. Yılmaz Güney, Kadir İnanır, Hülya Koçyiğit, Türkan Şoray, yani bunlar hep o dönemin var ettiği yıldızlardır. Bir de 60'lı yıllarda "tipler sineması" diye bir olay vardı. Kimdi bunlar? Tipleri yaratanlardı. İşte mesela bir Erol Taş, bir Öztürk Serengil, bir Suphi Kaner, bir Hulusi Kentmen...Yani tiplemelere dayalı bir sinema vardı. Bugün öyle birşey yok. Bir Feridun Kaya (Cilalı İbo), bir Sadri Alışık (Turist Ömer) yani her açıdan farklı bir özelliği vardır 60'lı yılların. Her açıdan farklı bir özelliği vardır 60'lı yılların, yani her bakımdan incelenmesi gereken yılladır 60'yıllar. Hem sosyolojik açıdan hem de diğer tüm yönlerden incelenmesi gereken yıllar, 60'lı yıllardır...

M. Haner: 60'lı yılların en önemli yönetmenleri kimlerdir peki?

Agâh Özgüç: 60'lı yılların en önemli rejisörleri tarihsel sıraya göre söyleyecek olursak Lütfi Akad'la başlar... Memduh Ün'le devam eder. Sonra Ertem Göreç, Halit Refiğ, Osman Seden, Atıf Yılmaz, Bilge Olgaç, Yılmaz Güney... Bunlar 60'lı yılların en önemli damga vuran yönetmenleridir.

M. Haner: Peki, Bilge Olgaç'ı kadın yönetmenler içinde nereye koyarsınız?

Agâh Özgüç: Bilge Olgaç, sinema tarihimize baktığımızda en çok düzenli bir şekilde kesintisiz şekilde film çeken bir kadın yönetmendi. Bilge Olgaç, kadın olarak çok önem verdi sinemaya, çok önemli filmler de çekti. Kadın yönetmenler grubunun en çok film çeken sinemacılarından biridir hâlâ günümüzde...

M. Haner: Peki başka örneğin günümüzde kadın yönetmen içinde kimler öne çıkmaktadır?

Agâh Özgüç: Handan İpekçi çok önemlidir. Büyük Adam Küçük Aşk dönüm noktası filmlerdendir. Çok başarılı kadın yönetmenler var tabii. Yeşim

"Sinemaya adanmış bir ömürdür Yılmaz Güney'inki…"

M. Haner: Yılmaz Güney…?

Agâh Özgüç: Tipler sineması diye bir olay vardı 60'larda. Erol Taş gibi karakter oyuncularını da var eden bu sinema akımının akabinde, en çok en iyi film yapan Fikret Hakan geldi. Fikret Hakan ile sinema oyunculuğu bir yerde başladı Yılmaz Güney'le devam etti, Tarık Akan ile belli bir noktaya geldi.

M. Haner: Yılmaz Güney'e dair kitabınız da vardı, Arkadaşım Yılmaz Güney. Arkadaşınız Yılmaz Güney için neler söylemek istersiniz?

Agâh Özgüç: Yılmaz güney, çok arkadaş canlısı, kadir-i şinas bir kişilikti. Set arkasında bu işin mutfağında çok işçilik yaparak, belli bir noktaya emeği ve çabasıyla, birikimiyle, hakkını vererek geldi. Evrensel boyutta bir sinemacımızdır. Her bakımdan bir sinema insanıdır, sinemaya adanmış bir ömürdür Yılmaz Güney'inki…

M. Haner: Yılmaz Güney'in en önemli vasfı nedir sizin gözünüzde?

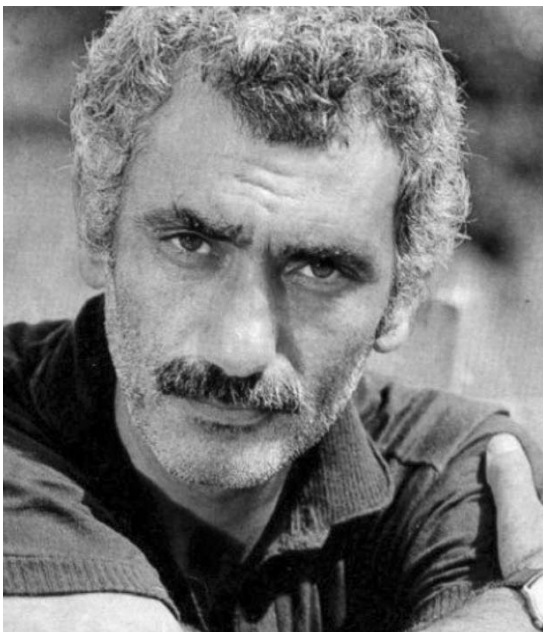

Agâh Özgüç: Karizmadır… Yılmaz Güney'le karşı karşıya geldiğinizde muhakkak insanı etkisi altına alıyordu hemen. İnsanı büyülüyordu. Baktığımız zaman günümüzdeki oyunculara, barbi bebek gibiler, hepsi manken gibiler, fakat karizma yok. Karizma başka bir şey. Karizma Yılmaz Güney'de olan, Türkan Şoray'da olan, bizi büyüleyen şey, odur. Karizmadır. Yılmaz Güney'in de en önemli vasfı karizmatik oluşudur, şüphesiz.

Ustaoğlu vardır. Yani günümüzde de çok yetenekli kadın sinemacılar yetişiyor elbette.

M. Haner: Türkan Şoray nasıl yönetmen olarak?

Agâh Özgüç: Şimdi şöyle bir olay, Türkan Şoray çok farklı, çok özel kimliği olan bir kadın oyuncu-yönetmen. Yılmaz Güney'de öyle. Tabii her oyuncunun kendi kimliğine göre, kendine özgü özelliği vardır muhakkak. Fakat bazıları vardır ki çok yukarıdadır. Yani hiç kimsenin oraya ulaşması mümkün olmayan yerdedir. Yılmaz Güney ve Türkan Şoray o yerde olan oyunculardır.

M. Haner: Son olarak bu söyleşiye dipnot olarak neler düşmek istersiniz?

Agâh Özgüç: Baktığınız zaman, Türk sinema tarihinde "en çok/en iyi film yapan" oyunculardan bir tanesi Fikret Hakan'dır. Türk sineması tarihinde şöyle bir olay var: Sinema oyunculuğu Fikret Hakan ile başlar, Yılmaz Güney ile devam eder, Tarık Akan'la da belli bir yere gelir. Yani baktığınız zaman bu üç tane oyuncunun filmlerinin bir çoğu yarına kalıcı özellikler taşıyan filmlerdir. Usta yönetmenlerin çektiği filmlerdir. Kaldı ki Fikret Hakan'ın yaptığı birçok film, yarına kalıcı en çok izlenen filmlerdendir. Fikret Hakan bu konuda bütün bunlara karşın tam yerini bulamadı. Çok daha iyi yerde bulunması gerekirken olmadı maalesef.

M. Haner: Fikret Hakan bir yerden sonra az film çekiyor.

Agâh Özgüç: Yeni yeni oyuncular çıkıyor, bazı şeyler yenileniyor. Fakat ne kadar da bazı şeyler yenilense de Fikret Hakan'ın gene de en az yirmi filmi yarına kalıcı özellik taşır. Tıpkı Yılmaz Güney gibi, Tarık Akan gibi. Kadir İnanır'ın da Karılar Koğuşu, Selvi Boylum Al Yazmalım gibi 1-2 tane filmi vardır yarına kalıcı özellikler taşıyan...

M. Haner: Verdiğiniz bilgiler için çok teşekkür ederim Agah bey.

Agâh Özgüç: Ben de teşekkür ederim. ✎

TÜRKİYE SİNEMASINDA BİR MİLAT:
Yılmaz Güney

M.Utku ŞENTÜRK

1 Nisan Türkiye sinemasının Çirkin Kral lakaplı Siverekli Yılmaz Güney'in doğumgünüdür... 1937 doğumlu olan usta aktör Yılmaz Güney, Türkiye sinemasında çığır açan yapımlara imza atarak kaleme aldığı 'Yol' adlı filmin senaryosuyla Cannes Film Festivali'nde Altın Palmiye Ödülü kazandı. 110'u aşkın filme imza atan Yılmaz Güney, Umut, Arkadaş, Sürü, Baba gibi filmleriyle de Türkiye sinemasına adını altın harflerle yazdırdı.

Gerçek adı Yılmaz Pütün olan Güney, 1937'de Kürt bir ailenin çocuğu olarak dünyaya geldi. Adana ile bütünleşmiş çocukluğu açık hava sinema salonlarında sinemaya olan sevdasını büyütecekti. Bu beyaz perdenin gizeminden her çocuk gibi etkilenmişti. Hatta çocuk yaşta sinemalarda çalışmaya bile başlamıştı. Üniversite zamanı geldiğinde İstanbul'a giden Yılmaz Güney'in kaderini değiştireceği isim hiç kuşkusuz Atıf Yılmaz idi. Güney, hikâyelerinde ve senaryolarında başarılı olduğu kadar oyunculukta da kendisini ispatlarken Atıf Yılmaz ile ilk film çalışmalarına başlamıştı. Yılmaz Güney, sinemacı kimliğinin yanında siyasi yazılarıyla da dikkat çekmişti, dönemin "On Üç" adlı edebiyat dergisine yazdığı "Üç Bilinmeyenli Eşitsizlik Sistemleri" öyküsü başına iş açmış, komünizm propagandası gerekçesiyle Atıf Yılmaz'ın yönetmenliğine oyunculuğuyla katkı sağladığı Tatlı Bela filminin setinden alınarak cezaevine gönderilmişti. Cezaevi süreci, sürgün yılları derken Yeşilçam'a tekrar dönmekte ısrar eden Yılmaz Güney için köşeler tutulmuştu. Ayhan Işık'lı dönemin sinemasında çirkin bir adama rol verecek yönetmenler yeşil ışık yakmamıştı. Nihayetinde Ferit Ceylan'ın kamera arkasına geçtiği İkisi de cesurdu (1963) filminde oyunculuğu kapmış, yine dönemin parlayan yıldızlarından Samim Meriç ile oyunculuğu paylaşarak filmi tamamlamıştı.

Yılmaz Güney, kalemini konuştururken Türkiye sinemasında 1964-1966 yılları arasında çekilmiş birçok filmin senaryosunu yazmıştı. Fakat bu senaryolarda kendi ismini kullanmayıp, filmi çeken yönetmenlerin imzasını taşıdığını belirtmek gerekiyor. Yazdığı senaryolarla geçinmeye çalışan Güney, küçük firmalara filmler çekiyordu. Güney, Yeşilçam'da yükselmek istiyor fakat gittiği büyük çaplı film şirketlerinden çirkin olduğu iddiasıyla red ediliyordu. Hatta bir yapımcı Güney için, "Bırak allah aşkına, senin hiç işin yok mu? Bu suratla bu arkadaştan ancak kömürcü çırağı olur" sözünü dahi kullanmıştı. Yılmaz Güney, Agah Özgüç'e; "hiç acele etme ağam, bir gün gelecek. Kim ne derse desin güneş her sabah aynı yerden doğmaz. İstedikleri kadar benim oynadıklarım filmleri İstanbul sinemalarında göstermesinler. Varsın, Beyoğlu sinemaları Yılmaz Güney'siz olsun. Şimdilik Anadolu sinemaları bana yetiyor ağam, yetiyor…" sözünü ederek büyük şirketlere küstüğünü dile getirmişti. Tıpkı Güney'in de dediği gibi İstanbul olmasa da Anadolu'da Yılmaz Güney'in filmleri hayranlık uyandırcasına izlenmekteydi. Özellikle Kürt oluşundan kaynaklı, mizacındaki mazlum ve bir o kadar da inatçı duruşu doğu coğrafyasında kendisini ispatlayacak unsurları taşımaktaydı. 1965 yılına gelindiğinde Yılmaz Güney, bir yıl içinde tam yirmi bir film çekerek rekor kırmıştı. Filmleri Anadolu'da el üstünde tutulurken İstanbul sinemalarında ise hala yasaklıydı. Bazı sinema salon sahipleri ise; "Yılmaz Güney'in filmlerini koyduk mu insanlar salonu talan ediyor, koltukları kırıyor" siteminde bulunuyorlardı. 1965'te Duygu Sağıroğlu'nun şiir gibi çektiği "Ben Öldükçe Yaşarım" filmiyle sonunda İstanbul sineması standartlarına uyabilen başarılı bir film çıkarılmış, Yılmaz Güney oyunculuğunu iyice konuşturabilmişti. Yine aynı yılda çevrilen ve başrolünü Fikret Hakan ile paylaştığı "Korkusuzlar" filmi de İstanbul sinemalarında gösterilmişti. İstanbul'daki film yapımcıları, Anadolu'yu kasıp kavuran bu çirkin adamın yaptığı işler karşısında tedirgin hale düşecek, Anadolu'nun yarattığı Çirkin Kral dönemi Yeşilçam'ın kalbine oturacaktı. Dönemin Türkiye sinemasında işlenen tıraşlı yakışıklı aktörlerinin (Ayhan Işık, Cüneyt Arkın, Ediz Hun, vb.) dönemin üç büyük kadın aktrislerinden Türkan Şoray, Fatma Girik ve Hülya Koçyiğit gibi isimlerle çevirdiği aşk filmleri toplum tarafından

beğeniyle karşılansa da Yılmaz Güney'in bu tarza benzemeyen filmlerinden çıkan başarı, Yeşilçam'ın yakışıklı hegomanyasını kırarak devrim niteliği taşımaktaydı. Dönemin kralı Ayhan Işık, Çirkin Kralı ise Yılmaz Güney idi. Hatta Çirkin Kral adını yine kendisi dillendirmişti, Milliyet gazetesine verdiği röportajda gazeteci Tarık Dursun'un; "Sinemada iki kral olur mu? Hem Ayhan, kesmeşeker gibi dört dörtlük bir erkek güzeli. Ya sen Yılmazcığım?" lafına karşılıkta Yılmaz Güney'de gülümseyerek, "Ne yapalım Ayhan ağabey kesmeşeker gibi düzgün bir kral ise ben de çirkin kralım" der ve ertesi gün Tarık Dursun imzasıyla Çirkin Kral manşeti atılarak Yılmaz Güney'in ilk dönem sinemasını yansıtacağı filmler iyice şekillenmiş, Anadolu insanın sevdiği Amerikan tarzı vurdulu kırdılı kovboy, gangster, çapkın filmleriyle dolu Çirkin Kral'lık dönemi devam edecektir. Yılmaz Güney'in özel hayatı oldukça çalkantılıydı, bu durumda olaylar çıkıyor, gazete köşelerinde Yılmaz Güney'in nezaret haberleri okunuyordu. Sevgilisi Can Ünal hamile iken çocuğu aldırması için kavga etmişlerdi, fakat Can hanım aldırmamakta ısrar edince Nebahat Çehre ile evlenen Güney'in silahlara olan sevdası da göz önünde bulundurulursa sinema hayatındaki başarısı gerçek hayatında, özellikle o genç dönemi için eleştirecek unsurlar içermekteydi çünkü Güney'in ilişkide olduğu kadınları dövmesi çevresi tarafından biliniyordu. Bu durumdan pişmanlık duyacak ki Yılmaz Güney'in ikinci dönem filmlerine tekabül edeceği sinemasında, kadının önemi hatırı sayılır derinlikte olacaktı. Çirkin Kral zamanlarındaki onlarca filmle gitgide büyüyordu, aynı zamanda gelişen ideolojik bakış açısı ve kendi öz kimliğini tanıma ve ses getirme amacında Kürt bilincini oluşturuyordu, ezilen halkların savunucusu konumuna geçen bir sanatçı olmak üzere barışçıl çözüm arayıcı, insanları empati kurmaya çağıran sosyalist çizgide kalmayı tercih eden Yılmaz Güney için toplumsal sorunlar da bir hayli önemliydi. Senaristlikte ve aktörlükte kendini defalarca ispatlayan Güney, artık, kaleme aldığı senaryolarda yönetmenlik koltuğuna da geçerek başarısına başarı katmak istiyordu. "At Avrat Silah" (1966) filmi tek başına yönetmenliğini üstlendiği ilk çalışmasıydı. "Bana Kurşun İşlemez"(1967), "Seyit Han" (1968) filmleriyle de yönetmenlikte önemli bir başarı sağlamış olan Güney, beraberinde "Pire Nuri" (1968), "Bir Çirkin Adam" (1969) ve "Aç Kurtlar" (1969) filmlerini çekmişti. 1970 yılına gelindiğinde Türkiye sinemasında önemli bir yeri olan "Umut" filmini Şerif Gören ile beraber çekerek sinema tarihimizde "ilk epik sinema" örneğini de göstermiş oldu. Aynı yıllarda (1970…) uzun-metrajlarını Yunanistan'da gösteren T. Angelopoulos'un epik sinema denildiğinde akla gelen ilk yönetmen olduğunu da hatırlatmakta fayda var. Umut filminin başarısı Yılmaz Güney'i artık ikinci dönem politik filmlerine yöneltecek filmlerin habercisi gibiydi. Başrolünü paylaştığı Tuncel Kurtiz ile yakın dostluğunu da belirtmek gerekir ki Kurtiz, Güney'in birçok filminde vefalı bir şekilde çalışmış ve her defasında Güney'e olan dostluğunu dile getirmişti. Umut filmi Türkiye sineması için dönüm noktasıydı ve gelecek kuşaklara örnek olacak bir sinema dili geliştirilmişti. "Umut" ikincisi düzenlenen Adana Altın Koza Film Festivalinde, 6 dalda (en iyi film, en iyi yönetmen, en iyi erkek oyuncu, en iyi senaryo, en iyi müzik, en iyi fotoğraf) ödüllerini toplayarak büyük bir başarıya imza atmıştı. Atını bir arabanın çarpmasıyla kaybeden Cabbar'ın tek geçim kaynağının artık yok olması, mazlum, ezilmiş bir karakterde vücut bulurken, tek umudunun meçhul bir definenin peşinden koşmak olan faytoncunun hikâyesini anlattığı filmde Güney, sınıf ayrımının altını doldurarak gösterdiği kadrajında, toplumsal gerçekçi konuların derinine inmeye başlamıştı bile.

Yılmaz Güney, oynadığı filmlerde haksızlığa uğramış halktan insanları canlandırdı. Bu tür filmlerde izleyici kendini buluyor, kendi yaşantısını izliyordu.

Böylece Güney yapımcılığını, yönetmenliğini, senaryo yazarlığını ve oyunculuğunu üstlendiği Seyit Han/Toprağın Gelini (1968) filmiyle ileride kendi adıyla anılacak olan film türünün, yani "Yılmaz Güney Sineması"nın ilk ürününü verdi. Bu filmde sevdiği kıza kavuşmak için bütün kötüleri tek tek ortadan kaldıran, ama sonunda bilmeden sevgilisini de öldüren bir yalnız kahramanı canlandırıyordu. Güney, sonraki Aç Kurtlar (1969), Umut (1970), Umutsuzlar (1971), Acı (1971), Ağıt (1971) gibi filmlerinde ülke gerçeklerine değinen ve ezilen insanı odak olarak alan bir anlatım geliştirdi. Hayatı olanca gerçekliği içinde yansıtmaya çalışan bu sinema, bir yönüyle II. Dünya Savaşı sonrasında İtalya'da gelişen Yeni Gerçekçilik Akım'ın, bir yandan da geleneksel halk destanlarını hatırlatıyordu.

Güney 1974'te yönettiği Arkadaş'ta ve daha sonra hapse girdiği için Şerif Gören tarafından tamamlanan Endişe'de (1974), gene hapse girdiği için sadece senaryosunu yazdığı, Zeki Ökten tarafından yönetilen Sürü (1978) ve Düşman'da (1979), se-

naryosunu yazıp Şerif Gören tarafından yönetilen Yol'da (1982), ölümünden önce yurtdışında yönettiği son filmi Duvar'da (1983) kendine özgü tema ve anlatım biçimlerini geliştirerek uyguladı. Yurtdışına çıktıktan sonra kurgusunu yapıp gösterime çıkardığı Yol, 1982 Cannes Film Şenliği'nde Kayıp (Missing) adlı filmle birlikte büyük ödül Altın Palmiye'yi paylaşarak Türk sinemasına tarihinin en önemli ödüllerinden birini daha getirdi.

Filmleri toplumsal, sosyal mesaj yüklüydü

Yılmaz Güney'in vurdulu kırdılarla sinemaya girdi. Vurdulu kırdılar da bile iki üç cümlede olsa toplumsal, sosyal mesaj vardır. Daha sonra yaptığı bütün filmler toplumsal içeriklidir. Sinemanın başka bir mesaj vermesini, taşımasını sağladı. Yılmaz Güney'i yitirmemizin üzerinden 32 yıl geçti. Bu ülke halkı Yılmaz Güney'i ve onun sinemasını unutmadı. Yılmaz Güney'in yönetmenlik yaptığı yıllarda onunla birlikte çalışanlar sinemamızın büyük ustaları oldular. Erden Kıral, Ali Özgentürk, Şerif Gören, Zeki Ökten gibi..

Zeki Ökten Bitirim Kardeşler (1973), Kapıcılar Kralı (1976) gibi popüler güldürülerin yanı sıra Askerin Dönüşü (1974), Faize Hücum (1982) gibi duygulu filmler de çekti. Yılmaz Güney'in asistanlarından Şerif Gören Köprü (1975), Deprem (1976), Nehir (1977), Tomruk (1982), Derman (1983) gibi filmlerinde çetin doğa koşulları içinde yaşayan insanların sorunlarını ve duygusal ilişkilerini işledi. 1974'te yönettiği, yalın ve duyarlı Yatık Emine (Refik Halit Karay'ın öyküsünden) ile dikkatleri çeken Ömer Kavur, Yusuf ile Kenan'da (1979), Ah Güzel İstanbul'da (1981; Füruzan'ın öyküsünden), Kırık Bir Aşk Hikâyesi'nde (1982) bu tavrını geliştirdi. Ali Habib Özgentürk, Hazal (1979), At (1981) ve Orhan Kemal'in Murtaza adlı romanından uyarlanan Bekçi'de (1984) Yılmaz Güney'in çizgisini, gerçeküstücü öğelerle süsleyerek sürdürmeyi denedi. Erden Kıral, Yaşar Kemal'in bir romanından uyarladığı Kanal (1978) ve Orhan Kemal'in romanından uyarladığı Bereketli Topraklar Üzerinde'de (1979) Yılmaz Güney tavrını sürdürürken Hakkâri'de Bir Mevsim' de (1982; Ferit Edgü'nün bir romanından) ve Ayna'da (1984; Osman Şahin'in bir öyküsünden) toplumsal gerçeklerden çok bireylerin duyguları ve ruhsal sorunlarıyla ilgilendiler.

Yönetmen, senarist, oyuncu Yılmaz Güney

Yılmaz Güney'in hem Yönetmen, hem senarist, hem oyuncu hem kamera arkasına geçen bir sinema emekçisiydi. 1971 Adana Altın Koza Film festivali uzun metrajlı filmlerinin sonuçları bu duruma kanıt olarak sundu: En iyi birinci film Ağıt, yönetmen Yılmaz Güney, oynayan Yılmaz Güney, senaryo Yılmaz Güney. En iyi ikinci film Acı. Yönetmen Yılmaz Güney, oynayan Yılmaz Güney, senaryo Yılmaz Güney. En iyi üçüncü film Umutsuzlar. Yönetmen Yılmaz Güney, oynayan Yılmaz Güney, senaryo Yılmaz Güney…

En iyi yönetmen Yılmaz Güney Ağıt filmi ile en iyi senaryo Yılmaz Güney Ağıt filmi, en iyi erkek oyuncu Yılmaz Güney Ağıt filmi ile… Sadece oyuncu değil, sadece yönetmen değil, sadece senarist değil tümünü birden kazanan gerçek anlamda bir sinema emekçisi, bir sinema dehasıydı. ✎

GÜNEY

SATIŞ NOKTALARI

ADANA
- Kitapsan-Gazipaşa Bulvarı
- Kitapsan-Çakmak Plaza
- Kitapsan-T. Özal Bulvarı

AMED
- Aram Kitabevi

ANTEP
- Güney Kitabevi

ANTALYA
- Nabu Arteis Sahaf Kitabevi

ANKARA
- Dost-Kızılay
- Turhan-Kızılay
- İmge-Kızılay

DERSİM
- Zafer Büfe

ELAZIĞ
- Jiyan Kitabevi

ESKİŞEHİR
- Aşiyan Sahaf

MARDİN
- Leylan Cafe Kitap

KIZILTEPE/MARDİN
- Mawa Kitap Cafe

MERSİN
- Kitapsan-Mezitli
- Kitapsan-Akdeniz
- Kitapsan-Yenişehir
- Tekağaç Kitabevi

KONYA
- Kitapsan-Selçuklu

İSTANBUL
- Mephisto-Taksim
- Mephisto-Kadıköy
- İmge-Kadıköy
- Semerkant-Taksim
- Pandora-Taksim
- Ana Kitabevi-Taksim
- Medya Kitabevi-Taksim
- Güney Kültür Merkezi - Esenyurt
- Karameşe Kuruyemiş-Tramvay son durak-Bağcılar

İZMİR
- Kitapsan-Konak
- Kitapsan-Alsancak
- Pan Kitabevi-Karşıyaka
- Yakın Kitabevi-Alsancak

Kadın sinemacılar "Artık yeter" dedi!

Çoktan zamanı gelmişti! Beyaz perdeden ve TV'den oluk oluk akan seksizme bir dur demenin, bir karşı protestonun yükseltilmesi elbette gerekliydi. Ve bir ilk gerçekleşti! Türkiye yapımı filmlerdeki seksizmi, filmlerdeki taciz ve tecavüz sahnelerinin komedi unsuru olarak kullanılmasını protesto amacıyla kadın sinema yazarları ortak bir bildiri yayınladılar. Bu anlamlı ve çok yerinde olan çağrıyı canıgönülden destekliyor, bunlara yenilerinin eklenmesi ve seksizmin kendisini gösterdiği her alanda aynı kararlılıkla karşı duruşun geliştirilmesini arzuluyoruz. Kadın sinemacıların sözkonusu bildirisini yayınlıyoruz. — **GÜNEY**

"Tacizi, tecavüzü komedi unsuru olarak kullanan filmler, neredeyse bir tür sinemasına dönüşmüş durumda. Bunları ortaklaştıran şey, cinsiyetçiliği bir güldürü unsuru olarak kullanmaları. Artık çığırından çıktığını düşündüğümüz bu filmlerin kadını aşağılamasına, eşcinsel ve trans bireyleri hor görmesine karşı çıkıyoruz ve öfkeli bir sesle "Artık Yeter" diyoruz.

"Küfür ve cinsellik mizahın bir parçası olsa da, cinsel ve etnik azınlıklara yönelik saldırgan bir dil komedi unsuru olmaktansa bir nefret suçudur. Pek çok film de bu çizgiyi geçmez, hatta zaman zaman bu dili kullanan hatalı karakterler cezalandırılır ve böylece seyirci onore edilir. Fakat Türkiye'de son yıllarda vizyona giren filmlerde bu çizginin sürekli olarak aşılması, bu unsurları kullanımındaki hoyratlık ve cinsiyetçilik kabul edilemez. Bu filmler hikâyelerinin hiçbir noktasında yaptıkları için özür dilememektedir. Kadınlar bu filmlerin aynı zamanda izleyicisiyken, filmdeki dil tarafından sürekli aşağılanmaktadır. İşin daha trajikomik tarafı tecavüz kültürünü besleyen esprilerle donatılan bu yapımlarda yer alanlar sık sık kendilerini günlük hayatta kadına yönelik ayrımcılığın karşısında konumlandırmaktadırlar.

"Sanatın ve sinemanın bir toplumu yeniden inşa etme gücü vardır. Bu gücün kadınların, eşcinsellerin ve trans bireylerin aleyhine kullanılması kabul edilemez. Filmlerdeki bu sığ ve zararlı komedi anlayışına "Artık Yeter" diyoruz. Hemen her filmde kullanılan espriden ziyade hakaret içeren "Gay misin?", "Top musun?", "Topacım benim", "Kaportan çökmüş", "Fatmagül" , "Ananızı çam dibine yatırıcam", "Anasını sen al", "Rus karılarla donat masayı" gibi replikleri de şiddetle kınıyor ve duyarlı seyirciyi de, komedi kisvesi altında üretilen bu tecavüz kültürü havuzunun suyunu kesmeye ve bu filmlere "Artık Yeter" demeye çağırıyoruz."

İmzacılar

** Ezgi Aksoy * Gökşen Aydemir * Gülcan Bağırkan * Banu Bozdemir * Tuba Büdüş * Gizem Çalışır * Ebru Çeliktuğ * Hilal Çetinder * Suzan Demir * Tuğçe Madayanti Dizici * Alkım Doğan * Gözde Hatunoğlu * Müjde Işıl * Dilek Karataş * Duygu Kocabaylıoğlu * Hazan Özturan * Büşra Şavlı * Ecem Şen * Güzin Tekeş * Deniz Tokgözdemir * Seçil Toprak * İnci Tulpar * Semra Uygun * Özge Yağmur * Melis Zararsız * Canan Aydın * Ceylan Özgün Özçelik*

(Kaynak: radikal.com.tr, 09/02/2016) ✎

Kandır bizi güneş

Gülbin SODAN

Oturmuş bakıyorduk sana kayaların üzerinde
Ayaklarımız denizin oyuncu köpüğünde
Ey ilk gençliğin altın renkli buklesi
Yükselirken tansığın sonsuz maviliklere
Derinliğinden suların ve içsel devinimlerin
Bakıyorduk ışıyan yüceliğine coşuyla
Tinsel doğuşuydu kahramanlarının

Görmüyorduk ardımızda büyüyen karanlığı
Yürüyorken gülerek kara boyunlu yıkım
Dalgısında günlerin usuldan ve adım adım
Sürülürken ölüler mahzenine doğru yaşam
Arınarak bilmeden soluduğumuz ağuda
Baş döndüren kayboluş

Sana bakıyorduk deniz bir kayanın üzerinde
Dillenmeyen tutkusuyla tüm gizil yolcuların
Yunuslar deniz kızı söylenceler kamaşması
Büyülü çevreni sırlar tanrıçasının
Tütsülenirken uykuda sedefli dalgaların
Sana bakıyorduk deniz yüzümüz sana dönük
Görmüyorduk arkamızda büyüyen karanlığı

Kandır bizi Güneş
Aldat yeniden
Kandır bizi deniz ✎

SİNEMA NOTLARI

Anuş PAZARCIYAN

Berlinale 2016

Berlin Uluslararası Film Festivali –Berlinale– bu yıl 11-21 Şubat 2016 tarihleri arasında yapıldı.

Rakamlarla Berlinale:

Bu yıl 66.'sı düzenlenen festivalin istatistiki görünüşü şöyle idi:

- Yarışma bölümünde 5'i yarışma dışı olmak üzere toplam 23;
- Kısa Film (Berlinale Shorts) bölümünde biri yarışma dışı olmak üzere toplam 26;
- Berlinale özel bölümünde toplam 18;
- NATİVe bölümünde toplam 3;
- Panorama bölümünde toplam 30;
- Teddy bölümünde 17;
- Forum bölümünde 47;
- "Hachimiri Madness"de 11;
- Forum Expanded bölümünde 25'i kısa film olmak üzere toplam 33;
- Lola at Berlinale bölümünde 40;
- Alman Sineması Perspektif bölümünde 3'ü kısa film olmak üzere toplam 12 film;
- Generation K Plus&14 Plus (Çocuk ve gençlik filmleri) bölümünde 35'i kısa film olmak üzere toplam 65 film;
- Retrospektif bölümünde 32'si kısa film olmak üzere toplam 52;
- Berlinale Klasikleri bölümünde 6;
- Homaj bölümünde 11;
- Lezzetli Sinema (yemekle ilgili bir film gösterisi ertesinde yemekli gösterim) bölümünde 3'ü kısa film olmak üzere 15…
- Toplam 77 değişik ülkeden 434 film; toplam 981 seansta seyirciyle buluştu.
- Yazılı ve görsel medya için de toplam 168 gösterim vardı.
- Akredite olan medya temsilcisi sayısı 82 ülkeden 3760 kişi idi. Film/Sinema branşından akredite olan kişi sayısı 128 ülkeden 16 572 idi.
- 66. Berlinale'de toplam seyirci sayısı 505 771 idi. Gösterimlere biletle giren seyirci sayısı 335 979 oldu. Yeni bir rekor olan bu seyirci sayısıyla Berlinale film festivalleri içinde onu "seyirci festivali" yapan konumunu güçlendirdi.

Jüri

66. Berlinale'nin Yarışma Bölümü'nün "Enternasyonal Jüri" Başkanı ABD'den **Meryl Streep**'ti.

Almanya'dan sinema ve tiyatro oyuncusu **Lars Eidinger**, İngiltere'den film eleştirmeni **Nick James** ve oyuncu **Clive Owen**, Fransa'dan fotoğraf sanatçısı **Brigitte Lacombe**, İtalya'dan oyuncu **Alba Rohrwacher** ve Polonya'dan kadın yönetmen **Małgorzata Szumowska** jüriyi oluşturan diğer isimlerdi.

En iyi kadın oyuncu dalında 19 kez Oscar'a aday gösterilen 3 Oscar'lı Meryl Streep'i sinemaseverle-

re tanıtmak gerekmez herhalde.

Lars Eidinger anda Almanya'nın en tanınmış erkek oyuncularından biri. 1999'dan bu yana Almanya'nın en ünlü tiyatrolarından Schabühne'nin kadrosunda bulunuyor kimi oyunları da yönetiyor. Bir çok TV filminde de oynayan Eidinger'in sinema filmi oyunculuğu 2009'da Berlinale'de Maren Ade'nin "Jüri Büyük Ödülü"nü kazanan "Alle Anderen" (Bütün Diğerleri) filmi ile dikkat çekti. Eidinger kimi enternasyonal yapımlarda da rol aldı.

Nick James, uluslararası alanda da tanınmış bir sinema eleştirmenidir. 1980'den itibaren "City Limits" adlı dergide film eleştirilerine başlamıştır.1997'den bu yana uluslararası alanda ünlü sinema dergisi "Sight & Sound"un redaktörlüğünüyapmaktadır. Sanat edebiyat sinema üzerine makaleleri "Guardian" "The Observer" gibi gazetelerde de yayınlanmaktadır.

New York'ta yaşayan **Brigitte Lacombe**, 1970'li yıllardan bu yana en başarılı ve ünlü kadın fotoğraf sanatçılarından biridir. Fotoğrafları "Vanity Fair", "Vogue", "The New Yorker", "The NeW York Times Magazine" gibi dergilerde yayınlanmaktadır. Birçok filmin setinde çektiği fotoğraflar çektiği fotoğraflar da hem kendi foto albümlerinde hem de dergilerde yayınlanan fotoğraflar içinde önemli bir yer tutmaktadır.

Clive Owen küçük arthouse yapımları ile ana akım sineması filmleri arasında dolaşan ve her ikisinde de başarılı olan usta bir oyuncu. Spike Lee'nin "Inside Man"inde (2006) çıkardığı oyunu herkesin görmüş olmasını istediğim bir oyuncu. Berlinale'nin yabancısı değil. 2009'da Berlinale onun başrolünü oynadığı Tom Tykwer'in "The İnternational"i ile açılmıştı. 2012'de ise yarışma dışı gösterilen "The Shadow Dancer" ile Berlinale'de idi.

1979 doğumlu **Alba Rohrwacher** son dönem İtalyan sinemasında oyunculuk yeteneği ile adından söz ettiren kadın oyunculardan biri. Jüri üyeliği konusunda da belli bir deneyimi var. 2011'de 68. Venedik Enternasyonal Film Festivali'nde Jüri üyeliği yaptı.

Małgorzata Szumowska anda Polonya'nın en tanınmış kadın sinemacılarından biri.

Lódź Film/TV ve Tiyatro Yüksek Okulu'ndan sinema yönetmeni olarak mezun oldu. O da Berlinale'nin yabancısı değil. Toplum dışına itilmiş gençlerle çalışan homoseksüel genç bir papazın öyküsünü anlatan "… Adına" isimli filmi 63. Berlinale'de "Teddy Award" ödülünü kazanmıştı. Berlinale 2015'te de Małgorzata Szumowska yarışma bölümünde "Body" isimli filmi ile en iyi yönetmene verilen Gümüş Ayı ödülünü kazanmıştı.

Hail Caesar *(ABD/İngiltere 2015)*
Yaşasın Sezar

Yapımcı/Senaryo/Yönetmen/ve Montaj:
Joel &Ethan Coen
Oyuncular: Josh Brolin, George Clooney, Alden Ehrenreich, Ralph Fiennes, Jonah Hill, Scarlett Johansson, Frances McDormand, Tilda Swinton vd.

AÇILIŞ FİLMİ: HAİL CAESAR

66. Berlinale Coen kardeşlerin yarışma dışı film olarak gösterilen yeni filmiyle açıldı: Hail Caesar. Sinemaya 1950'li yılların o çok renkli Hollywood stüdyo filmlerine bir güzelleme filmi bu. Öncelikle de Esther Williams'lı su balesi filmlerine kostümlü tarih filmlerine salon dramalarına danslı müzikallere kovboy filmlerine ve stüdyo filmleri konusunda aklınıza ne gelirse hepsine güzelleme.

Film bir yandan 1950'li yılların Hollywood'una çocuksu bir özlemle güzelleme yaparken o dönemin güzelliklerinin geri planındaki yaratıcılarından olan bir stüdyo şefinin –Eddie Mannix (Josh Brolin)– fonksiyonunu onun hangi zorluklarla

hangi yöntemlerle nasıl başa çıkabildiğini anlatıyor. Seyircilerin önüne tamamlanmış bir ürün olarak çıkan filmin üretilmesi aslında muazzam bir lojistik muazzam bir planlama "yıldız"ları yadsımayan muazzam bir takım çalışması gerektiriyor. Para nerden bulunacaktır? Hergün stüdyoya gelen onlarca yüzlerce senaryo içinde işe yarayan bir şey var mıdır? Hangi yıldızın yıldızı hangisininki ile barışıktır? Eldeki yıldızlardan hangisi anda başka bir filmin çekiminde yer olan yıldızın yerini alabilir? Stüdyoya bağlı bir yeni "yıldızcık" porno fotoğrafçısı tarafından kandırılırsa ne olur? İsa'nın da öyküsünün anlatıldığı bir filmde katoliklerin, protestanların evangeliklerin, yahudilerin bu arada ateistlerin tepkisini çekmemek için senaryo nasıl olmalıdır? Kovboy filmi yıldızından –Joe Silverman– (Jonah Hill) nasıl salon draması için başrol oyuncusu çıkartılır? Kendisine dayatılan yeteneksiz bir oyuncu yüzünden isyancıları oynayan ünlü yönetmen –Laurence Laurentz– (Ralph Fiennes) nasıl ikna edilir? Evangelik Püriten ABD'de evli olmadığı halde gebe olan hem de deniz kızını oynayan başrol oyuncusunun –DeeAnna Moran– (Scarlett Johansson) gebeliği kamera oyunlarıyla ve korselerle nasıl gizlenir? Ona acele bir koca nasıl bulunur? Bu arada birbirleri ile rekabet halinde olan Holywood dedikoduları yazarı/gazeteci ikizler –Thora Thacker/Thessa Thacker– (Tilda Swinton) nasıl idare edilir. Çekilmekte olan ve ön reklamları dönüşümde bulunan olan Hail Caesar filminin ünlü başrol oyuncusu –Baird Whitlock– (George Clooney) kaçırılırsa bu medyadan bu arada filme para yatıran yapımcılardan nasıl gizlenir? Eğer bu kaçıranlar komünistse ve kaçırdıkları başrol oyuncusunu 24 saat içinde! diyalektik! yöntemle komüniste dönüştürürlerse ve o da talep edilen fidye ödenip kurtarıldıktan sonra stüdyoya geri döndüğünde sömürüye karşı mücadelenin gerekliliği konusunda nutuk atmaya başlarsa ne yapılır?

İşte bütün bu soruların ve daha fazlasının cevabını veren kişi stüdyo şefi Eddie Mannix.

Bütün bu dertlerin yanında bir de kendi ailevi ve dinsel dertleri ile uğraşmak zorunda olan günah çıkarma her günkü programının ayrılmaz parçası olan biridir: "Yine günah işledim; sigara içtim ve eşime içmediğimi söyleyerek yalan söyledim." "Üç Ave Maria okuman yeter!"

Neyse ki güvendiği iki yardımcısı vardır. Her günkü programının yılmaz takipçisi Cee Cee (Coen kardeşlerin olmazsa olmazı Frances McDormand) ve stüdyo şefi için parasal ve diğer bütün pis işleri üzerlenen gerekirse hapise de giren Hobie Doyle (Alden Ehrenreich).

Filmin kendisi bir kaçırılma ve fidye ile kurtarılma öyküsünü temel alan bir polisiye. Ama aynı zamanda olay bir stüdyo çekiminde gerçekleştiği için stüdyonun çeşitli bölümlerinde çekilen western müzikal salon dramı su balesi kostümlü tarihi film vb.den parçaların da yer aldığı bir film türleri ansiklopedisi adeta. Tabii bir de soğuk savaş dönemi casusluk filmi! Dönem Mc. Carthy dönemi. Komünist oldukları var sayılan onlarca yetenekli senarist yönetmen artist vb. işini kaybetmiştir ve şimdi Hollywood'dan intikam almak için komünistlik yapmaktadır. Fidye parası bir kızıl Rus denizaltısı ile Moskova'ya gidecek olan artist üzerinden enternasyonal mücadelede kullanılmak üzere istenmiştir. Ne yazık ki çok dramatik bir sahnede sahibinin kucağına atlayan fino yüzünden denize düşüp kaybolur para çantası!

Coen kardeşlerin bu filmde de hiçbir kutsalı yok! Onların her filminde olan mizah Hail Ceasar'da tavan yapıyor. Usta işi akıl dolu bir komedi.

Keyifle seyredip eğleneceğiniz bir film. Hollywood filmlerini ve dedikodularını biraz yakından tanıyanlar için de kim kimdir anlatılan öykünün gerçek kişi ve olaylarla bağı nedirini sorgulatan hoş bir bilmece yanı da var.

YARIŞMA FİLMLERİ

Bu yılki filmler içinde baş eser diyebileceğim olağanüstü güzel bir film yoktu. Genelde yine ortalama filmler festivali idi 2016 Berlinalesi.

Şunlar dikkatimi çekti:

● Siyah beyaz kullanımı giderek yaygınlaşıyor. Dijital çekim ile renkli film/siyah beyaz film arasındaki sınırlar kalkıyor.

● Cinsellik filmlerin büyük çoğunluğunda büyük rol oynuyor. Filmin gidişatı için çok gerekli olmasa da hetero/homo/lezbiyen sevişme sahneleri neredeyse olmazsa olmazı filmlerin. Belki bunda bu yıl Berlinale'nin temel mottosunun "Mutluluk hakkı" olması da rol oynamış olabilir.

5 yıldız üzerinden şöyle bir değerlendirme yaptım:

İyiler 3 - 3,5 arası
Eh İşteler 2,5 - 3 arası
Olmasa da olurlar 2 - 2,5 arası
Kötüler 1- 2 arası

İYİLER:

Fuocoammare
(İtalya/Fransa 2015, 108 dak.)
Fire at Sea - Denizde Yangın

Yönetmen: Gianfranco Rosi
Oyuncular: Samuele Pucillo, Mattias Cucina, Samuele Caruana, Pietro Bartolo, Giuseppe Fragapane

Lampedusa. İtalya'nın güneyinde Akdeniz'de bir İtalyan devletinin parçası bir adacık. İtalya'ya uzaklığı 60, Kuzey Afrika'nın en yakın noktasında Afrika'ya 90 deniz mili uzaklığında. Afrika'nın çeşitli ülkelerinden savaş kuraklık açlık vb. nedenlerle Avrupa'ya doğru yola çıkan göçmenlerin –eğer şansları elverir de yolda Akdeniz'in sularına gömülerek boğulmazlar açlıktan susuzluktan havasızlıktan ölmezlerse - derme çatma teknelerle ulaştıkları ilk Avrupa toprağı.

Fuocoammare –Yanan Deniz–'de Gianfranco Rosi bize iki ayrı dünyanın portresini çiziyor. Bir dünya Samuele'nin dünyası. 12 yaşında bir erkek çocuk. Onu hemen hep okul ve ev dışında adanın ağaçlık alanlarında kendi yaptığı sapanla kuş avlama

Toz Bezi

Gülfer UĞUR

Berlinale'de izleme fırsatı bulduğum iki filmden biri Türkiye'den gelen ve Forum'da gösterime giren "Toz Bezi" idi. Çok da memnun kaldım bu filmi izlediğime. Yönetmen Ahu Öztürk'ün ilk uzun metrajlı filmi imiş. Bence başarılı bir film! Filme seçtiği ad bir kere çok çarpıcı: Toz Bezi! Ve bu film konusu, yönetmeni, oyuncuları ve bakış açısı ile tam bir kadın sineması.

Toz Bezi'nde evrensel bir konu işleniyor esasen. Nesrin ve Hatun İstanbul'un varoşlarında yaşayan iki temizlikçi kadın. Birbirleriyle komşu olan bu iki kadının arasında komşuluktan öte bir dayanışma ve arkadaşlık gelişiyor. Zaza kökenli Nesrin'in kocasının kayıplara karıştığını ve Nesrin'in küçük kızıyla parasız ve kimsesiz düpedüz ortada kaldığını izliyoruz. Temizlikten kazandığı parayla geçinemeyen kadın bir yandan kocasının dönmesine ümit bağlıyor ve onu her yerde arıyor. Diğer taraftan da evine temizliğe gittiği orta sınıfın kadınlarından imdat umuyor. Nafile! Her ne kadar kadın olarak onların da hayatları pek parlak olmasa da... Sınıfsal konumlarına uygun olarak dertleri yine de başkadır... „Hayırseverlikleri", ucuz temizlikçi kapatma ve sınıfsal üstünlük hırslarına yeniktir.

Hatun da erkeklerden dertlidir... Ne kocası ve ne de henüz çocuk yaştaki oğlundan hayır vardır... Ama o kendi gücüne güvenmektedir... Kazandığı parayı bir ev sahibi olabilmek için biriktirmekte, sınıf atlama hayalleri kurmaktadır...

Nesrin'e acıdığı için ona yardımcı olmaya çalışır... Ama en çok da Nesrin'in küçük kızına düşkünlüğü onu buna iter. İnişli çıkışlı bir kadın dayanışması...

Sonu hazin ve o kadar da gerçekçi bir film...

Türkiye'de kadın olmanın zorluklarını, sınıfsal-ulusal-cinsiyetçi baskılar üçlüsünü içiçe ve toplumda toz bezinden daha az değeri olan temizlikçi kadınların, emekçi kadınların perspektifiyle işliyor bu film. Türkiye sinemalarında oynar mı, oynarsa ne zaman oynar bilinmez ama, bu filme bir türlü ulaşmak ve varoşlarda, kültür merkezlerinde vb. gösterime girmesini sağlamak ve tabii ki kurtuluşu tartışmak gerek.

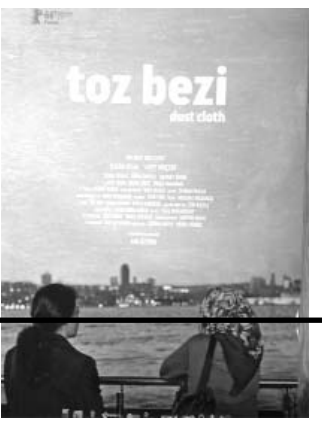

Filmi yazan ve yöneten:
Ahu Öztürk
Oyuncular:
Asiye Dinçsoy, Nazan Kesal, Serra Yılmaz, Didem İnselel, vd.

10 Mart 2016

peşinde oynarken ya da balıkçı teknelerinin bağlı olduğu rıhtımda hayali düşmanlara hayali bir pompalı silahla/doldur boşalt bum/ateş ederken görüyoruz. Bir sahnede de doktora adeta tıp dersi verirken görüyoruz. Balıkçıları, Lampedusa radyo moderatörünü, ona telefon edip müzik isteklerini bildiren babaanneyi, kısaca adalıları kendi normal hayatlarını yaşarken görüyoruz. Bu küçücük barış içinde memnun yaşayan bir dünya.

Bir de bu dünyanın hemen yanı başında bambaşka bir dünya var. Onu da İtalyan donanmasının Akdeniz'de iki "kurtarma" operasyonunu izlemesine izin verilen Gianfranco Rosi'nin belgesel kamerası üzerinden ve donanma'nın – herhalde yaptığı insancıl(!) hizmetin propagandasını yapmak için– ona verdiği belgesel video çekimleri üzerinden tanıyoruz. Bu insancıl hizmet(!) Şöyle görünüyor. Beyaz koruyucu elbiseli elleri naylon beyaz eldivenli yüzleri beyaz maskeli beyaz insanlar açlık/susuzluk/hastalık/korku sonucu perişan yorgun çoğu siyah insanları tıkış tıkış dolu oldukları bir hayalet gemi güvertesinden, İtalyan donanmasına ait bir savaş gemisinin "güvenli" güvertesine aktarıyor. İlk yardımın hemen ertesinde ayrıştırma başlıyor kuru–kısa emirlerle: Hastalığın yaranın ağırlığına göre cinsiyetlere göre ülkelere göre.

Sonra bu kurtarılanları Lampedusa'nın halkı ile temasa gelmedikleri bir köşesinde kurulu kampta görüyoruz. Kimlikleri tespit ediliyor. Parmak izleri alınıyor. Öyle ya Avrupa'nın diğer ülkelerine gideceklerin ve geri gönderileceklerin kim olduğu bilinmesi gerekiyor! O çok demokrat! insan hakları savunucusu hümanist değerler savunucusu uygar Avrupa böyle hoş geldin diyor göçmenlere. Adeta 'geldiniz ölümden kurtardık ama hoş gelmediniz!' diyor.

Sonraki bölümde güvertesinden yaşayanların "kurtarıldığı" hayalet teknenin alt katlarında olanları görüyoruz. Üst üste yığılmış insan ölüleri. Bunların da nasıl taşındıklarını görüyoruz.

Son planda uzakta deniz üzerinde yangın ışığını denizin yandığını görüyoruz.

Bu filmin birinci dünya bölümünde babaannenin çalınmasını istediği bir Lampedusa halk şarkısına Fuocoammare/Denizde Yangın'a bir atıf. Bir balıkçı Birinci Dünya Savaşı'nda Lampedusa önlerinde iki donanmanın çatıştığı denizin yandığını anlatıyor bir sahnede Samuele'ye. Böylece yan yana yaşayan iki dünya şimdi süren yeni savaşların denize vuran şavkında birleşiyor. Denizler yanıyor! Ama dünyanın birincisinde "yüreklerin kulakları sağır."

Onlar Lampedusa'da göçmenlere de bakan doktorun çığlığını duymuyor duymak istemiyor. Şöyle diyor doktor: "Kendine insanım diyen herkes bu insanlara el uzatmak zorundadır!" Kastettiği tabii ki geri göndermek için ölümden kurtarmak değil. Yalnızca birazcık insanlık!

Fuocoammare İnhebbek Hedi ve Saraybosna'da Ölüm ile birlikte bu Berlinale'nin yarışma filmleri içinde hem konuları hem sinema dilleri açısından ortalamanın üzerinde olan –benim değerlendirmemde 5 üzerinden 3-3 / 5 arası olan– üç filmden biri idi.

Fuocoamare, Berlinale'de en iyi film için verilen Altın Ayı ödülünü kazandı. Film aynı zamanda Ekumenik Jüri'nin ve Amnesty İnternational'ın yarışma filmleri bölümünde verdiği ödülleri de kazandı. Berlin'de yayınlanan günlük "Berliner Morgenpost" okuyucuları da Fuocoammare'yi en iyi film olarak seçtiler.

Umarım bu filmi çok insan görür. Aslında okullarda gösterilmesinin çok yararlı olacağını düşünüyorum.

Inhebbek Hedi
(Tunus/Belçika/Fransa 2016/88 dak.)
Hedi

Yönetmen: Mohamed Ben Attia
Oyuncular: Majd Mastoura, Rym Ben Messaoud, Sabah Bouzouita, Hakim Boumessoudi, Omnia Ben Ghali vd.

Devrim ertesi Tunus'ta bir genç adamın şahsında toplumun kendini aramasının filmi Hedi.

Devrimci günlerin umutları henüz tam tükenmemiş Tunus'tan gidip Avrupa'da bir yerde (Bu öncelikle Fransa oluyor) yeni bir hayata mı başlamak yoksa Tunus'ta kalıp kendini yeniden tanımlamak yeniden konumlandırmak mı?

20'li yaşlarında ve fakat hâlâ annesinin evinde yaşayan annesinin nihayet başgöz etmek için çalıştığı bir genç adam Hedi. Anne evin gerçek egemeni. Otomobil satıcılığı yapan Hedi için de öngördüğü geleneksel bir evlilik. Askere gitmeden önce aslında her iki ailenin de bildiği "gizli" otomobil buluşmalarda konuştuğu evet yalnızca konuştuğu en fazla elini tuttuğu aslında sevip sevmediğini bile bilmediği genç kadınla nişanlanacak dönüşte de evlenecek çoluğa çocuğa karışacaktır. Hedi, annesinin dediklerine hiç ses çıkarmayan konuşmayan kontrollü bir tip. Filmin birinci yarısında onu hep başkalarını dinler ve onların dediklerini yaparken görürüz. Fakat o devrimci ocak günlerini –firmasındaki kimi arkadaşları ile birlikte yaşamış– özgürlüğü kısacık bir dönem de olsa tatmış biridir. Başka bir hayatın mümkün olduğunu da görmüştür. Örneğin ağabeyi annesinin egemenliğinden çıkma yolunu Fransa'ya gidip orada bir Fransız kadınla evlenip bir hayat kurmakta bulmuştur. Annesi hâlâ onun geri döneceği gelinle birlikte Tunus'ta yerleşeceği hayalini kurmaktadır. Hedi'nin nişanı için Tunus'u gelen ağabey ile konuşmalarında ağabeyin geri dönme niyetinin olmadığını öğreniriz. Fakat anne ile çatışmaktan kaçınan ağabey bunu annesinin yüzüne açıkça söyleyemez. Geleneğin gücü pratikte kırılmıştır bu somutta ama kıran yaptığının arkasında açıkça durmamakta geleneklere bağlı kalır görünmektedir.

Nişandan kısa süre önce Hedi patronun emri ile Tunus'un turistik bir tatil yöresinde araba tanıtımı/satışı yapma işini üzerlenir. Burada turistler için animasyon yapan bir grupta çalışan Rim adlı genç kadınla tanışır. Rim özgür, ne istediğini bilen bir kadındır. Hedi onunla ilkkez cinselliği yaşar. Rim'in gelecek planı Fransa'da bir iş bulup hayatını orada sürdürmek üzerine kuruludur. Bu gelecek planına Hedi'yi de katmak ister. Bir iş teklifi üzerine Fransa'ya gidecektir. Hedi'nin kendisi ile gelmesini önerir. Birlikte gidiş hesapları yapılır. Rim biletleri alır. Rim'in Fransa seyahati ile Hedi'nin nişan tarihi çakışmaktadır. Hedi eve döner. Nişanlanmayacağını annesine açıklar. Ve o zamana kadar söylemek isteyip de söyleyemediklerinin tümünü söyler annesinin yüzüne. Gelenekler yıkılmıştır. Ertesi günün sabahı Rim'i hava alanında görürüz. Hedi'yi beklemektedir. Fakat Hedi gelmez. Film Hedi'nin deniz kenarında yalnız ve mutlu oturduğu bir resimle kapanır.

Hedi'nin seçimi kendisi olmaktır. Artık başkaları tarafından belirlenmeyecektir onun hayatı.

İnhebbek Hedi, Mohamed Ben Attia'nın ilk uzun metraj sinema filmi. Bir ilk olarak hem öyküsü hem oyuncu yönetimi, hem sinema dili açısından umut verici ortalamanın üzerinde bir film. Berlinale jürisi de filme "En iyi İLK" ödülünü verdi.

Hedi'yi oynayan Majd Mastoura'da en iyi erkek baş oyuncu ödülünü aldı.

Bence oyuncular içinde anneyi ve Rim'i oynayan kadın oyuncular da çok başarılı ve inandırıcı idiler. Umarım kazandığı ödüller İnhebbek Hedi'nin birçok ülkede gösterime girmesi için yardımcı olur.

Smrt u Sarajevu / Mort à Sarajevo
(Fransa/Bosna Hersek 2015/85dak.)
Death in Sarajevo - Saraybosna'da ölüm

Yönetmen: Danis Tanović
Oyuncular: Jacques Weber, Snežana Vidović, Izudin Bajrović, Vedrana Seksan, Muhamed Hadžović vd.

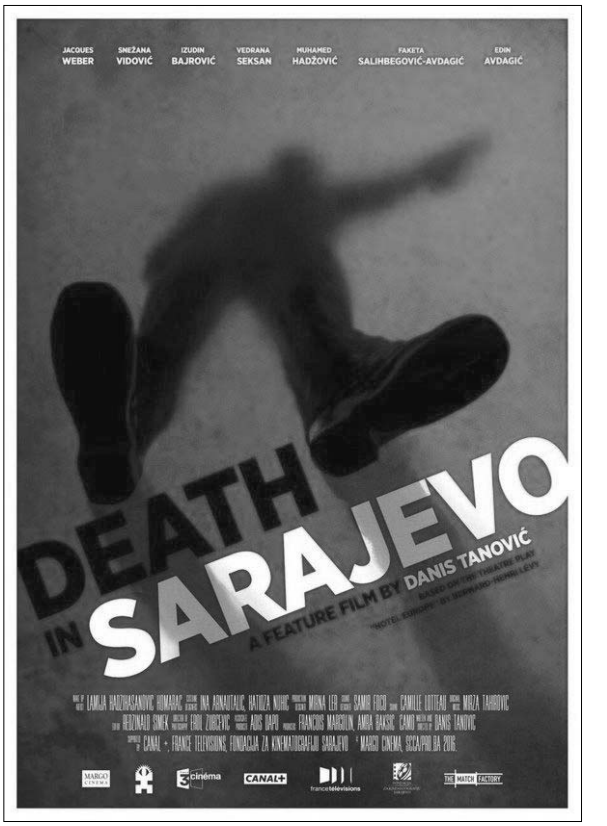

Saraybosna 28 Haziran 2014. Resmi tarihe göre Birinci Dünya Savaşı'nı başlatan suikastın 100. yıldönümü. Saraybosna'da hummalı bir şekilde bu tarihi anma etkinlikleri yapılıyor.

Bir otel. Otelin terasından canlı yayın yapılıyor.

Saraybosna'lı kadın moderatör bir tarihçi ile Gavrilo Principe'nin 100 yıl önce Avusturya Macaristan Krallığı veliahtı Ferdinand ve eşine karşı gerçekleştirdiği suikastın anlamı üzerine söyleşiyor. Gavrilo Principe ulusal bir kahraman mıdır yoksa maceracı sonuçta dünyayı savaşa sürüklenmesine sebep olan bir katil midir? Tarihçi söyleşide örnekleri ile emperyalistlerin "balkanlaştırma" politikasını anlatıyor. Ulusal/dinsel yer yer mezhepsel çelişmelerin emperyalist güçler tarafından nasıl kullanıldığını halkların emperyalist çıkarlar için nasıl birbirine kırdırıldığını yerel egemenlerin nasıl işbirlikçilik yaptığını anlatıyor.

Alt katlarda büyük bir hareketlilik yaşanıyor. Aylardır boş olan ve iflas noktasına gelen lüks turistik otel Avrupa etkinliği için gelen misafirlerle doludur. Otel meneceri için bu etkinlikler iflası önlemek için bir belki son fırsattır.

İki aydır ücret alamayan otel işcileri için de bir fırsattır etkinlikler. Öğleden sonra yapacakları bir grevle orada bulunan medya üzerinden haklı taleplerini duyurmak istemektedirler.

İkinci canlı yayın söyleşisi misafiri Principe ailesinden gelen öfkeli ve heyecanlı bir genç Sırp'tır. Adı da ailenin anısını gururla taşıdığı suikastçı ile aynıdır: Gavrilo Principe. Söyleşide onun savunduğu Sırp milliyetçisi görüşlerle Saraybosna'lı kadın moderatörün savunduğu Boşnak milliyetçisi görüşler sertçe karşı karşıya gelir. Canlı yayın birbirine zıt her iki tarafın da karşı tarafı faşist ırkçılıkla suçladığı bir ağız kavgasına tanıklık eder. Birkez daha ilk söyleşide tarihçinin anlattıklarını günün pratiğinde yaşarız. Tarih yeni şartlara uyarak tekrarlamaktadır kendini adeta.

Tanovic bu grev; etkinlik hazırlıkları canlı yayına paralel olarak bir de özel sorunları çelişmeleri de katıyor işin içine. Menecerin başyardımcısı genç kadın bir gece önce içkiyi fazla kaçırdıktan sonra yattığı genç aşçı tarafından evlenmeye ikna edilmeye çalışılmaktadır. Genç kadının annesi otelde ütücü olarak çalışmaktadır. Otelin en eski ve sözü dinlenen işçilerinden biridir. İşçi temsilcisinin menecer tarafından mafyaya dövdürülerek devreden çıkarılması ertesinde grevin yöneticiliği onun üzerine kalır. Genç kadın için anne ile patronu; işçilerin çıkarları ile/kendisinin de çıkarı olduğunu düşündüğü otel yönetiminin çıkarları arasında tercih yapmak zorundadır.

Bu arada bir de otelin bir odasında etkinlikler sırasında yapacağı konuşmaya hazırlanan çok önemli bir kişinin bu hazırlığını otelde güvenlik adına yerleşen polis kamerasının gözünden izleriz.

Kurgu öyle yapılmıştır ki, son ana kadar sözkonusu kişinin AB'nin önemli bir siyasetçisi olduğunu Gavrilo Principe'nin bu kişiye suikast yapabilmek için söyleşiyi kabul etmiş olabileceğini düşünürüz.

Polis de öyle düşündüğünden aslında asansörlerin doğru dürüst çalışmaması sonucu söz konusu politikacının odasının önünden geçmek zorun-

da kalan Gavrilo'yu suikast girişimcisi olarak vurur.

Filmin son sahnesinde o çok ünlü ve önemli bir politikacı olduğunu düşündüğümüz kişinin bir tiyatro oyununda çok ünlü bir ABD politikacısını canlandıran bir aktör olduğunu görürüz.

Saraybosna suikastının yüzüncü yıldönümü etkinlikleri çerçevesinde sunulan tek kişilik bir oyunun aktörünün rolüne hazırlanmasıdır polis kamerasından izlediğimiz! Yanılmışızdır. Tarihte bir sürü yanılgılar üzerine kurulu değil mi?

Tanoviç'in "Saraybosna'da Ölüm" filmi her yönü ile çok iyi düşünülmüş ve uygulanmış bir film bence. Bu yıl ödüle layık filmlerden biri idi Saraybosna'da ölüm.

2016 Berlinale'sinin Jüri Büyük ödülü olan Gümüş Ayı ödülünü aldı; Ayrıca FİPRESCİ'nin yarışma filmleri bölümünde verdiği ödülü de kazandı.

24 Wochen
(Almanya 2016/102 dak.)
24 Weeks - 24 Hafta

Yönetmen: Anne Zohra Berrached
Oyuncular: Julia Jentsch , Bjarne Mädel, Johanna Gastdorf, Emilia Pieske, Maria Dragus vd.

Astrid (Julia Jentsch) ve eşi ve aynı zamanda meneceri Markus 9 yaşında sağlıklı bir kızları olan mutlu bir çifttir. Astrid ünlü bir kadın kabare/TV sanatçısıdır. İşi mizah, insanları düşündürerek güldürmektir. İkinci çocuğuna gebedir. Gebeliğini de programına dahil etmiş esprilerine katmıştır.

Genç çift ve şimdi abla olacak kız çocuk sevinçli bir heyecan içindedirler.

Sonra normal kontrolde bir ilk şok: Ultrasonda çocuğun Down sendromu ile doğacağı belli olur.

Böyle bir durumda aile eğer isterse çocuk 24 hafta içinde kürtajla alınabilir. Zor bir karar verilecektir. Verilir. Evet Down sendromlu çocuk bu ailenin bir parçası olacaktır. Her şey ayarlanır. Kim çocuğa nasıl bakacak kimden yardım alınacak vb. Sevinçli, heyecanlı bekleyiş devam etmektedir.

Sonra ikinci bir ultrasonda ikinci şok: Çocuk sadece Down sendromlu değildir. Aynı zamanda kalbinde de bir anormallik vardır. Çocuğun yaşama şansı doğar doğmaz mutlaka yapılması gereken bir ameliyata bağlıdır. Orda da ameliyat başarılı olursa altı ay sonra yeni, çok ağır ikinci bir ameliyat gereklidir. Ondan sonra da yaşam beklentisi gayet kısadır. Yeniden bir karar vermek gereklidir. Ne yapılacaktır? Karşılıklı suçlamaların da gündeme getirildiği sancılı bir tartışmalar sürecidir yaşa-

nan. Fakat sonuçta karar verecek olan Astrid'den başkası değildir. Karar sadece kendi için değil, doğmamış bir can için abla için eş için de verilecek bir karardır.

Film bu zor kararın uygulama aşaması ile bitiyor.

Anne Zohra Berrached, bu çok zor kadın kararı konusunu kadın duyarlılığı ile başarılı bir şekilde işlemiş. Oyuncular kamera kurgu da iyi. Erfurt'ta yaşayan bu genç kadın yönetmen ikinci filminde de umut verici konumunu sürdürüyor.

24 Saat, Almanya Sinema İşletmecileri Birliği'nin verdiği ödülü kazandı.

Genius
(İngiltere/ABD 2016/104 dak.)
Deha

Yönetmen: Michael Grandage
Oyuncular: Colin Firth, Jude Law, Nicole Kidman, Laura Linney, Guy Pearce vd.

Thomas Wolfe, 20. yüzyıl ABD edebiyatına iki romanıyla damga vuran bu iki romanı dışında gazete yazıları röportajları kısa öyküleri olan, en verimli döneminde genç (38) yaşında ölen bir yazar. Edebiyat eleştirmenleri ve tarihçileri onu ABD'nin en yetenekli yazarlarından biri olarak değerlendiriyor. Kimileri için o bir dahi.

Genius, Thomas Wolfe ile ABD edebiyatının Ernest Hemingway ve F. Scott Fitzgerald gibi 20. yüzyıl ABD edebiyatının ünlülerini keşfeden ve yayınlayan Scribner's Sons yayınevinin Lektörü Max Perkins arasındaki üretken ilişkiyi anlatan bir film.

Thomas Wolfe (Jude Law) ve Max Perkins (Colin Firth) çok zıt karakterlere sahip kişiler.

Birincisi –yazar– gözü kendinden ve yazdığı eserden başka bir şeyi ve kimseyi görmeyen, ilişkide olduğu insanları araçsallaştıran duygu ve davranışlarında aşırı uçlar arasında gelip giden biraz da depresif bir kişilik.

İkincisi –lektör– yaptığı işi ve önemini bilen, işini seven ve fakat hayatın yalnızca o olmadığını bilen bir kişilik. Hayatının geri planında hep yeniden sığınabileceği bir liman eşi ve çocukları olan biri.

Bu iki kişiyi bir araya getiren ve aralarında adeta bir baba oğul ilişkisi kadar güvenli bir birlikteliği sağlayan ortak nokta edebiyat.

Max Perkins, 1929 büyük krizinin ortasında yağmurlu bir günde 8 bin sayfa tutan bir romanla karşısına dikilen genç adamın romanının ilk sayfasına bir göz attığında bir dahi ile karşılaştığını duyumsayacak kadar deneyimli bir lektördür.

Filmin birinci yarısı bu ikilinin 8 bin sayfayı 500 sayfalık bir romana indirmesi öyküsünü yazarın yazdığı her kelimesi için verdiği mücadeleyi, lektörün normal bir roman okuyucusunun severek okuyacağı bir roman çıkarmak için onu ikna çabalarını anlatıyor.

Aslında burada gerçekte iki dahinin söz konusu olduğunu ve lektörlük işinin ne kadar önemli olduğunu iyi bir lektörün neredeyse yazar kadar önemli olduğunu görüyoruz.

Sonrası bu ilk romanla kazanılan ün. Tom Wolfe'un ikinci kitabının yazılış lektorat ve yayınlanış öyküsü. Tom Wolfe'un kişisel ilişkilerinde yaşadığı zorluklar ünlü ve büyük yayın evlerinin onu kendi kadrolarına katma çabaları ve beklenmeyen erken ölümü.

Filmi gördükten sonra Tom Wolfe'un bildiğim kadarıyla –Türkçeye çevrilmemiş olan– "Look Homeward Angel" (isim babası yazar değil lektör!) adlı ilk romanının kısaltılmamış halinin yayınlanmasının ilginç olacağını düşündüm. Fakat lektör de haklı. 8 bin sayfalık bir romanı –hele bugün– hangi yayınevi basar ve kaç kişi okuyabilir? Film belki romanın Türkçeye çevrilmesi için bir bahane olabilir. İyi de olur.

Michael Grandage aslında bir tiyatro rejisörü. Genius sinema filmi olarak onun "ilk"i. Bir ilk olarak bayağı iyi. Tabii bu iyilikte filmin önemli bölümünün bir mekanda iki dev oyuncunun kelimeler/cümleler üzerine pazarlıklarıyla geçmesi de belirleyici rol oynuyor.

Oyunculuk açısından aslında Colin Firth ve Jude Law ödülü hak eden bir performans sergiliyorlar. Ama bu onların hep yaptıkları şey zaten. Jüre de herhalde onların ödüle ihtiyacı olmadığını düşündüğünden olacak ödül vermedi!

Gelirse görün bu filmi.

"EH İŞTE"LER

Mahana
(Yeni Zellanda/Avustralya 2015/103 dak.)
The Patriarch - Mahana

Yönetmen: Lee Tamahori
Oyuncular: Temuera Morrison, Akuhata Kefe, Nancy Brunning, Jim Moriarty, Regan Taylor vd.

Mahana, Yeni Zelanda'nın yerli halkı olan Maorilerin koyun yetiştiriciliği ile geçinen ve düşmanlığa varan rekabet içinde bulunan iki ailesinin öyküsü üzerinden gelenek pederşahiliğin çözülmesi kadının özgürleşmesi kuşaklar arası çatışma konularını işleyen bir film.

Mahana'lar ve Poata'lar birbirleriyle ancak her yıl yapılan koyun kırpma yarışmasında ve kilisede karşılaşan aralarında neden olduğunu bilmediğimiz bir düşmanlık olan iki Maori ailesidir. Her iki ailede de klan şefi konumundaki bulunan büyük baba kesin egemendir. Onların söylediği tartışmasız yapılır yapılmalıdır. Çünkü bu aileleri kölelikten alıp bölgenin zengin ve değer verilen aileleri konumuna getiren en başta onların çabası onların mücadelesi onların emeğidir. Onların sözü sorgulanmaz, sorgulanmamalıdır. Mahana klanının 14 yaşındaki torunlarından, Simeon için fakat –okuldaki tavrında da görürüz bunu– sorgulanmayacak bir şey yoktur, olmamalıdır. Dede onu kurallara uymaya zorlar, cezalarla terbiye etmeye çalışır onu. Sonuç Simeon'un açık isyanı onun ailesinin klanın ana evinden kovulması olur. Dedeye rağmen ondan gizli Simeon'un ailesine yardım etmek isteyen oğullardan biri daha kovulur ana evden. Pederşahi düzen çatırdamaya başlamıştır. Simeon, babaannesinin Poat'a klanının şefi ile gençlik yıllarında çekilmiş bir resmini bulmuştur. Ailenin gizi peşine düşer. Filmin sonunda tam iki aile kanlı bıçaklı bir kavgaya tutuşmaya başlarken, o zamana kadar konuştuğunu duymadığımız babaanne Mahana'nın ağzından bu gizi öğreniriz.

Film, pederşahiliğin çöktüğünü en geleneksel Mahori sülalelerinde bile bir şeylerin kökten değiştiğini gösteriyor. Fakat diğer yandan kendi ülkelerinde azınlık durumuna düşürülmüş yerli halkların varlığını sürdürmesi için de gelenekler kültürün bu halkların varlıklarını sürdürebilmek için tutundukları tek dal olduğunu da gösteriyor.

Film, yer yer western yer yer aile dramı yer yer Maori geleneklerini tanıtan bir film arasında gidip geliyor.

Oyuncular iyi, doğa çok güzel.

Fakat sonuçta keyifle seyredip unutabileceğiniz bir film.

Cartas da guerra
(Portekiz 2016/105 dak.)
Letters from War - Savaştan Mektuplar

Yönetmen: Ivo M. Ferreira
Oyuncular: Miguel Nunes, Margarida Vila-Nova, Ricardo Pereira, João Pedro Vaz, Pedro Mamede

1970'li yılların başı. Portekiz sömürgesi Angola. Savaş bütün barbarlığıyla sürüyor. Genç bir askeri doktor Antonio (Miguel Nunes) Portekiz'deki gebe eşine ve doğacak kızına yazıyor. Eşi de ona yazıyor. Sevgi ve özlem dolu bu mektuplar üzerinden yürüyen sömürgeci savaşın barbarlığını, aslında bu savaşa karşı olan ve fakat savaşın parçası olan doktorun Afrika doğası ve insanı ile tanışmasını

izliyoruz. Antonio "Buradaki bu savaş bizi yalnızca yaşamlarını sürdürmek için mücadele eden böceklere dönüştürüyor" diye yazıyor bir mektubunda eşine.

Ivo M. Ferreira, siyah beyazın soyutlayıcı efektini ustalıkla kullanıyor. Savaşın insanı insanlıktan çıkaran "böceklere dönüştüren" yüzünü, geri planda özlem ve sevgi dolu mektupları okuyan bir kadın sesi ile çelişen resimlerle gösteriyor. Şiir dolu sevgi sözcükleri, bu sözlerin müziği yürüyen savaşın acımasızlığı silahların sesi karşısında anlamını yitiriyor.

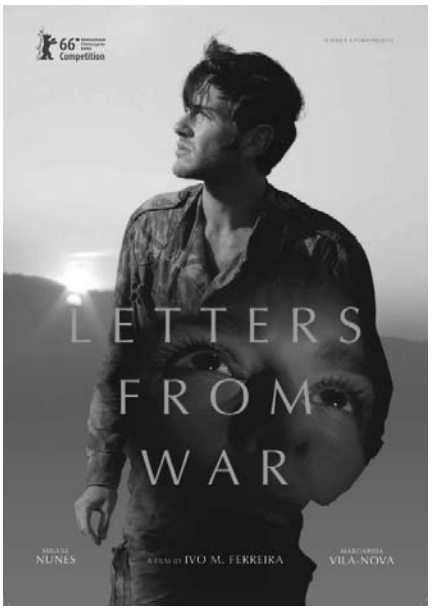

"Savaş'tan mektuplar" bu savaş bizzat yaşayan Portekiz'li yazar Antonio Lobo Antunes'in 2005'de yayınlanan "Kağıda dökülmüş yaşam" ismi altında toplanmış mektuplarına dayanıyor.

Cartas da Guerra, iyi niyetli başarılı bir çalışma. Fakat film olarak ortalamanın üzerine çıkan bir film değil. Belki mektupların kendisini doğrudan okumak daha anlamlı olabilir.

Soy Nero
(Almanya/Fransa/Meksika 2016/ 120 dak.)
Adım Nero

Yönetmen: Rafi Pitts
Oyuncular: Johnny Ortiz, Rory Cochrane, Aml Ameen, Darrell Britt-Gibson, Michael Harney vd.

Rafi Pitts, yeni filminde "Gren Card Soldiers"lerin öyküsünü anlatıyor. ABD'ye kaçak giren yabancıların ABD vatandaşı olabilmelerinin "Yeşilkart" alabilmelerinin tek yolu ABD ordusunda askerlik yapmak. Bunlara "Yeşilkart askerleri" deniyor. Bugün dünyanın çeşitli ülkelerinde ABD'nin özgürlük demokrasi gibi yüce değerlerini savunma adına gerçekte ABD emperyalizminin çıkarlarını savunmak için en ön safta savaşa sürülen askerlerin hiç de küçümsenmeyecek bir bölümünü bu yeşil kart askeri göçmenler oluşturuyor.

Filmde öyküsü anlatılan Nero umudunu ABD'ye geçip, orada bir hayat kurma hayaline bağlayan genç bir Meksika'lıdır. Ağabeyini örnek almaktadır. Ağabeyi güya ABD'de gayet güzel bir hayat yaşamaktadır. ABD'nin Meksika sınırını onlarca kez başarısız denemeden sonra nihayet aşıp ağabeyini bulduğunda gerçekten de onu lüks bir villada lüks bir hayat sürdüğünü sanırız. Fakat birgün sonra ev sahipleri geri döndüklerinde aslında onun eşinin villada hizmetçilik, kendisinin de uşaklık şöförlük, artık ne iş düşüyorsa onu yaptığını öğreniriz. Ağabeyi ona yakalandığı an, Meksika'ya sürülmesini engellemek için kendi kimliğini verir. Ona yapabileceği tek yardım budur. Artık o Nero değil Jesus'tur.

İllegal duruma son vermenin yolu gönüllü askerlikten geçmektedir. Müracat eder. Kısa süre içinde kendini Ortadoğu'nun savaş alanlarından birinde, bir çölde kendisi gibi göçmen olan askerlerle birlikte bilinmez bir düşmana karşı neden olduğunu bilmediği savaş içinde bulur. Bu savaşta ölse ismi bile Nero olmayacaktır artık!

Rafi Pits Soy, Nero'da uygarlık, demokrasi, insan hakları savunuculuğunu lafta dilinden düşürmeyen ABD toplumunun hiç de iyi olmayan gerçekçi bir resmini çiziyor.

Konusu temposu kurgusu iyi, fakat sonuçta ortalamayı aşmayan bir film Soy Nero.

Chi-Raq
(ABD 2016/127 dak.) –Yarışma Dışı–

Yönetmen: Spike Lee
Oyuncular: Nick Cannon, Teyonah Paris, Wesley Snipes, Angela Bassett, John Cusack vd.

Spike Lee, ABD sinemasında en sevdiğim yönetmenlerden biri. Kendini büyük stüdyolara satmayan bağımsızlığı fazla kazanca tercih eden söyleyecek sözü olan ve sözünü sakınmayan bir sanatçı. Bu yıl, tekbir siyah sinema sanatçısının Oscar adayı olarak gösterilmemesini protesto için Oscar törenini boykot çağrısının başını çekti. Bu Berlinale'de

yarışma dışı gösterilecek olan son filmi Chi–Raq. Bu yüzden heyecanla ve merakla beklediğim filmlerden biri idi.

Chi–Raq, ABD'de silah lobisine karşı bir ajitasyon filmi. Bugünkü Chikago'ya taşınmış modern bir Lysistrata. Chikago, 2001–2015 yılları arasında 7.356 kişinin silahla öldürüldüğü bir kent. S.Lee'nin deyimiyle "silahlı cinayetlerin başkenti." Spike Lee, silahlı çete savaşlarını durdurmak için Chikago'lu kadınların örgütlediği bir seks grevini anlatıyor Chi–Raq'ta.

Çok renkli, çok iyi müzikli temposu yüksek, çok iyi niyetli mesajı olan bir film Chi-raq. Fakat ne yazık ki, bu kez mesajını adeta seyircilerin gözününün içine sokarak veriyor. Şarkılardaki sözler oyuncuların diyalogları yetmiyor. Bir de antik tiyatroda koronun oynadığı rolü üzerlenen ve olanı biteni birkez daha anlatan bir anlatıcı/yorumcu sokuyor işin içine. Ortaya çıkan kaba bir ajitasyon filmi oluyor.

Ben, eski Spike Lee'yi tercih ediyorum; örneğin "Bamboozled"deki; örneğin '25. Saat"teki; "Inside Man"deki Spike Lee'yi.

Zero Days
(ABD 2016/116 Min)
Sıfırlı Günler (Belgesel)

Yönetmen: Alex Gibney

Sıfırlı Günler bir belgesel. Belgesel bir filmin bir film festivalinde yarışma bölümüne katılması önemli bir şey. Alex Gibney, Zero Days'de Stuxnet adlı ABD ve İsrail'in gizli servislerine bağlı program yazıcılarının geliştirdiği virüsün öyküsünü anlatıyor. Söz konusu virüs içine girdiği sistemde sistemin belli bölümlerini sıfırlamaya programlanmış bir virüs.

Pratikte ilk kullanıldığı yer İran'da uranyumun zenginleştirildiği bir atom reaktörü. Sisteme bir stik üzerinden sokulmuş bu virüs reaktördeki zentrifüglerin bir bölümünü kullanılmaz hale getirdi.

Alex Gibney, söz konusu programı geliştiren kimi uzmanlarla, bu konuda o dönemde siyasi sorumluluğu taşıyan kimi bürokratlarla konuşuyor. Sorduğu sorularla, bu soruların "yorum yok", "bu ülke güvenliğini ilgilendiren bir konu olduğu için konuşamam" gibi 'cevaplara rağmen gerçeğe yakın bilgilere ulaşabiliyor. Ve Zero Days gelecekteki savaşlarda "cyber savaş"ın ne kadar önemli bir rol oynayacağını da gösteriyor bize.

Aslında elektroniğin ve bilgisayar tekniğinin kullanıldığı her alanda, ileri tekniğe sahip olanların bütün sistemleri sıfırlayabilecekleri korkutucu gerçeğini belgeliyor film.

Bir belgesel olarak önemli ve iyi. Fakat Berlinale'nin yarışma bölümünde işi yok bence.

Kollektivet
(Danimarka/İsveç/Hollanda 2015/111 Min)
The Commune - Komün

Yönetmen: Thomas Vinterberg
Oyuncular: Trine Dyrholm, Ulrich Thomsen, Helene Reingaard Neumann, Martha Sofie Wallstrøm Hansen, Lars Ranthe, Fares Fares, Magnus Milang vd.

Danimarka'da 1970'li yıllarda bir komün yaşamı denemesi. Tabii böyle bir deneme için önce kolektif olarak yaşanabilecek bir mekân bir ev gereklidir. Ve tabii yine böyle bir denemeye girmek için birilerinin inisiyatif alması gereklidir.

Ev, ünlü bir TV spikeri olan eşi Anna (Trine Dyrholm) ve çocuğuyla mutlu bir küçük aile hayatı yaşayan mimarlık doçenti Erik'in (Ulrich Thomsen) babasından miras kalır. Erik, evi satmaktan veya kiralamaktan yanadır. Üçlü küçük aile hayatının monotonluğundan sıkılan Anna'nın evi kendi seçecekleri başka insanlarla paylaşarak bir komün hayatı yaşamak için kullanma önerisini getirir. Tartışmalar ertesi Erik, Anna'nın önerisini –pek gönüllü olmasa da– kabullenir.

Bu deneme için müracaat edenler içinden seçilenlerle, bu küçük ailenin yanında yine karı/koca küçük çocuktan oluşan ikinci bir küçük aile yalnız yaşayan iki genç yalnız erkek ve promist bir genç kadın evde birlikte yaşamaya başlıyorlar. Ortak bir kasa oluşturuluyor. Bütün sorunlar yapılan kolektif toplantılarında görüşülüp birlikte tartışılıp karara bağlanıyor. Doğrudan demokrasi yaşanıyor evde.

Sonra Erik'in genç bir öğrencisine aşık olması ve bunun eve taşınması ile denge bozuluyor. Sonuçta sevgili eve taşınıyor Erik, aslında üçlü ilişkiye de açıktır. İşine geliyor bu. Kadınlar ise bunu red ediyor. Anna önce aynı çatı altında birlikte yaşayabileceğini düşünüyor. Fakat sonunda evi terk ediyor.

Vinterberg'in kendi çocukluk anılarından yola

çıkarak gerçekleştirdiği film aslında 1970'li yılların kapitalizmin göbeğinde komün hayatı yaşama hayalinin sonuçta imkânsızlığını, yeni bir hayat yaşama iddiasıyla yola çıkan insanların çoğunun buna gerçekte henüz hazır olmadıklarını anlatıyor.

İyi oyuncularla, akıllı diyaloglarla yapılmış ortalamanın biraz üzerinde bir film Komün.

En önemli zaafı, toplumsal geri planın hemen bütünüyle yokluğu. Bu da belki çocukluk anılarında bunun eksikliği ile açıklanabilir. Fakat benim bildiğim bütün komün denemelerinde, toplumsal geri plan üzerine tartışmalar siyasi tartışmalar vb. kolektif toplantılarının önemli gündem maddelerinden biri idi. Vinterberg'in bunu niye atlamış olduğunu anlamış değilim.

Enternasyonal Jüri, bu filmde Anna'yı canlandıran Trine Dyrholm'e en iyi kadın oyuncuya verilen Gümüş Ayı ödülünü verdi.

Des nouvelles de la planète Mars
(Fransa/Belçika 2016/101 dak.)
News from planet Mars
Mars Planetinden Haberler

Yönetmen: Dominik Moll
Oyuncular: François Damiens, Vincent Macaigne, Veerle Baetens, Jeanne Guittet, Tom Rivoire vd.

Rüyalarında hep uzayda, uzay kıyafetiyle uçan bir insan Philippe Mars (François Damiens). Yine rüyalarında ölmüş olan anne ve babasını hep yeniden gören ve onlara akıl danışan biri. Hiç kimse hakkında kötü düşünmeyen sabır taşını çatlatacak kadar sabırlı, geniş yürekli herkese iyilik yapan biri. Hayır demeyi nerede ise bilmeyen biri. Aslında tam bir "Marslı." Bu dünyadan değil. Tabii böyle bir insanın başına gelmeyen kalmaz, kalmıyor.

O aslında iyi anlayışlı bir baba; iyi bir eski eş; iyi bir kardeş işyerinde; iş arkadaşlarına yardımcı olan bir arkadaş; iyi bir komşu; kısaca iyi insan olmaktan başka bir şey istemiyor. Ama erkek çocuk radikal, vejetaryen, kız çocuk acayip hırslı bir öğrenci, kız kardeş onu köpek bakıcısı olarak kullanan onun dışında anne babanın çıplak resimlerini sergileyen bir sanatçı. İşyerinde ise en yakın çalışma arkadaşı tam bir manyak. Ve o bir gece davetsiz misafir olarak gelip eve yerleşiyor.

Sevimli, gülen, güldüren düşündüren bir anarşist bir espriye sahip bir film Mars Planetinden haberler. Gelirse görün. Umarım seversiniz.

OLMASA DA OLUR'lar

Midnight Special
(ABD 2015/112 dak.)
Geceyarısı Özel

Yönetmen: Jeff Nichols
Oyuncular: Michael Shannon, Joel Edgerton, Kirsten Dunst, Jaeden Lieberher, Adam Driver vd.

İnanılmaz/inandırıcı olmayan bir öykü:

Olağanüstü güçlere sahip herhalde uzaylı veya onların aracı haberci/aracı olarak kullandığı bir çocuk. Arada bir gözlerinden saçılan mavi ışınlarla tonlarca ağırlığı olan, tırları havaya uçuracak kadar güçlü. ABD'nin herhalde ırkçı ve dinci sapıklarla dolu güney eyaletlerinden birinde bu çocuğun velayetine sahip bir tekke. Çocuk onlara göre kıyametin habercisi. Yakında dünya batacak ve geriye yalnızca bu çocuğun bulunduğu yer tekkenin barınaklarının bulunduğu çiftlik kalacak. Hiçbir şekilde çocuğun anne ve babasına geri verilmesini istemiyorlar. Onlar ise çocuklarını geri istiyor. Midnight Special, kendi çocuğunu tekkenin elinden bir arkadaşı ile birlikte kaçıran ve peşinde hem tekke üyeleri, hem de ABD'nin güvenlik aparatının bütün güçleri olan babanın en güvendiği can dostu arkadaşının ve oğlunun kaçış/yol öyküsü. ABD, güvenlik aygıtının çocuğun peşinde olmasının nedeni, onun Ulusal Güvenlik teşkilatının en gizli kodlarını bilmesi. Sonunda bir sürü maceradan sonra/bunun içinde uzaylılarla buluşma ve gelecekle karşılaşma da var. Baba /oğul/anne üçlüsünün buluştuğu bir aile öyküsü Midnight Special. Görsel efektleri iyi felsefi takılma pozlarında bir film. Bu "gizemli" takılan filmde ille de bir şeyler bulmak isteyenler filmi. ABD güvenlik aygıtının paranoyasının ve dinsel fanatizmin eleştirisi filan olarak da okuyabilirler. Tabii bunun için çok zorlanmaları gerek. Bence gereksiz, bir film festivalinde yeri olmaması gereken bir film.

Boris sans Béatrice
(Kanada 2016 /93 dak.)
Boris without Béatrice
Beatrice'siz Boris

Yönetmen: Denis Côté
Oyuncular: James Hyndman, Simone-Élise Girard, Denis Lavant, Isolda Dychauk vd.

Herkese yukarıdan bakan, kendine aşık görünürde her şeye sahip ve her istediğini elde etmeye alışık bir menecer tipi: Boris (James Hyndman).

Boris'in kendi gücünün bir parçası olarak gördüğü başarılı bir politikacı, hükümet üyesi bir bakan olan eşi Beatrice (Simone-Élise Girard) bir süreden beri derin bir depresyon içindedir, konuşmamaktadır. Boris için eşinin "iyileşmesi" bir gurur meselesidir.

Evinde eşini dış dünyaya kapamakta genç, güzel bir Rus bakıcıya baktırmaktadır.

İşyerinde bir gizli sevgilisi vardır. Bu arada güzel Rus bakıcıyla da ilişkiye girer. Öyle ya böyle güzel, zengin kültürlü bir "üstün erkek"le yatmak bir imtiyaz olarak kavranmalıdır. Fakat bu narsist yaklaşımın gerçek hayatta karşılığı yoktur. Giderek artan ölçüde o her şeyi belirlediğini sanan adamın, başkalarının hayatlarını belirleyen ve bunu gayet doğal hakkı olarak gören adamın kendi hayatı üzerinde kontrolü kaybettiğini görürüz.

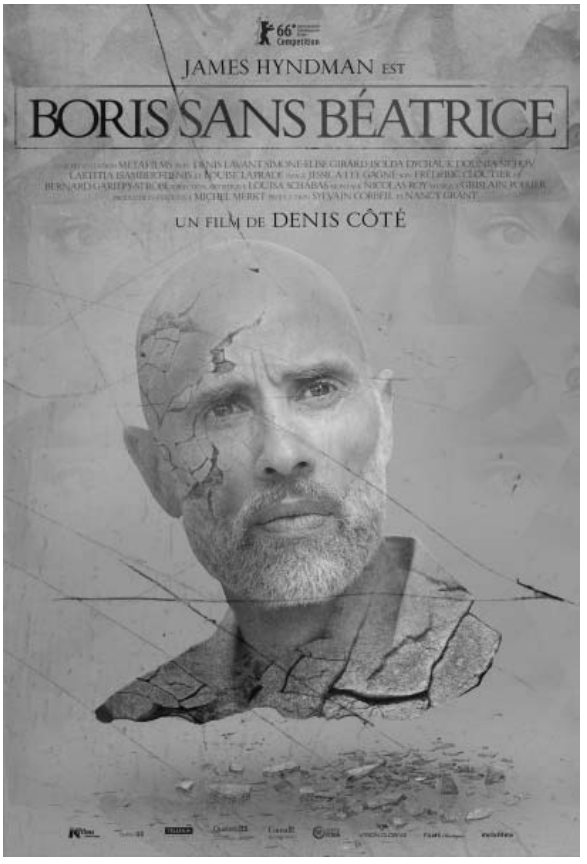

Boris'in annesinin kaldığı huzur evindeki terapisti girer devreye. Boris'e onun kendine sormak istemediği soruları sordurtur.

Sonunda Boris'in, Beatrice'e ihtiyacı olduğunu bağlılığın tek yanlı olmayacağını görürüz.

Kanada'lı yönetmen Denis Côté'un Berlinale'de yarışan ikinci filmi bu. 2013'te, Vic-flo isimli filmi gösterilmişti. Görünen o ki, Denis Côté Kanada'nın güzel coğrafyasını arka plan olarak kullanan görünürde psikoljik derinlikli ve çok entelektüel takılan, gerçekte yüzeysel sığ filmler yapmaya devam edecek.

Olmasa da olur bir film Beatrice'siz Boris.

L'avenir
(Fransa/Almanya 2016/100 dak.)
Things to Come - Gelecek

Yönetmen: Mia Hansen-Løve
Oyuncular: Isabelle Huppert, André Marcon, Roman Kolinka, Edith Scob, Sarah Le Picard vd.

Lisede felsefe öğretmenliği yapan 50'li yaşların sonlarında bir kadın Nathalie (Isabelle Huppert). Küçük bir yayınevinde felsefe konusunda aynı zamanda kendi yazılarını ve kimi başka felsefe yazılarını yayınlıyor. Kendi yaşlarında eşi bir üniversitede profesör. Evleri, hem evden çoktan çıkmış çocukları, hem de öğrencilerinin, hem de Nathalie'nin oldukça yorucu olan annesinin severek misafir oldukları bir aydın evi. Mutlu görünüyorlar.

Film bu girişten sonra üç bölümden oluşuyor.

Birinci bölüm: Nathalie ve eşi 12-13 yaş civarında bir erkek bir kız çocuklarıyla, Bretonya'da Nathalie'nin eşinin ailesinden kalan bir evde tatil yapıyorlar. Mutlu, eşlerin ilgi alanlarının kesiştiği uyumlu bir aile resmi çiziliyor.

İkinci bölüm: Bundan 7-8 yıl sonrası. Çocuklar yetişmiş evden çıkmıştır. Nathalie'nin en sevdiği öğrencilerinden biri olan ve kendisini felsefeye yönlendirdiği, şimdi doktora yapan bir öğrencisinin tezini önsözle yayınlamak istemektedir. Nathalie'yi hem eski kimi kitapların ikinci baskıları, hem de bu yayınlanacak yeni kitap için yayın evinin istekleri üzerine (yeni bir dizayn istiyorlar/

modern olmalı!) yayın evi sahipleriyle tartışırken görürüz. Memnun değildir. Yayınevinden çıktıktan sonra o eski öğrencisi ile karşılaşıyor. Öğrencisi ona şimdi Avusturya'da bir köyde kimi arkadaşları ile komün hayatı yaşadıklarını orada yeni bir kitap üzerinde çalıştığını anlatıyor. Davet ediyor.

Bu arada, Nathalie'nin eşinin kendisini yayınevinin sahiplerinden biri ile aldattığını öğreniyoruz. Bu ilişkiyi keşfeden kızı babasını seçime zorluyor. Seçim daha genç olan kadından yana oluyor. Adam bir gün hiçbir şeyden habersiz Nathalie'ye, kendisinin genç bir kadınla ilişkisinin olduğunu onunla Bretonya'daki eve tatile gideceğini evden ve Nathalie'den ayrılacağını açıklıyor.

Üçüncü bölüm: Yalnız Nathalie. Eski eş yok. Arada bir ziyaret edilen anne ölüyor. Çocuklar kendileriyle meşgul. Anneden kalan bir kedi var. Onu da Avusturya'da eski öğrenicisini ziyaret ettiği komünde bırakıyor. Tam anlamıyla artık özgür bir kadın Nathalie. Kimseye ihtiyacı yok. Fakat bu özgürlük aynı zamanda yalnızlık demek. Sonrası bilinmiyor.

L'avenir diyaloglara ve iyi oylunculuğa dayalı tipik bir Fransız filmi. İsabelle Hupert her zamanki gibi iyi. Onun dışında bir özelliği yok. Olmasa da olur bir film.

Jüri bu filmin yönetmeni, Mia Hansen-Løve'a en iyi yönetmenlik için Gümüş Ayı ödülünü verdi. Nedeni benim için giz.

Alone in Berlin
(Almanya/Fransa/İngiltere 2016/103 dak.)
Jeder stirbt für sich allein - Berlin'de yalnız

Yönetmen: Vincent Perez
Oyuncular: Emma Thompson, Brendan Gleeson, Daniel Brühl, Mikael Persbrandt, Monique Chaumette vd.

1940 Berlin'inde tek oğullarını savaşta yitiren proleter bir karı/koca, Otto (Brendan Gleeson) ve Anna Quangel (Emma Thompson).

"Bir şeyler yapmalı" diyor makine teknisyeni Otto Quangel. Ve yapıyor.

Eşi de ona yardım ediyor. Onun yaptığını olumluyor. Yaptıkları şey çok büyük bir şey değil. Posta kartı üzerine, Hitler Almanya'sında olan kimi gerçekleri yazıp, Nazi rejimine karşı direnişe çağıran o kartları gizlice insanların yaşama alanlarında değişik yerlere koyuyorlar.

Faşizmin en azgın biçiminde ve döneminde, can pahasına her bir bireyin bir şeyler yapmasının mümkün olduğunu gösteriyor film.

Evet yalnızlar! Halkın büyük çoğunluğu kimi korkudan, kimi oportünizmden, kimi ise gerçekten Nazi olduğundan onların ürettiği anti-Nazi kartları hemen gidip en yakın Nazi polisine ulaştırıyorlar. Onların ürettiği 287 karttan 268'i böyle. Yine de umut var. 19 kart dolaşımda!

Sonrası, yakalanma işkence, işkencede dik duruş göstermelik bir dava ve giyotinle idam!

Hans Fallada'nın 1946 yılında yaşanmış bir olaydan çıkarak yazdığı "Herkes Yalnız Ölür" isimli romanından neredeyse birebir aktarılmış bir film.

İyi oyuncular. Klasik, düz bir anlatım. Düzgün bir dönem dekoru. Fakat Berlin'deki Almanların neden İngilizce konuştuklarını bir türlü anlamadım!!! Aslında bu filmin Almanca orijinal dilde çekilip gösterilmesi çok daha doğru olur, filme inandırıcılık katardı.

Zjednoczone stany miłości
(Polonya/İsveç 2016/104 dak.)
United States of Love - Aşk Birleşik Devletleri

Yönetmen: Tomasz Wasilewski
Oyuncular: Julia Kijowska, Magdalena Cielecka, Dorota Kolak, Marta Nieradkiewicz, Łukasz Simlat vd.

Almanya'yı ikiye ayıran fiziki "Duvar"ın yıkıldığı ve soğuk savaş döneminin zihinsel demir perdesinin yırtıldığı iki Almanya'nın birleşmesinin tartışıldığı dönem. 1990'lı yılların başı. O zamana dek "demir perde"nin "öbür taraf"ında olan Polonya toplumu da dönüşme, kendini yeniden tanımlama arayışı içinde. İnsanlar mutsuz. O zamana kadar olan bütün kesinlikler akışkan hale gelmiş. Yeni henüz yok ortada.İnsanlar kişisel mutluluk ve sevgi arıyor. Kilise iş ev dışında başka bir hayat da olmalı. Tomasz Wasilewski, taşranın küçük bir kasabasında dört kadın somutunda onların kişisel mutluluk ve sevgi arayışı somutunda toplumsal değişim sürecini sorguluyor. Burada özgür yaşandığı sanılan cinsellik önemli rol oynuyor.

Bence ortalama, olmasa da olur belki Polonya ve doğu ülkeleri açısından ilginç olabilir bir film.

Jüri bu filmin senaryo yazarı Tomasz Wasillewki'ye, en iyi senaryo için Gümüş Ayı ödülünü verdi. Nedenini anlamış değilim.

Saint Amour
(Fransa/Belçika 2016/101 dak.)

Yönetmen: Gustave Kervern, Benoît Delépine
Oyuncular: Gérard Depardieu, Benoît Poelvoorde, Vincent Lacoste, Céline Sallette, Gustave Kervern vd.

Jean, (Gérard Depardieu) oğlu Bruno (Benoît Poelvoorde) ile birlikte büyük baş hayvancılık yaptığı çiftliğin sahibidir. Her yıl Paris'te yapılan Tarım ve Hayvancılık Fuarı'nda yapılan damızlık boğa yarışmasına katılmaktadır. Paris'teki fuar onun için bütün yılın zirvesidir. Aynı şey aslında tarım ve hayvancılığı babası kadar sevmeyen bu yüzden de mutsuzluğunu alkol ile öldürmeye çalışan Bruno için de geçerlidir. Çünkü Paris'te, fuar alanını terk etmeksizin Fransa'nın bütün şarap bölgelerinden gelen şarapları tatma adına bedava içmek mümkündür. Onun için Paris'teki fuar alanı yılın sarhoşluk zirvesinin mekanıdır. O, her yıl bu Fransa şarap bölgeleri turunu yapmak için gitmektedir fuara.

Oğlu ile arası iyi olmayan Jean, onunla ilişkisini düzeltmek için fuarın birinci gününde Bruno, henüz alkol koması sınırına yaklaşmadan ona bir öneride bulunur: Gel bu yıl bu turu fuar alanında sanal olarak yapma, birlikte bir taksi tutup yapalım.

Ve öyle yaparlar. Mike isimli güya evli ve çocuklu bir insan olan gerçekte ise yalnız yaşayan ve turu eskiden arkadaşlık ettiği veya etmeye çalıştığı kadınları ziyaret etmek ve her biri tarafından kovulmak için kullanan bir taxi şöförüyle birlikte şarap turunu yaparlar.

Turun "Saint amour" bölümünde de aşkı bulurlar.

Fuar, sonunda fuarda yarışa soktukları damızlık boğa yalnızca üçüncülüğü kazanır fakat zararı yoktur. Sonuçta baba oğul hem birbirlerini hem Mike'yi kazanmışlardır. Hem de her üçü de hazreti aşkı bulmuştur.

Saint Amour, bir bölgede üretilen Fransız şarabı. Film Fransa'da hâlâ çok sayıda olan küçük/orta köylülere, köylülüğe tarıma hayvancılığa sağlıklı köy hayatına, endüstiriyel büyük üretim tarafından yutulan sürülen küçük üretime güzelleme filmi. Geçmişe özlem, geleneği korumaya çağrı filmi.

Güzel oynanmış, görüp unutabileceğiniz hafif bir Fransız filmi.

"KÖTÜ"LER

Chang Jiang Tu
(Çin Halk Cumhuriyeti 2015/116 dak.)
Crosscurrent - Irmak

Yönetmen: Yang Chao
Oyuncular: Qin Hao, Xin Zhi Lei,Wu Lipeng,Wang Hongwei, Jiang Hualin vd.

Yangtze ırmağına ve o ırmakta taşımacılık yapan bir mavnada çalışan genç bir adamın, o ırmağın kıyısındaki her kentte aradığı hayatının aşkına ve geleneğe övgü filmi. Bol miktarda esoteriği alın, güzel dingin resimlere yapıştırın, ona biraz gelenek ve giz katın sonra her resimde ve diyalogda "bakın seyirciler ben sanat yapıyorum herkes anlamaz" diyen bir tavır takının! Ortaya, Cahang Jian Tu gibi bir film çıkar. Herhalde Çin kontenjanından gelmiş olması gerekir Berlinale'ye. Sevmiyorum böyle yapmacık filmleri.

Görmeyin. İki saatinize yazık olur.

Yine de herhalde Çin kontenjanı dolsun diye olsa gerek, bu filmin kameramanı Mark Lee Ping-Bing'e Jüri "olağanüstü sanatsal iş" için Gümüş Ayı ödülünü verdi.

Hele Sa Hiwagang Hapis
(Filipinler/Singapur 2016/485 dak. !!!)
A Lullaby to the Sorrowful Mystery
Hüzünlü giz hakkında bir ninni

Yönetmen: Lav Diaz
Oyuncular: Piolo Pascual, John Lloyd Cruz, Hazel Orencio, Alessandra De Rossi vd.

Bir filmi ne kadar uzatabilirsiniz? Yönetmen Lav Diaz "Hele Sa Hiwagang Hapis" isimli filminde herhalde bu soruya cevap arıyor olsa gerek. 485 dakikalık film, herhalde bu soruya cevap. Lav Diaz uzatmak için ne gerekiyorsa onu yapmış. Temposu salyangoz temposu olan bir film çıkmış ortaya. Ne anlatıyor? Filipinler'de İspanyol sömgürgeciliğine karşı başkaldırıda yakalanıp kurşuna dizilen bir devrimcinin şahsında tarihe bu arada mitlere vs. uzanıyor. Tarihte "kahramanlar"ın rolü bu kahramanların mitleştirilmesini sorguluyor. Filmin büyük bölümünü kurşuna dizilen devrimcinin eşinin ve ona eşlik edenlerin tropik orman içinde onun

cesedini aramaları oluşturuyor. Siyah beyaz filmin bu bölümleri karanlık mı karanlık. Ben filmin bu bölümünün belli bir yerinde, henüz 4 saat sonunda verilen ara da gelmeden, çıktım. Ben ki, dayanıklı bir sinema seyircisiyim. Ve emeğe saygımdan nerede ise ilke olarak en kötü filmi bile terk edip çıkmam sonuna kadar seyrederim. Ben çıktığımda zaten basın gösterisine katılanların neredeyse yarısı çıkmıştı. Festival yönetimi de herhalde buna hazırlıklı idi. Çünkü çıkanlara filmin herhangi bir yerinde geri dönebilmelerini sağlayan bir bant takılıyordu. Filmin son yarım saatinde döndüm merakımdan. En sonunda söz konusu grup tropik ormandan deniz kenarına/karanlıktan aydınlığa çıktı. Ne sembolizm ama! Vay vay vay.

Bu filme, en sıkıcı gereksiz yere uzatılmış en uzun film ödülü 8 saatin tümüne dayanmış olanlara da sıkıntıya dayanma ödülü verilmeli idi bence.

Aslında anlattığı öykü için 1,5 saatlik bir film yeterdi ve artardı. Bence sekiz saatlik bir sinema filminin kendisi bir saçmalık. Seyirci bağlamında 8 saatlik bir film, zaten en baştan normal sinema seyircisini dışlıyor. Meslekleri sinema olanlar dışında, çalışmak zorunda olan insanları dışlıyor. Sağlık sorunları olanları dışlıyor vs.

Birilerinin Lav Diaz'a filmde uzunluğun kalite anlamına gelmediğini anlatması gerek bence. Ama sade Lav Diaz'a değil... Bu filme "Yeni perspektifler açan bir sinema filmi" Alfred Bauer adına verilen Gümüş Ayı ödülünü veren Jüriye de anlatmak gerekir aynı şeyi. Sinemanın yeni perspektifi herhalde 8 saatlik filmler olamaz!

Tarihi mitleri sorgulamak derseniz, onu da uzatmadan yapan da yüzlerce film var. Orda da yenilik söz konusu değil.

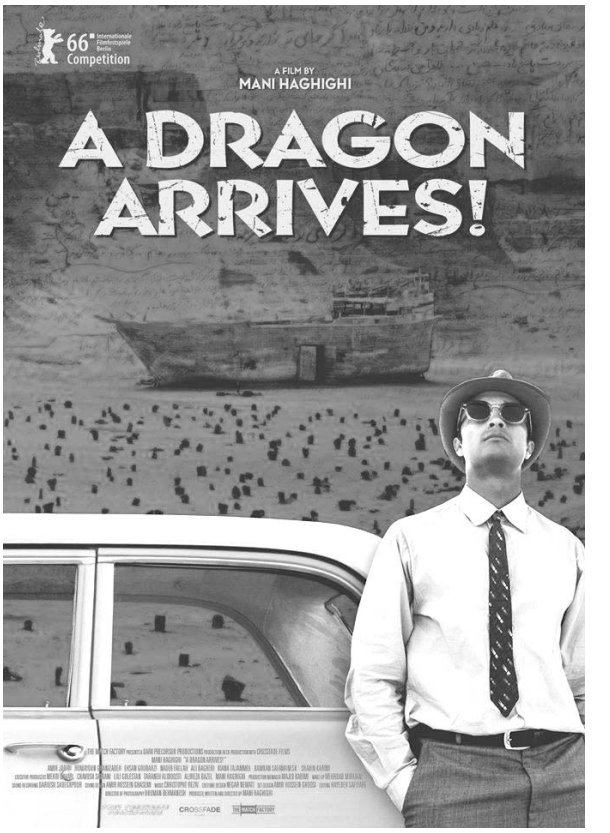

Ejhdeha Vared Mishavad!
(İran 2016/107dak.)
A Dragon Arrives! - Bir ejderha geldi!

Yönetmen: Mani Haghighi
Oyuncular: Amir Jadidi, Homayoun Ghanizadeh, Ehsan Goudarzi, Kiana Tajammol, Nader Fallah

İran'dan katılan filmler Berlinale'de neredeyse geleneksel olarak büyük şansa sahipler.

Bunun tabii ki İran'daki demokrat muhalefeti ve sanatı destekleme ile ilgili siyasi bir yanı var. Ve bu aslında iyi bir şey .Tabii eğer bu söz konusu muhalefetin batı demokrasisi konusunda hayallere kapılmasına yol açmazsa.

2016 Berlinale'sinde İran katılımı, Mani Haghigi-'nin "Bir ejderha geldi" filmi üzerinden oldu. Sembollerle çalışan karmaşık bir sinema dili var filmin. Bu tabii ki sansürü aşma sorunu ile de bağıntılı. Buna rağmen bu haliyle seyirciyi yorucu bir film.

Anlatılan öykü, 1965 yılındaki bir olayın 50 yıl sonra çözülmeye çalışılması üzerinden baskıcı faşist rejimin teşhiri.

Yer yer çölün ortasında hayalet bir gemi gibi çok güzel resimler imgeler var.

İyi niyetli ama iyi değil.

15 Mart 2016

Terlik

Ali Osman ABALI / Mersin

7 yaşında... Belki de doğduğu günden beri o memleket senin bu memleket benim geziyor. Güneşin altında çalışıyor. Belki de oynamaya çalışıyor. Mevsimlik tarım işçisi çocukların gerçi çoğu aynı durumda. 7 yaşında elleri nasırlı. 7 yaşında elleri kalem yerine çapa tutuyor. Çamurlarla dolu arazide parmak arası terlikle geziyor.

Bu durumun adı ne?!

www.aliosmanabali.com

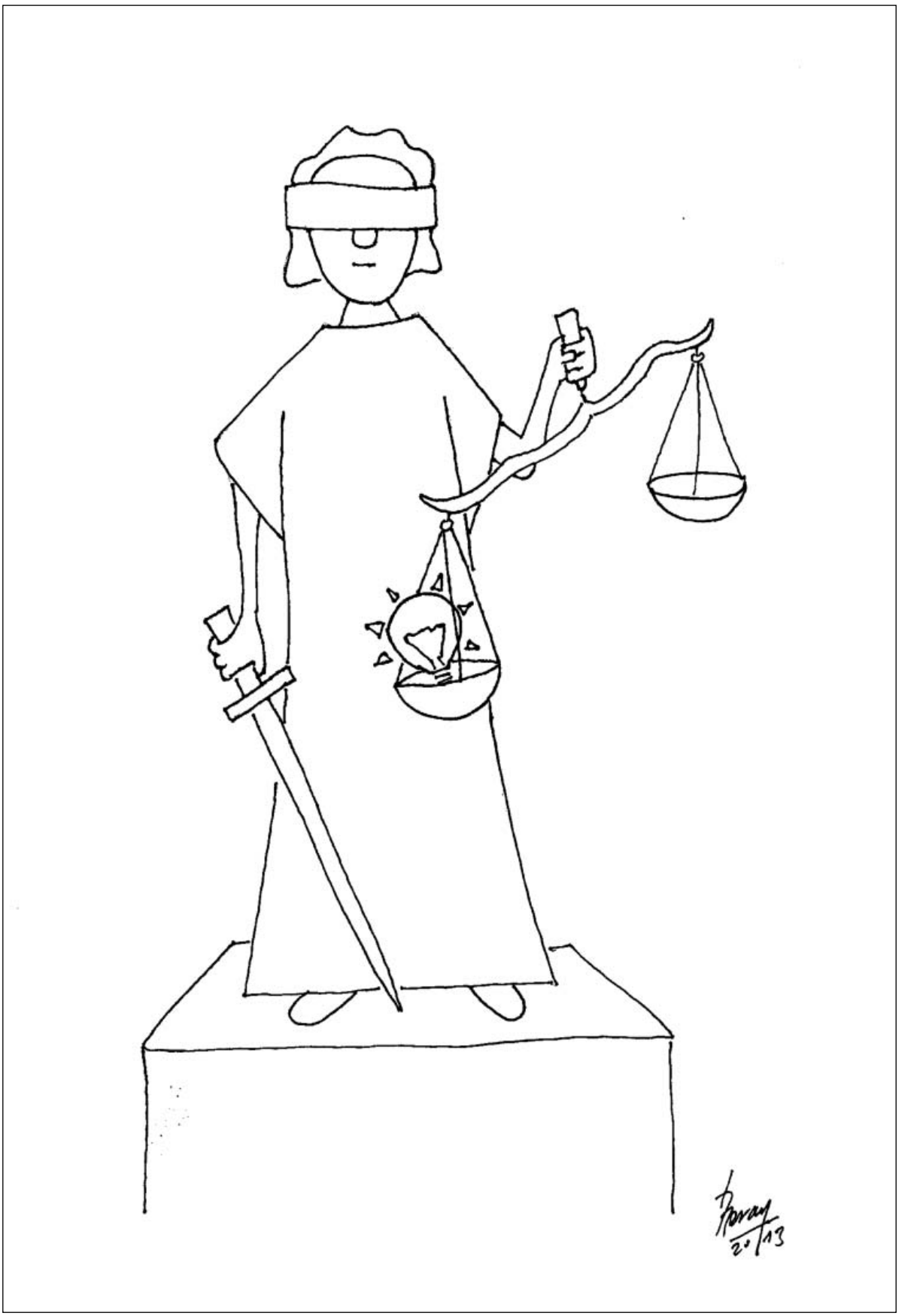

Evîna Min Şervan E

A. KARABAX

Biryarên qiran, talan û rûxandinan ên wan in
Wek bibêjin ku çarenûs in ew tunetî û xizanî;
Banka, karxane, seray û balaxane yên wan in
Helbet seltenat jî bi dem in û tên hilweşandin
Dinê dizivire, ew dewran ji wan re jî namîne.

Li nehişyariyê raperîna peyvî bi dilêş digere
Û heger hêrs di zik de bi zêmar bin,
lobandin nêzik dibin.

Şer, mişextî û fermanên kuştinan, yên wan in,
Ji we re oxir be, bira, nas, hemî rêwiyên hêjar
Şehîdî, xazîtî, payeyên şîngirêdanan ên me ne
Bêşik, soz û bersên me yên ku bên dîtin hene!

Stêrk didin delandin li şeva giran
ya ku li semaxa xwe dozbar
Bi berbangê re direve, roja hiltê bi cih de tê.

Yên ku çay, cixare, qehweyên xwe parî dikin
Dilgeşî, şayîş, kerbên xwe li hev par ve dikin
Kilam û stranên wan, bi dil digirim û dibêjim
Em in ku li hevdû dizewicin, radibin govendê.

Di ber de şervan e evîn, roj, bi hev re dikelin
Gelek bi êş û cangor dibin berxwedan,
bi ked û hêviyan li hev tên.

Niyaza min nabe ji yên diçin bin dara mirazan
Hêviyeke min heye, di dilê hêviyan de hilnayê
Hîn dor nehatiye te û navê te nehatiye xwendin
Rabe ser piyan û bêje: bes e, ev zordarî, ev şer!

23.01.2016
(Berfîn Dibarin Li Reşiyan)

Nuh Ateş, "Cansel'in duyulmayan sesi"